

Begroting 2016

PS 69/15

Inhoudsopgave

	blz.		blz.
Inleiding en Hoofdpijnen begroting 2016	3		
Deel A Beleidsbegroting – programma's		Deel C Uitwerking programma's	
1 Bestuur	11	1 Bestuur	131
2 Ruimte	15	2 Ruimte	139
3 Ecologie	25	3 Ecologie	145
4 Economie	39	4 Economie	155
5 Mobiliteit	55	5 Mobiliteit	167
6 Cultuur en samenleving	63	6 Cultuur en samenleving	177
Algemeen financieel beleid	73		
Deel B Beleidsbegroting - paragrafen		Deel C Financiële begroting	187
1 Bedrijfsvoering	77		
2 Provinciale heffingen	81		
3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	91		
4 Onderhoud kapitaalgoederen	97		
5 Treasury	103	Lijst van afkortingen	207
6 Verbonden partijen	109		
7 Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	115		
8 Investeringsagenda	121		
9 Europese programma's	125		

Inleiding en hoofdlijnen Begroting 2016

Inleiding

Met trots presenteren wij onze eerste begroting op basis van het bestuursakkoord 2015-2019 'Beweging in Brabant'. Het bestuursakkoord schetst (economische) groeikansen voor onze regio, waarbij we voor belangrijke maatschappelijke opgaven staan. Doel van het bestuursakkoord is op een vernieuwende manier een bijdrage aan die beweging te leveren. In de afgelopen maanden is voortvarend aan de slag gegaan met de uitwerking van het akkoord.

Over deze uitwerking hebben uw Staten op 18 september jl. gedebatteerd. In het debat is richting gegeven aan de verdere strategische koers van de provincie in de komende jaren en aan de uitwerking van het akkoord in de begroting 2016. In de PS-vergadering van 22 mei jl. hebben de Staten motie M2 aangenomen, die het college van GS opdraagt het bestuursakkoord 'Beweging in Brabant' als leidraad te hanteren voor het opstellen van de begrotingen in deze bestuursperiode.

De ambitie zoals verwoord in de Agenda van Brabant om top kennis- en innovatie-regio te zijn en te blijven, is nog even actueel als toen deze werd vastgesteld. De omstandigheden en maatschappelijke opgaven waarvoor Brabant staat zijn wel veranderd. In de loop van deze bestuursperiode wordt de Agenda van Brabant hierop geactualiseerd.

In de Begroting 2016 is aangegeven welke beleidsdoelen de provincie Noord-Brabant nastreeft en wat de provincie doet om deze doelen te bereiken. Met de vaststelling van de begroting wijzen Provinciale Staten middelen toe voor het realiseren van deze doelstellingen en prestaties, genoemd in het bestuursakkoord en eerder vastgestelde beleidskaders. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de te realiseren prestaties en daaraan te koppelen middelen in de volgende jaren.

Vanuit het bestuursakkoord werken we met een aantal inspirerende thema's in plaats van dichtgetimmerde plannen. Thema's die bij Brabanders energie losmaken en innovatieve oplossingen uitlokken. Het gaat om thema's die dwars door de organisatie lopen. Die op een integrale en verbindende wijze een antwoord geven op wat wij als belangrijke maatschappelijke uitdagingen zien. In 2016 organiseren wij een Brabant-

breed maatschappelijk debat over het ontwikkelen van een provinciale Omgevingsvisie. Wij gaan in gesprek met Brabanders en Brabantse organisaties om te verkennen hoe dit nieuwe instrument het meest praktijkgericht en mensgericht kan worden vormgegeven.

Veerkrachtige arbeidsmarkt en economische ontwikkeling

Het bestuursakkoord heeft veel aandacht voor economische structuurversterking. We zien dat de regio als gebiedsautoriteit, waar economisch beleid het meest effectief is, steeds meer erkenning krijgt van Europa en het Rijk. Het Economisch Programma 2020 is de leidraad voor ons economisch beleid. Het betreft een dynamische agenda. Al in de vorige bestuursperiode hebben we stappen gezet door:

- gericht te investeren op cluster- en campusvorming;
- een hoge inzet te plegen op (internationale) acquisitie;
- slim gebruik te maken van Europese programma's.

In 2016 zullen we dit voorzetten.

Een goede wisselwerking en aansluiting tussen economie, onderwijs en arbeidsmarkt is belangrijker dan ooit. Het versterken van de Brabantse concurrentiekracht en het vergroten van de arbeidsparticipatie blijven daarom urgente maatschappelijke opgaven waar we in 2016 mee aan de slag gaan. Werkgelegenheid, arbeidsmarkt-vernieuwing / flexicurity, innovatie en onderwijs zijn hierbij belangrijke pijlers.

Circulaire economie

Het sluiten van kringlopen is noodzakelijk om onze bedrijven ook in de toekomst van grondstoffen te voorzien. Het transitieproces vergt jaren. Er zijn innovaties nodig op bedrijfsniveau en systeemniveau. Een voorbeeld van de circulaire economie is de biobased economy. Het gaat dan om een economie die voor zijn materialen en energie niet meer afhankelijk is van fossiele grondstoffen, maar van groene grondstoffen (biomassa). In Zuidwest Nederland zet de provincie met de Biobased Delta vol in op het chemisch verwaarden van suikers. In 2016 vindt besluitvorming plaats over de 2e fase Green Chemistry campus en doorgroei van de Biobased Delta. Het sluiten van kringlopen krijgt nadrukkelijk een plek in het Provinciaal Milieu en Water Plan (PMWP), onder de noemer groene groei.

Vergroten vitaliteit natuur en landschappen

Brabant is een mozaïek van stad en land. Om dit in stand te houden hebben we de opgave om te blijven werken aan een veerkrachtige natuur en een vitaal landschap. Dat is de basis voor een aantrekkelijk en duurzaam leef- en vestigingsklimaat. Daarnaast beschermt het Brabant tegen de gevolgen van klimaatverandering. Het gaat niet goed met de biodiversiteit. Onze natuur is versnipperd geraakt door woningbouw en de aanleg van wegen. Flora en fauna gedijen het best als er robuuste natuurgebieden zijn. Daarom zetten we onverminderd in op het realiseren van het Nationale Natuur Netwerk (vroeger EHS). Zoals u weet doen we dat samen met veel andere partijen – onze convenantpartners, zoals terreinbeheerders, waterschappen, ZLTO. Ons natuurbeleid heet 'Brabant Uitnodigend Groen'. In feite nodigen we iedereen (gemeenten, bedrijfsleven, particulieren) uit om samen met de provincie te werken aan slimme plannen. Deze moeten zorgen voor uitbreiding en/of verfraaiing van de natuur. En daarnaast ook economische of gezondheidsbelangen dienen (horeca, toerisme, recreatie). In 2016 gaan we dan ook bestuursovereenkomsten aan met (manifest)partners over de wijze van aankoop van gronden en uitvoering van PAS-herstelmaatregelen in de 14 Natura2000-gebieden.

Verduurzamen landbouw

Wij streven naar een agrofood-sector die duurzaam is, economisch gezond, en die op sympathie kan rekenen van de Brabanders. Een toekomstbestendige sector waarbij de gezondheid van mens, dier en milieu voorop staat. Wij werken samen aan de kwaliteit van producten en de kwaliteit van samenwerken. Zodat agrarische ondernemers een goede boterham verdienen, en de onderlinge waardering tussen overheden, omwonenden, en boeren groeit. Met de oprichting van een landbouw innovatie campus creëren we een broedplaats voor ideeën waar de boer mee vooruit kan. In 2016 gaan we, meer dan voorheen, naast de sturende rol (wet- en regelgeving, vergunningen) onze energie richten op onze rol als verbinder en inspirator.

Versnellen energietransitie

Brabant gaat meer inzetten op duurzame energie, Dit doet zij vanuit de kracht van actieve burgers en bedrijven. Wij leveren een bijdrage aan de landelijke klimaatdoelstellingen. In Brabant is dat bezegeld in het Brabants Energieakkoord. Een akkoord dat geïnitieerd is door Brabantse bondgenoten, en waarin wij graag een actieve partner zijn. Tevens zetten we in op innovatie in de energie branche. Om op dit manier bij te dragen aan het economisch -en vestigingsklimaat in Brabant: meer

banen in Brabant. We bouwen in 2016 onze inzet op het energieneutraal maken van de Brabantse woningvoorraad verder uit, door alle krachten van partijen bij elkaar te brengen. We zetten ons ruimtelijk instrumentarium actief in en communiceren dit naar projectontwikkelaars en gemeenten. Waar mogelijk treden we op als 'launching customer', bijvoorbeeld in onze concessieverlening openbaar vervoer. 25 Procent van het energieverbruik is namelijk gerelateerd aan vervoer. De focus op slimme en duurzame mobiliteit in Brabant speelt daarom een belangrijke rol in onze duurzaamheidsambities. Daarmee bouwen we voort op de sterke basis, die is gelegd in de 1e en 2e tranche investeringsprogramma's. Wij komen in 2016 met een investeringsvoorstel 3e tranche, waarvoor wij € 28 mln. in het bestuursakkoord hebben gereserveerd.

Organiseren slimme en duurzame mobiliteit

Wij willen dat je in Brabant vlot op je bestemming kunt komen en dat producten slim vervoerd worden. We gaan voor het realiseren van een betere verkeersdoorstroming en het oplossen van bereikbaarheidsknelpunten. Bovendien zetten we in op de verbetering van de verkeersveiligheid op onze provinciale wegen. Voor het oplossen van de bereikbaarheidsknelpunten in het mobiliteitsnetwerk, zoeken we naar de inzet van infrastructuur en slimme mobiliteit. Daarbij streven we ernaar dat het verkeer de omgeving zo min mogelijk of niet belast. Dus geen emissie van schadelijke stoffen naar lucht, water en bodem. Dat betekent minder fossiele brandstoffen en méér duurzame energie en minder transport over het asfalt. We willen werken aan een totaalpakket van 'transportkansen' als alternatief voor de huidige situatie. Met oog voor oplossingen die te maken hebben met transport via het water, ruim baan voor de fietser, elektrisch vervoer, zonne-energie als aandrijfkracht en zelfrijdende transportmiddelen.

In 2016 gaan we door met het verbeteren van verbindingen binnen Brabant voor automobilisten, fietsers, goederenvervoerders en ov-gebruikers. Daarnaast versterken wij de (inter)nationale bereikbaarheid van stedelijk Brabant. We werken aan toekomstbestendig openbaar vervoer en het optimaliseren van wegbeheer, data en veiligheid. Het bereikbaarheidsprobleem in Zuidoost- Brabant ligt er nog steeds. Met de regio zoeken we naar oplossingen door fysieke maatregelen en de inzet van nieuwe technologieën en smart mobility.

Sociale Veerkracht

De komende jaren zetten we ons in voor het versterken van de sociale veerkracht van de Brabander. In deze veranderende maatschappij wordt steeds meer verwacht van mensen. Daarvoor moeten zij wel deel kunnen nemen aan die nieuwe maatschappij. Daarom is het belangrijk dat wij werken aan de kwaliteit van mobiliteit, welvaart/welzijn, sociale netwerken en van de voorzieningen. We focussen dus vooral op die zaken, waarbij we de andere opgaven versterken. Zodat we gezamenlijk met hetzelfde beleid meerdere opgaven kunnen realiseren. 2016 staat onder meer in het teken van het afronden van het programma Leefbaarheid@Brabant, het verkennen en agenderen van de ontwikkelingen in sociale veerkracht en effecten van de demografische transitie. Daarom gaan we het leefbaarheidsbeleid, dat al stevig staat, meer toespitsen op het versterken van deze veerkracht. Met aandacht voor toegankelijkheid (bijvoorbeeld in samenhang met mobiliteit of slimme zorg) en door het delen van kennis.

Om de sociale veerkracht te versterken, zetten we onze unieke Brabantse identiteit in (cultuur en erfgoed). Het gevoel van trots dat onze gezamenlijke geschiedenis en al het moois dat we hebben oproept, zorgt voor een band en een gevoel van verbinding die noodzakelijk is om veerkrachtig in het leven te staan. Als we trots zijn op Brabant, willen we ons ook inzetten voor Brabant. In 2016 starten we met de uitvoering van het kader Erfgoed en het nieuwe uitvoeringsprogramma Cultuur.

Slagvaardige organisatie

Onze ambitie is om van Brabant de 'innovatieregio van Europa te maken en koploper te zijn in economische ontwikkeling en bestuurlijke vernieuwing'. Tijdelijk afwijken van regels moet vaker en eenvoudiger mogelijk zijn om beloftevolle ontwikkelingen een kans te geven, uit te proberen en te testen. Het gaat om veerkracht, aanpassingsvermogen en improvisatie. Dit vraagt om een flexibele organisatie die kiest voor contact, die weet wat de eigen toegevoegde waarde kan zijn, met professionele medewerkers die de ruimte (kunnen) nemen en een organisatie die dit alles goed ondersteunt.

Financieel perspectief

In het bestuursakkoord waren er meer ambities geformuleerd dan er aan financiële middelen beschikbaar was. Een krap financieel perspectief betekent dat wij noodzakelijke keuzes moeten maken bij de aanwending van financiële middelen. We

hanteren vaker het principe van 'nieuw-voor-oud-beleid'. In het bestuursakkoord hebben wij een taakstelling opgenomen die oploopt naar € 15 mln structureel vanaf 2020. Hiervoor hebben wij ombuigingsvoorstellen in beeld gebracht die in de PS-vergadering van 18 september jl. over de uitwerking van het bestuursakkoord aan uw Staten zijn voorgelegd. Na het Statendebat hebben wij de consequenties van de ombuigingsvoorstellen in de begroting 2016 (incl. meerjarenraming) verwerkt. Daarmee is de herprioritering binnen de begroting voortvarend opgepakt en ingevuld. Met als resultaat dat de provinciale financiën in lijn zijn gebracht met de ambities uit het bestuursakkoord en de begroting sluit.

Vernieuwing beleids- en P&C-cyclus

Met een werkgroep uit de vorige Staten is een vernieuwde Beleids- en P&C-cyclus ontwikkeld. Belangrijk uitgangspunt hierbij is het principe "eerst beleid, dan geld". Vooruitlopend op dit traject was vorig jaar voor de begroting 2015 een nieuw format ontwikkeld en is een flinke slag gemaakt in het benoemen van concrete prestaties en de koppeling van beleid en middelen. Dit hebben wij bij het opstellen van de begroting 2016 voortgezet. Ook in andere P&C-documenten zoals de perspectiefnota zullen wij voor u de effecten van onze inzet op maatschappelijke opgave inzichtelijk maken. De perspectiefnota is het moment voor inhoudelijke en financiële prioriteitstelling die vervolgens in de beleidscyclus uitgewerkt worden. De consequenties en prestaties ziet u terug in de begroting.

Daarbij hebben wij nog een aantal verbeteringen doorgevoerd ten opzichte van de begroting 2015 om zo nog beter invulling te kunnen geven aan de vernieuwde beleids- en P&C-cyclus. Zo vormt de Investeringsagenda geen apart begrotingsprogramma meer. Wij hebben ervoor gekozen om de onderdelen van de Investeringsagenda (de individuele investeringsvoorstellen) onder te brengen in de inhoudelijke begrotingsprogramma's waarmee zij beleidsmatig een relatie hebben. Om toch inzicht te bieden in het totaal van de Investeringsagenda hebben wij een aparte paragraaf Investeringsagenda aan de begroting toegevoegd. Met de uitwerking van de voorstellen uit de 3e tranche Investeringsagenda zullen wij op de volgende wijze omgaan. Met het Bestuursakkoord en de bijgestelde ijkpunten is invulling gegeven aan het "rompbesluit" voor de derde tranche. De uitwerking van de individuele voorstellen zullen wij zoveel mogelijk geclusterd per beleidsterrein/-thema aan u voorleggen. De allocatie van middelen voor deze voorstellen vindt plaats bij de

behandeling van de begroting of indien hier aanleiding toe is via een begrotingswijziging die tegelijk met behandeling van het investeringsvoorstel door uw Staten kan worden vastgesteld.

In de begroting en in de jaarrekening zullen wij in de paragraaf Investeringsagenda de allocatie van middelen en de voortgang van de financiële realisatie per voorstel zichtbaar maken.

Tevens hebben wij een paragraaf Europese Programma's opgenomen waarin we inzicht bieden in de wijze waarop wij Europese Programma's en Europese middelen inzetten om provinciale doelen te realiseren. De doelen die wij hiermee nastreven en de inzet die wij daarop doen zijn opgenomen bij de inhoudelijke begrotingsprogramma's.

In 2016 zetten wij de implementatie van de vernieuwde Beleids- en P&C-cyclus voort. Wij doen dit in overleg met het Platform P&C uit Provinciale Staten. Intussen hebben wij in dit kader de opzet van de bestuursrapportage zodanig gewijzigd dat deze een-op-een aansluit op de opzet van de begroting. Begin 2016 zullen wij ook de opzet van de jaarrekening op deze wijze aanpassen.

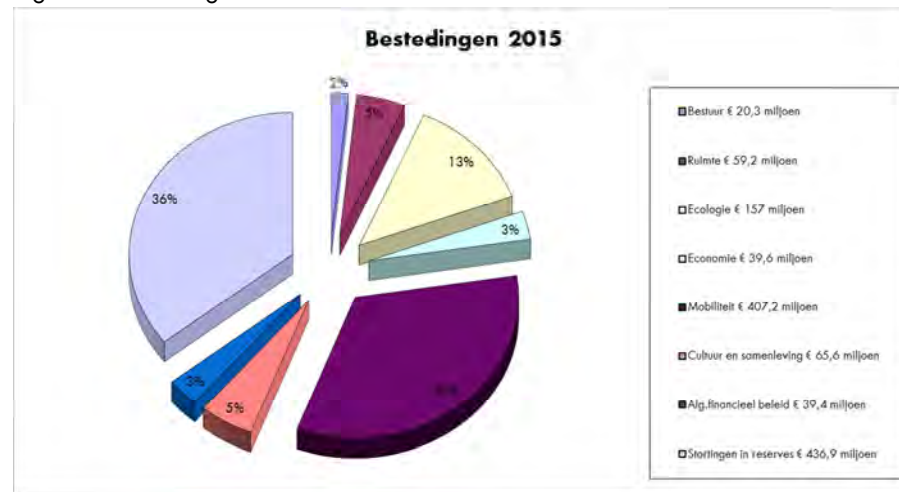
Een verdere kwaliteitsverbetering willen wij realiseren door ook de beleidscyclus en daarmee de kwaliteit van onze beleidsdocumenten te verbeteren. De kwaliteit van in beleidsdocumenten benoemde doelstellingen en effecten, prestaties en de daarvoor benodigde middeleninzet beter bepalen ook de kwaliteit van de P&C-documenten. Wij willen dus de kwaliteit van beleidsnota's verbeteren en de kwantiteit verminderen door integralere beleidsnota's te maken.

De begroting 2016 is, net als het voorgaande jaar, gedigitaliseerd en via een zogenaamde 'responsive website' te bekijken op PC, tablet en/of smartphone.

Financieel totaalbeeld

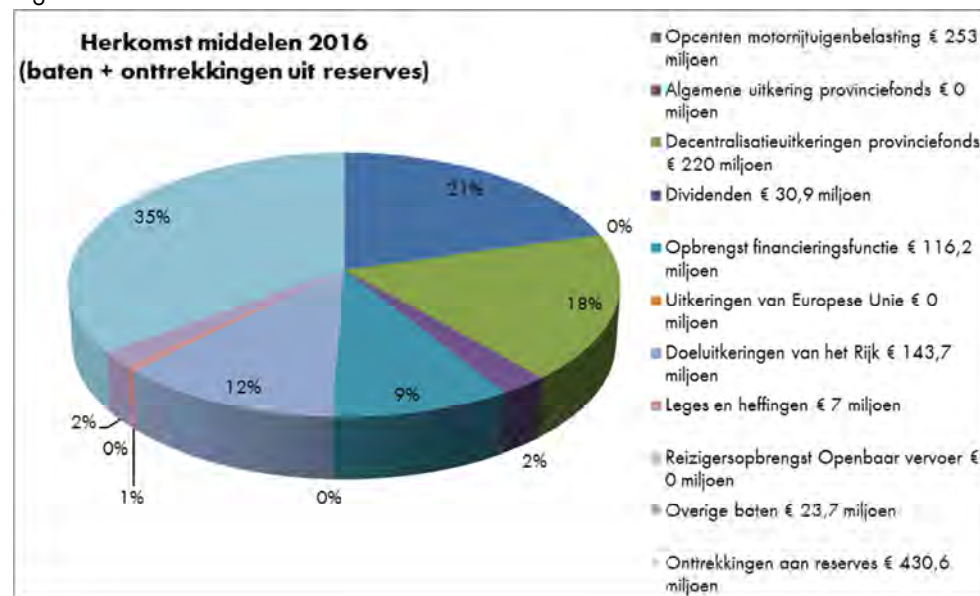
De financiële omvang van de begroting van Provincie Noord-Brabant bedraagt in 2016 € 1.225,1 miljoen. (Ter vergelijking oorspronkelijke begroting 2015: € 774,4 miljoen.) Dit bedrag wordt als volgt aan de beleidsdoelstellingen binnen de diverse begrotingsprogramma's besteed:

Figuur 1: Bestedingen 2016

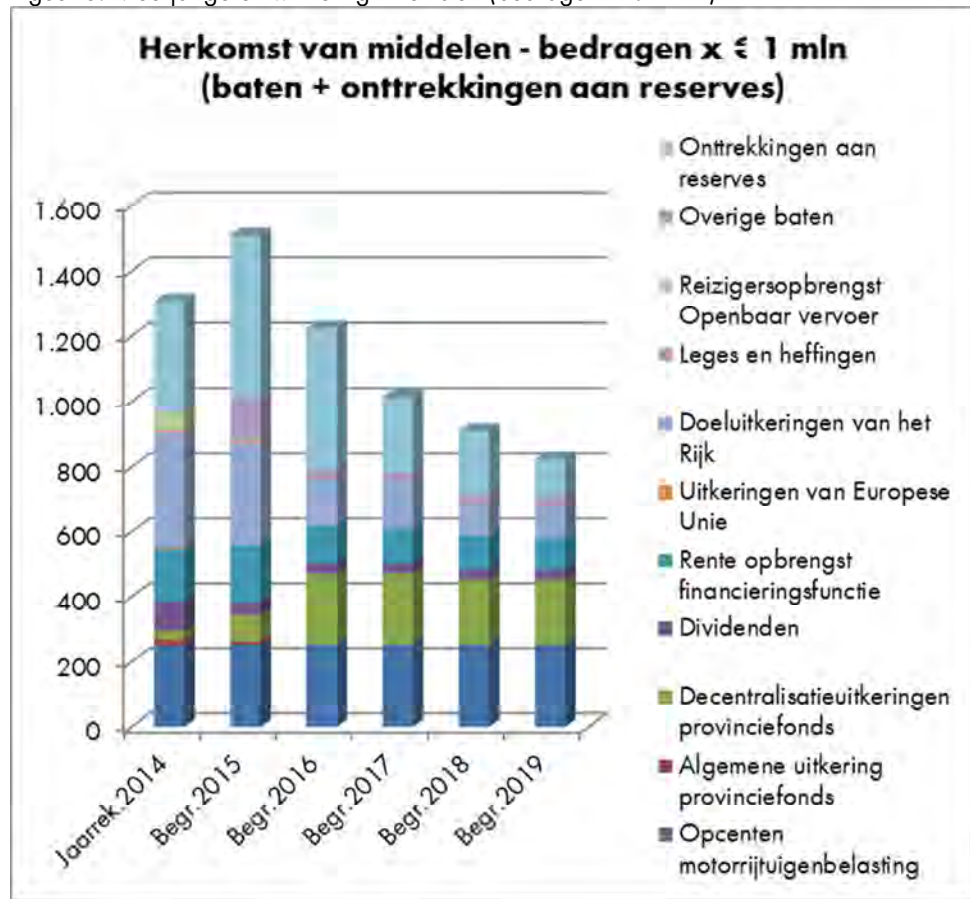
Om deze bestedingen te kunnen doen, beschikt de provincie over diverse inkomstenbronnen. De herkomst van de beschikbare middelen is in 2016 als volgt verdeeld:

Figuur 2: Herkomst middelen 2016

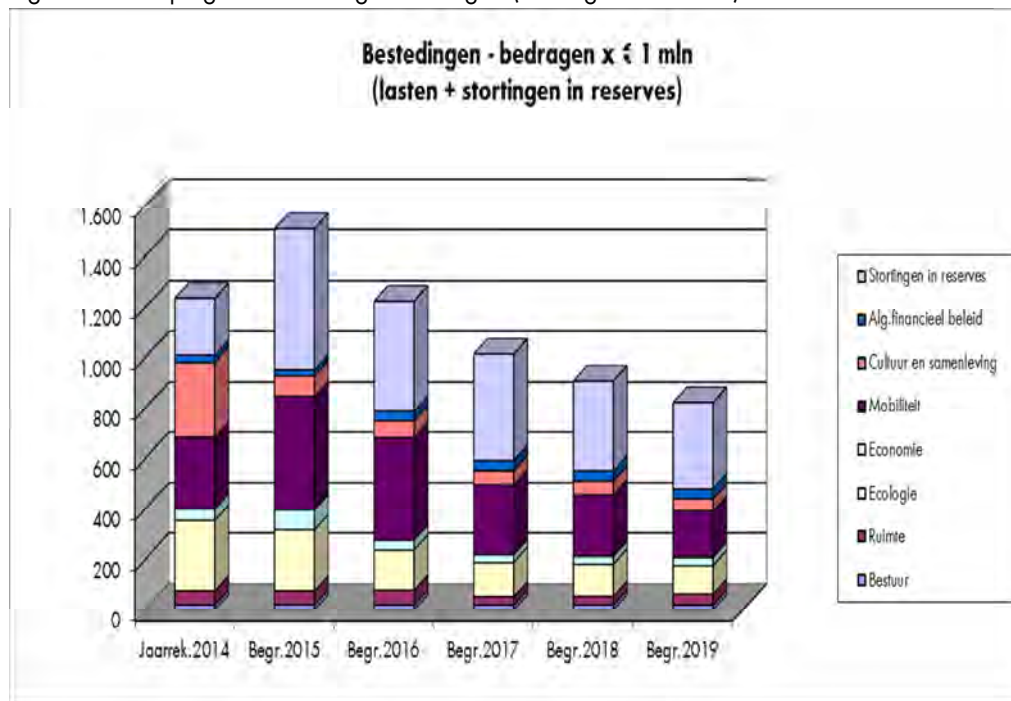

De omvang van de provinciale begroting loopt de komende jaren terug, van circa € 1,5 miljard in 2015 naar € 825 miljoen vanaf 2019. Een antal grote projecten

Figuur 3: Meerjarige ontwikkeling inkomsten (bedragen x € 1 mln)

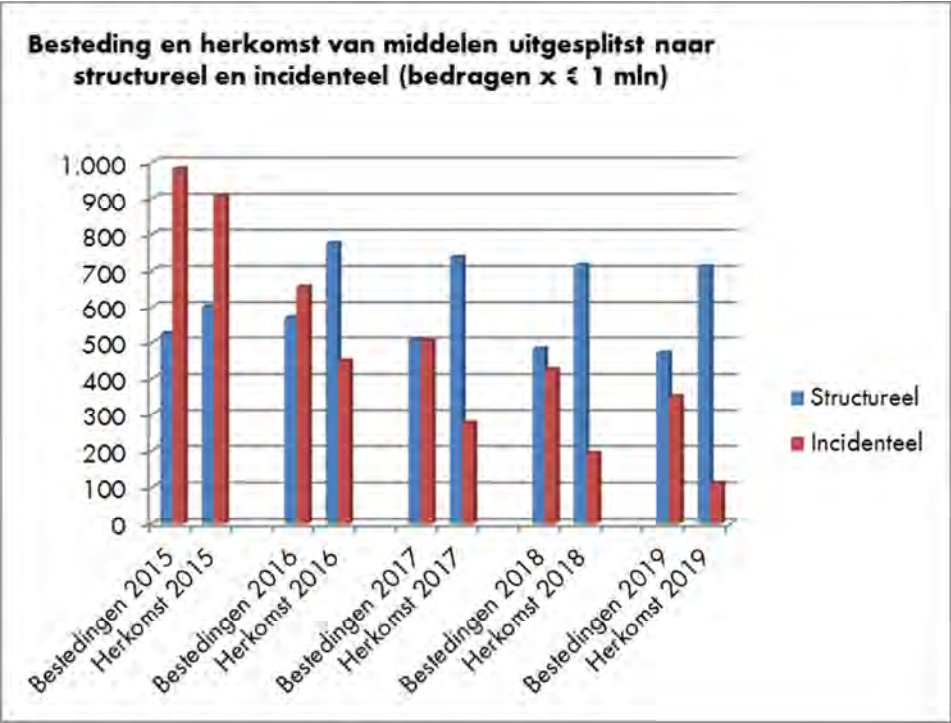
Figuur 4: Meerjarige ontwikkeling bestedingen (bedragen x € 1 mln)

De meerjarige ontwikkeling van de provinciale uitgaven loopt in de pas met de afname van de inkomsten, zodat we in de basis een gezonde financiële uitgangspositie hebben.

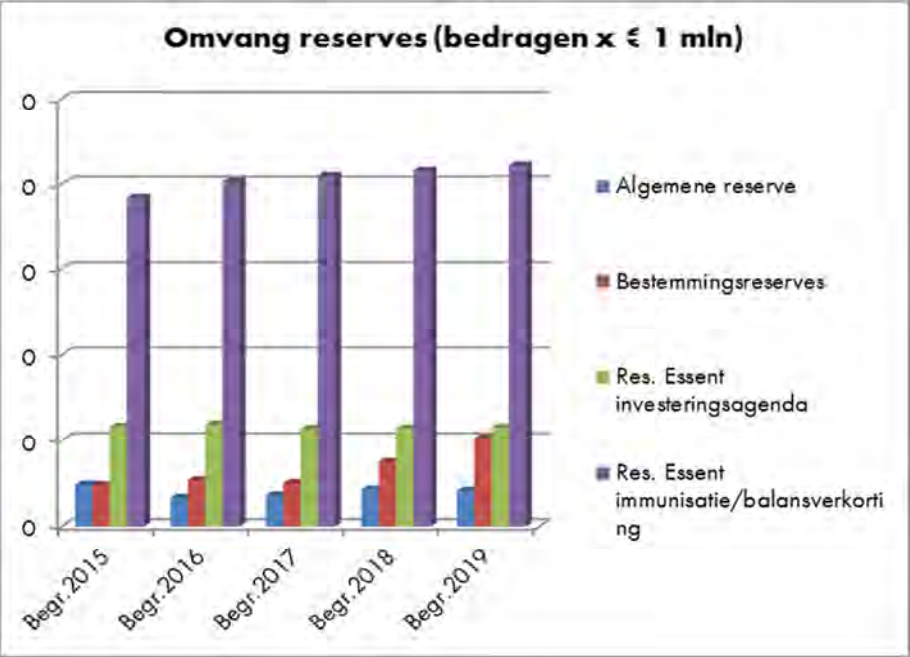
De verdeling van structurele en incidentele lasten enerzijds en van structurele en incidentele baten anderzijds laat meerjarig een gezond beeld zien. De structurele baten zijn de komende jaren hoger dan de structurele lasten. In onderstaand figuur is dit weergegeven.

Figuur 5: Structureel en incidenteel (bedragen x € mln)

Mede door de verkoop van haar aandelen in het energiebedrijf Essent beschikt de provincie nog over aanzienlijke financiële reserves.

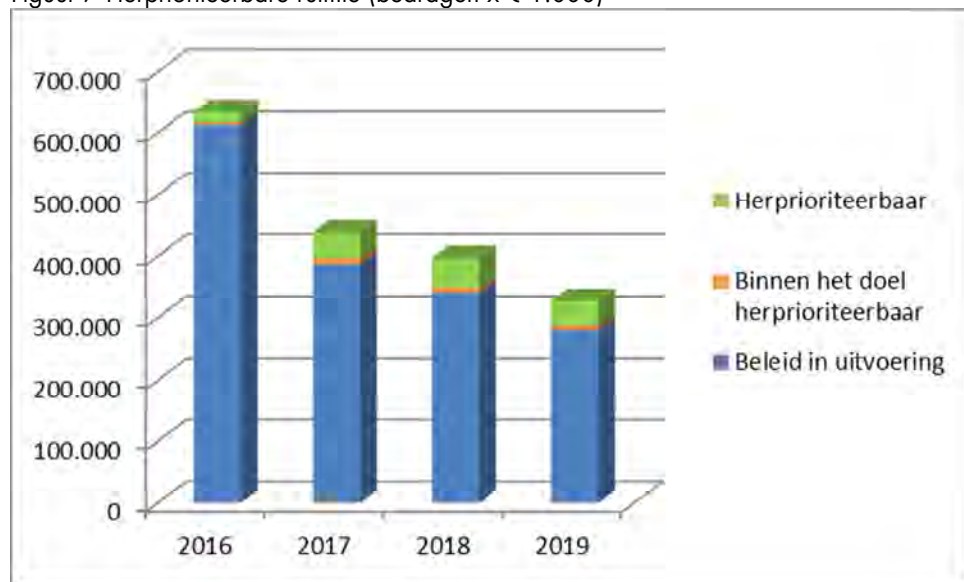
Figuur 6: Omvang reserves (bedragen x € 1 mln)

Inzicht in de herprioriteringsmogelijkheden

In figuur 7 wordt aangegeven welk deel van de begroting op enig moment herprioriteerbaar is. Dat wil zeggen, op het moment dat de programmatische beleidsinzet afloopt, zijn de bijbehorende financiële middelen herprioriteerbaar. Op dat moment ligt de keus voor om om in de toekomst al dan niet het beleid anders uit te voeren.

Figuur 7 Herprioriteerbare ruimte (bedragen x € 1.000)

Leeswijzer

De begroting 2016 is opgezet in vier delen:

- Deel A
- Naast dit algemene hoofdstuk wordt per begrotingsprogramma op hoofdlijnen weergegeven wat de doelstellingen, activiteiten, geraamde lasten, beleidskaders en prestaties zijn. Daarnaast wordt per programma inzicht gegeven in de meerjarige ontwikkeling van de lasten en de herprioriteringsruimte. Voor de lezer die op hoofdlijnen geïnformeerd wil worden over de provinciale begroting, volstaat het doornemen van deel A. Geïnteresseerden in specifieke beleidsmatige of financiële informatie kunnen deze terugvinden de volgende delen.

- Deel B Begrotingsparagrafen waarvan 7 verplicht met daaraan toegevoegd de paragrafen Investeringsagenda en Europese programma's.
- Deel C [Uitwerking van de begrotingsprogramma's](#)
- Deel D [Bijlagen bij de begroting](#)

1 Bestuur

[<<]

[Uitwerking]

Wat wil de provincie bereiken?

Doelstelling

Het vergroten van de kwaliteit van het openbaar bestuur in Noord-Brabant. De wettelijke kaders hiervoor worden gevormd door:

- de Provinciewet;
- de Gemeentewet;
- de Wet Bevordering integriteitsbeoordeling door het openbaar bestuur (Bibob);
- de ambtsinstructie commissaris der Koning (CdK).

De provincie doet dit via de volgende drie hoofdlijnen:

- a) de kwaliteit van het openbaar bestuur in het algemeen verbeteren bijvoorbeeld door het vergroten van integriteit en weerbaarheid of het stimuleren van efficiënte kennisverwerving, -borging en benutting;
- b) het versterken van de bestuurlijke samenwerking in Brabant;
- c) het borgen van de toekomstbestendigheid van het openbaar bestuur.

De doelstellingen zijn te bereiken via drie begrotingsdoelen / productgroepen.

Provinciebestuur (01.01)

Het bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur in Noord-Brabant

Wat doet de provincie daarvoor in 2016:

- Het vergroten van de integriteit en weerbaarheid van het openbaar bestuur, naast de uitvoering van de rijksdelen van de CdK, met als basis de ambtsinstructie commissaris van de Koning. De kaders voor het vergroten van de integriteit en weerbaarheid worden gevormd door de Wet Bibob en de inzet van de Taskforce Brabant- Zeeland. Voor dit laatste wordt de aanpak tot en met 2016 financieel ondersteund.
- De provincie continueert haar inzet op een effectieve en efficiënte kennisverwerving, -borging en -benutting. In 2016 ligt de nadruk op de opstart van BrabantAdvies en het uitvoeren van een aantal verkenningen. Ook zal in 2016 een slag gemaakt worden met het interne kennismanagement.
- Bij het in- en extern functioneren wordt ons bestuur professioneel ondersteund: Provinciale staten door de griffie en Gedeputeerde Staten en de commissaris van de

Koning door de provinciale organisatie. Voor zijn rijksdelen wordt de CdK ondersteund door het Kabinet CdK.

Bestuurlijke samenwerking (01.02)

Het versterken van de bestuurlijke samenwerking in Noord-Brabant.

Wat doet de provincie daarvoor in 2016:

- Samen met partners ontwikkelen van vernieuwende manieren van besturen (het Brabantse model) om daarmee actief in te spelen op de dynamiek van de samenleving en energiek mee te helpen op tal van gebieden in de regio, om kansen te scheppen en te verzilveren. Kortom, een meer op de leefwereld van de burgers gerichte organisatie van het openbaar bestuur in Noord-Brabant.
- In het kader van (veer)krachtig bestuur ondersteunt de provincie gemeenten bij het verwezenlijken van hun bestuurlijk uitspraken over de eigen toekomst.
- Het doorontwikkelen van Brabantstad en het professionaliseren en strategisch inzetten van relatiemanagement met gemeenten en samenwerkingsverbanden.

Interbestuurlijk toezicht (01.03)

Bijdragen aan de toekomstbestendigheid van het openbaar bestuur in Noord-Brabant

Wat doet de provincie daarvoor in 2016:

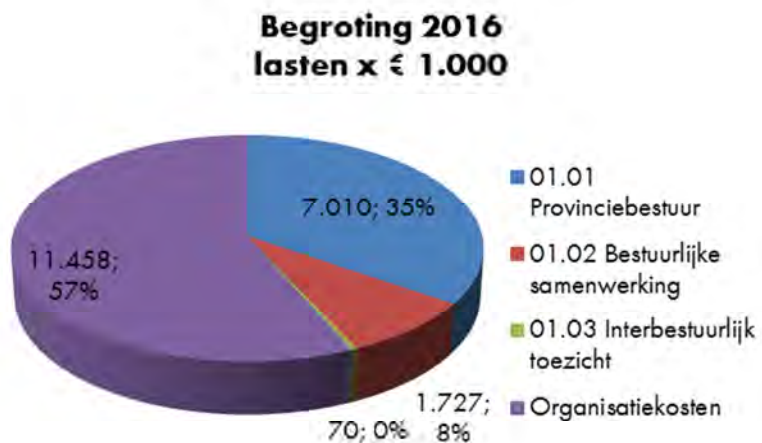
- Zicht houden op de kwaliteit van naleving van wettelijke medebewindstaken door gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen.
- Op basis van de evaluatie art. 217 "vernieuwing interbestuurlijk toezicht" zal het beleidsplan 2016-2020 worden opgesteld. Uitgangspunt is dat het interbestuurlijk toezicht sober, op afstand, efficiënt en systeem- en risicogericht plaatsvindt.
- Eraan bijdragen dat gemeenteraden en algemene besturen, als vertegenwoordigers van de burgers op basis van begrijpelijke informatie weloverwogen uitspraken kunnen doen over de taakuitvoering door hun organisatie (horizontale controle).

Bestuursakkoord

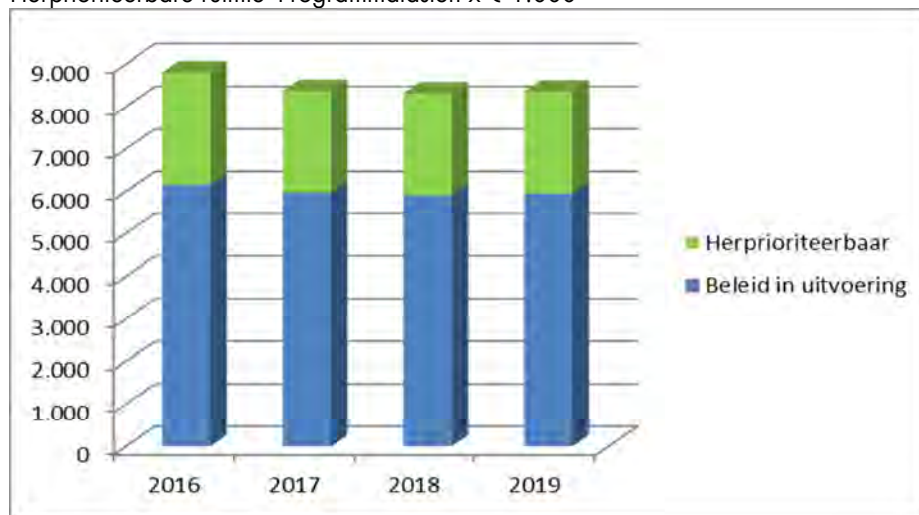
In het Bestuursakkoord is opnieuw voor drie jaar financiële ondersteuning van de Task Force Brabant-Zeeland voorzien. Voor de jaren 2017 tot en met 2019 is jaarlijks € 600.000 opgenomen. Voortzetting van de taken is daarmee financieel gegarandeerd, maar is afhankelijk van de evaluatie welke in 2016 plaatsvindt.

Wat mag het kosten?

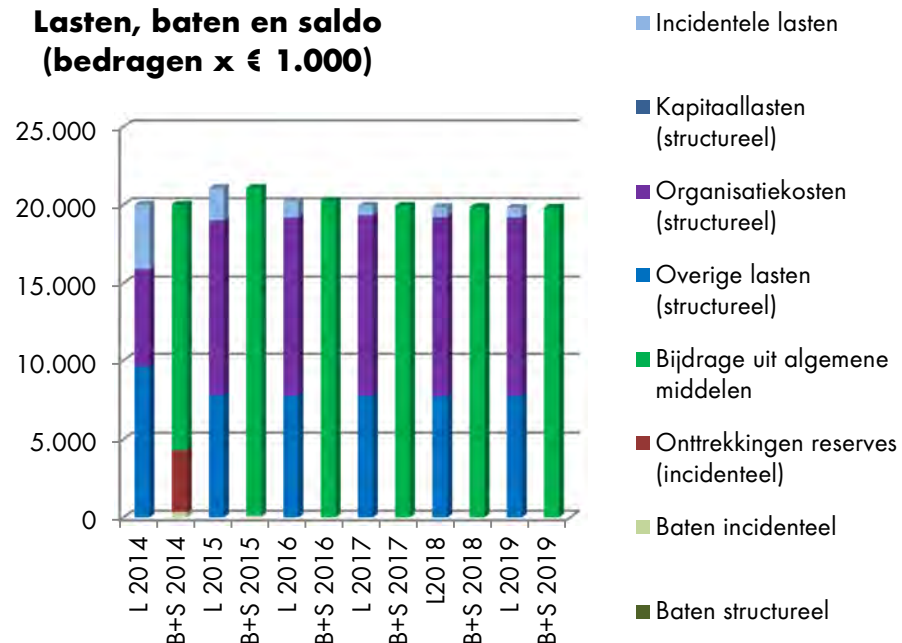
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten						
Programmalasten	13.732	9.852	8.807	8.370	8.312	8.353
Programmalasten waarvan bestuursakkoord		0	0	600	600	600
Kapitaallasten	0	0	0	0	0	0
Organisatiekosten	6.282	11.235	11.458	11.573	11.552	11.464
totaal lasten	20.014	21.087	20.265	19.944	19.864	19.817
Baten						
Rijk	0	0	0	0	0	0
Europa	0	0	0	0	0	0
Overige programmabaten	339	127	2	2	2	2
totaal baten	339	127	2	2	2	2
Saldo baten en lasten	-19.675	-20.960	-20.263	-19.941	-19.861	-19.815
Dekking saldo baten en lasten						
Dekking uit reserves	3.969	0	0	0	0	0
Dekking uit alg.middelen	15.706	20.960	20.263	19.941	19.861	19.815
totaal dekking saldo	19.675	20.960	20.263	19.941	19.861	19.815

Herprioriteerbare ruimte -Programmalasten x € 1.000

Lasten, baten en saldo (bedragen x € 1.000)

L=lasten, B+S=Baten + saldo van baten en lasten

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
01.01 Provinciebestuur		Programmalasten in de begroting x € 1.000	7.010	7.323	7.264	7.305
Wet Bibob: Notitie inzake uitvoering Wet Bibob	2016	Evaluatie	x			
Startnota Kennis en onderzoek EZB-0120	2016	Implementatie werkagenda BrabantStad	x			
Kennis en onderzoek PS 19/13	2016	Evaluatie nota onderzoeksbeleid	x			
Bestuursakkoord Agenda van Brabant	Doorlopend					
01.02 Bestuurlijke samenwerking		Programmalasten in de begroting x € 1.000	1.727	977	977	978
01.03 Interbestuurlijk toezicht		Programmalasten in de begroting x € 1.000	70	70	70	70
Notitie Krachtig Bestuur in Brabant EZB-0028	2016	Bestuurlijke uitspraken over alle binnengekomen toekomstvisies van de Brabantse gemeenten per 1-1-2016 25 gemeenten; per 1-1-2017 66 gemeenten	41 gemeenten			
-		Succesvolle afronding van de wet tot herindeling van de nieuwe gemeente Meijerijstad	x			
-		Evaluatie van het relatiemanagement;	x			
-		Visie op strategisch relatiemanagement gemeenten en samenwerkingsverbanden ingevoerd.	x			
-		Jaarverslag Interbestuurlijk toezicht 2015	April 2016			
-		Uitvoeringsprogramma IBT 2017	4e kwartaal 2016			
		Totaal programmalasten	8.807	8.370	8.312	8.353

In februari 2015 is door het college van GS de Beleidsregel toepassing Wet Bibob Noord Brabant vastgesteld.
 Deze beleidsregel is te vinden op www.brabant.nl/bibob.
 De geplande evaluatie wordt niet in 2015 maar in 2016 gehouden.
 Statenvoorstel Kennis en Onderzoek (19/13)

Nota onderzoeksbeleid vastgesteld april 2013 – evaluatie in 2016
 Doel: bestuur en beleidsmakers voeden met gefundeerde kennis om toekomstbestendig beleid kunnen voeren.
 Prestatie: Planning en uitvoering van onderzoek en advies.

2

Ruimte

[<<]

[Uitwerking]

Wat wil de provincie bereiken?

Doelstelling

Brabant is een fijnmazig mozaïek, waarin steden, dorpen, landbouw, bedrijvigheid, natuur en water een samenhangend geheel vormen. Dit mozaïek maakt de provincie aantrekkelijk om er te wonen, te werken en te recreëren.

We werken aan de versterking van dit mozaïek door:

- Een duurzame en zorgvuldige afweging van verschillende belangen te maken, waarbij gezocht wordt naar een optimale mix van *'people, planet, profit'*, met behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit;
- Ontwikkeling van de mozaïekmetropool door in te zetten op de versterking van het woon-,leef- en vestigingsklimaat alsmede de agglomeratiekracht;
- Samenhang (sociale veerkracht), via de participatie en betrokkenheid van onderwijs, bedrijfsleven, overheid en maatschappelijke organisaties in de gebieden te versterken;
- Te behoren tot de slimste en duurzaamste Agrofoodregio in Europa.

Voor ons ligt de uitdaging om samen met partners voortdurend keuzes te maken, waarbij steeds een afweging tussen belangen dient plaats te vinden. Eén van de podia waarmee we de kracht uit de samenleving optimaal kunnen benutten is gebiedsgericht werken. Gebiedsgericht werken is een manier van werken waarbij overheden, bedrijven, onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties in gezamenlijkheid integraal maatschappelijke vraagstukken aanpakken die in een gebied spelen. De provincie heeft de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met gebiedsgericht werken (streeknetwerken, gebiedsopgaven, etc.) en wil deze werkwijze nu gezamenlijk met haar Brabantse partners (zowel binnen als buiten) verder professionaliseren. Meer dan nu al het geval is, komt hierbij het accent te liggen op initiatieven uit de samenleving en minder op plannen en programma's die overheidsgestuurd zijn. Dit vraagt van ons om slimme samenwerking met partijen te zoeken, maar ook om onze rollen als kaderstellende overheid, als regisseur of als ontwikkelaar complementair in te zetten.

Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaïek (02.01)

Juist door verbinding te zoeken met partners kunnen kansen worden benut om het mozaïek verder te ontwikkelen en te versterken. Door op een pro-actieve, manier mee te denken, sluiten wij aan bij initiatieven vanuit de samenleving. De Structuurvisie ruimtelijke ordening en de Verordening ruimte bieden in de meeste gevallen voldoende ruimte voor deze initiatieven. In een aantal gevallen zal echter maatwerk en/of een meerwaarde benadering noodzakelijk zijn. Zorgvuldig ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit zijn hierbij kernprincipes. Om deze te borgen ontwikkelen wij met partners kennis en expertise

hierover en zetten wij deze in t.b.v. maatschappelijke opgaven. Aan het begin van de nieuwe bestuursperiode start het traject van de provinciale omgevingsvisie. We gaan in gesprek met Brabanders en Brabantse organisaties om te verkennen op welke wijze we dit nieuwe instrument het meest zinvol kunnen vormgeven.

De provincie zet zich in om het woon-, leef- en vestigingsklimaat en de agglomeratiekracht van de mozaïekmetropool te versterken. Samen met partners streven wij er naar dat het bestaande en nieuwe aanbod van woningen en bedrijfs- en werklocaties voldoende aansluit op de (veranderende) vraag, zowel kwantitatief als kwalitatief. Duidelijke keuzes zijn hierbij onontkoombaar. Het sterk veranderend demografisch perspectief, de toenemende leegstandsproblematiek, alsmede ontwikkelingen in de voorzieningenstructuur en de leefbaarheid vragen hierbij om speciale aandacht. Mede in het licht van deze ontwikkelingen wordt dit jaar nagegaan in hoeverre de provinciale verstedelijkingsaanpak moet worden bijgesteld.

Agrofood 2020; Brabant Quality (02.02):

We gaan voor een sector die duurzaam produceert en die de ketens op Noordwest Europese schaal sluit. Een daadwerkelijke topsector die vanuit eigen kracht en verantwoordelijkheid opereert, kansen grijpt op het gebied van innovatie en slim verbindingen zoekt met andere sectoren en producten.

Agrofood gaat over alles wat de agrarische sector voortbrengt en waar consumenten van genieten; van de productie tot het bewerken, verwerken, vermarkten en distribueren ervan. Brabant blinkt op dit gebied wereldwijd uit qua innovatie, kennis en productiviteit. Op weinig plaatsen in de wereld is de hele keten van 'grond tot mond' zo compact vertegenwoordigd als op Brabantse bodem. Agrofood is op High Tech na de grootste economie van Brabant qua werkgelegenheid en export.

In 2016 wordt doorgedaan op de ingeslagen weg, waarbij steeds meer focus komt op "ontwikkelen". Dat neemt niet weg dat er in 2016 onverminderd wordt ingezet op saneren en beheersen.

Bestuursakkoord

In het bestuursakkoord is voor Agrofood €31 miljoen gereserveerd. In 2016 wordt hiervan ca €8 miljoen geraamd in 2016 voor met name overlastgebieden en innovatieprogramma. Voor de resterende middelen zal een voorstel aan PS worden gedaan eind 2015 (herijking Agrofood).

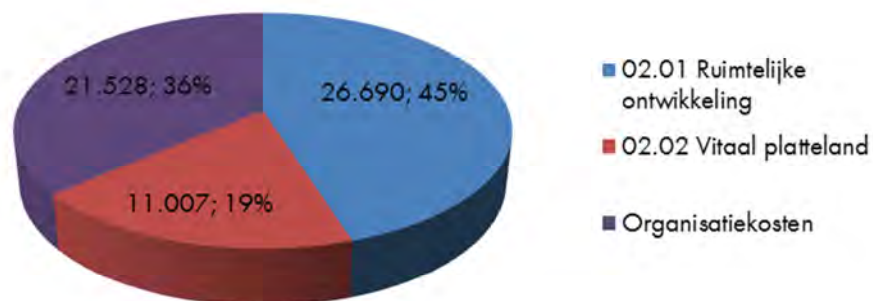
Toelichting verschillen 2015 en verder

Voor na 2015 nemen de ramingen af, omdat nog niet alle bestuursakkoordmiddelen toebedeeld zijn aan de meerjarenraming (begrotingswijziging volgt op basis van PS besluitvorming herijking Agrofood eind 2015). Daarnaast ontstaan verschillen tussen de jaren in verband met risicoreserveringen voor de lopende projecten van het ontwikkelbedrijf en geplande uitgaven en bijdragen van derden voor grote projecten, zoals Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat en N65.

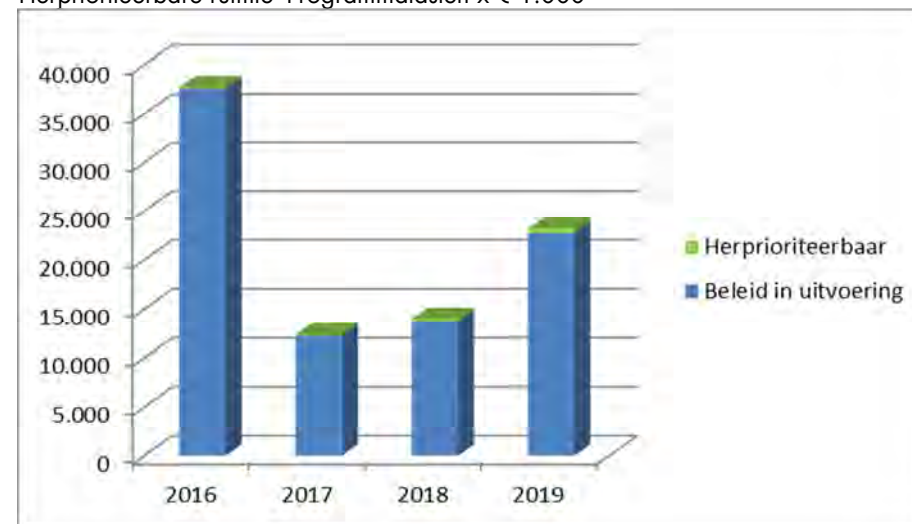
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten						
Programmalasten	38.107	33.856	37.697	12.383	13.971	23.185
Programmalasten waarvan bestuursakkoord		0	8.170	0	0	0
Kapitaallasten	360	1.500	0	0	0	0
Organisatiekosten	18.554	21.110	21.528	21.744	21.704	21.540
totaal lasten	57.020	56.466	59.225	34.128	35.675	44.725
Baten						
Rijk	-704	1.304	0	0	0	0
Europa	3.153	15	7	0	0	0
Overige programmabaten	-2.273	9.463	8.930	5.196	8.707	14.657
totaal baten	175	10.782	8.937	5.196	8.707	14.657
Saldo baten en lasten	-56.845	-45.684	-50.288	-28.931	-26.968	-30.067
Dekking saldo lasten en baten						
Dekking uit reserves	18.089	29.487	14.148	1.695	186	1.667
Dekking uit alg.middelen	38.756	16.197	36.140	27.236	26.783	28.400
totaal dekking saldo	56.845	45.684	50.288	28.931	26.968	30.067

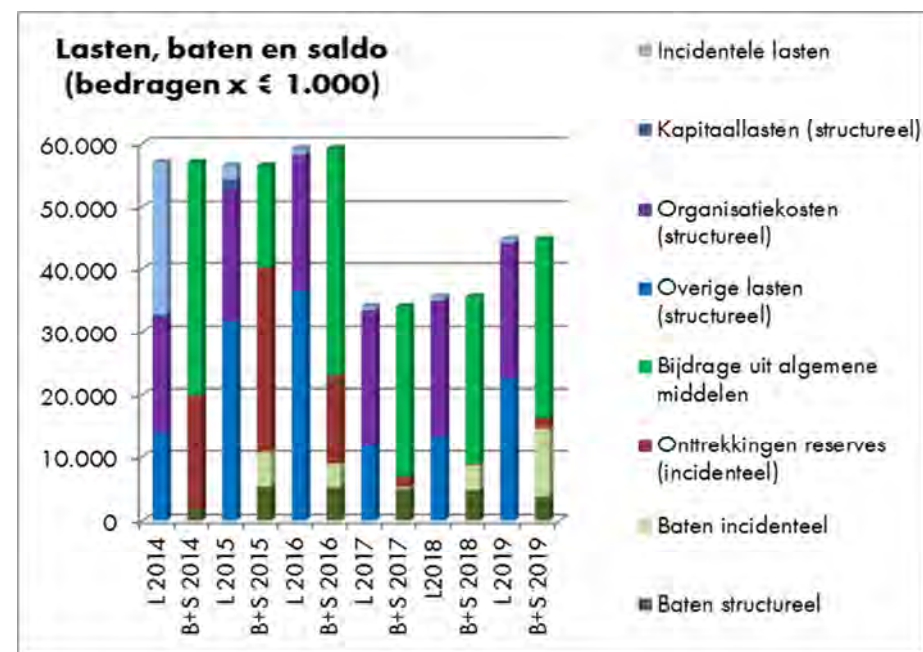
**Begroting 2016
lasten x € 1.000**

Herprioriteerbare ruimte -Programmalasten x € 1.000

**Lasten, baten en saldo
(bedragen x € 1.000)**

L=lasten, B+S=Baten + saldo van baten en lasten

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
02.01 Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaïek		Programmalasten omgevingsvisie in de begroting x € 1.000	350	350	175	0
Ruimtelijke ontwikkeling Structuurvisie Ruimtelijke Ordening 2014 (paraplu-nota voor onderstaande nota's)	2016 (omgevingsvisie en omgevingsverordening in het kader van de Omgevingswet)	- Brabantse omgevingsvisie	<i>Organisatie van een breed maatschappelijk debat + Startnotitie</i>	<i>Kaderstellende notitie</i>	<i>Beleidsagenda + uitvoerings-programma</i>	
-		- Implementatie van de omgevingswet	<i>Vorbereiding</i>	<i>Opstellen startnotitie</i>		
-		Overige programmalasten 02.01 in de begroting x € 1.000	26.340	8.967	11.033	20.705
Verordening ruimte Noord Brabant 2014	2016	- Borgen van provinciale ruimtelijke belangen in lokale (bestemmings)plannen	<i>100% (ca. 2.500) plannen beoordeeld</i>	<i>100% (ca. 2.500) plannen beoordeeld</i>	<i>100% (ca. 2.500) plannen beoordeeld</i>	<i>100% (ca. 2.500) plannen beoordeeld</i>
		- Bijdrage aan Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte & Transport (MIRT) en Regionale Economische OntwikkelingsStructuur (REOS)	x	x	x	x
		Brabants Expertisecentrum Ruimtelijke Kwaliteit (BERK); - Organisatie en uitvoering van het Festival Ruimtelijke Kwaliteit	1			

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Strategie bedrijventerreinen en andere werklocaties PS 18/12 Bouwen en wonen		- 2e editie van de Brabantse Stijlprijs	1			
		Streeknetwerken:				
		- Evaluatie rol van de provincie in streeknetwerken	1			
		- Herijking en vernieuwde uitrol inzet streeknetwerken	1			
		Opstellen van kwantitatieve en kwalitatieve (deel-)analyses samen met partners (o.a. t.b.v. de regionale agenda's voor werken en bestuurlijke afspraken)	x	x	x	x
		Met de regio's opgestelde regionale agenda's voor werken, incl. bestuurlijke afspraken over de ontwikkeling van bestaande en nieuwe werklocaties	x	x	x	x
		Evaluatie en mogelijke vernieuwing van het verstedelijkingsbeleid	1			
		Ontwikkelde aanpak m.b.t. leegstand-leefbaarheid-demografische ontwikkelingen	1			
		Actualisatie van de bevolkings- en woningbehoefteprognoses			x	
		Regionale woningmarktanalyses (o.a. t.b.v. de regionale agenda's voor wonen en bestuurlijke afspraken)	x	x	x	x
02.02 Agrofood Agro Structuurvisie Ruimtelijke Ordening 2014	2015	Programmalasten Agrofood in de begroting x € 1.000	2.339	2.569	2.265	1.982
		Landbouwkundige structuurversterking (via verkaveling)		2.500 ha		

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg- moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
(Glas)tuinbouw, Structuurvisie 2010 partiële herziening 2014						
<i>Zie ook paragraaf Verbonden partijen</i>	Via verbonden partij	Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij - Aantal verkochte hectaren glastuinbouw Nieuw Prinsenland	0	16	18	25
	Via verbonden partij	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte - Aantal verkochte kavels - Percentage terugverdiend van de kosten die gemaakt zijn voor sanering intensieve veehouderijstallen (t.o.v. de uitgegeven €209 mln.) PM wordt ingevuld na besluitvorming door PS eind 2015	pm	pm	pm	pm
-		Programmalasten uitvoeringsagenda in de begroting x € 1.000	8.667	497	497	497
UBA (Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2020)	2020	Coördinatie, monitoring en evaluatie: Nulsituatie t.b.v. 217a evaluatie in 2019 o.b.v. herziening UBA in 2015. <u>Heldere Kaders:</u> - Actualisatie en implementeren Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij - Realiseren en bieden experimenteerruimte	Nulsituatie 1 6 casussen	Tussentijdse voortgangs rapportage 1 1	 1 1	217a Evaluatie 1 1
-						
-						

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
			Begroting 2016			
Samenhang met andere begrotings-programma's <i>04.02 Economie; economisch programma</i>		<u>Overlastgebieden:</u> - Beschikbaar stellen kennis, kunde en middelen t.b.v. het urgentieteam en gebiedsdialogoog	<i>Structurele borging organiseren</i>			
		<u>Gezondheid</u> - Stimuleren ketenpartners om gezondheid in kwaliteitssystemen op te nemen t.b.v. koppeling aan BZV - methodiek van gezondheidsonderzoek een plek geven in (provinciaal) beleid	7 1			
		<u>Circulaire economie</u> - Ontwikkelen kringlooptoets - Ontwikkelen perspectieven voor nieuwe waardeketens	1 1			
		<u>Verbinden en stimuleren</u> - Organiseren van een Transitie-arena: stimuleren andere manier van denken over transitie Agrofood - Organiseren van Living labs/experimenten (o.a. Agri Meets Design #agmd) Aanbieden van een podium voor koplopers (o.a. agrofoodpluim) - Actieve inzet onderwijs bij versnelling transitie	1 5 tot 10 12 1			
		<u>Innovatieprogramma Agrofood (als onderdeel van het economisch programma en UBA):</u> Stimuleren van innovaties en testfaciliteiten middels o.a.: cofinanciering van Europese programma's, Innovatiefonds, REAP-subsidie en LIB-subsidie;	3 proeftuinen, 3 businessclusters			

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg- moment	Prestaties met indicatoren	<i>Streefwaarden</i> Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
(Glas)tuinbouw, structuurvisie 2010 partiële herziening 2014		- Inzetten van makel- en schakelcapaciteit ten behoeve van ondersteuning van ondernemers uit de agrofood met concrete innovatieplannen - Uitvoering programma-management (communicatie, community building, internationaliseringsactiviteiten en monitoring - Uitvoering internationaliseringsstrategie Agrofood - Invulling van concept landbouwinnovatiecampus - Openstelling POP-3 subsidieregeling Innovatie/UBA voor (glas)tuinbouw -Inzicht in mogelijkheden gebruik restwarmte/aardwarmte en CO2	<i>2-4 investeringen</i> <i>1</i> <i>3</i> <i>1</i> <i>1</i> <i>1</i>	<i>afronding</i>		
		Totaal programmalasten	37.697		13.971	23.185

3 Ecologie

[<<]

[Uitwerking]

Wat wil de provincie bereiken?

Doelstelling

De opgaven Verbindend Water, Milieu en Gezondheid en Uitnodigend Groen dragen bij aan een duurzame fysieke leefomgeving van Brabant

In de toekomst zal de duurzaamste regio de sterkste regio zijn. De kaderstellende en toetsende provinciale rol ten aanzien van duurzaamheid is vormgegeven in de opgaven Water, Milieu en Natuur. We voeren veel wettelijke taken uit en we zorgen ervoor dat we de expertises in huis hebben die daarvoor nodig zijn.

Daarmee zorgen we dat duurzaamheid niet meer een randvoorwaarde is maar een uitgangspunt voor alle provinciale opgaven op die plekken waar kansen, potentie, ruimte en energie zit.

Het water- en milieubeleid is integraal vastgelegd in het Provinciaal Milieu- en Waterplan (PMWP). Dit plan wordt eind 2015 vastgesteld door PS. Vanwege de integrale aanpak presenteren wij deze twee opgaven hieronder gezamenlijk.

Water en Milieu (03.01 en 03.02)

Met de prestaties die binnen deze productgroepen worden uitgevoerd werken we aan een Brabant waar mens, plant en dier gezond en prettig kunnen leven, met ruimte voor een elkaar versterkende economische, maatschappelijke en ecologische ontwikkeling. Met andere woorden:

- voldoende water voor mens, plant en dier;
- schone en gezonde leefomgeving (bodem, water, lucht en geluid);
- bescherming van Brabant tegen overstromingen en externe risico's.

Binnen de water- en milieupgaven heeft de provincie veel structurele/wettelijke taken. Met onze wettelijke taken leggen we de basis voor een duurzame fysieke leefomgeving: schone en gezonde lucht, bodem en water. Daarmee leveren we ook onze bijdrage aan de Europese kaderrichtlijn water (KRW) en Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR). Het Deltaprogramma is voor Brabant een unieke kans om de klimaat effecten voor het watersysteem op te vangen; we blijven in de toekomst beschikken over voldoende zoet water en we zijn beschermd tegen hoogwater op de Maas en de Waal/Merwedese. In de Zuidwestelijke Delta brengen we zout en getij terug om daarmee de ecologische en economische vitaliteit te herstellen.

Voor de uitvoering van de operationele taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving geven we opdracht aan de omgevingsdiensten.

Naast de wettelijke taken zetten we in op PMWP-ambities: gezonde fysieke leefomgeving, veilige fysieke leefomgeving en groene groei, waarbij we partners uitnodigen deze ambities waar te maken.

De provincie zet in op het energieneutraal maken van de gebouwde omgeving, o.a. energieneutrale woningen en vermindering van energieverbruik door bedrijven. We continueren het huidige beleid met betrekking tot de aanpak van de bodemsanering. En de overlast van drugsafval pakken we voortvarend aan. Daarnaast regelen we de nazorg voor een aantal stortplaatsen, die de komende tijd gaan sluiten.

Ook verbinden we onze opgaven op Natuur, Water en Milieu aan beschikbare Europese fondsen en werken we samen met andere regio's voor cofinancieringsmogelijkheden en kennisuitwisseling en -uitrol.

Natuur en landschap (03.03)

Met de prestaties die het programma Uitnodigend Groen gaat realiseren, werken we aan een samenhangend en robuust netwerk van natuurgebieden, behoud en herstel van biodiversiteit, een Brabants mozaïek van landschappen met regionale identiteiten en verankering van natuur en landschap in de samenleving.

Dit doen we vooral door het stimuleren en faciliteren van (manifest)partners bij de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant, het subsidiëren van partners die natuur beheren en werken aan verbetering van biodiversiteit en karakteristieke landschappen én door het verbinden van natuur en landschap met de economie en de maatschappij. Ook zorgen we voor heldere kaders (bv. het natuurbeheerplan) en dragen we bij aan groene wet- en regelgeving (bv. de Wet Natuurbescherming).

In 2016 gaat veel aandacht uit naar het uitvoeren van de herstelmaatregelen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) in en rondom Natura2000-gebieden. Dit is van groot belang omdat er een directe koppeling is tussen het uitvoeren van de herstelmaatregelen en het beschikbaar komen van economische ontwikkelruimte. Daarnaast dragen de herstelmaatregelen bij aan de biodiversiteit.

Groen ontwikkelfonds Brabant (GOB) (03.04)

Om het volledige Natuurnetwerk Brabant te realiseren (zie 03.03 Natuur en landschap) is op 1 mei 2014 het GOB opgericht. Het Natuurnetwerk Brabant bestaat uit een provinciaal en een rijksdeel. De opgave voor het provinciale deel van het Natuurnetwerk Brabant inclusief de ecologische verbindingzones wordt gerealiseerd met provinciale

middelen (€ 200 mln.). Het rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant wordt gerealiseerd met rijksmiddelen, in de vorm van geld (€ 273 mln.) of grond (door het Rijk beschikbaar gesteld aan de provincie).

Bestuursakkoord

In het bestuursakkoord zijn binnen programma Ecologie middelen vrijgemaakt voor intensiveringen op het Deltaprogramma, Provinciaal Milieu- en Waterplan (PMWP), Agrarisch Natuurbeheer en de omgevingsdiensten. De invulling van de middelen PMWP en 'Deltaprogramma: Rivieren/Maas' zullen in het kader van de vaststelling in november aan Provinciale Staten worden voorgelegd. Daarnaast zijn de intensiveringen voor het Agrarisch natuurbeheer en de omgevingsdiensten in de productgroepen nader uitgewerkt.

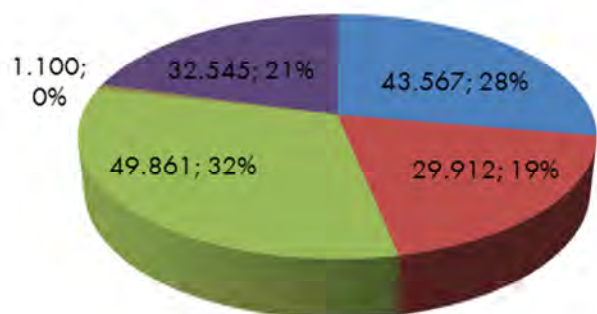
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten						
Programmalasten	248.537	207.919	122.954	100.413	92.236	77.645
Programmalasten waarvan bestuursakkoord		4.147	17.679	461	413	0
Kapitaallasten	1.486	1.486	1.486	1.486	1.486	1.486
Organisatiekosten	27.668	30.828	32.545	32.871	32.811	32.562
totaal lasten	277.691	240.234	156.984	134.771	126.533	111.693
Baten						
Rijk	34.023	54.855	13	2.777	1.122	13
Europa	-208	0	0	0	0	0
Overige programmabaten	25.977	16.637	8.675	7.614	7.614	7.614
totaal baten	59.792	71.492	8.688	10.391	8.736	7.627
Saldo baten en lasten	-217.899	-168.742	-148.296	-124.380	-117.797	-104.066
Dekking saldo lasten en baten						
Dekking uit reserves	144.955	155.049	95.969	89.449	41.999	32.953
Dekking uit alg.middelen	72.944	13.692	52.328	34.931	75.798	71.113
totaal dekking saldo	217.899	168.742	148.296	124.380	117.797	104.066

Herprioriteerbare ruimte -Programmalasten x € 1.000

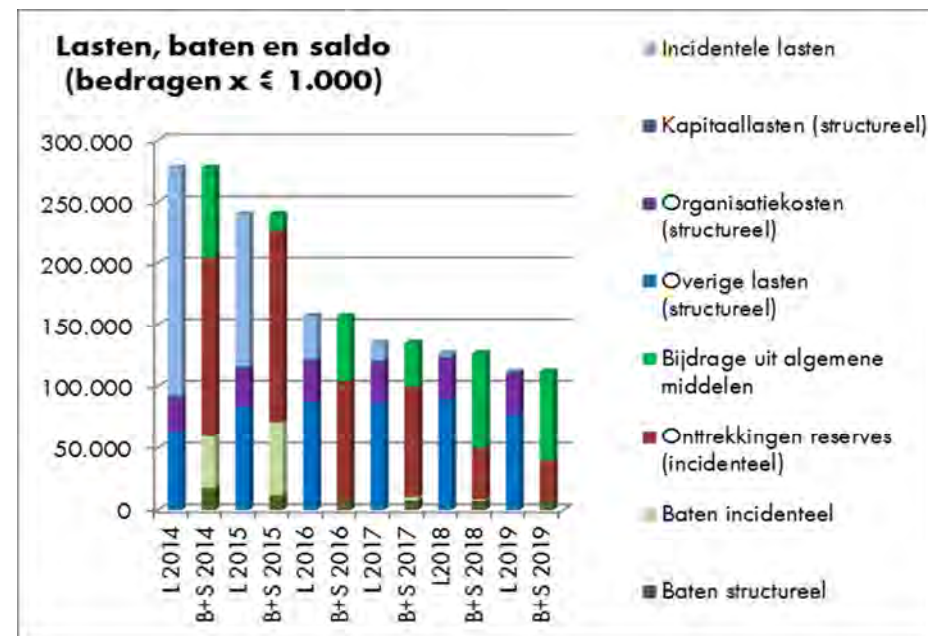

Begroting 2016 lasten x € 1.000

- 03.01 Water
- 03.02 Milieu
- 03.03 Natuur en Landschap
- 03.04 Groenontwikkefonds Brabant
- Organisatiekosten

Lasten, baten en saldo (bedragen x € 1.000)

L=lasten, B+S=Baten + saldo van baten en lasten

Ecologie

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgend e afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
		Uitvoeren Kader Richtlijn Water (KRW)-maatregelen: * Beek- en kreekherstel (Ca 160 km voor hele planperiode PMWP) * Verdrogingsbestrijding (excl. PAS) (Ca 6500 ha voor hele planperiode PMWP) * Waterkwaliteitsmaatregelen (Uitvoering Schoon Water voor Brabant, Subsidie POP3, maatregelen rond winningen) * Natte Ecologische Verbinding Zones (natte-EVZ) (budgetten via natuur)	Samenwerkingsovereenkomst doorvoer zoet water West Brabant	Start Uitvoering Roode Vaart		
		Voorkomen regionale wateroverlast Programmalasten in de begroting x € 1.000	902	911	911	911
		* Voortgang verbetering regionale keringen (271 km). Dit betreft de in 2013 afgekeurde dijkvakken. Planning is afhankelijk van voortgang bij de betrokken waterschappen.	opstellen en uitvoeren verbeterplannen regionale keringen	opstellen en uitvoeren verbeterplannen regionale keringen	opstellen en uitvoeren verbeterplannen regionale keringen	
03.02 Milieu Algemeen		Programmalasten in de begroting x € 1.000	805	900	805	805
Provinciaal Milieuplan d.d. 10 januari 2012 PS 64/11	2018	Beleid en beleidsrealisatie van de milieukwaliteit van de Brabantse leefomgeving: <i>Proces vastgesteld Provinciaal Milieu- en Waterplan</i>		tussenevaluatie		

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgend e afweeg- moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Bodem		Monitoren luchtkwaliteit middels metingen: <i>* Innovatief project monitoring luchtkwaliteit: Aires</i> <i>* Uitvoering meetprojecten m.b.t. luchtkwaliteit in Noord-Brabant</i> <i>* Actueel monitoringstool voor Brabant in het NSL</i> <i>* Actuele gezondheidskaarten van Brabant online beschikbaar</i>	<i>voortgangsrapport</i> <i>3 rapportages + 2</i> <i>evaluatierapporten</i> <i>jaarrapportage</i> 1	<i>eindverslag</i> <i>3 rapportages</i> <i>eindverslag NSL</i> 1	<i>eindevaluatie</i> 1	1
		Bodem: Programmalaasten in de begroting Beheersen en herstellen van bodemkwaliteit. <i>* Sanering humane speedlocaties (30 locaties)</i> <i>* Sanering speedlocaties verspreiding en ecologie, 210 locaties, in 2021 gereed</i> <i>* Alle terreinen gasfabrieken zijn gesaneerd</i> Bodemsanering Chemie-Pack. <i>* Sanering ondergrond is in 2021 afgerond</i> Stimulering vermindering fosfaat <i>*Aantal ha's grond met gewassen voor het uitmijnen van fosfaat</i> <i>*Aantal bedrijven dat maatregelen treft voor het verminderen van overdaad aan fosfaat.</i> <i>* Westelijke Langstraat experiment uitmijnen fosfaat.</i>	8.096 <i>Gereed</i> <i>Alle beschikkingen ernst en</i> <i>spoed zijn genomen</i> <i>Gereed</i> 20 ha. 10 bedrijven	8.166 <i>Alle beschikkingen op</i> <i>saneringsplan zijn genomen</i> <i>en; alle saneringen zijn gestart.</i> <i>Voortgangs-</i> <i>rapportage</i> 20 ha. 10 bedrijven <i>eindrapport</i> <i>gereed</i>	11.028 <i>Voortgangs-</i> <i>rapportage</i> 20 ha. 10 bedrijven	610 <i>Voorstgangs-</i> <i>rapportage</i>
Afval- en grondstoffenbeheer		Programmalaasten in de begroting	396	397	398	399

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgend e afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Beleidsnota hergebruik van stortplaatsen d.d. 22 juni 2004		Voormalige en gesloten stortplaatsen. <i>* Milieu hygiënische nazorg op gesloten stortplaatsen (cumulatief) (totaal 9 in 2025)</i> <i>* Aantal ha hergebruik stortplaatsen (jaarlijks)</i>	3 10 ha	4 10 ha	5 10 ha	6 10ha
Energieagenda 2010-2020	2020	Verlagen van de CO2-emissies <i>* Uitvoering Subsidieregeling woningisolatie Noord-Brabant</i> Bevorderen van het gebruik van duurzame warmte, restwarmte en reststromen <i>* Inzet reststromenmakelaar</i> <i>* Besluitvorming in PS over de 3e tranche investeringsprogramma voor onderdeel energie. Hierin is programma Nul op de Meter, gericht op energie neutrale woningen opgenomen. (meer informatie zie programma 4)</i>	0 eindverslag gereed 1 1 vastgesteld investeringsprogramma	0	0	
Beleid ondergrond- visie op het benutten van de potenties in de ondergrond d.d. 20 september 2013 PS 49/13 Bijlage 1 -		Duurzaam gebruik van de ondergrond. <i>* Structuurvisie voor de Ondergrond (STRONG) zienswijze op plan-MER, MKBA en ontwerp-STRONG</i> <i>* Adviezen aan Ministerie EZ n.a.v. vergunningaanvragen in de diepe ondergrond.</i> <i>* Zienswijze op de Structuurvisie Schaliegas en plan MER</i>	1 1 1	1	1	1

Provincie Noord-Brabant / Begroting 2016

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgend e afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
		Voldoen aan VTH-kwaliteitscriteria 2.1 * VTH-breed beleidskader periode 2017-2020	Gereed			
03.03 Natuur en Landschap algemeen		Programmalasten in de begroting x € 1.000	2.962	2.962	2.962	2.942
Natuur Brabant: Uitnodigend Groen PS 50/12 -	2022	<u>Inzicht in beleid, beleidsrealisatie en beleidskaders</u> * Oplevering rapportage "Toestand Brabantse Natuur, Water & Milieu" (elke 5 jaar). * Oplevering jaarlijkse "voortgangsrapportage natuur" (VRN). * Evaluatie natuur- en landschapsbeleid * Vaststellen begrenzing NNB via Natuurbeheerplan. * Vaststellen definitieve Natura2000-beheerplannen. * Implementatie Wet Natuurbescherming.	1 2 (Natuurpact, Flora & Fauna) 1 3 1	1 1 1	1 1 1	1 1 1
Robuust natuurnetwerk		<u>Uitvoering BrUG pijler 1: een samenhangend en robuust netwerk van natuurgebieden</u> - * Het aangaan van bestuursovereenkomsten met partners over de wijze van aankoop van gronden en de uitvoering van PAS-herstelmaatregelen in 14 N2000-gebieden. * Beheren van 82.000 ha + de jaarlijks nieuw verworven en ingerichte ha's natuur (zie GOB), met behulp van provinciale subsidies.	37.362 Max. 14 bestuursovereenkomsten Circa 82.905 ha	45.747 Circa 84.696 ha	37.961 Circa 85.496 ha	36.470 Circa 86.496 ha

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgend e afweeg- moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Biodiversiteit		<i>* Agrarisch natuurbeheer (einddoel: in 2021 voldoen alle collectieve beheerplannen aan de instapeisen en streefgetallen).</i> <u>Uitvoering BrUG pijler 2: behoud en herstel biodiversiteit</u> <i>* Realisatie van circa 3.000 inrichtingsmaatregelen in 15 leefgebieden voor bedreigde soorten voor 2027</i> <i>* Realisatie van circa 440 herstelmaatregelen van aangewezen habitats en soorten in N2000-gebieden voor 2021.</i>	<i>Alle collectieven operationeel</i> 3.019 <i>Circa €3,0 miljoen (50-100 maatregelen)</i> <i>Circa €12,5 miljoen (50-70 maatregelen)</i>	3.272 <i>Circa €3,0 miljoen (50-100 maatregelen)</i> <i>Circa €12,5 miljoen (50-70 maatregelen)</i>	3.276 <i>Circa €3,0 miljoen (50-100 maatregelen)</i> <i>Circa €12,5 miljoen (50-70 maatregelen)</i>	3.610 <i>Circa €3,0 miljoen (50-100 maatregelen)</i> <i>Circa €12,5 miljoen (50-70 maatregelen)</i>
Karakteristieke landschappen		<u>Uitvoering BrUG pijler 3: een Brabants mozaïek van landschappen met regionale identiteiten.</u> <i>* Instandhouding en ontwikkeling van een aantrekkelijk landschap als drager voor wonen, werken en recreëren.</i> <i>* Beoordelen 8 voortgangsrapportages Subsidieregeling landschappen van Allure Noord-Brabant</i> <i>* Evaluatie regeling landschappen van Allure Noord-Brabant.</i> <i>* Verlenen subsidie voor uitvoeren maatregelen tbv karakteristiek landschap (via resp. Stimuleringskader Groenblauwe diensten en Regeling verbinding en landschap).</i>	2.450 <i>Oplevering plan van aanpak. Opstarten 1 pilot met partners.</i> 8 <i>Circa € 2,4 miljoen (resp. ca. 100-200 en ca. 40 maatregelen)</i>	2.450 8 <i>Circa € 2,4 miljoen (resp. ca. 100-200 en ca. 40 maatregelen)</i>	2.467 <i>gereed</i> <i>Circa € 2,4 miljoen (resp. ca. 100-200 en ca. 40 maatregelen)</i>	2.400 <i>Circa € 2,4 miljoen (resp. ca. 100-200 en ca. 40 maatregelen)</i>

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgend e afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden			
			Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Verankering		<u>Uitvoering BrUG pijler 4: verankering van natuur en landschap in de samenleving</u>	4.069	3.725	3.480	3.485
		<i>* Stimuleren van (grote) bedrijven om naast hun wettelijke verplichtingen, te investeren in nabijgelegen natuur en landschap (aantal bedrijven).</i>	1-3	1-3	1-3	1-3
		<i>* Ondersteunen en faciliteren van nieuwe initiatieven/bedrijven die via natuur inkomsten realiseren (aantal initiatieven).</i>	2-5	2-5	2-5	2-5
		<i>* Ondersteunen en faciliteren van nieuwe burgerinitiatieven die een bijdrage leveren aan een groene leefomgeving (aantal initiatieven).</i>	6-10	6-10	6-10	6-10
		<i>* Bevorderen van draagvlak en samenwerking bij de realisatie van natuur- en landschapsdoelen (aantal gesubsidieerde natuurorganisaties).</i>	3-4	3-4	3-4	3-4
03.04 Groenontwikkelfonds Brabant			1100	1100	1100	1100
Brabant: Uitnodigend Groen PS 50/12	2022	Realisatie Natuurnetwerk Brabant Verlenen subsidie of andere financiële arrangementen en/of beschikbaar stellen ruilgronden voor realisatie Natuurnetwerk Brabant: door derden.				
Groen Ontwikkelfonds Brabant BV. (PS 42/13) ingesteld	2027	Op basis van bij de provincie (Pré-GOB) de GOB BV ingediende aanvragen in combinatie met een de globale meerjarenprogrammering door de Manifestpartners				
		<i>Voortgang</i> Mate van uitputting fonds: % realisatie maatschappelijke opgave versus % gebruik van het fonds (cumulatief)	17,50%	25%	32,50%	40%

Provincie Noord-Brabant / Begroting 2016

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgend e afweeg- moment	Prestaties met indicatoren	<i>Streefwaarden</i> Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
		Totaal programmalasten	124.440	101.900	93.722	79.131

4 Economie

[<<]

[Uitwerking]

Wat wil de provincie bereiken?

Doelstelling

We richten ons op het versterken van de economische structuur, het verbeteren van de innovatiekracht en het versterken van onze internationale positie. Onze ambitie is om toe te groeien naar een internationale topkennis- en innovatieregio. Deze doelstellingen zijn uitgewerkt in het Economisch Programma Brabant 2020 en de Energie Agenda Brabant 2020. De daarin opgenomen uitgangspunten blijven van kracht, maar worden versterkt door hetgeen in het Bestuursakkoord 'Beweging in Brabant' is opgenomen.

De provincie doet dit via de volgende pijlers:

1. We investeren in de algemeen economische infrastructuur voor Brabant, in regionale- en internationale economische samenwerking en ondersteuning van de Brabantse economie.
2. Op basis van het Economische Programma versterken we onze sterke economische clusters die een spilfunctie hebben bij onze ambitie van een structurele toppositie als Europese innovatie regio.
3. We zetten in op de energie transitie van Brabant. De energie opgave en bijhorende economische kansen zijn dermate groot dat we daarbij op ondernemende manier de samenwerking aangaan.

De doelstellingen zijn te bereiken via drie beleidsdoelen/begrotingsonderdelen:

Algemeen economisch beleid (04.01)

We versterken van de algemene economische infrastructuur van Brabant

Wat gaat de provincie daarvoor doen in 2016:

- Op basis van een feitenanalyse (evidence-based) en een trendanalyse (toekomstverwachtingen) bepalen we de inzet op de relevante topsectoren (of betekenisvolle onderdelen daarvan) voor Noord-Brabant en bepalen welke optimale instrumentenmix ingezet kan worden om die sectoren te versterken.
- Op grond van die analyse zetten we de ons ter beschikking staande instrumenten maximaal in en stimuleren dat onze maatschappelijke partners datzelfde doen met hun instrumenten.
- Via de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) participeren we risico-dragend in de Brabantse economie. We doen dat aan de hand van een aantal fondsen. De focus ligt daarbij op innovatie, uitrol van energiebesparende maatregelen en breedband. In 2016 ligt de nadruk op het verder aangaan van de participaties. In

2016 gaan we met een nieuw meerjarenplan van de BOM aan de slag om de BOM fit for the future te maken. In dit meerjarenplan zullen zowel binnen bestaande capaciteit als met extra middelen accenten verlegd worden, zoals die in het Bestuursakkoord zijn aangegeven. Te denken valt hierbij aan extra inzet op business development en internationale acquisitie.

- We versterken onze internationale netwerken en werken daarbij intensief samen met bedrijven, kennisinstellingen en mede-overheden, zowel binnen als buiten de landsgrenzen. We benutten daarvoor onze instrumenten Internationalisering, Public Affairs en Branding in samenhang.
- Via Europese subsidie programma's als OPZuid, POP3 en Interreg realiseren we provinciale doelen met behulp van Europese (co-)financiering. Hierbij ontstaat een fors multiplier effect: iedere geïnvesteerde euro in Europese programma's wordt door de EU tenminste verdubbeld. In 2015 zijn de nieuwe Europese programma's gestart, Ook in 2016 zullen deze programma's opengesteld worden.
- We faciliteren de prioritaire economische clusters, door de ontwikkeling van onder andere Brainport Innovation Campus, Health Innovation Campus, Logistiek Park Moerdijk. Mede tegen met het oog op deze ontwikkeling herijken we het programma werklocaties. Daarnaast gaan we in 2016 aan de slag met twee pilots herstructurering nieuwe stijl en werken we aan twee energie pilots op Brabantse bedrijventerreinen.
- We dragen bij aan goed en gekwalificeerd personeel in Brabant, nu en in de toekomst. Waarbij we inzetten op een betere samenwerking tussen onderwijs en arbeid, om op te leiden voor de toekomstige behoefte van werkgevers. We onderzoeken hoe flexicurity kan zorgen voor een flexibelere overgang van scholing naar werk en van werk naar werk. We gaan op korte termijn aan de slag met (Jeugd)werkloosheid en het MBO.
- We versterken de Vrijtijds-economie met het doorontwikkelen van VisitBrabant als de marketingsorganisatie en vliegwiel, om door meer bezoekers van verder weg aan te trekken, meer bestedingen en meer banen te genereren in Brabant.

Economisch programma Brabant (04.02)

Via dit programma dat loopt tot 2020 creëren we daadwerkelijke doorbraken door het slim verbinden van toptechnologische kennis en innovatie uit onze sterke economische clusters met daadwerkelijk samen doen, in interactie met onze partners en stakeholders

binnen en buiten Brabant. Gericht op stevige kruisbestuivingen tussen deze clusters en met onze maatschappelijke opgaven.

Wat gaat de provincie daarvoor doen in 2016:

- MKB en ondernemerschap; voortzetten Brabantdekkend netwerk van valorisatieprogramma's waarmee we onder meer investeren in de ondersteuning van innovatieve starters. Vanuit het Bestuursakkoord zijn hiervoor middelen beschikbaar gesteld. Aanvullend zullen we in 2016 een Brabantbreed PoC en Preseed fonds (innovatiefinanciering in een zeer vroeg stadium) inrichten door samenvoeging van de verschillende regionale fondsen.
- Voor alle Brabantse topclusters en hun cross-overs worden via de MIT-regeling (met het ministerie van EZ) en via de MKB-regeling in het OPZuid, enkele tientallen haalbaarheidsprojecten en enkele tientallen R&D-projecten mogelijk gemaakt.
- Uitvoering Samenwerkingsagenda Rijk-Regio gericht op een optimale dienstverlening richting het MKB in Zuid-Nederland.
- Innovatie met topsectoren voor maatschappelijke opgaven verbindt de kansen met de kennis en kunde vanuit de sterke economische clusters in Brabant, te weten:
 - High Tech Systemen en Materialen, We stellen een integraal programma op voor High Tech producten en systemen (inclusief een Smart Industries programma), met drie pijlers: Productie (manufacturing & equipment), Producten (design & development) en Services (software & services). Hierbij leggen we de verbinding naar innovatieve campussen als Brainport Innovation Campus (BIC). Inhoudelijk wordt de verbinding gemaakt met innovatie-agenda's op het gebied van agrofood, mobiliteit, maintenance (o.a. F-35), energie, veiligheid, gezondheid en logistiek. Innovatieprogramma Agrofood (zie ook 02.02), Hierbij zetten we in op een slagvaardige voorzetting van het Innovatieprogramma Agrofood. In 2016 ligt de focus op een verbinding met de biobased activiteiten in Oost-Brabant, wordt een Plan van aanpak opgesteld rond de verbinding tussen voeding en gezondheid en zetten we in op een stevige verbinding tussen (agro)food en hightech. Een fysieke vertaling in kristallisatiepunten/campussen vindt plaats via de doorontwikkeling van onder andere de Grow Campus (Den Bosch).
 - Biobased Economy (zie 04.04.02), 2016 richt zich op op een tweede fase doorontwikkeling van de Green Chemistry Campus in Bergen op Zoom. Hierbij wordt voorgesorsteerd op een stevige schaa sprong. Vanuit de Biobased Delta wordt een programmteam geformeerd en een kennisvalorisatieprogramma opgestart samen met bedrijven en kennisinstellingen rondom de verwaarding van suikers richting chemie (Sugardelta). Toplocaties Green Chemistry Campus, Agrofood cluster Nieuw Prinsenland en Moerdijk worden met elkaar verbonden. Voor de Biobased activiteiten in Oost-Brabant wordt een business- en actieplan BioBoost Oost-Brabant opgesteld samen met de regionale partners in Noord-oost en Zuidoost Brabant en verbonden met Agrofood Oost-Brabant.
- Maintenance . In 2016 wordt een Samenwerkingsagenda Maintenance Brabant opgesteld (kennisinfrastructuur, bedrijfsleven/innovatie) die zich m.n. zal richten op de cross-sectorale verbinding tussen Maintenance en High Tech. Een niet te onderschatten tak van de Nederlandse economie. Het gaat hier om onderhoud aan infrastructuur (bijvoorbeeld waterleidingen, electriciteitskabels, gasleidingen) en onderhoud in de procesindustrie (onderhoud complexe productie). Een ander onderdeel vormt de pijler Aerospace & Maintenance, waarbij de ontwikkeling van de Joint Strike Fighter (F35) als opvolger van de F16 kansen biedt voor de Brabantse industrie. Deze activiteiten worden in 2016 verder uitgewerkt in concrete businesscases en investeringsvoorstellen als onderdeel van de Samenwerkingsagenda Aerospace & Maintenance Brabant. Daarbij wordt actief de verbinding gezocht met bestaande kristallisatiepunten/campussen in Brabant zoals Businesspark Aviolanda (Woensdrecht), Gate2 (Gilze), Automotive Campus (Helmond). In verbinding met de Smart Industries Agenda High Tech wordt het fieldlab Campione verder ontwikkeld. Dit is het eerste fieldlab dat in 2015 vanuit de Smart Industries agenda via OP-Zuid werd gehonoreerd.
- Logistiek . Het accent in 2016 ligt op het versterken van de clustersamenwerking zoals NewWays (verticale samenwerking in community van circa 30 verladers in Brabant t.a.v. duurzame transportcorridors op Europese bestemmingen), clusters m.b.t. ondersteunende dienstverlening zoals Douane en Finance en het digitaliseren van de supply chains. De logistieke propositie F-35 als onderdeel van het F-35 programma is een potentiële logistieke ontwikkeling die verder wordt uitgewerkt door de stakeholders en door de provincie wordt gefaciliteerd. Naast NewWays werken we ook de link met Smart & Green mobility verder uit: strategische inzet van ICT en duurzaam vervoer in regionale/stedelijke omgeving. Hierbij wordt ook een Graduate School in Breda verkend (bijvoorbeeld op het gebied van Logistiek en Veiligheid).
- Zorg-economie. In 2016 besluiten we over de (herijkte) businessplannen voor Pivot Park Campus (Oss), de Health Innovation Campus (Veldhoven) en de grootschalige proeftuin Brainport Health Living lab (infrastructuur voor slimme ict oplossingen in de

zorg). Bij een positief besluit starten we in 2016 de implementatie van deze plannen. We stellen een businessplan op voor een Faciliteit vroege fase financiering voor Brabantse starters in de Lifetec sector en besluiten over de implementatie daarvan. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar een multiplier via andere regionale financiering (andere provincies), nationale of Europese cofinanciering. Bij positief besluit wordt het fonds in 2016 ingericht.

- Automotive. Brabant heeft een unieke positie binnen het Automotive cluster in Nederland met grote spelers die in onze regio zijn gevestigd zoals DAF, VDL, TomTom en NXP. Automotive NL is hierbij centrale speler in het ecosysteem. Brabant is sterk in zowel green mobility (o.a. elektrische/ schone aandrijving van bussen en trucks) als smart mobility (coöperatief en automatisch rijden. Daarmee sluit het cluster aan op provinciaal beleid gericht op het verzilveren van de economische potentie van elektrisch rijden, mobiliteit, natuur&milieu, groene steden en de Brabant corridor. In de eerste helft van 2016 vindt een herijking plaats van de clusteraanpak rond de Automotive sector. De programmalijn "0-emissie zware voertuigen" loopt door in 2016 net als het waterstofcluster. In verbinding met de Logistieke sector zetten we 1 a 2 innovatieprojecten op met voertuigbouwers voor de introductie van 0-emissie voertuigen voor (waarschijnlijk) stadsdistributie. Vanuit de verbinding met (aerospace &) maintenance wordt onder andere ingezet op het vormen van een kenniscluster rond composieten.
- Rode draad door deze Innovatie-agenda's is creatieve industrie als katalysator voor innovatie. Hierbij wordt een verbinding gelegd met ondermeer Capital D in Eindhoven en het DC-Network (District of Creativity netwerk) vanuit de cultuursector (zie 06.01 Cultuur). Ook een ambitieuze internationaliseringsstrategie business en innovatie voor alle sterke economische clusters maakt deel uit van de gekozen integrale aanpak. Gecombineerd met gerichte handelsmissies, internationale acquisitie en branding (zie 04.01 Internationalisering en branding).
- Versterken van de vrijetijdsector door onderzoek naar en stimulering van cross-overs tussen diverse beleidsvelden en vrijetijdseconomie

Duurzame energie en energietransitie (04.04)

We zetten met het bestuursakkoord in op het versnellen van de vergroening en verduurzaming van de Brabantse economie. Een gerichte inzet van de provincie kan daarbij de impuls geven aan de grootschalige toepassing.

Wat gaat de provincie daarvoor doen in 2016:

We bouwen in 2016 onze inzet op het energieneutraal maken van de Brabantse woningvoorraad verder uit, door alle krachten van partijen bij elkaar te brengen. De provincie zet verder in op het inrichten van pilots en livinglabs. We zetten ons instrumentarium actief in en communiceren dit naar projectontwikkelaars en gemeenten. Waar mogelijk treden we op als launching customer, bijvoorbeeld in onze concessieverlening openbaar vervoer.

Daarmee bouwen we voort op de sterke basis, die is gelegd in de 1^e en 2^e tranche investeringsprogramma's. De voortgang van deze programma's ligt op koers en loopt door tot 2020. Verder staat er minimaal € 150 mln. aan Europese subsidiegelden klaar om projectontwikkeling te faciliteren. Hiervoor komen wij in 2016 met een uitvoeringsprogramma gekoppeld aan een investeringsvoorstel 3^e tranche, waarvoor het college € 30 mln.(20 (energietransitie) + 8 (Energieneutrale woningen)+2 (intensivering)) in haar bestuursakkoord heeft gereserveerd.

Bestuursakkoord

In het nieuwe bestuursakkoord is voor het begrotingsprogramma Economie tot en met 2019 €98,5 mln. aan middelen opgenomen; Energie € 2mln., Economie € 69 mln., arbeidsmarkt € 22,5 mln en voor Internationalisering en branding € 5 mln. Van deze middelen is €14,5 mln. geherprioriteerd, zodat per saldo voor nieuwe BA € 84 mln. wordt toegevoegd. Van deze € 84 mln. is reeds €49 mln. (als doortrekken bestaand beleid) in de begroting (t/m 2019) opgenomen, € 35 mln. zal nog middels voorstellen uitgewerkt worden. (o.a. Werklocaties, human capital agenda, energieneutrale woningen (zie 04.04), Internationalisering en digitale agenda).

Het Economisch Programma 2020 en de Energie Agenda Brabant 2020 blijven ook de komende bestuursperiode de belangrijke kaders voor het beleid. Het tien-punten plan vanuit het Economisch programma blijft daarbij leidend voor onze clustersaanpak, met een extra accent op kennisvalorisatie. Hoe wij dit gaan doen in de verbinding met de andere clusters en (maatschappelijke) opgaven staat in paragraaf 04.02.

Voor ons fysieke bedrijven beleid herijken we ons uitvoeringsprogramma werklocaties dat naar verwachting rond de jaarwisseling aan PS zal worden aangeboden. In het bestuursakkoord worden ook nadrukkelijk nieuwe accenten gelegd voor onze arbeidsmarkt opgave. We zijn momenteel hard aan de slag om thema's als flexicurity en

de samenwerking met MBO's precies vorm te geven. We starten met een zorgvuldige analyse van de opgave die rond jaarwisseling gereed is. Op basis daarvan gaan we met partners aan de slag om voor de zomer 2016 een gedragen DOE agenda aan PS aan te bieden.

In het verlengde van de Digitale Agenda werken we conform het bestuursakkoord een het realiseren van een Graduate School Data Science in 's-Hertogenbosch.

internationalisering en branding

In het bestuursakkoord 2015 – 2019 (BA) is een extra impuls van € 1 mln. p/jaar (structureel) voor internationalisering en branding opgenomen. Deze impuls moet voor de komende periode nog vorm krijgen. Zwaartepunt ligt in ieder geval bij internationale acquisitie, wat in 2016 zijn eerste beslag zal krijgen. Er wordt daarnaast ingezet op een nauwere samenwerking op rijksniveau in binnen- en buitenland ten behoeve van economische diplomatie. De provincie Noord-Brabant neemt (namens IPO) zitting in de Dutch Trade and Investment Board, zal meerdere op het MKB gerichte missies organiseren richting het buitenland en ook actief buitenlandse delegaties uitnodigen en ontvangen. De provincie overweegt in samenwerking met het rijk en Limburg een permanente presentie op het Consulaat-Generaal in München

Digitale agenda

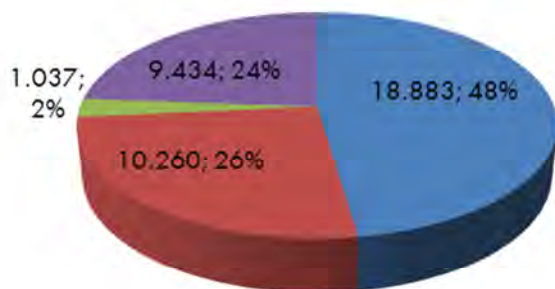
Voor het verder uitvoering geven van de Digitale Agenda zal ingezet worden op flankerend beleid afhankelijk van de ontwikkelingen die plaatsvinden rondom het Breedbandfonds Brabant. Hiertoe loopt bijvoorbeeld momenteel een onderzoek dat getrokken wordt door de MRE regio. Door deze aspecten (onderzoek, communicatie en voorlichting, procesmiddelen) reserveren wij voor 2016 en 2017 in totaal twee miljoen euro verspreid over beide jaren.

Ten slotte wordt er geïnvesteerd in een derde tranche investeringsprogramma. Hiervoor zijn aparte randvoorwaarden met PS afgesproken. Het gaan daarbij om 150 mln. voor Economie, 28 mln. energie opgave. Minimaal 20 mln. hiervan wordt revolverend ingevuld. Inmiddels is 15 mln. van de beschikbare middelen voor Economie na uw goedkeuring in de zomer van 2015 ingezet voor Europese Programma's. In het najaar van 2015 start de voorbereiding van een proces om met een breder investeringsvoorstel te komen.

Wat mag het kosten?

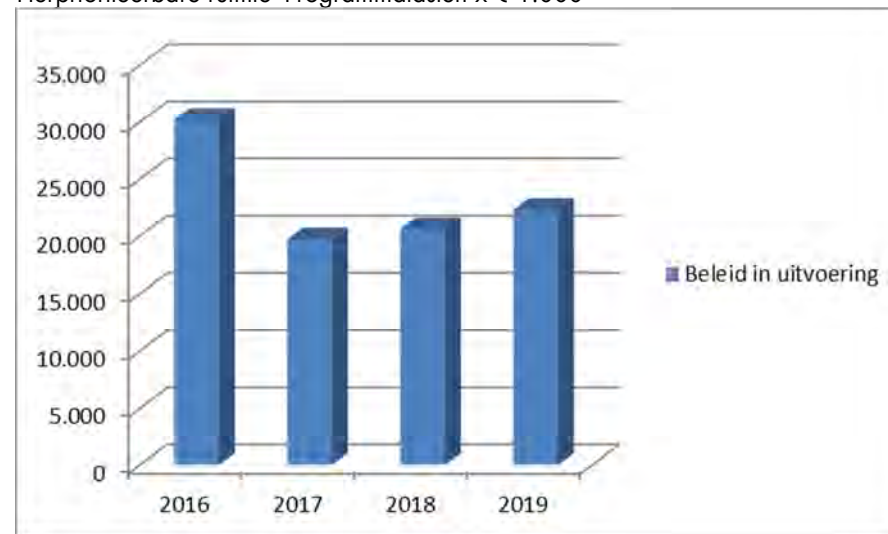
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten						
Programmalasten	38.548	65.366	30.120	19.619	20.535	22.226
Programmalasten waarvan bestuursakkoord		9.325	10.750	9.750	9.750	9.750
Kapitaallasten	-3.672	5.400	60	60	60	60
Organisatiekosten	11.065	9.078	9.434	9.529	9.511	9.439
totaal lasten	45.941	79.844	39.614	29.208	30.106	31.725
Baten						
Rijk	6.592	3.624	0	0	0	0
Europa	1.462	317	0	0	0	0
Overige programmabaten	1.763	1.097	332	333	203	587
totaal baten	9.817	5.038	332	333	203	587
Saldo baten en lasten	-36.124	-74.806	-39.282	-28.874	-29.903	-31.138
Dekking saldo lasten en baten						
Dekking uit reserves	11.893	10.506	9.718	3.928	3.968	5.459
Dekking uit alg.middelen	24.231	64.300	29.564	24.947	25.935	25.680
totaal dekking saldo	36.124	74.806	39.282	28.874	29.903	31.138

Begroting 2016
lasten x € 1.000

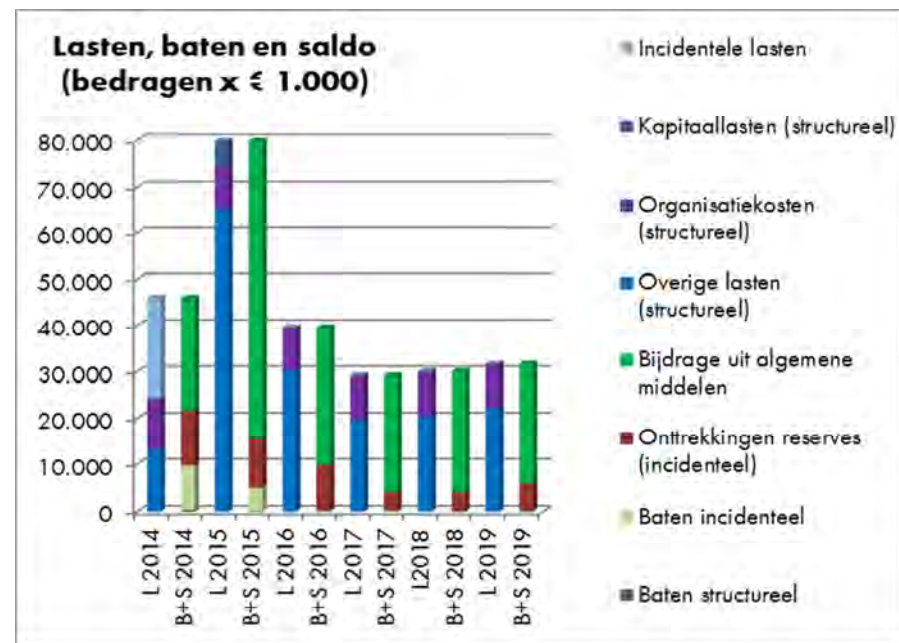

- 04.01 Algemeen economisch beleid
- 04.02 Economisch programma Brabant
- 04.04 Duurzame energie en energietransitie
- Organisatiekosten

Herprioriteerbare ruimte -Programmalasten x € 1.000

Lasten, baten en saldo
(bedragen x € 1.000)

L=lasten, B+S=Baten + saldo van baten en lasten

Tabel Beleidsdocumenten/prestaties/bedragen

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Economie 04.01 Algemeen economisch beleid		Programmalasten in de begroting x € 1.000	18.024	12.785	13.723	15.409
Economisch Programma Brabant (EPB) PS 18/12	2020/2016	Samenwerken economisch beleid d.m.v. doorlopende REAP subsidie regeling en maatwerk afspraken met decentrale overheden bijvoorbeeld Metal Valley <i>-Aantal Brabantse regio's dat zich heeft georganiseerd in een Regionale Economische Actie Programma's (REAP's) –organisatie en voor de economische stimulering een jaarprogramma indient (incl.nieuw BA)</i> Opdrachtverlening tot verzamelen economische basisinformatie <i>Aantal digitale publicaties</i> <i>-Aansturing van en samenwerking met Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) door middel van jaarplannen met concrete prestatie-indicatoren. (incl.nieuw BA)</i> <i>-Aantal projecten uit het uitvoeringsprogramma Bedrijventerreinen en andere werklocaties (incl.nieuw BA)</i> <i>- Mede-ontwikkelen prioritaire clusters</i> Uitvoering Provinciaal Herstructureringsplan (PHP-2)	<i>4 subsidie toekenningen</i> <i>1 per jaar</i> <i>1 jaarplan</i> <i>1</i> <i>5 projecten</i>	<i>4 subsidie toekenningen</i> <i>1 per jaar</i> <i>1 jaarplan</i> <i>1</i> <i>5</i>	<i>4 subsidie toekenningen</i> <i>1 per jaar</i> <i>1 jaarplan</i> <i>1</i> <i>6</i>	<i>4 subsidie toekenningen</i> <i>1 per jaar</i> <i>1 jaarplan</i> <i>1</i> <i>6</i>
Internationalisering Brabant in internationaal perspectief: meerjarenstrategie 2012-2015 EZB-0109	2015	Stimuleren/begeleiden inkomende internationale missies <i>Aantal inkomende en uitgaande internationale missies, inclusief evaluaties</i>	859	858	857	861
			4	5	6	6

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden			
			Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
		Opstellen meerjarenstrategie Brabant in internationaal perspectief 2016-2019	1			
		Plan strategische acquisitie buitenlandse bedrijven	1			
		Branding: <i>Brabantboodschap en uitstraling op internationale beurzen en missies, samen met partners</i>	Min.5	Min 3	Min 3	Min 3
		<i>Actieve benadering van de internationale pers rond internationale activiteiten en successen</i>				
		<i>Extra zwaartepunt op internationale acquisitie, in relatie tot activiteiten van o.a. Internationalisering en BOM</i>				
		<i>Uitgewerkt plan voor meer strategische inzet van branding, naast het blijvend benutten van kansen, om zo de Brabant-propositie nog steviger weg te zetten</i>	1			
		<i>Grotere producties (brand management)</i>	Min. 2			
		<i>Uitputting van de Europese Subsidie programma's ter verwezenlijking van de provinciale doelen</i>	95%	95%	95%	95%
		<i>Opleveren en lanceren van operationele regelingen voor 3 majeure Europese programma's</i>	-OPZuid -POP -Interreg			
		<i>Openstellingen: *POP3 In de komende POP3 periode 2015-2020 zijn de volgende openstellingen gepland: Dit is een raming op basis van inschattingen van de beleidsprogramma's en waterschappen</i>				
		<i>- Trainingen workshops, coaching en demonstraties</i>				

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg- moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
zie ook 02.02		<i>In 2015 ook openstelling à € 0,65 mln (WS cofinancier)</i>		3 openstellingen		
		- Trainingen, workshops, coaching en demonstraties	1 openstelling à € 2 mln		1 openstelling	
zie ook 03.01		- Investerings voor uitrol innovatieprogramma agrofood	1 openstelling à € 1,44 mln	1 openstelling	1 openstelling	
		- Investerings voor uitrol innovaties PWP			1 openstelling	1 openstelling à restant vrijval eerdere openstellingen
		In 2015 ook openstelling à € 2 mln cofinanciering				
		- Investerings in infrastructuur	1 openstelling à € 1,34 mln	1 openstelling	1 openstelling	1 openstelling
zie 03.03		- Niet productieve investeringen biodiversiteit, landschap en EVZ	1 openstelling à € 1,2 mln	2 openstellingen	2 openstellingen	1 openstelling à restant vrijval eerdere openstellingen
zie 03.01/03.03		- Niet productieve investeringen biodiversiteit, landschap en hydrologische maatregelen PAS	1 openstelling à € 1,48 mln	1 openstelling	1 openstelling	
zie 03.01		- Niet productieve investeringen water	2 openstellingen € 1 à € 1,25 mln (PNB)	2 openstellingen		
		Hier worden ook openstellingen door waterschappen gefinancierd	€ 1 à € 3,39 mln (WS)			

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
		- Overgangsmaatregelen Er is nog € 0,9 mln gereserveerd voor 2 POP2 projecten die doorlopen in POP3 - Samenwerking voor testen innovaties In 2015 is er al een openstelling à € 1mln - Samenwerking ikv Europese innovatie partnerschap - Leader *OPZuid Afhankelijk van de openstellingen bepaald door het Comité van Toezicht wordt de beoogde provinciale cofinanciering maximaal ingezet en gematched met de Brabantse beleidsdoelstellingen vanuit de comply or explain gedachten *InterregVA: Afhankelijk van de openstellingen wordt de beoogde provinciale cofinanciering maximaal ingezet en gematched met de Brabantse beleidsdoelstellingen vanuit de comply or explain gedachten. *Andere Europese subsidiebronnen Vanuit de comply or explain gedachten wordt er gestreefd naar maximale inzet van cofinanciering bij de verwezenlijking van de Brabantse beleidsdoelstellingen					
					1 openstelling	1 openstelling	
				1 openstelling à € 1,1 mln	1 openstelling	1 openstelling	
				1 openstelling à € 0,4 mln	1 openstelling		1 openstelling
				1.b2			
				1 openstelling voor Vlaanderen-Nederland			
				1 openstelling Twee Zeeën programma			

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
04.02 Economisch programma Brabant		Programmalasten in de begroting x € 1.000	4.760	20	0	0
Vrijetijdseconomie :		Programmalasten in de begroting x € 1.000	500	500	500	500
Beleidskader en uitvoeringsagenda Vrijetijdseconomie PS 11/13		<i>Doorontwikkeling en versnelling uitvoeringsorganisatie VisitBrabant (vergroting platform, diensten en functionaliteiten) door subsidieverlening (incl.nieuw BA)</i> <i>Monitoringsrapportage o.b.v. nulmeting 2013 en beschikbare onderzoeksgegevens</i> <i>Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie: Regionale en provinciale activiteiten programma's van samenwerkingsverbanden ter uitvoering van het Brabantse arbeidsmarktakkoord (BAA)</i>	<i>Jaarlijks</i> <i>Jaarlijks, kwalitatief en kwantitatief</i> <i>Afronding meerjarenprogramma's</i>	<i>Jaarlijks</i> <i>Jaarlijks, kwalitatief en kwantitatief</i>	<i>Jaarlijks</i> <i>Jaarlijks, kwalitatief en kwantitatief</i>	<i>Jaarlijks</i> <i>Jaarlijks, kwalitatief en kwantitatief</i>
MKB en ondernemerschap	2015	MKB en ondernemerschap: bevordering van ondernemerschap Brabantdekkend ondersteuningsstructuur Brabantdekkend netwerk van startersondersteuning.	5.000 <i>PM 2016 KPI vanuit Samenwerkingsagenda Rijk-Regio PM</i> <i>10 PoC leningen en 20 Preseedleningen verstrekt</i>	5.000	5.000	5.000

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
		Innovatie met topsectoren voor maatschappelijke opgaven 1 High Tech Innovatie agenda (inclusief verbinding met BIC) met dekkende begroting en aangesloten stakeholders 1 High Tech Valorisatie Versnellingsagenda die leidt tot 5 impactvolle innovaties in Brabant (agrofood, mobiliteit, energie, veiligheid en/of gezondheid) met concrete business cases gepresenteerd tijdens de DDW 2016 (Dutch design Week). 1 Valorisatieprogramma voor Data science/big data inclusief de verbinding naar andere clusters (oa logistiek en life sciences). Agrofood: zie hiervoor productgroep 02.02 /UBA Biobased <i>Biobased Delta (west) 2016: 1 haalbaarheidsstudie suikerverwaarding en 1 demonstratiefabriek pyrolyse (Moerdijk)</i> Biobased geactualiseerd businessplan	50% vervolgfianciering gerealiseerd; van PoC naar Preseed, Van Preseed naar Seed 1 haalbaarheids-studie 1 demonstratiefabriek 1 geactualiseerd businessplan			

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
		Maintenance (breed) 2016: 1 Samenwerkingsagenda Maintenance Brabant, inclusief 4 innovatievoorstellen en 6 investeringsvoorstellen Aerospace & Maintenance cluster Brabant 2016: · 1 Clusteraanpak (PPS) met crossovers richting High Tech en Logistiek, inclusief 4 innovatieprojecten · 1 gezamenlijke Aerospace & Maintenance onderwijsagenda · 1 Investeringsprogramma als hefboom voor financiering vanuit Rijk/Europa/privaat, inclusief 3 investeringsvoorstellen Zorgeconomie onderdeel Lifesciences (lifetec) 2016:00:00 · 4 businessplannen voor versterking lifetec ecosysteem; 1 internationaliseringsstrategie lifetec. Automotive 2016: · 3 nieuwe innovatieprojecten en 2 nieuwe businessclusters · Bijdrage leveren aan de totstandkoming van een nieuw programma Smart & Green mobility inclusief de realisatie van 2 PPS-projecten. · 1 Internationaliseringsstrategie Duitsland · 2 Investeringsvoorstellen voor het Cleantechfonds of het Ontwikkelfonds Logistiek 2016: · Bijdrage leveren aan de totstandkoming van een nieuw programma Smart & Green mobility · 1 Logistieke trendstudie Europa · 1 Internationaliseringsstrategie Logistiek				

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
04.04 Duurzame energie en energietransitie Energie Energietransitie als kans voor innovatie en duurzaamheid PS 59/10 Businessplannen Div. fondsen	2020	60-80 bedrijven in business clusters/communities (innovatiemanifest LAB, koplopersgroep) 4-6 nieuwe business clusters/consortia, waaronder cross-overs 1 à 2 nieuwe logistieke start ups 1 à 2 investeringsvoorstellen voor het Ontwikkelfonds 2 tot 4 logistieke events rond de clusters				
		Programmalasten in de begroting x € 1.000	1.037	516	516	516
		Evaluaties (oktober 2014 1e tussen-evaluatie) Internationaal onderzoekscluster Solar operationeel -Onderzoeksvolume toegenomen tot boven de € 20 mln - Aantal arbeidsplaatsen in solar industrie Oprichting Europees onderzoekscluster KIC-Innoenergy: - Aantal succesvolle projecten (cumulatief) - Nieuwe startups - Omzet bedrijven voortkomend uit KIC Inno-energy	<i>min. € 20 mln per jaar</i> 2.000 70 10 € 45 mln /jaar	<i>min. € 20 mln per jaar</i> 90 10	<i>2e tussen-evaluatie</i> <i>min. € 20 mln per jaar</i> 110 10	<i>Eindevaluatie 2020</i> <i>min. € 20 mln per jaar</i> Min 10.000 in 2020 130 10 € 120 mln /jaar 2020

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg- moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
		Oprichting onderzoeksinstituut FOM-Differ - Onderzoeksvolume Cleantechfonds - Aantal investeringen (cumulatief) - Directe werkgelegenheid Ontwikkeling Biobased economy in Brabant: - Ontwikkeling Brabantse Biobased clusterorganisatie - Aantal vestigers (bedrijven) op de Green Chemistry Campus - aantal investeringen Biobased fund (cumulatief) - aantal arbeidsplaatsen in biobased economy Ontwikkeling cluster Elektrisch rijden / slimme netwerken: - Oprichting Nationaal Kenniscentrum gerealiseerd in 2014 - Uitrol Publieke laadpunten - Aantal Elektrische auto's in Brabant (EV en PHEV)** Proeftuinen smart city en slimme mobiliteit waaronder Pilot Zero Emission OV (ZE-OV) gaat van start	<i>min. € 15 mln /jaar</i> <i>8-10</i> <i>50 fte</i> <i>23</i> <i>9</i> <i>1000</i> <i>600 provinciale laadpunten gerealiseerd. De laadinfrastructuur overgedragen aan de markt</i> <i>30.000</i> <i>3 pilots starten waaronder OV-pilot met 15 bussen</i>	<i>min. € 15 mln /jaar</i> <i>10-15</i> <i>75 fte</i> <i>29</i> <i>70.000</i> <i>pilots lopen door. ZE-OV wordt meegenomen in concessieverlening</i>	<i>min. € 15 mln /jaar</i> <i>pm</i> <i>100 fte</i> <i>36</i> <i>130.000</i>	<i>min. € 15 mln /jaar</i> <i>pm</i> <i>100-300 fte in 2023</i> <i>44</i> <i>3000 in 2020</i> <i>200.000 in 2020</i> <i>100% in 2025</i>

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Zie ook paragraaf verbonden partijen	Via verbonden partijen	- Aantal arbeidsplaatsen in elektrisch rijden / slimme netwerken	500			2000-10000 in 2020
		Aanpak nul op de meter (NOM) in de bebouwde omgeving	Inrichting Livinglab NOM	Eerste 1000 huizen NOM gerealiseerd		
		Businesspark Aviolanda (BPA) Aantal nieuwvestigingen van bedrijven op businesspark Aviolanda	1 project per jaar	1 project per jaar	1 project per jaar	1 project per jaar
	Via verbonden partijen	Aviolanda				
		Totstandkoming PPS voor Aerospace & Maintenance op Aviolanda (vliegbasis én businesspark)	1 project per jaar	1 project per jaar	1 project per jaar	1 project per jaar
		OLSP (Oss Life Science park)				
		Ingroeipercentage: percentage verhuurd ten opzichte van de totaal verhuurbare ruimte	50%	70%	70%	90%
Totaal programmalasten		30.180	19.679	20.595	22.286	

5

Mobiliteit

[<<]

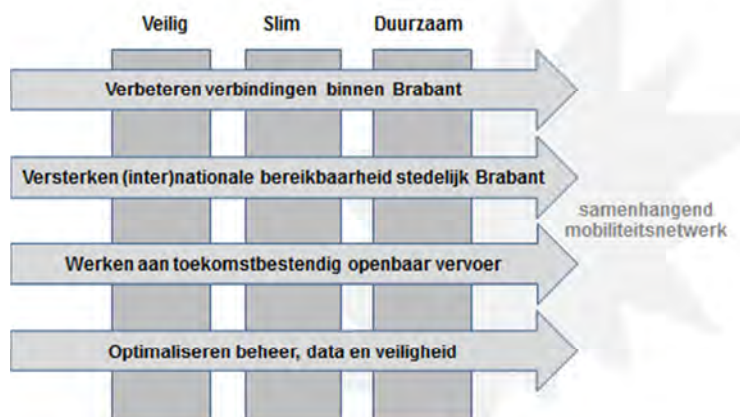
[Uitwerking]

Doelstelling

Wij willen dat Brabant een fijne plek is om te wonen, werken en recreëren. Waar je vlot op je bestemming kunt zijn en waar producten slim vervoerd worden. Wij willen ook dat Brabant een internationale top kennis- en innovatieregio blijft. Om bij te dragen aan de concurrentie- en agglomeratiekracht van Brabant, werken we samen met onze partners aan een veilig, slim en duurzaam mobiliteitsnetwerk voor bewoners, bedrijven en bezoekers.

Om dit mobiliteitsnetwerk voor Brabanders en de Brabantse economie te realiseren, werken we langs vier ontwikkellijnen:

1. Verbeteren verbindingen binnen Brabant: aanleggen van ontbrekende schakels en toekomstbestendig maken van het mobiliteitsnetwerk. Oplossen van knelpunten en versterken van knooppunten.
2. Versterken (inter)nationale bereikbaarheid stedelijk Brabant: voor een goed vestigingsklimaat en doorstroming op de economisch belangrijkste assen.
3. Werken aan toekomstbestendig openbaar vervoer: gemakkelijk en goed afgestemd openbaar vervoer én andere slimme mobiliteitsoplossingen op maat.
4. Optimaliseren wegbeheer, data en veiligheid: maatwerk in het verbeteren, beheer en onderhoud van veilige (provinciale) infrastructuur en het op orde hebben van verkeersdata. Toepassen van technologische innovaties voor groen en stil asfalt en mogelijkheden van big data benutten voor verkeersmanagement.

De doelstelling is te bereiken via drie begrotingsonderdelen:

Mobiliteitsbeleid (05.01)

Mobiliteitsbeleid is de basis voor het versterken van de (inter)nationale bereikbaarheid samen met de steden en toekomstbestendig openbaar vervoer met uitvoeringsprojecten voor betere verbindingen binnen Brabant.

Wat gaat de provincie doen in 2016:

We beïnvloeden de mobiliteitsbehoefte door in te spelen op de keuzes van mensen die zich verplaatsen (zoals gebruik van fiets en OV naast auto) en maken verkeersdeelnemers bewust van het belang van verkeersveilig op weg zijn. We werken aan het verbeteren van de Brabantse vaarwegen en o.a. het vernieuwde Wilhelminakanaal. We werken door aan het verbeteren van het Brabantse wegennet, in het bijzonder de bereikbaarheid van Zuidoost-Brabant, de Brabantcorridor (A58/ A67), de A2, en inzet op andere knelpunten. Maar ook aan snelfietsroutes en belangenbehartiging voor internationale treinverbindingen. Met het programma Beter Benutten Vervolg zetten we onder andere in op technische innovatie en ontwikkeling van intelligente systemen om slimmer en efficiënter gebruik te maken van het beschikbare netwerk en op een duurzame manier om te springen met schaarse ruimte en brandstoffen.

We starten in 2016 met de evaluatie van enkele lopende beleidsnota's, zoals OV-visie en de Brabantse Strategische Visie Goederenvervoer. Daarmee maken we bouwstenen voor de Omgevingsvisie die in 2018 wordt voorgelegd inclusief een integraal strategisch mobiliteitsbeleid.

Toekomstbestendig Openbaar vervoer (05.02)

In dit begrotingsonderdeel werken we aan een gemakkelijk en goed afgestemd openbaar vervoer en andere slimme mobiliteitsoplossingen op maat.

We geven uitvoering aan drie OV-concessies, te weten Oost-, West- en Zuidoost Brabant. In 2016 nemen we verdere stappen om te groeien naar mobiliteitsconcessies. De diverse vormen van mobiliteit, zoals trein, bus, auto, fiets, buurtbus, maar vooral ook innovaties worden daarin gecombineerd.

In 2016 betekent dat:

- Realisatie doelstellingen OV-visie via beheer en ontwikkeling OV-concessies
- Maken van een uitvoeringsprogramma bij de Ontwikkelagenda HOV, spoor en knooppunten en starten uitvoeringsprojecten HOV / knelpunten spoor
- Voorbereiden van een Vernieuwingsagenda voor alternatieve mobiliteitsoplossingen om streek, dorpen en buitenwijken bereikbaar te houden, en starten experimenten met gemeenten, bedrijfsleven en maatschappelijke partners.

Infra en provinciale wegen (05.03)

Dit begrotingsonderdeel beschrijft het beheer en onderhoud van provinciale wegen. We zorgen voor goed functionerende provinciale wegen als onderdeel van het totale Brabantse wegennet.

Wat gaat de provincie daarvoor doen in 2016:

- Aanleg en reconstructie van provinciale wegen voor verbeteren verkeersveiligheid, bereikbaarheid en leefbaarheid
- Vervanging/onderhoud van provinciale wegen tbv instandhouding.
- Ontwikkelen van kwaliteitsindicatoren voor het beschrijven van het functioneren van de provinciale wegen in relatie met het totale wegennet.
- Ontwikkelen van een meerjarige kwaliteitsvisie op het onderhoud van onze provinciale wegen, waarbij we ons ambitieniveau aangeven ten aanzien van prijs/kwaliteit van onderhoud.

De volgende wegen die aangepakt worden:

- de N260 (start omlegging Baarle),
- de N269 (onderhoud Reusel-Tilburg),
- de N605 (aanleg randweg Gemert), en
- de N615 (onderhoud Nuenen-Beek en Donk).

Het Spaar- en infrafonds (SIF)

Naast de BDU en het investeringsvolume van het PPW, bestaan de financiële middelen voor de portefeuille mobiliteit uit het Spaar- in Infrafonds (SIF). Dit fonds wordt gevormd door € 50 miljoen die jaarlijks gespaard wordt om daarmee de financiële ruimte te creëren om te investeren in een aantal grote infraprojecten, te weten de N279 's-Hertogenbosch - Veghel, de N69 Eindhoven - Belgische grens, en de verdiepte ligging van het spoor bij Vught (PHS). In totaal spaart de provincie hiervoor in de periode tot

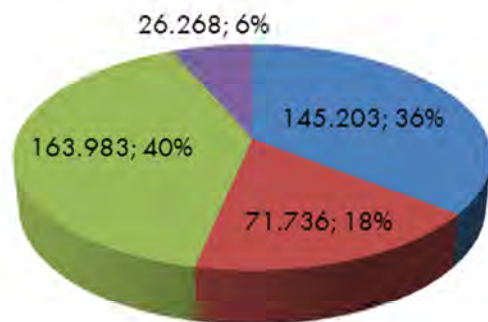
2031 € 955,3 miljoen. Omdat niet langer een politieke meerderheid bestaat voor de aanleg van de Ruit Eindhoven is circa € 498 miljoen breed inzetbaar voor nieuwe majeure mobiliteitsprojecten zoals die omschreven zijn in het bestuursakkoord 'Beweging in Brabant' waaronder de bereikbaarheid van Zuidoost-Brabant.

De projecten die uit het SIF gedekt worden, zijn toegevoegd aan de portefeuille mobiliteit. Het project PHS, verdiepte ligging bij Vught, is toegevoegd aan begrotingsonderdeel 05.01, de N69 en N279-Noord is toegevoegd aan 05.03.

Wat mag het kosten?

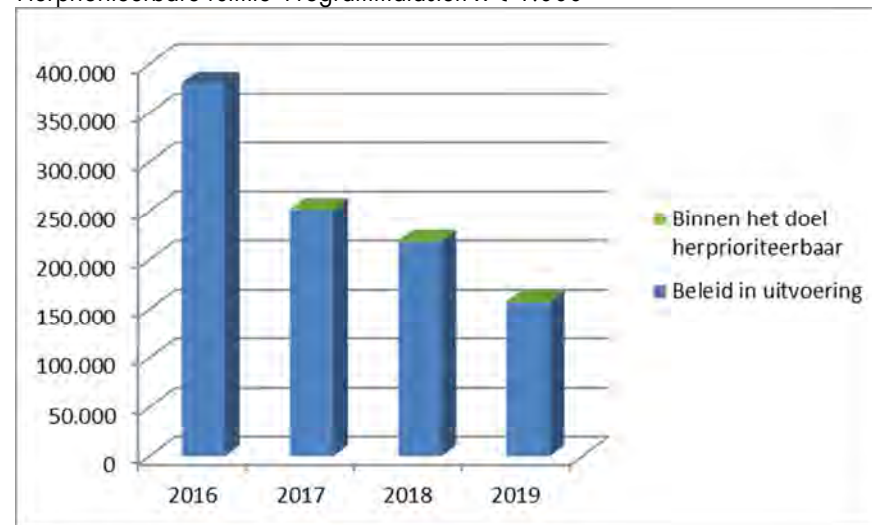
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten						
Programmalasten	220.078	387.147	340.500	206.125	177.291	115.292
Kapitaallasten	30.125	36.843	40.422	46.272	42.081	42.894
Organisatiekosten	33.873	25.930	26.268	26.532	26.483	26.282
totaal lasten	284.076	449.920	407.190	278.928	245.855	184.468
Baten						
Rijk	104.098	180.089	143.701	145.962	99.557	97.037
Europa	0	0	0	0	0	0
Overige programmabaten	58.324	111.035	2.435	2.446	2.357	2.369
totaal baten	162.422	291.124	146.136	148.409	101.915	99.406
Saldo baten en lasten	-121.654	-158.797	-261.053	-130.520	-143.940	-85.063
Dekking saldo lasten en baten						
Dekking uit reserves	39.722	70.103	194.798	63.701	73.825	8.375
Dekking uit alg.middelen	81.932	88.694	66.255	66.819	70.115	76.688
totaal dekking saldo	121.654	158.797	261.053	130.520	143.940	85.063
	Realisatie 2014	Raming 2015	2016	2017	2018	2019
(investerings)						
Projecten 05.03	69.718	72.643	40.538	35.779	31.292	31.752

Begroting 2016 lasten x € 1.000

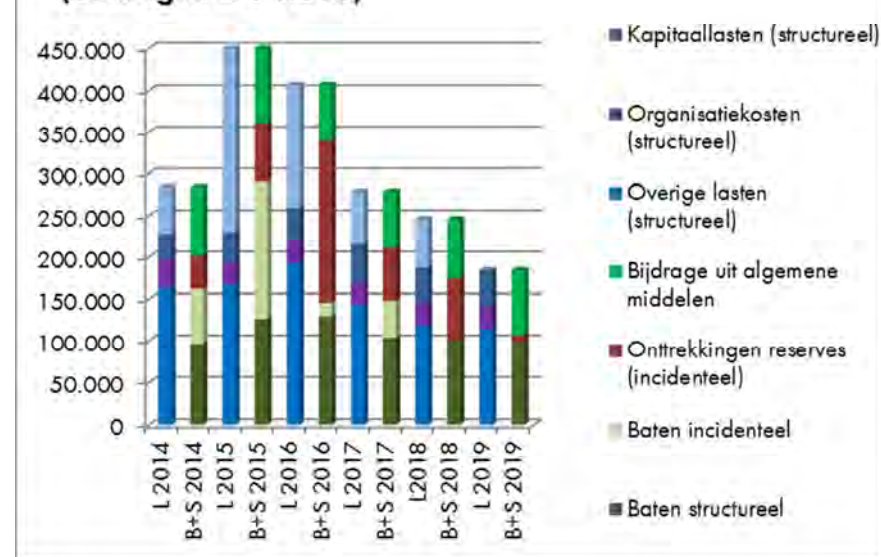

- 05.01 Mobiliteit
- 05.02 Openbaar vervoer
- 05.03 Infrastructuur/provinciale wegen
- Organisatiekosten

Herprioriteerbare ruimte -Programmalasten x € 1.000

Lasten, baten en saldo (bedragen x € 1.000)

L=lasten, B+S=Baten + saldo van baten en lasten

Mobiliteit

Mobiliteit

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Goederenvervoer 3. Visie Vaarwegen; 2015 PS 72/04 4. Strategische Visie Goederenvervoer; 2030 PS 60/08 5. Fiets in de Versnelling; 2020 PS 68/09	2016 2019 2016	Investeringen in Brabantse kanalen. verbreding Wilhelminakanaal in 2016 Uitvoering geven aan het programma fiets in de versnelling: realisatie van snelfietsroute Oss-'s-Hertogenbosch realisatie van snelfietsroute Cuijk-Nijmegen Op alle Brabantse treinstations en een aantal busstations in Brabant hebben reizigers OV-fietsen tot hun beschikking, daarnaast wordt er een commercieel deelfietsensysteem gelanceerd	1 5.500 1 1	0	0	0
05.02 Openbaar vervoer OV-visie Brabant; ; 2025 PS 43/12		Programmalasten in de begroting x € 1.000	71.736	68.661	69.663	70.084
	2023	Implementatie nieuwe OV-concessie Zuid-Oost Uitvoering OV-busconcessies <i>Kostendeckingsgraad OV</i> <i>Aantal gerealiseerde infrastructurele projecten zoals nieuwe P&R terreinen, fietsstallingen of HOV-lijnen. Streefwaarde 2016: 100%</i>	X 3 55% 100%	3 56%	3 57%	3 58%
05.03 Infrastructuur/provinciale wegen		Programmalasten in de begroting x € 1.000	163.983	163.978	135.063	74.448
		Functioneren provinciaal wegennet**	pm	pm	pm	pm

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
			Begroting 2016			
-		Programma provinciale wegen: 100% van voorgestelde projecten (realisatiefase) in het programma provinciale wegen uitvoeren.	100%	100%	100%	100%
		Kwaliteitscoördinator provinciale fietspaden Streefwaarde 2016 => 9,0	8,5 %	8,5 %	8,5 %	8,5 %
		Totaal programmalasten	380.922	252.397	219.372	158.186

* Het uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid wordt in het najaar 2015 vastgesteld door het college. De hieruit voortvloeiende beleidsprestaties worden bij het eerstvolgende moment aan de begroting toegevoegd.

** In het tweede kwartaal komt het college met een meerjarige kwaliteitsvisie op het onderhoud van onze provinciale wegen, waarbij we ons ambitieniveau aangeven ten aanzien van prijs/kwaliteit van onderhoud.

*** Het bestedingsplan BDU is door het college 8 oktober vastgesteld. Dit proces loopt parallel aan het proces van de begroting, waardoor de financiële cijfers verwerkt worden bij de eerstvolgende mogelijkheid na het vaststellen van de begroting. Belangrijke financiële consequenties van dit besluit zijn derhalve niet verwerkt in deze tekstuele begroting; zoals de verwerking van de overgekomen middelen van het voormalig SRE voor de periode 2016-2024. Enkele beleidsprestaties zijn op voorhand toegevoegd.

6

Cultuur en samenleving

[<<]

[Uitwerking]

Wat wil de provincie bereiken?

Doelstelling

Het versterken van het cultureel systeem en de culturele identiteit in onze provincie. Dat doen we door te zorgen voor een brede basis en een toonaangevende top. Daarnaast willen we een sociale gezonde en veilige omgeving creëren als basis voor een goed vestigings- en leefklimaat. Met investeringen in cultuur en creativiteit dragen we bovendien bij aan de economische structuur en sociale veerkracht in Brabant. De doelstellingen voor cultuur en erfgoed zijn vastgelegd in de Cultuuragenda voor Brabant 2020.

In het najaar van 2015 stelt het college een nieuw erfgoedkader en een concept-uitvoeringsprogramma cultuur 2016-2020 vast. In 2016 volgt een plan van aanpak sociale veerkracht, en een plan voor een vervolg van het huidige sportplan. In het voorjaar van 2016 zal de financiële vertaling van de ambities van deze vier plannen aan Provinciale Staten worden voorgelegd in een integrale afweging voor de portefeuille Leefbaarheid en Cultuur. Hierin zijn de ambities uit het bestuursakkoord geoperationaliseerd. Vanaf 2016 voeren we dit uit.

De doelstellingen zijn te bereiken via beleidsdoelen/begrotingsonderdelen:

Cultuur en erfgoed (06.01)

Bevorderen van een aantrekkelijk cultureel klimaat, met een krachtige infrastructuur en een aanbod waarmee we (inter-)nationaal uitblinken. Zowel op het gebied van professionele kunst, amateurkunst, cultuureducatie als op het gebied van erfgoed en archeologie.

Wat gaat de provincie daarvoor doen in 2016 om de doelstellingen te realiseren:

- We voeren het nieuwe erfgoedkader uit. Hierin werken we, in samenwerking met partners, aan:
 - o De (verbeeldings)kracht van erfgoed. We werken de vier verhalen van Brabant uit: Bevochten Brabant (Tweede Wereldoorlog en Zuiderwaterlinie); Religieus Brabant (bv. kerken, refugiekloosters); Innovatief Brabant (bv. textiel- en leerindustrie) en Bestuurlijk Brabant (bv. clusters van stadspaleizen/kastelen en landgoederen in en bij steden).
 - o Duurzaam behoud en benutten van erfgoed dat past binnen de verhalen van Brabant. Dit doen we door gezichtsbepalende erfgoedcomplexen waarvoor de markt geen oplossing heeft van een nieuwe duurzame functie te voorzien, door restaureren van onrendabele rijksmonumenten met een duurzame exploitatie en

door het belang en de kracht van erfgoedwaarden te verankeren in het ruimtelijk overheidsbeleid.

- o Het verbeteren, opschalen en mogelijk maken (maatwerk) van initiatieven uit de samenleving als ze passen binnen de verhalen van Brabant.
- o Een basis die op orde is. Dat betekent dat lokale erfgoedinstellingen, vrijwilligers en ondernemers met meer kracht, kwaliteit, professionaliteit, voor een groter publiek en meer in samenhang gaan functioneren. De provinciale uitvoeringsorganisaties ondersteunen dit met advies, kennis en netwerk.
- Het fonds voor cultuur van Brabant: Het Brabant C fonds (zie ook bijlage Uitwerking Fondsen) continueert de werkzaamheden in 2016 zoals gepland;
- Na consultatie van het veld stellen we in 2016 het concept-uitvoeringsprogramma cultuur definitief vast.
- Professionele kunsten (Beeldcultuur en Podiumcultuur); uitvoering o.b.v. podiumkunstenplan 2013-2016 en inzet Impulsgelden.
- Cultuureducatie en Amateurkunst.
- In aansluiting op het (nieuwe) rijksbeleid (m.i.v. 2013) voortzetten van de (nieuwe) vierjarige periode cultuurparticipatie.
- We continueren het lopende programma mediawijsheid in 2016 en maken een plan voor taalvaardigheid en mediawijsheid vanaf 2017.

Samenleving (06.03)

Het versterken van sociale veerkracht. Bijdragen aan een gezonde, sociale en veilige leefomgeving in Brabant, die mensen uitnodigt om actief mee te doen.

Wat gaat de provincie daarvoor doen in 2016:

1. Afronden van het programma Leefbaarheid@Brabant (inclusief Doebudgetten en twee uitgestelde IDOP's).
2. Relevante ontwikkelingen in sociale veerkracht en effecten van de demografische veranderingen vaststellen.
3. Bewustwording stimuleren door sociale veerkracht en effecten van demografische transitie in Brabant te agenderen en daarvoor intern voorstellen te doen.
4. Participeren in programma's als mobiliteit/openbaar vervoer, omgevingsvisie, milieu, zorg economie en erfgoed (onderdeel kerken).
5. Aansturen van provinciale uitvoeringsorganisaties en netwerken op het realiseren van de beleidsdoelstellingen.

Sociaal cultureel beleid (06.04)

Ondersteunen van de beoogde beleidsdoelstellingen over de volle breedte van programma C&S en het realiseren van doelstellingen m.b.t. het sportplan.

Wat gaan we daarvoor doen in 2016:

- Opstellen plan vervolg sportplan na 2016
- Meer naam en faam generen als (top)sportprovincie
- het vergroten van de economische spin-off van sport
- Brabanders met een beperking, ouderen en de Brabantse jeugd meer kansen bieden om te gaan sporten.

Bestuursakkoord

In het nieuwe bestuursakkoord is voor het programma Cultuur en Samenleving € 20 mln. aan (exploitatie-) middelen opgenomen. Daarnaast is bij bestuursakkoord aangegeven dat zal worden gezien of er uit de vrij aanwendbare onderuitputting nog middelen kunnen worden aangewend voor philharmonie zuidnederland en het programma Taalvaardigheid.

Voor de derde tranche Investeringsuitgaven is voor Cultuur en leefbaarheid € 20 mln. beschikbaar gesteld. De ambities op het gebied van Grote erfgoedcomplexen moet € 20 mln. naar beneden bijgesteld worden, die van Brabant C met € 15 mln.

De ambities uit het nieuwe bestuursakkoord worden nader uitgewerkt in het nieuwe erfgoedkader (2015), het uitvoeringsprogramma cultuur 2016-2020 (2016), een plan van aanpak sociale veerkracht (2016), en een plan voor een vervolg van het huidige sportplan (2016)

Er is najaar 2015 een concept-uitvoeringsprogramma cultuur 2016-2020 opgesteld. Daarin gaan we in op de ambitie uit het bestuursakkoord om te werken aan een aansprekende culturele infrastructuur en programmering ter versterking van het leef- en vestigingsklimaat. In nauwe samenspraak met de Brabantse cultuursector en Brabantse steden maken we ons sterk voor een stevige (lobby)agenda richting het Rijk om meer financiële middelen uit de landelijke basisinfrastructuur en cultuurfondsen los te krijgen. Een voorstel om te kunnen bepalen of de philharmonie zuidnederland zijn meerwaarde heeft bewezen als vitaal onderdeel van het Brabantse culturele samenleving wordt in

2016 voorbereid. Op basis van dat plan bekijken we de mogelijkheden om het orkest te ondersteunen. Ook is er in 2016 een plan voor taalvaardigheid en mediawijsheid.

We ontwikkelen een nieuw beleidskader erfgoed. Daarvoor zijn twee aanleidingen. Ten eerste heeft de evaluatie van het erfgoedbeleid inzichtelijk gemaakt dat het belangrijk is om te komen tot één kader erfgoed, dat fungeert als koepel voor het totale erfgoedbeleid, inclusief het programma grote erfgoedcomplexen. Daarnaast is in het bestuursakkoord opgenomen dat een nieuw beleidskader wordt ontwikkeld voor grote erfgoedcomplexen. Het nieuwe beleidskader erfgoed 2016-2020 wordt november 2015 aan Provinciale Staten voorgelegd. In dit kader maken we scherpere keuzen welke gezichtsbepalende complexen van cultuurhistorische waarde we willen behouden door eigentijdse herbestemming. Op basis van een onderbouwde selectie, komen we tot meer gerichte publiek-private investeringen. We investeren alleen als er een gedragen toekomstperspectief is. Met andere woorden: er moet markt voor zijn. Financieel wordt de oorspronkelijke ambitie bijgesteld conform het bestuursakkoord.

Daarnaast ontwikkelen we op basis van het bestuursakkoord een pilot, voor cultuur en erfgoed samen. Daarmee willen we, nieuwe publieksgroepen laagdrempelig in aanraking brengen met musea en collecties, om zo het museumbezoek in Brabant te stimuleren.

In 2016 komen we met een monitor Sociale Veerkracht.

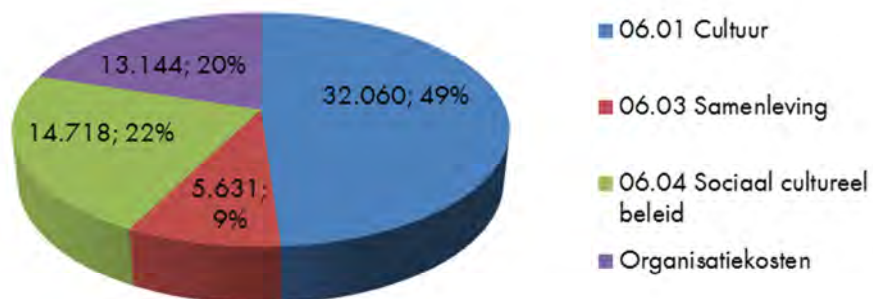
Sportplan; In het bestuursakkoord is aangegeven dat na het beëindigen van het huidige sportplan (2016) we ons richten op/zoeken naar gehandicaptensport, sportevenementen en -activiteiten met toegevoegde waarde voor het internationale en innovatieve profiel van Brabant en naar actieve verbinding met andere beleidsvelden. Daarom stellen we een nieuw sportplan op voor de periode na 2016 (kleinschaliger met meer scherpheid en focus).

In voorjaar zullen het uitvoeringskader cultuur en het beleidskader erfgoed samen met een plan voor sociale veerkracht en een sportplan voor de periode na 2016 in een integrale afweging voor de portefeuille leefbaarheid en cultuur aan provinciale staten worden aangeboden met daarin de financiële vertaling van de ambities.

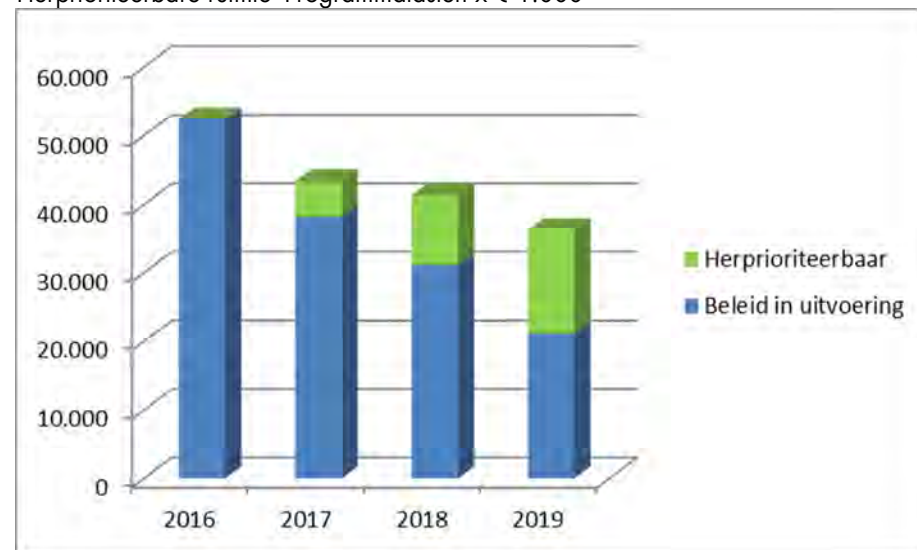
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten						
Programmalasten	279.951	68.483	51.440	42.379	40.353	35.306
Kapitaallasten	931	968	968	968	968	968
Organisatiekosten	16.107	12.888	13.144	13.276	13.252	13.151
totaal lasten	296.988	82.339	65.552	56.623	54.573	49.425
Baten						
Rijk	216.056	3.972	0	0	0	0
Europa	-804	0	0	0	0	0
Overige programmabaten	2.230	1.838	837	837	737	736
totaal baten	217.482	5.810	837	837	737	736
Saldo baten en lasten	-79.507	-76.529	-64.715	-55.786	-53.836	-48.689
Dekking saldo lasten en baten						
Dekking uit reserves	19.815	23.977	18.959	10.050	8.050	3.100
Dekking uit alg.middelen	59.692	52.552	45.756	45.737	45.786	45.589
totaal dekking saldo	79.507	76.529	64.715	55.786	53.836	48.689

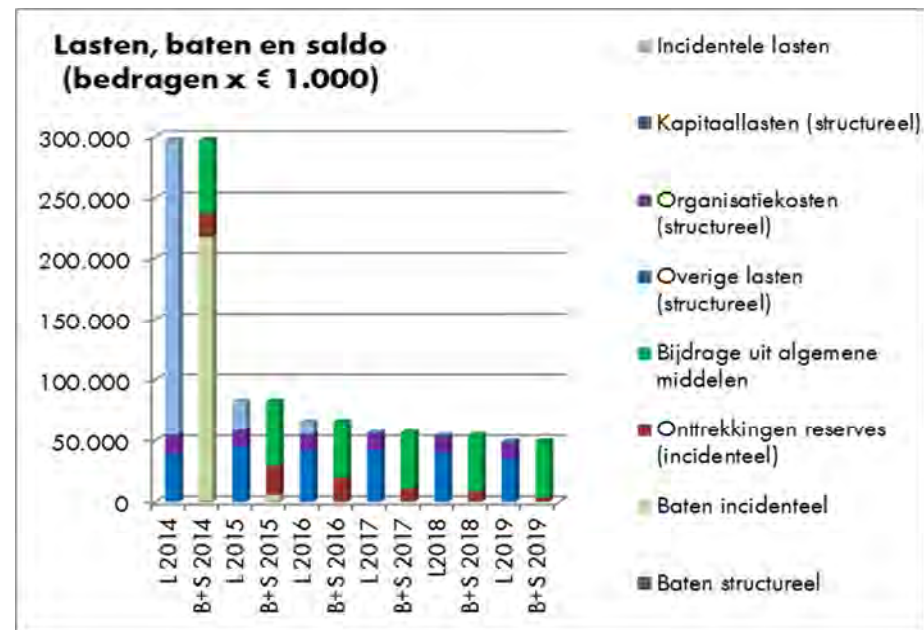
**Begroting 2016
lasten x € 1.000**

Herprioriteerbare ruimte -Programmalasten x € 1.000

**Lasten, baten en saldo
(bedragen x € 1.000)**

L=lasten, B+S=Baten + saldo van baten en lasten

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
06.01 Cultuur en erfgoed		Programmalasten in de begroting x € 1.000	32.060	30.820	28.783	23.735
Cultuur en erfgoed Cultuuragenda van Brabant 2020 Kaderstellend PS 39/13	2020	Opdrachtverlening aan uitvoeringsorganisaties en netwerken waarbij de basis en de top met elkaar worden verbonden, andere domeinen worden betrokken en de top wordt gestimuleerd.				
		Aantal opdrachten dat bijdraagt uitgevoerd door: BKKC en kunstbalie	2	2	2	2
Podiumkunstenplan 2013-2016	2015/2016	Regeling kunstenplan 2013-2016				
		Aantal opdrachten aan diverse culturele organisaties	28			
Subsidieregeling impulsgelden 2013-2016	2016	Impulsgelden: Bijdrage aan een toekomstbestendige en slagvaardige culturele infrastructuur (innovatie en transitie) bestaande uit drie clusters: Toneel & Dans, Muziek en Beeldende kunst & Multimedia. Besluit VJN 2012 (zie toelichting ad 2.1) door BKKC	€ 1,5 mln			
-		Aantal initiatieven (schatting)	25-40			
		Een toekomst bestendig orkest philharmonie zuidnederland Jaarlijkse bijdrage via subsidiering aan realisatie toekomst bestendig orkest. Besluit VJN 2012	€ 1,75 mln			
		-Voorbereiding plan bijdrage aan philharmonie zuidnederland (bestuursakkoord)				

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden			
			Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
- Beleidskader erfgoed 2016-2020		- Plan van aanpak laaggeletterdheid gereed t.b.v. start imple-mentatie in 2017 als gevolg op programma mediawijsheid 1. aan de hand van de vier verhalen een aantrekkelijk Brabant neerzetten voor de Brabanders, toerist en recreant. - totstandkoming van uitgeschreven verhalen die leiden tot inspiratie/verbeelding en focus binnen de vier verhalen van Brabant - Netwerk van partijen beheert, ontwikkelt en ontsluit erfgoed voor de toerist (bijvoorbeeld mbt het verhaal over WO II) 2. Herbestemmen en restaureren monumenten waarbij sprake is van een duurzame exploitatie, die toegevoegde waarde hebben voor de 4 verhalen en draagvlak hebben in de maatschappij - Onrendabele rijksmonumenten worden gerestaureerd - Erfgoedcomplexen die gefaciliteerd worden in herbestemmingsopgave 3. Rol van provincie verandert: van louter investeren, naar beweging stimuleren en in beperkt aantal gevallen financiële middelen beschikbaar stellen (mogelijk maken) aan erfgoedinitiatieven - Initiatieven in beweging gebracht/tot haalbare initiatieven geleid voor erfgoed breed - Initiatieven in beweging gebracht/tot haalbare initiatieven geleid voor programma erfgoedcomplexen 4. De basis (lokale erfgoedinstellingen, vrijwilligers en ondernemers) functioneert met kracht, kwaliteit, professionaliteit, voor een groter publiek en meer in samenhang				

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
- - - - - -		- Samenwerking in beheer (verzamelen/ontzamelen) en toegankelijk maken van collecties voor het publiek - Groter aantal collecties zijn aangesloten op de Brabant Cloud en wordt meer gebruikt door ondernemers en instellingen - Meer nieuwe publieksgroepen in musea in Brabant - Samenhangend pakket aan instrumenten op het gebied van kennis en onderwijs via de Erfgoed Academie Brabant Meer efficiënte en effectieve samenwerking tussen de provinciale uitvoeringsorganisaties en erfgoedinstellingen				
Cultuuragenda van Brabant 2020 Kaderstellend PS 39/13 Statenvoorstel Brabant C Fonds 4 jul 2014 PS 33/14 -		Fonds is officieel opgericht in 2015 <i>Financieren projecten van initiatiefnemers</i> <i>Scouten en begeleiden van projecten naar het gewenste niveau van de (inter)nationale ambitie;</i> <i>Organiseren van netwerkactiviteiten</i>	20-30			
06.03 Samenleving		Programmalasten in de begroting x € 1.000	5.631	5.231	5.231	5.232

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Leefbaarheid Kaderstellende beleidsnota leefbaarheid "leefbaarheid@Brabant, beleidskader 2013 -2016 PS 45/12"	2016	Afronden van het programma Leefbaarheid@Brabant (Administratieve) afronding L@B projecten <i>Uitvoering Subsidieregeling Doe budgetten (onder voorbehoud van resultaten evaluatie 1e 2 tranches IDOP's (vanwege extra uitstel)</i> <i>Opstellen plan van aanpak sociale veerkracht</i> Activiteiten in 2016 uit nieuwe plan van aanpak	30 2 2 1			
06.04 Sociaal cultureel beleid		Programmalasten in de begroting x € 1.000 De maatschappelijke opgave van langer gezond thuis wonen verbinden met de bijbehorende economische kansen Het aspect gezondheid integreren in provinciale programma's door inzet van een coördinator en gezondheidsmakelaars. <i>Gezondheid uitwerken in 6 provinciale programma's: economie, agrofood, omgevingsvisie, mobiliteit, milieu en water.</i>	5.657 6	5.423 6	5.433 6	5.434 6
Cubiss Statenvoorstel 2013 inzake Cubiss PS 18/13		Wettelijke taak via opdrachtverlening aan Cubiss Brabant voor ondersteuning bibliotheken voor takenpakket.	1.873	1.874	1.874	1.874

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden			
			Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Sport Sportplan Brabant 2016 PS 52/11		Via opdrachtverlening aan Cubiss Brabant uitvoering programma's innovatie informatievoorziening				
		Via opdrachtverlening aan Sportservice de ondersteuning van de infrastructuur voor de sport te subsidiëren.	7.187	0	0	0
		<i>Aantal opdrachten: Uitvoeringsorganisatie realiseert de afspraken over de prestaties in het kader van de infrastructuur voor de sport.</i>	1	1	1	1
		Jaarlijks sponsort de provincie 5 topsport evenementen (meer dan 50.000 bezoekers) incl. minimaal 1 EK/WK voor een kernsport				
		Jaarlijks aantal topsportevenementen	4			
		De provincie sponsort/ subsidieert minimaal 2 grote evenementen voor gehandicaptensport in de periode 2011-2016				
		Aantal grote evenementen	1			
		De provincie subsidieert jaarlijks 10 door de bond erkende Regionale en Nationale Trainingscentra waarin de 3 O's (overheid, ondernemers, en onderwijs) samen met de sportsector werken aan talentontwikkeling Aantal NTC/RTC's	10			
		De provincie ondersteunt het Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO) Eindhoven zodat het zijn functie/activiteiten duurzaam verankert. Aantal aangesloten programma's	8			
		De provincie ondersteunt regionale sportloketten in Brabant zodat een aaneengeschaald systeem van regionale sportloketten gerealiseerd wordt voor mensen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking Brabant dekking regionale loketten	100%			

Vigerende beleidsnota met eindjaar looptijd	Volgende afweeg-moment	Prestaties met indicatoren	Streefwaarden	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
			Begroting 2016			
		Jaarlijks organiseert de provincie een brede netwerkbijeenkomst rondom het thema sport				
		Jaarlijks aantal bijeenkomsten	2			
		De provincie is t/m 2016 betrokken bij cross over projecten tussen sport en andere maatschappelijke domeinen				
		Aantal projecten	6			
		De provincie bezoekt zelf of via uitvoeringsorganisaties (MKB) bedrijven in Brabant om samenwerking met de sportsector te verkennen of verdiepen				
		Jaarlijks aantal bezoeken	10			
		Nieuw sportplan voor periode na 2016 (kleinschaliger met meer scherpste en focus)	1			
		Intensivering gehandicapten sport o.a. d.m.v. mogelijk maken 2 nieuwe loketten				
		(Inter)nationaal sportevenement voor gehandicapten	Open Nederlands kampioenschap voor mensen met een beperking, in Breda	1	1	1
		Totaal programmalasten	52.408	43.347	41.321	36.274

*) De prestaties behorende bij deze beleidskaders, zijn opgenomen, vooruitlopend op de vaststelling van de nieuwe (beleids) kaders

Algemeen financieel beleid

[<<]

Algemeen financieel beleid

1) Algemene dekkingsmiddelen

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting en de beleggings-

opbrengsten uit de immunisatieportefeuille. Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten.

De algemene inkomsten belopen in 2016 € 621,5 mln en dragen bij aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Specificatie algemene dekkingsmiddelen	Realisatie	Begroting	bedragen x €			
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lasten						
Dividenden	4.165	0	0	0	0	0
Financieringsfunctie	22.865	19.678	19.543	18.687	16.941	14.710
Uitkering provinciefonds	0	0	0	0	0	0
Voorziening leningen	916	0	0	0	0	0
	27.946	19.678	19.543	18.687	16.941	14.710
Baten						
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	251.618	253.000	253.000	253.000	253.000	253.000
Algemene uitkering provinciefonds	17.381	8.500	0	0	0	0
Decentralisatie uitkering : Natuur	0	26.300	68.500	68.500	47.400	47.400
Decentralisatie uitkering : transitie DLG	0	5.417	6.500	6.500	6.500	6.500
Decentralisatie uitkering : Monumentenzorg	0	1.722	1.722	1.722	1.722	1.722
Decentralisatie uitkering : Bedrijventerreinen/FES	0	1.196	0	0	0	0
Decentralisatie uitkering : Bodem	0	5.512	4.582	4.582	4.582	4.582
Decentralisatie uitkering : Verkeer en vervoer	0	0	138.711	138.835	139.573	139.565
Decentralisatie uitkering : Overig	0	264	0	0	0	0
Dividenden/opbrengst aandelenverkoop	91.807	41.084	30.881	30.881	30.881	30.881
Financieringsfunctie	162.229	176.317	116.152	107.924	104.911	96.609
Overige algemene dekkingsmiddelen	10	109.365	1.474	10	10	10
	523.044	628.676	621.521	611.954	588.579	580.269

Toelichting

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

Met ingang van 2014 is de fiscale vrijstelling voor zeer zuinige auto's en oldtimers komen te vervallen. Dit betekent dat voor deze auto's weer MRB moet worden betaald, zowel rijkshoofdsom als provinciale opcenten.

Voor 2015 ramen we een theoretische opcentenopbrengst van € 253 mln.

De maatregel om zeer zuinige auto's vrij te stellen van autobelastingen (inclusief opcenten) is zes jaar geleden als een te behalen milieudoelstelling door het Rijk ingevoerd. De provincies zijn hierin noodgedwongen meegegaan. De verkoop van zuinige auto's heeft de afgelopen jaren een grote vlucht genomen en vanwege het succes wordt de vrijstelling nu beëindigd. Het volledige effect van het terugdraaien van de stimuleringsmaatregel doet zich voor in 2015. Gelet op het uitgangspunt in het bestuursakkoord om het tarief van de opcenten ongewijzigd te laten is er geen aanleiding de raming voor 2016 en verder aan te passen.

Uitkering provinciefonds

De algemene uitkering uit het provinciefonds komt in de septembercirculaire van het Rijk voor 2016 uit op +/- € 1,9 miljoen.

Een negatieve algemene uitkering is echter niet mogelijk. In afwachting van een correctie door het ministerie van BZK, is vooralsnog in onze begroting een bedrag van € 0 geraamd.

De geraamde decentralisatie-uitkeringen betreffen hoofdzakelijk de uitkeringen voor Natuur ad € 75 mln, Verkeer en vervoer ad € 138,7 mln, Bodemsanering € 4,6 mln en Monumentenzorg € 1,8 mln.

Dividenden

De geraamde dividendopbrengsten 2016 betreffen gerangschikt naar grootte de dividenden van:

- Enexis Holding NV (€ 30,8 mln);
- NV Bank Nederlandsche Gemeenten (€ 46.000)
- Nederlandse Waterschapsbank (€ 27.227)
- Delta NV (€ 7.331)

Financieringsfunctie

De lasten van de financieringsfunctie bestaan in hoofdzaak uit de kosten van de betaalde agio op obligaties van de immunisatieportefeuille en de investeringsagendaportefeuille.

De baten bestaan uit de renteopbrengst van de obligaties uit de immunisatieportefeuille en de investeringsagendaportefeuille en de rentevergoeding op de verstrekte bruglening aan het netwerkbedrijf.

2) Stelposten

In de begroting is een aantal stelposten opgenomen die in onderstaande tabel zijn gespecificeerd.

De post onvoorziene uitgaven betreft de jaarlijks in de begroting opgenomen stelpost onvoorzien ad € 1,3 mln.

De stelpost begrotingsruimte betreft de begrotingsruimte die nog beschikbaar is.

De stelposten (lasten en baten) organisatiekosten in de loop van het jaar ontstaan betreffen de nog niet aan de programma's toegerekende organisatiekosten.

De overige stelposten bestaan hoofdzakelijk uit beschikbare middelen voor benodigde loon- en prijscompensatie.

Aan de batenzijde is verder nog in 2015 de stelpost taakstelling inhuur en inkoop opgenomen die gedurende 2015 inderdiend moeten worden.

	Realisatie	Begroting		bedragen x €		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lasten						
a. Onvoorziene uitgaven	0	1.288	1.308	1.308	1.308	1.308
b. Begrotingsruimte	0	0	9.000	9.000	9.000	9.119
c. Organisatiekosten in de loop van het jaar ontstaan	-311	2.995	8.000	8.000	8.000	8.000
d. Overige stelposten	420	25	1.523	3.180	4.866	6.516
	108	4.309	19.831	21.488	23.174	24.943
Baten						
e. Organisatiekosten in de loop van het jaar	0	1.355	8.000	8.000	8.000	8.000
f. Aan te brengen ombuigingen	0	0	0	0	0	0
	0	1.355	8.000	8.000	8.000	8.000

Paragraaf 1

Bedrijfsvoering

[<<]

[volgende paragraaf]

Wat wil de provincie bereiken?

Doelstelling

We werken aan een organisatie van mensen die denken en handelen vanuit de opgaven van Brabant, op basis van duidelijke rollen en toegevoegde waarde.

Dit alles is bepalend voor wat we doen, binnen welke netwerken, op welke manieren, met welke budgetten en met welke talenten. We gaan via drie ontwikkellijnen met concrete thema's aan de slag, waarbij er volop ruimte is voor medewerkers die zich verbinden aan de nieuwe manier van werken en voor experimenteren.

Bedrijfsvoering

Opgavegestuurd werken in het netwerk:

De bestuurlijke opdracht, die vertaald is in de begroting, is leidend.

De benodigde capaciteit koppelen we gericht aan opgaven waarbij de kwaliteit in combinatie met de afbouw van de organisatie voorop staat. Dit doen wij vanuit één organisatiekostenbudget waardoor sturing op kwaliteit en kosten in samenhang kan plaatsvinden. De slag die nu gemaakt wordt is om de opgaven in en met het netwerk op te pakken. Dat kan niet ineens en willen wij fasegewijs samen met het netwerk gaan vormgeven.

De nieuwe beleids- en begrotingscyclus ondersteunt het opgavengestuurde werken. Hiertoe scherpener we onze sturingsprincipes verder aan en werken we ook volgens deze nieuwe cyclus.

In 2016:

- Wordt het opgavegestuurd werken verder geborgd door een heldere vertaling van de opgaven in de vernieuwde beleids- en begrotingscyclus;
- Bepalen we per opgaven welke kennis & kwaliteit nodig is, wat we daarvan zelf nodig hebben en wat in het netwerk beschikbaar is. Dit wordt vertaald naar een strategische personeelsplanning;
- Worden minimaal drie projecten opgestart om samen met het netwerk te experimenteren met nieuwe rollen en werkwijzen.

Professionals met ruimte:

In een opgavegestuurde netwerkorganisatie zijn flexibiliteit, vitaliteit en duurzame inzetbaarheid sleutelbegrippen. We gaan daarbij uit van de talenten en kwaliteiten van onze professionals. Wij ondersteunen en dagen hen uit om het beste uit zichzelf te halen

en zo het beste voor Brabant te kunnen realiseren. Dit is de kern van de uitwerking van het strategisch P&O-beleid waarbij we ons in 2016 met name richten op het definiëren van de gevraagde kwaliteit en kwantiteit voor de opgaven en het goed in beeld brengen van onze talenten en gaan we aan de slag met de vitaliteit van onze organisatie. In 2016:

- Wordt de strategische personeelsplanning geïmplementeerd
- Wordt op basis van deze strategische personeelsplanning gericht in-, door- en uitstroom van talenten gerealiseerd met speciale aandacht voor verfrissing, vitaliteit en verjonging, waarbij instroom plaatsvindt op basis van benodigde kennis en kwaliteiten en we toe groeien naar een flexibele organisatie. Onderzoeken wij samen met partners de mogelijkheden voor een (virtuele) Brabantse arbeidsmarkt voor publieke opdrachten

Een organisatie die optimaal ondersteunt:

Het vernieuwde Huis van Brabant legt de basis voor een moderne netwerkorganisatie. We gaan verder met het anders en slim organiseren met als uitgangspunt wat beste is voor Brabant. Teams hebben de juiste faciliteiten, (stuur)informatie en dashboards om hun werk effectief & efficiënt te kunnen doen. Processen zijn slim en goed georganiseerd en "iedereen werkt voor Brabant" zien wij terug in onze flexibele arbeidsrelaties en taken. We werken vanuit een heldere ICT-strategie. We zorgen voor de juiste (digitale) faciliteiten zodat professionals & teams goed en soepel kunnen (samen)werken. In 2016:

- Ligt de focus op het verder professionaliseren van de IT-omgeving en de samenwerking met ketenpartners;
- Wordt aansluitend op het bestuursakkoord gekeken naar een strategisch relatienetwerksysteem;

Bestuursakkoord:

In het Bestuursakkoord hebben wij een grote ambitie neergelegd voor de organisatie om te ontwikkelen naar een compacte netwerkorganisatie. Langs bovenstaande lijnen werken wij aan die nieuwe organisatie. In het Bestuursakkoord is ook een (structurele) taakstelling op het totale organisatiekostenbudget opgenomen. De ontwikkeling hiervan zullen wij de komende jaren monitoren en in de P&C-documenten over rapporteren.

Wat mag het kosten?

Vanaf 2016 werken wij met één organisatiekostenbudget.(OKB).

Het organisatiekostenbudget is opgebouwd uit die budgetten die beschikbaar zijn voor het functioneren van de organisatie. Dit bestaat uit budget voor:

- Capaciteit
- Overige personeelskosten
- Overige bedrijfsvoeringskosten
- Vitale organisatie

De efficiëncytaakstelling uit het bestuursakkoord is op de budgetten voor alle onderdelen verwerkt. Daarnaast is 4% van de bestuursakkoordmiddelen en de derde tranche investeringsagenda toegevoegd aan het organisatiekostenbudget voor deze bestuursperiode.

Tenslotte is bij het bestuursakkoord € 16,5 miljoen voor vitale organisatie beschikbaar gesteld. Hiervan is in de begroting voor 2016 een bedrag van € 2 miljoen opgenomen om met name de instroom van jongeren mogelijk te maken, de samenwerking met onderwijs te versterken en de mobiliteit te bevorderen. Het restant blijft beschikbaar op een stelpost en zal later op basis van uitvoeringsplannen in de begroting worden verwerkt.

Bovenstaande leidt tot het volgende financiële beeld

OPBOUW ORGANISATIEKOSTENBUDGET	2016	2017	2018	2019	2020
Totaal capaciteitsbudget	95.970.000	93.378.000	91.557.000	89.828.000	80.658.000
Budget vitale organisatie	2.000.000	PM	PM	PM	
Budget overige personeelskosten	5.476.000	4.546.000	4.514.000	4.035.000	4.407.000
Budget overige bedrijfsvoeringskosten	21.932.000	21.767.000	21.459.000	20.931.000	21.254.000
TOTAAL ORGANISATIEKOSTENBUDGET	125.378.000	119.691.000	117.530.000	114.794.000	106.319.000

Tabel Beleidsdocumenten/prestaties/bedragen

[illegible]

Paragraaf 2

Provinciale heffingen

[<<]

[vorige paragraaf]

[volgende paragraaf]

Provinciale heffingen

De provincie kent verschillende bronnen van inkomsten. Eén van die bronnen betreft de provinciale heffingen die bestaan uit

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing en de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.

De opcentenheffing op de motorrijtuigenbelasting genereert de hoogste inkomst (€ 253 mln in 2016). De provincie kent geen kwietscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar.

In de raming voor 2016 en verder is gelet op de afspraken in het nieuwe bestuursakkoord geen rekening gehouden met indexering.

Vanaf 1 januari 2014 zijn de categorie zeer zuinige auto's en een gedeelte van de oldtimers weer onder de opcentenheffing komen te vallen. Op basis van de belastingcapaciteit per 1-1-2015 (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) wordt in 2015 en 2016 rekening gehouden met een opbrengst van € 253 miljoen.

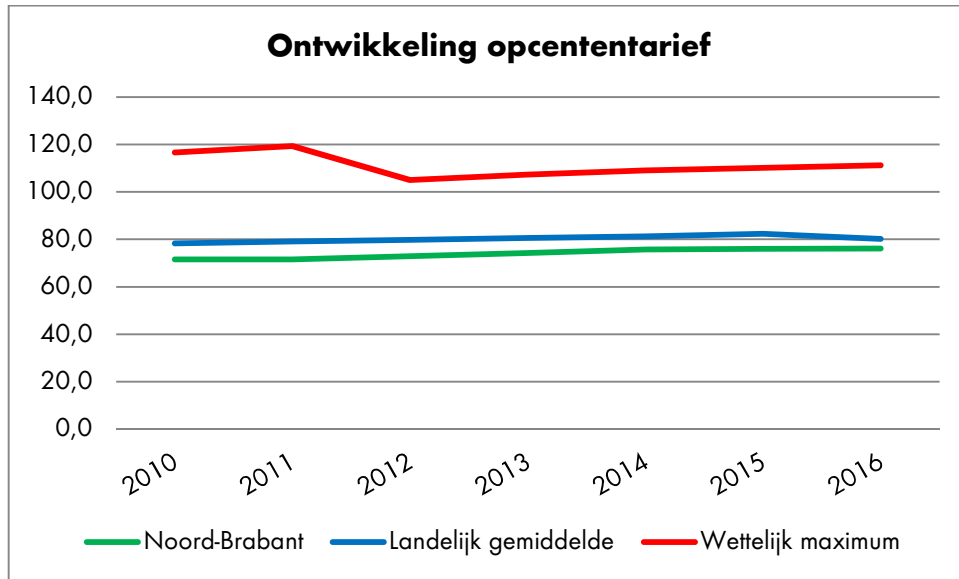
Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2015 wettelijk bepaald op 110,1 opcenten. Het maximale tarief 2016 is rekening houdend met de indexering bepaald op 110,6.

In de heffingsverordening opcenten MRB is voor 2015 het tarief vastgesteld op 76,1 opcenten (PS 63/14). Conform de afspraken bij het bestuursakkoord wordt dit tarief niet gewijzigd.

In de kolom hiernaast is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde en voorgenomen opcententarieven van alle provincies.

		Vastgesteld tarief per per 1 jan 2015	Voorgenomen tarief per per 1 jan 2016	Onbenutte belastingcapaciteit uitgedrukt in percentages per 1 januari 2016
1	Zuid-Holland	95,0	92,0	17,3%
2	Drenthe	90,3	90,3	18,9%
3	Gelderland	89,3	89,0	20,0%
4	Groningen	88,4	88,9	20,1%
5	Zeeland	78,3	82,3	26,1%
6	Overijssel	79,9	79,9	28,2%
7	Limburg	77,9	77,9	30,0%
8	Flevoland	76,6	77,4	30,5%
9	Noord-Brabant	76,1	76,1	31,6%
10	Utrecht	72,6	72,6	34,8%
11	Friesland	94,1	68,8	38,2%
12	Noord-Holland	67,9	67,9	39,0%
	Gemiddeld tarief	82,2	80,3	
	Maximaal tarief	110,1	110,6	

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een 9e plaats. Ten opzichte van vorig jaar is Noord-Brabant één plek gestegen. Dit komt omdat in Friesland is gekozen voor een flinke daling van het opcententariaf gedurende de bestuursperiode 2015-2019.

In 2016 blijft de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde. Naar verwachting geldt dit ook voor 2016.

Onbenutte belastingcapaciteit

- De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de theoretische opbrengst op basis van het wettelijk vastgestelde maximumtarief en de opbrengst gebaseerd op het tarief van de provincie.
- De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt rekening houdend met het maximale tarief van 110,6 opcenten ruim € 114 miljoen.
- Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rekentariaf) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Grondwaterheffing en Nazorgheffing in kader van leemtetwet

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2016 zijn de inkomsten grondwaterheffing geraamd op € 3,8 miljoen. De heffing vindt plaats op grond van de Grondwaterheffingsverordening die voor het laatst is gewijzigd op 9 december 2011 (PS 44/11). De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2016 opgenomen bij productgroep 03.01 Water.

Nazorgheffing in kader Leemtetwet

Op grond van de Wet milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de [nazorg van alle stortplaatsen](#) waar na de peildatum 1 september 1996 nog afval wordt gestort. Om het eeuwigdurend milieuhygiënisch beheer door de Provincie van deze stortplaatsen te verzekeren is een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitanten van de stortplaatsen moeten een nazorgplan opstellen en voorleggen aan de provincie. Op basis van de nazorgplannen wordt een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de stortplaatsbeheerders een heffing opgelegd die in het fonds wordt gestort. Hiermee is in april 2000 een start gemaakt. De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde verordening Nazorgheffing Noord-Brabant die voor het laatst is gewijzigd op 25 februari 2011 (Statenvoorstel 09/11). Op grond van de Wet milieubeheer is de opbrengst van de nazorgheffing uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg.

De Provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd in externe fondsen conform het vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden verrekend met de te betalen heffingen, zodanig dat voldoende vermogen wordt opgebouwd om de zorg op de stortplaatsen uit te kunnen voeren. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting die door het algemeen bestuur van het fonds wordt vastgesteld.

Op dit moment zijn er in Brabant negen stortplaatsen:

1. De Kragge, Bergen op Zoom
2. RAZOB, Nuenen

3. Spinder, Tilburg
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch
5. Zevenbergen
6. Haps
7. Vlagheide, Schijndel
8. Nyrstar, Budel
9. Baggerdepot Dintelsas

De baten uit de nazorgheffing zijn in de begroting opgenomen bij productgroep 03.02 Milieu. In 2014 is een definitieve afrekening gemaakt voor de stortplaatsen Nyrstar en Dintelsas, die inmiddels gesloten zijn. De toekomstige bijdragen van de stortplaatsen van Deponie Zuid NV, locaties Haps, Tilburg en Bergen op Zoom zijn contant gemaakt, aan

Inkomsten uit heffingen			Bedragen x € 1.000				
product- groep	Heffingen	Jaarrekening 2014	Begroting 2015	2016	2017	2018	2019
03.01	Grondwaterheffing	3.794	3.800	3.800	3.800	3.800	3.800
03.02	Nazorgheffing in kader leemtewet	5.522	0	0	0	0	0
		9.316	3.800	3.800	3.800	3.800	3.800

Leges

[Leges](#) zijn vergoedingen door derden voor het verlenen van individuele diensten door de provincie aan particulieren en bedrijven. Deze diensten betreffen vooral de verlening van vergunningen en ontheffingen. De tarieven zijn maximaal kostendekkend en staan vermeld in de tarieventabel behorend bij de legesverordening Provincie Noord-Brabant 2012.

Deze is voor het laatst gewijzigd op 6 maart 2015. De legesopbrengsten zijn daadwerkelijk kostendekkend en de tarieven zijn hierop aangepast.

De provincie Noord-Brabant heeft in 2013 de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving overgedragen aan de drie omgevingsdiensten. Met de omgevingsdiensten zijn afspraken gemaakt over de uit te voeren werkzaamheden in de jaarlijkse opdracht aan de omgevingsdiensten. Op basis van deze opdracht ontvangen zij een jaarlijkse bijdrage. Het deel van de bijdrage dat betrekking heeft op de afwikkeling van vergunningen vormt de lasten van de provincie, zoals opgenomen in de tabel. De

de provincie overgemaakt en ten gunste gebracht van het Nazorgfonds. Per saldo gaat dit om een bijdrage van circa € 5,5 miljoen waardoor de bijdragen vanaf 2015 op € 0 uitkomen. Voor de goede orde: het betreft hier geen definitieve afrekening voor deze drie stortplaatsen. Voor deze stortplaatsen wordt ieder jaar bekeken of de eerder betaalde bijdragen voldoende zijn. Afhankelijk van de situatie vindt er dan een bijstorting in of teruggave uit het Nazorgfonds plaats.

Voor wat betreft de stortplaatsen RAZOB (Nuenen), Meerendonk ('s-Hertogenbosch), Vlagheide (Schijndel) en Zevenbergen zijn de nazorgheffingen gestort in het Nazorgfonds en zal bij sluiting, op basis van een geactualiseerd nazorgplan, een definitieve afrekening worden opgemaakt.

omgevingsdiensten brengen all-in tarieven in rekening, loon en materiële kosten worden derhalve niet gesplitst.

De geraamde lasten van de legesplichtige activiteiten bedragen:

Geraamde lasten legesplichtige activiteiten	
Waterwet	€ 180.975
Ontgrondingenwet	€ 359.720
Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	€ 1.315.350
Natuurbeschermingswet	€ 1.157.112
Vergunningen / heffingen wegenverordening	€ 232.210
Totaal	€ 3.245.367

Behalve op het terrein van verkeer en vervoer zijn alle legesplichtige activiteiten overgegaan naar de omgevingsdiensten.

De legesopbrengsten zijn als volgt te specificeren:

Legesopbrengsten		Bedragen x € 1.000					
Product- groep	Leges	Jaarrekening 2014	Begroting 2015	2016	2017	2018	2019
03.02	Grondwater-onttrekking	74	222	222	222	222	222
03.02	Ontgrondingenwet	264	258	258	258	258	258
03.02	Wet algemene bepaling omgevingsrecht	1.168	1.316	1.316	1.316	1.316	1.316
03.02	Natuurbeschermingswet	721	4.600	1.157	157	157	157
05.03	Vergunningen/ontheffingen wegenverordening	136	188	188	188	188	188
Totaal		2.363	6.584	3.141	2.141	2.141	2.141

Leges Waterwet (grondwateronttrekking)

Het verwachte aantal onttrekkingen artikel 4.1a voor 2016 is lager dan in 2015.

Hierdoor nemen de geraamde lasten en baten af ten opzichte van 2015.

De tariefstijging wordt veroorzaakt door hogere (productie)kosten vanuit de omgevingsdiensten.

Onderdeel	Aantal	Tarief oud	Tarief nieuw	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst
Onttrekking:						
4.1a t/m 200.000 m3	14	€ 2.479	€ 2.706	€ 227	9,15%	€ 37.884
4.1a1 t/m 500.000 m3	13	€ 4.338	€ 4.736	€ 398	9,17%	€ 61.568
4.1a2 meer dan 500.000 m3	8	€ 8.056	€ 8.795	€ 739	9,17%	€ 70.360
	35					
drinkwater & industriële toepassingen						
4.1b t/m 500.000 m3	3	€ 3.409	€ 3.721	€ 312	9,15%	€ 11.163
4.1b1 t/m 1.000.000 m3	0	€ 6.817	€ 7.442	€ 625	9,17%	€ 0
4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	0	€ 23.240	€ 25.372	€ 2.132	9,17%	€ 0
	3					€ 180.975

Leges Ontgrondingenwet

De geraamde baten nemen, als gevolg van een verwacht hoger aantal aanvragen, toe met € 100.000. De tarieven worden, om maximaal kostendekkend te zijn, bijgesteld naar het niveau van 2014. Er wordt een extra staffel ingepast voor ontgrondingen boven de

500.000m3. De tarieven die betrekking hebben op artikel 5.5.2 t/m 5.5.7 zijn gelijkgesteld aan het tarief behorend bij artikel 5.5.1.a.

Onderdeel	Aantal	Tarief oud	Tarief nieuw	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst
Ontgrondingen:						
5.5.1a tot 15.000 m3	0	€ 2.186	€ 2.645	€ 459	21,4%	€ 0
5.5.1b 15.001 m3 t/m 25.000 m3	7	€ 4.372	€ 5.290	€ 918	21,4%	€ 37.030
5.5.1c 25.001 m3 tot 50.000 m3	12	€ 8.743	€ 10.580	€ 1.837	21,4%	€ 126.960
5.5.1d 50.001 m3 tot 100.000 m3	4	€ 17.487	€ 21.160	€ 3.673	21,4%	€ 84.640
5.5.1e 100.001 m3 tot 500.000 m3	1	€ 26.231	€ 31.740	€ 5.509	21,4%	€ 31.740
5.5.1f 500.001 m3 en meer	1	€ 26.231	€ 52.900	€ 26.669	101,7%	€ 52.900
5.5.2 wijzigen vergunning	4	€ 2.500	€ 2.645	€ 145	5,8%	€ 10.580
5.5.3 wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	2	€ 2.500	€ 2.645	€ 145	5,8%	€ 5.290
5.5.4 intrekken of verlengen vergunning	2	€ 2.500	€ 2.645	€ 145	5,8%	€ 5.290
5.5.5 machtiging ingevolge artikel 12		€ 2.500	€ 2.645	€ 145	5,8%	€ 0
5.5.6 cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	2	€ 2.500	€ 2.645	€ 145	5,8%	€ 5.290
5.5.7 natuurprojecten zonder specieafvoer		€ 2.500	€ 2.645	€ 145	5,8%	€ 0
	35					€ 359.720

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Het aantal vergunningaanvragen Wabo is vanwege de aantrekkende economie bijna verdubbeld ten opzichte van de oorspronkelijke raming voor 2015. Dit leidt tot significant hogere opbrengsten (circa € 350.000). De tarieven dalen omdat het aantal benodigde uren per aanvraag gemiddeld genomen, afneemt.

Onderdeel	Aantal	Tarief oud	Tarief nieuw	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst
Bouwkosten:						
5.1.1 1a lager dan € 20.000	65	€ 2.205	€ 1.876	€ -329	-14,9%	€ 121.940
5.1.1 1b tussen €20.000 en € 50.000	60	€ 2.756	€ 2.345	€ -411	-14,9%	€ 140.700
5.1.1 1c tussen €50.000 en € 100.000	45	€ 3.307	€ 2.814	€ -493	-14,9%	€ 126.630
5.1.1 1d tussen €100.000 en € 400.000	40	€ 5.510	€ 4.689	€ -821	-14,9%	€ 187.560
5.1.1 1e tussen €400.000 en € 1.000.000	30	€ 10.470	€ 8.911	€ -1.559	-14,9%	€ 267.330
5.1.1 1f tussen € 1 mln. en € 5 mln.	25	€ 21.218	€ 18.059	€ -3.159	-14,9%	€ 451.457
5.1.1 1g tussen € 5 mln. en € 25 mln.	0	€ 40.093	€ 34.124	€ -5.969	-14,9%	€ 0
5.1.1 1h meer dan € 25 mln.	0	€ 68.062	€ 57.929	€ -10.133	-14,9%	€ 0
5.1.2 a binnenplanse ontheffing	5	€ 552	€ 469	€ -83	-14,9%	€ 2.345
5.1.5 kappen	10	€ 413	€ 351	€ -62	-14,9%	€ 3.510
5.1.6 a handelsreclame	5	€ 552	€ 469	€ -83	-14,9%	€ 2.345
5.1.7 a beschermd natuurgebied	5	€ 2.706	€ 2.303	€ -403	-14,9%	€ 11.515
	290					€ 1.315.350

Leges Natuurbeschermingswet 1998

De legestarieven voor de vergunningsaanvragen Nb-wet zijn een afgeleide van het aantal uren dat gemiddeld genomen benodigd is om een procedure te behandelen. In de begroting 2015 werd hierbij uitgegaan van een gemiddelde van 46 uur per aanvraag. Begin 2016 werd dit bijgesteld naar 41,5 uur.

Voor de begroting 2016 wordt uitgegaan van gemiddeld 35 uur per aanvraag. Dit leidt tot een tarief van € 2.922-. Relevante ontwikkelingen blijven onder de aandacht. Indien noodzakelijk zal het tarief opnieuw bijgesteld worden.

De eerder ontstane achterstanden worden naar verwachting in 2016 ingelopen. Het verwachte aantal te behandelen aanvragen komt in 2016 uit op circa 720. Voor ongeveer 55% van alle aanvragen mag de provincie leges heffen. Het andere deel (45%) betreft "verklaringen van geen bedenkingen" waarvoor geen leges geheven mogen worden omdat niet de provincie maar een gemeente hierbij het bevoegd gezag is.

Onderdeel	Aantal	Tarief oud	<i>Tarief nieuw</i>	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst
6.1.1 & 2 separate NB-wet vergunning - vergund	132	€ 3.542	€ 2.922	€ 620	-17,5%	€ 385.704
6.1.1 & 2 separate NB-wet vergunning - geweigerd (50%)	132	€ 3.542	€ 2.922	€ 620	-17,5%	€ 385.704
6.1.3 combinatie met 6.2	132	€ 3.542	€ 2.922	€ 620	-17,5%	€ 385.704
	396					€ 1.157.112

Vergunningen/ontheffingen wegenverordening

De leges die in rekening worden gebracht voor het behandelen van aanvragen van vergunningen en ontheffingen op grond van de Verordening wegen Noord-Brabant en de wegenverkeerswetgeving zijn berekend op basis van de werkelijke hoeveelheid ambtelijke uren - en daaraan gekoppelde uurtarieven - die nodig zijn om een aanvraag te behandelen en een zo nauwkeurig mogelijke inschatting van de te verwachten aanvragen. Het verwachte aantal vergunning voor 2016 is hoger dan in 2015. Het

uitgangspunt is dat maximaal kostendekkende tarieven worden gehanteerd. Dit betekent met ingang van 2016 een bijstelling van een aantal legestarieven. Kleine, voornamelijk particuliere evenementen worden ontzien, te denken valt hierbij aan de organisatie van een Sinterklaasevenement of een carnavalsoptocht op de provinciale weg. De hiervoor geldende legestarieven zijn met € 60 verlaagd tot € 50. Het tarief van 3.1.3 wordt jaarlijks vastgesteld door de RDW.

Onderdeel *	Aantal	Tarief oud	Tarief nieuw	Mutatie €	Mutatie %	Opbrengst
3.1.1	40	€ 115	€ 240	€ 125	108,7%	€ 9.600
3.1.2.	10	€ 240	€ 115	-€ 125	-52,1%	€ 1.150
3.1.3	2500	€ 10	€ 16	€ 6	60,0%	€ 40.000
3.1.4.	5	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 1.200
3.1.5 ontheffing 3.1.5 < 1 jaar	15	€ 285	€ 285	€ 0	0,0%	€ 4.275
3.1.5 ontheffing 3.1.5 > 1 jaar	15	€ 405	€ 405	€ 0	0,0%	€ 6.075
3.2.1 a	20	€ 383	€ 350	-€ 33	-8,5%	€ 7.000
3.2.1 b	175	€ 0	€ 265	€ 265	100,0%	€ 46.375
3.2.1 c	200	€ 457	€ 457	€ 0	0,0%	€ 91.400
3.2.1 d	5	€ 405	€ 405	€ 0	0,0%	€ 2.025
3.2.1 e	25	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 6.000
3.2.1. f	10	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 2.400
3.2.1. g	2	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 480
3.2.1 h	1	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 240
3.2.1 i	3	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 720
3.2.6 a1	50	€ 110	€ 110	€ 0	0,0%	€ 5.500
3.2.6 a2	15	€ 110	€ 50	-€ 60	-54,5%	€ 750
3.2.6 b	10	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 2.400
3.2.6 c	5	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 1.200
3.2.6.d	10	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 2.400
3.2.6.e	1	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 240
3.2.6. f	1	€ 50	€ 50	€ 0	0,0%	€ 50
3.2.6. g	5	€ 50	€ 50	€ 0	0,0%	€ 250
3.2.6. h	2	€ 240	€ 240	€ 0	0,0%	€ 480
	3.125					€ 232.210

*In de opsomming missen de onderdelen 3.2.2 t./m. 3.2.5. Dit zijn materiaalkosten die gemiddeld genomen marktconform geprijsd zijn.

Paragraaf 3

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

[<<]

[vorige paragraaf]

[volgende paragraaf]

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten zal de provincie een bepaalde mate van risicobereidheid moeten hebben. Anderzijds dienen overheden op een verantwoorde manier met de publieke middelen om te gaan en de risico's goed te beheersen. Het gaat dus steeds om de juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument. Niet alleen een instrument om risico's te beheersen zodat de provinciale doelen gehaald worden, maar ook om de bestuurlijke afweging tussen strategische keuzes, risicoprofiel, risicobereidheid en het beschikbare weerstandsvermogen te ondersteunen. De provincie deed en doet al veel aan risicomanagement. Maar het overheidslandschap wijzigt en de samenleving verandert daarom is besloten om een extra impuls te geven aan de doorontwikkeling en actualisatie van het beleid voor risicomanagement. In 2014 hebben GS een beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld.

Wat is weerstandsvermogen?

Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt. De term weerstandsvermogen verwijst niet naar een exact bedrag, maar vertegenwoordigt een verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. De resultaten van het risicomanagementproces geeft inzicht in de onderkende restrisico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn op de financiële positie van de provincie. Het weerstandsvermogen geeft antwoord op de vraag in hoeverre een provincie in staat is om de restrisico's op te vangen.

In het [BBV](#) (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

In de paragraaf weerstandsvermogen wordt inzicht gegeven in de verhouding tussen de weerstandscapaciteit en de risico's.

Wat wil de provincie bereiken?

Belangrijkste procesontwikkelingen

Vanaf de begroting 2015 kent de paragraaf weerstandsvermogen een andere opzet. In de paragraaf wordt een top 10 van risico's gepresenteerd. Daarnaast wordt ook het weerstandsvermogen uitgedrukt in de vorm van een ratio. Deze ontwikkelingen volgen logisch uit de toezegging n.a.v. de begroting 2014 om risicomanagement te optimaliseren en te beleid vast te leggen in een nota risicomanagement. De nota risicomanagement en weerstandsvermogen is 4 juli 2014 aan uw staten voorgelegd. Hiermee is een eerste stap gezet voor het optimaliseren van risicomanagement. Invoering van het verbeterde risicobeleid is een groeiproses. Goede implementatie en inbedding in de organisatie heeft enige tijd nodig.

Het implementatieplan risicomanagement is door GS op 22 februari 2015 vastgesteld. Het implementatieplan loopt volgens plan en de eerste resultaten zullen aan GS in oktober 2015 worden gepresenteerd. De implementatie betekent dat bij bestaande risico's de uitgangspunten in het risicobeleid van 2004 nog wordt gebruikt. Bij het ontstaan van nieuwe risico's wordt al gewerkt met het nieuwe risicobeleid voor het afdekken van risico's in de risicoreserve. Op afzonderlijke terreinen is de risicobeheersing geborgd via specifieke procedures, zoals bij treasury en het ontwikkelbedrijf.

Beleidsdoelstelling

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen. Voor het monitoren van risico's is de ratio weerstandsvermogen een belangrijke indicator. Een stabiel meerjarig beeld van deze indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en

normering. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen.

De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan besloten worden de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afwegmomenten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat het beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Risico's m.b.t. de inkomstenontwikkelingen, zoals bezuinigingen door het Rijk en het verloop van de

belastinginkomsten, blijven buiten beschouwing en komen aan bod in de budgettaire nota's.

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Voor het begrotingsjaar 2016 is de weerstandscapaciteit € 180.9 mln. en kunnen binnen deze middelen restrisico's opgevangen worden, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

Tabel weerstandscapaciteit

<i>Bedragen x € mln.</i>	<i>Incidentele weerstandscapaciteit</i>	<i>Structurele weerstandscapaciteit</i>	<i>Totaal op jaarbasis</i>	<i>Onbenutte belastingcapaciteit</i>
Risicoreserve	€ 117,5*		€ 179,6	
Reserve ontwikkelbedrijf				
- stimulering woningbouw	€ 10,5			
- ontwikkelbedrijf	€ 51,6**			
Post onvoorzien		€ 1,3	€ 1,3	
Ophoging MRB***				€ 114
Totaal			€ 180,9	€ 114

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 10) is € 5 mln. hoger i.v.m. toekomstige risico's waarvoor de storting reeds is geraamd.

** inclusief de gevormde voorzieningen

*** Met het vaststellen van de begroting wordt tevens het provinciale opcententariaf van de Motorrijtuigenbelasting voor het begrotingsjaar vastgesteld. Het is mogelijk deze te

verhogen tot het maximale tarief. De ruimte uit deze onbenutte belastingcapaciteit bedraagt jaarlijks € 114 mln.

Inventarisatie restrisico's

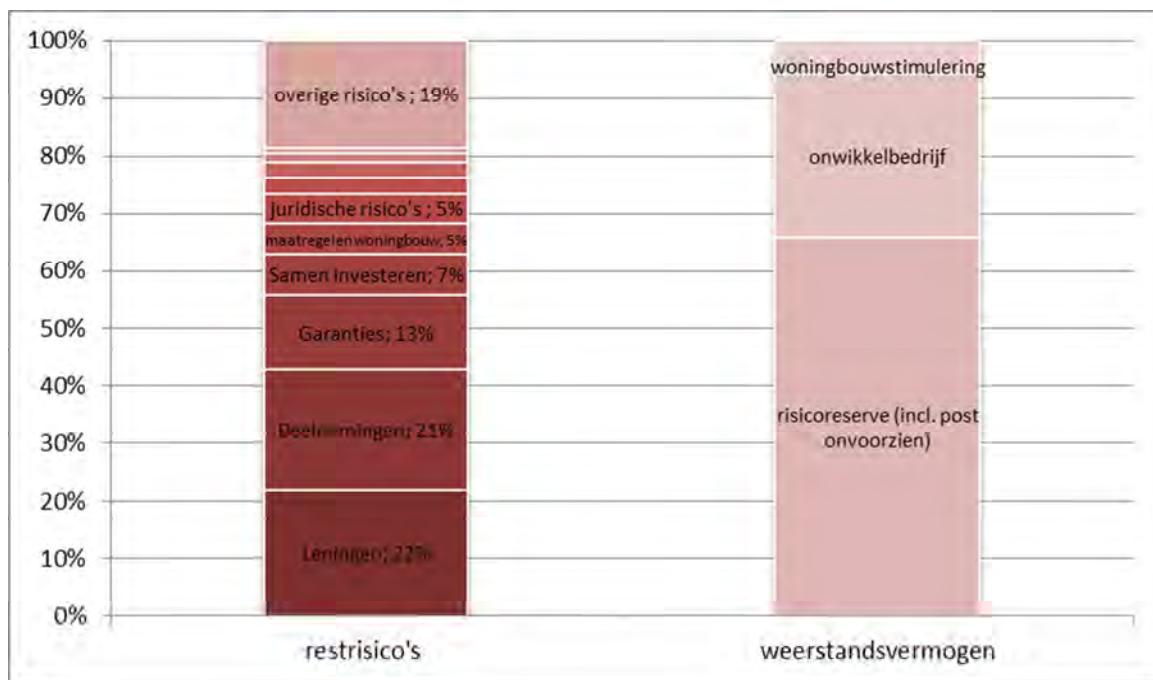
De inventarisatie van de belangrijkste risico's is een resultante van de risicobeheersing zoals deze tot nu toe heeft plaatsgevonden en gaat uit van de restrisico's die zijn afgedekt in de risicoreserve, aangevuld met een aantal specifieke risico's afgedekt uit de reserve ontwikkelbedrijf. Bij de integrale benadering na het implementatietraject wordt dit breder opgezet en zullen bijvoorbeeld ook risico's fondsvorming worden geïntegreerd. Een totaaloverzicht van de risico's is opgenomen in bijlage 14 van het bijlagenboek.

De belangrijkste mutaties in de restrisico's:

Alleen het ontstane risico op een negatieve algemene uitkering uit het Provinciefonds van € 1,9 mln betreft een nieuw risico. Voor een toelichting hierop wordt verwezen naar het onderdeel algemeen financieel beleid.

De overige mutaties betreffen voornamelijk verschuivingen en zijn daarmee alleen administratief van aard. Enerzijds verschuivingen i.v.m. verlaging balanswaarde met de bijbehorende verlaging van het risico voor ca. € 7,7 mln, anderszijds verschuivingen tussen afdekking van bestaande risico's van risicoreserve naar reserve investeringsagenda voor een bedrag van ca. € 9,0 mln.

	Onderwerp	Restrisico (x € 1 mln)*	Toelichting
1	<i>Leningen</i>	€ 42,8	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risico-beoordelingen van de leningen
2	<i>Deelnemingen</i>	€ 40,4	Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde, met uitzondering van de ORR
3	<i>Garanties</i>	€ 24,9	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
4	<i>Samen Investeren</i>	€ 13,8	Maximaal restrisico van overprogrammering uit het verleden.
5	<i>Maatregelen woningbouw</i>	€ 10,5	De risico's betreffen de Brabantse verkoopgarantie en maatregelen voor producenten in de vorm van Maximaal restrisico van overprogrammering.
6	<i>Juridische risico's</i>	€ 9,9	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is voorts nog een gecijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
7	<i>Btw PPS A59</i>	€ 5,6	Maximaal bedrag van de naheffing over 2003 t/m 2007 bedraagt € 16 mln., waarvoor nog een bezwaarschrift loopt. Vanaf 1 januari 2008 wordt de administratie gevoerd overeenkomstig de uitspraak van de belastingdienst. Afdekking voor € 5,6 mln. in de risicoreserve en € 10,4 mln. in de programmabudgetten
8	<i>Provinciaal waterplan (PWP)</i>	€ 5,4	Maximaal restrisico van overprogrammering uit het verleden.
9	<i>Landbouw ontwikkelingsgebieden (LOG)</i>	€ 2,9	Het restrisico op schadeclaims door de inperking van ontwikkelmogelijkheden van de landbouw ontwikkelingsgebieden. Binnen de voorziening is tevens € 4,1 mln. afgedekt voor de schadeclaims.
10	<i>Risico op negatieve algemene uitkering</i>	€ 1,9	In de circulaire van het ministerie van BZK is voor het begrotingsjaar een negatieve algemene uitkering opgenomen
	Subtotaal	€ 158,1	81,5%
	Overige risico's	€ 36,0	18,5%
	Totaal risico's	€ 194,1	100%

Ratio weerstandsvormogen

De benodigde weerstandscapaciteit 2016 is een uitkomst van het hele proces van risico inventarisatie conform het hierboven beschreven proces, waarbij het totaal van de restrisico's de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit bepaald. Het benodigde weerstandsvormogen voor 2016 is berekend op € 194,1 mln.

$$\text{Ratio weerstandsvormogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{180,9}{194,1} = 0,93$$

De ratio weerstandsvormogen uitgedrukt in een verhoudingsgetal komt hiermee voor de begroting 2016 op: 0,93

Meerjarig beeld ratio weerstandsvormogen

Jaar	Ratio weerstandsvormogen
2016 (begroting)	0,93
2015 (begroting)	0,91
2014 (jaarrekening)	0,90
2013	0,88

Conclusie

Op basis van de ratio weerstandsvormogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen de beschikbare weerstandscapaciteit.

De verplichte kengetallen financiële positie zijn in bijlage 14: Uitwerking van de paragraaf weerstandsvormogen en risicobeheersing opgenomen.

Paragraaf 4

Onderhoud kapitaalgoederen

[<<]

[vorige paragraaf]

[volgende paragraaf]

Onderhoud kapitaalgoederen

Onderhoud wegen

Wat wil de provincie bereiken?

We zijn verantwoordelijk voor het in stand houden van 560 km. hoofdrijbaan en 540 km. fietspaden. De provinciale wegen hebben als primaire functie het afwikkelen van regionaalverkeer, wat een kerntaak van de provincie is. Langs onze wegen ligt circa 1100 ha. berm met ongeveer 52000 bomen. Tevens zijn er in en onder de provinciale wegen 487 kunstwerken aanwezig (waarvan 150 bruggen en viaducten en tunnels), 115 rotondes, 80 verkeersregelininstallaties en staan er ruim 7100 provinciale lichtmasten langs onze wegen.

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

De instandhouding van de provinciale infrastructuur, wordt gewaarborgd door alle onderdelen en objecten van die infrastructuur op goede wijze in stand te houden. In stand houden is het dagelijks beheer (exploitatie), onderhoud (jaarlijks- en niet jaarlijks) en vervanging. In deze paragraaf beperken wij ons tot de toelichting op het dagelijks onderhoud. Vervanging in de vorm van levensduur verlengende investeringen worden in het programma provinciale wegen geprogrammeerd. Deze vorm van instandhouding wordt in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten en wordt toegelicht in het investeringsschema onder 05.03.

Het onderhoud wordt uitgevoerd door middel van een drietal meerjarige prestatiecontracten met aannemers. Deze contracten noemen het elektronisch prestatiecontract (EPC), het onderhoudsprestatiecontract (OPC) en het service- en calamiteitencontract (SRV). We streven er naar dat de overlast door het beheer en onderhoud voor de weggebruiker zo beperkt mogelijk wordt gehouden. Tegelijkertijd zetten we de beschikbare middelen zo efficiënt en effectief mogelijk in. Door een meerjarenplanning op basis van toestand afhankelijk onderhoud wordt de kwaliteit van het wegennet in stand gehouden en wordt achterstallig onderhoud voorkomen.

Wegen

De instandhouding van de provinciale wegenstructuur is opgenomen in de door PS in 2008 vastgestelde en in 2014 geactualiseerde nota 'Wegen voor Bereikbaarheid'. Hierin is opgenomen dat wij op basis van belang gestuurd onderhoud onze wegen in stand houden. In 2013 is het instandhoudingsplan Civiele Kunstwerken door GS vastgesteld. Dit plan heeft een doorlooptijd van 5 jaar en is gericht op het huidige functioneren van de weg en haar kunstwerken.

Ten behoeve van het dagelijks beheer en onderhoud is in 2013, bij de start van de prestatiecontracten, gekozen voor basiskwaliteit voor het gehele areaal, behalve voor de afwatering. In het kader van de verkeersveiligheid is besloten hiervoor het kwaliteitsniveau hoog te nemen. In 2014 is voor het onderhoud van fietspaden het kwaliteitsniveau verhoogd naar hoog.

De keuze voor belang gestuurd onderhoud betekent dat het provinciaal wegenareaal op wordt gedeeld in meerdere categorieën. Aan iedere categorie kan een set van beheer en onderhoudsmaatregelen worden gekoppeld die passen bij het bijbehorende kwaliteitsniveau. Hiertoe stelt de provincie een een meerjarige kwaliteitsvisie op het onderhoud van onze provinciale wegen, waarbij we ons ambitieniveau aangeven ten aanzien van prijs/kwaliteit van onderhoud.

Uitgangspunt is dat alle wegen minimaal voldoen aan de wettelijke eisen. Het is echter mogelijk om met een groot belang een andere kwaliteitsnorm te geven dan wegen van een lager belang. Op dit moment wordt in samenwerking met RWS en de B5 gemeenten de Brabantse hoofdwegenkaart herijkt en worden de wegen t.o.v. elkaar opnieuw gewogen. Deze kaart zal in 2016 ter vaststelling worden voorgelegd aan PS.

In 2014 is door GS de, in samenwerking met de Nederlandse Fietsersbond, opgestelde fietspadkwaliteitsindicator vastgesteld. In deze indicator zijn inrichting, gebruik en technische staat geïntegreerd tot 1 resultaat.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	2016	2017	2018	2019
Dagelijks onderhoud wegen c.a.	8.695	7.608	7.002	7.004	7.005	7.007
Operationeel beheer wegen en verkeer	318	373	299	299	299	299
Tactisch beheer wegen en verkeer	2.126	2.062	2.059	2.060	2.061	2.061
Onderhoudsimpuls	0	1.200	0	0	0	0
Lasten	11.138	11.243	9.360	9.363	9.365	9.367

Toelichting

In 2014 en 2015 is het budget voor onderhoud eenmalig opgehoogd met een extra impuls op het onderhoud van fietspaden in het kader van de werkgelegenheidsimpuls. Vanaf 2015 is de korting op de uitgaven van onderhoud ingevolge de Agenda van Brabant van kracht. Om dat te kunnen realiseren is het ambitieniveau voor de onderhoudskwaliteit in het nieuwe meerjarige prestatiecontract verlaagd van het huidige niveau 'hoog' naar niveau 'basis'. Hiermede blijft de onderhoudstoestand van de wegen overigens ten volle voldoen aan de daaraan te stellen eisen.

De vervangingsinvesteringen zijn opgenomen in het meerjarig investeringsschema bij de uitwerking van programma 5 productgroep 05.03.

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

Wat wil de provincie bereiken?

De provincie streeft naar een schone, open en transparante werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden.

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Onderhoudsboeken

Het naar verwachting benodigde onderhoud is vastgelegd in meerjarenplanningen, de zogenaamde onderhoudsboeken. In 2012 zijn de onderhoudsboeken (2012-2017) geactualiseerd. Door de verbouwing van het provinciehuis zijn de onderhoudsboeken echter op onderdelen niet meer geheel van toepassing. In de loop van 2016 vindt actualisatie plaats.

Onderhoudsboek hoofdgebouw en onderhoudsboek nieuwbouw

Het onderhoud voor 2016 bestaat voor een belangrijk deel uit onderhoudscontracten met een uitvoeringscyclus van één jaar (bijvoorbeeld onderhoud van de liftinstallaties).

Met het voltooiën van een onvoorziene renovatie van de gevelplaten van het provinciehuis en het onderhoud aan de gevel van de nieuwbouw in 2012 is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

De aanbesteding renovatie glazenwasbalkons zal pas in het voorjaar 2016 tot uitvoering komen omdat de producten die op het beton aangebracht gaan worden niet in de winterperiode verwerkt mogen worden. De renovatie van de glazenwasbalkons komt ten laste van het restantkrediet van de renovatie van de gevelplaten van het provinciehuis.

Realisatie huisvestingsconcept provinciehuis

De onderhoudsplannen zullen na de uitvoering van de verbouwing, naar het kantoorconcept, aangepast worden aan de gerealiseerde installaties en inrichting incl. de nieuwe afschrijvingstermijnen en onderhoudsgevoeligheden.

Onderhoudsboek museum

Het Noordbrabants Museum aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. De Provincie verhuurt ruimten in het complex aan de Stichting Beheer Museumkwartier die deze ruimten weer onderverhuurt aan o.a. Stichting Het Noordbrabants Museum en Stichting Erfgoed Brabant. Het provinciaal Depot Bodemvondsten is ook gevestigd op deze locatie. De beheersstichting coördineert tevens het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen op basis van een meerjaren-onderhoudsplan. Om deze kosten te dekken, wordt jaarlijks € 325.000 in de onderhoudsvoorziening gestort.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	2016	2017	2018	2019
Provinciehuis	1.651	1.478	1.480	1.483	1.485	1.487
Noordbrabants museum	330	1.429	327	325	324	324
Lasten	1.981	2.907	1.807	1.807	1.809	1.811

Onderhoud vaarwegen

Wat wil de provincie bereiken?

De uitvoering van de (beheer) maatregelen aan provinciale vaarwegen zoals de Mark, de Dintel, de Roosendaalsche en Steenbergsche Vliet, de Roode Vaart en het Mark Vlietkanaal is gemandateerd aan het Waterschap Brabantse Delta. De onderhoudstoestand van deze vaarwegen is op orde maar heeft aandacht de komende jaren om de basis op orde te houden.

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De provincie draagt 50% bij in de kosten van onderhoud en 100% in de kosten van het vaarwegverkeer. De juridische basis van de mandatering is gebaseerd op de financiële overeenkomst inzake het vaarwegbeheer provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta. Via onderhoudsprogramma's voor baggeren, kunstwerken en bermbeheer worden de vaarwegen bevaarbaar gehouden. Het waterschap actualiseert

periodiek de programma's en brengt in beeld welke maatregelen en investeringen nodig zijn om de onderhoudstoestand op orde te houden. In 2016 is bekend welke extra investeringen nodig zijn om de onderhoudstoestand op peil te houden. De onderhoudsbijdrage aan het waterschap wordt jaarlijks geïndexeerd.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	1.428	1.346	1.346	1.346	1.347	1.347
Lasten	1.428	1.346	1.346	1.346	1.347	1.347

Paragraaf 5

Treasury

[<<]

[vorige paragraaf]

[volgende paragraaf]

Treasury

Wat willen we bereiken

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's.

De uitvoering van het treasurybeleid wordt, naast de door de rijksoverheid vastgestelde wet- en regelgeving, zoals Provinciewet, Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido), ministeriële regelingen, zoals Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo), Regeling Schatkistbankieren en het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), bepaald door de Financiële beleids- en beheersverordening provincie Noord-Brabant, de [Verordening treasury](#) Noord-Brabant, de hierop gebaseerde uitvoeringsregels voor GS in het Treasury Statuut en het beleggingsmandaat.

De financiële resultaten van treasury komen in de begroting tot uitdrukking bij het algemeen financieel beleid in het onderdeel algemene dekkingsmiddelen. Bij alle voorbereidingen en besluiten rond treasury worden Gedeputeerde Staten ondersteund door een adviescommissie: Het Treasury Committee (TC). In het Treasury Committee heeft – naast twee GS-leden en ambtelijke vertegenwoordigers – ook een partner van bureau Zanders zitting. Bovendien wordt het TC geadviseerd door de accountant.

De doelstellingen van treasury richten zich op:

- toegang tot vermogensmarkten;
- beheersing van risico's;
- minimaliseren van kosten en;
- optimaliseren van rendementen;
- inzicht bieden in de ontwikkeling EMU-saldo

Wat gaan we daarvoor doen: Treasury beheer

Toegang tot Vermogensmarkten

Door *Verplicht Schatkistbankieren* voor de provincie is het belang van de toegang tot vermogensmarkten weliswaar veranderd, maar nog steeds essentieel voor het uitzetten van middelen aan decentrale overheden. In 2014 is hiermee gestart en in 2015 en **2016** zal hier het zwaartepunt liggen. Om de toegang tot de vermogensmarkten te behouden

heeft de provincie kennis nodig van de markt, van partijen die daarop handelen en dient zij als een betrouwbare partij op te treden. Daarnaast maakt de provincie gebruik van vermogensbeheerders en geldmakelaars om de toegang te vergroten.

Beheersing van de risico's

Het Treasury Statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hier mee omgaat.

Wettelijke verplichtingen (wet Fido)	Wat is het	Consequentie 2016
Kasgeldlimiet – kortlopende schulden	De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal mag hebben. Voor de provincies is dat vastgesteld op 7,0% van de jaarlijkse begroting. Dat is ongeveer € 85 miljoen.	De afgelopen jaren hebben wij ruimschoots voldaan aan deze limiet en omdat er in 2016 geen sprake zal zijn van een netto vlottende schuld zal dit in 2016 ook het geval zijn.
Renterisiconorm – langlopende schulden	Het renterisico op langlopende schulden mag de wettelijke renterisiconorm niet overschrijden. De grondslag van de renterisiconorm is het begrotingstotaal en vastgesteld op 20%. Dat is ongeveer € 240 miljoen.	Deze norm is in 2016 niet relevant voor de provincie aangezien er geen opgenomen geldleningen zijn.
Overige risico's	Wat is het	Consequentie voor 2016
Valutarisico	Ontstaat door	Geen, omdat er alleen middelen worden

Overige risico's	Wat is het	Consequentie voor 2016
Kredietrisico's	schommelingen in wisselkoersen. Risico op terugbetaling van beleggingen en/of rentebetalingen, door alleen te beleggen in vastrentende waarden van financiële ondernemingen en landen met minimaal AAA-rating.	uitgezet en belegd in euro's. In de afgelopen jaren zijn de ratings van Frankrijk, Oostenrijk, Rabobank, Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) en Nederlandse Waterschapsbank (NWB Bank) zodanig verlaagd dat zij niet meer voldoen aan onze ratingeisen. Het Treasury Committee beschouwt de risico's echter als zeer aanvaardbaar en heeft geadviseerd om de obligaties aan te houden. Ook in 2016 zullen de beleggingen continu worden gemonitord en waar nodig wordt actie ondernomen om de risico's te mitigeren. In 2016 zullen naast uitzettingen bij de Nederlandse Staat of aan decentrale overheidslichamen waar geen toezichtrelatie mee bestaat, ook beleggingen worden gedaan met een maatschappelijk doel in het kader van " <i>Vermogen voor Brabant</i> ".
Liquiditeitsrisico's	Het kunnen voldoen van de facturen en andere betalingsverplichtingen	De aanwezige liquide middelen worden afgestemd op de verwachte ontvangsten en uitgaven met diverse liquiditeitsplanningen. In verband met de verwachte lage rendementen via <i>Verplicht Schatkistbankieren</i> geldt dat wij in 2016 de buffer liquide middelen zo klein mogelijk willen houden, maar wel aan onze verplichtingen kunnen blijven voldoen.
Renterisico	Product voor de volledige	De looptijd van de renteswap is van 1

Overige risico's	Wat is het	Consequentie voor 2016
	afdekking van het rente fluctuatierisico dat zich voordeed bij het project PPS-A59 (PPS: Publiek-Private Samenwerking).	januari 2006 tot 1 januari 2021. Het project PPS-A59 waarin de provincie samenwerkt met het consortium Poort van Den Bosch heeft tot doel het aanleggen en beheren van <u>een deel</u> van de autosnelweg A59. Het gebruik van een renteswap ter beperking van financiële risico's past binnen de voorwaarden van het Treasurystatuut. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft met deze werkwijze ingestemd. Jaarlijks wordt de marktontwikkeling gemonitord.

Minimaliseren van de kosten

Voor het beheer van het vermogen zijn twee vermogensbeheerders en een bewaarbank aangesteld. De beleggingen zijn gesplitst in een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. De boekwaarden van beide portefeuilles bedragen begin **2016** naar schatting respectievelijk € 2,3 miljard en € 620 miljoen. Aan het beheer en bewaren van dit vermogen zijn kosten verbonden, ongeveer € 450.000 tot € 500.000 per jaar. Door verkoop en vrijval van obligaties zullen deze kosten in de komende jaren geleidelijk afnemen tot uiteindelijk nihil.

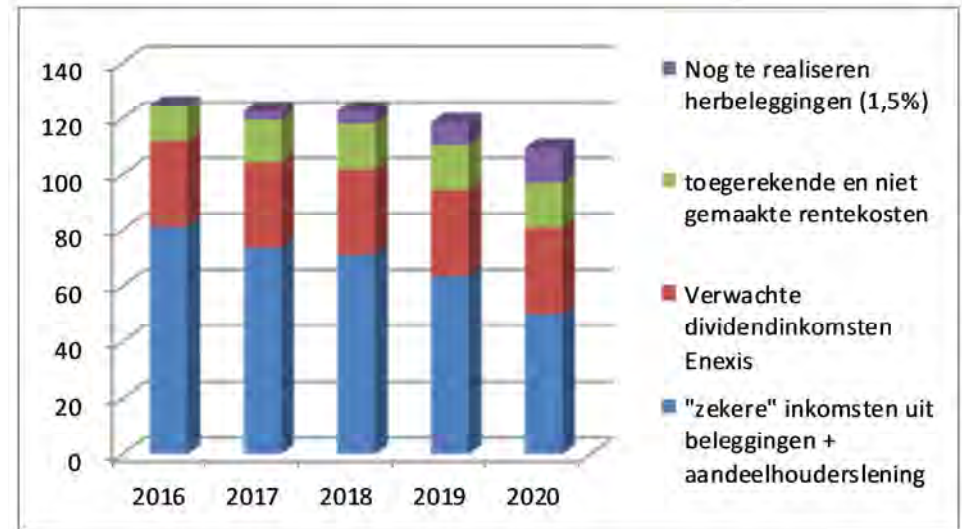
Optimaliseren van de rendementen

De opbrengsten uit de beleggingen van de immunisatieportefeuille betreffen een structurele (eeuwigdurende) inkomstenstroom van minimaal € 122,5 miljoen ter dekking van de uitgaven in de begroting en meerjarenraming. De middelen in de investeringsagenda zijn belegd op basis van het uitgangspunt dat deze in een periode van 15 jaar worden ingezet. Op basis van de lange termijn liquiditeitsprognose wordt een beleggingsmix (beleggingscategorieën in hoofdlijnen) opgesteld. Uitgangspunt is minimalisatie van de risico's door voldoende kwaliteit en spreiding van partijen en door looptijden af te stemmen op de liquiditeitsbehoefte. Dit alles binnen de kaders van de wet Fido en de Ruddo en onze eigen Verordening treasury. Conform de wet Fido is de

provincie verplicht haar overtollige middelen onder te brengen bij de "Schatkist" (*Verplicht Schatkistbankieren*). Dat wil zeggen dat het agentschap van het ministerie van Financiën de gelden bewaart, maar dat de provincie de volledige zeggenschap behoudt. Nadeel is dat de provincie hierover een lage rentevergoeding krijgt. Daarom is gezocht naar alternatieven voor de korte termijn uitzettingen. Eerder was dat nog aantrekkelijk, maar op dit moment zijn de korte termijn rendementen (euribor tot en met 3 maanden negatief) zo laag, dat het uitlenen van kasgeld niet aantrekkelijk is. Mocht in **2016** de korte termijn rente (tot één jaar) stijgen dan zullen wij uiteraard overtollige middelen via kasgeldleningen (aan gemeenten en andere openbare lichamen) uitzetten. Eind 2014 is ook gestart met het omzetten van de langlopende beleggingen uit de immunisatieportefeuille naar langlopende leningen aan decentrale overheden. Dit noemen wij de *transitie van de immunisatieportefeuille*. Bij de omzetting realiseren wij een koerswinst, waardoor het volume van de beleggingen toeneemt. Hiermee vergroten we de kans om ook in tijden dat de rentestand laag is toch de doelstelling van de structurele inkomstenstroom te halen. Medio 2015 is ongeveer € 500 miljoen geleend aan de decentrale overheden (gemeenten en waterschappen). In het tweede halfjaar van 2015 en in **2016** zal naar verwachting nog ongeveer € 500 miljoen worden uitgeleend. Dat doen wij niet alleen. Wij werken hiervoor samen met een geldmakelaar (OHV) en onze treasury adviseur, bureau Zanders.

De huidige inkomstenstroom is als volgt geprognosticeerd:

Bedragen in € 1.000.000

Het voordeel van de toegerekende en niet gemaakte rentekosten ontstaat omdat de provincie geen leningen hoeft aan te trekken en dus geen rente hoeft te betalen voor de geraamde financieringskosten.

Het verwachte tekort op de begrote inkomsten van € 122,5 miljoen kan binnen de termijnen van de meerjarenraming opgevangen worden door de rente- en dividendreserve die gevoed wordt met incidentele opbrengsten. Zo nodig zullen jaarlijks de prognoses hiervoor worden bijgesteld.

Naast de transitie van de immunisatieportefeuille gaat de provincie onze beleggingen tegen een vergelijkbaar of hoger financieel rendement, maar met een maatschappelijk rendement inzetten, of '**Vermogen voor Brabant**'. De voorwaarde hiervoor is dat deze beleggingen bijdragen aan inhoudelijke thema's zoals opgenomen in het bestuursakkoord en zijn altijd gekoppeld aan een subsidiebeschikking. Dit houdt in dat er een nieuwe beleggingsstrategie is geformuleerd. De beleggingen zijn:

- risicomijdend;
- maatschappelijk rendement;
- staatssteunproof;
- het rendement is hoger dan bij schatkistbankieren;

- voldoende risicospreiding;
- gemaximeerd tot 25% van de totale portefeuille;
- PS wordt bij iedere aanvraag betrokken via de “wensen en bedenkingen”-procedure.

In 2015 is – na goedkeuring door PS – de eerste lening daadwerkelijk verstrekt aan de Nederlandse Waterschapsbank (NWB Bank) en zal een tweede lening aan PS worden voorgesteld. Bovendien lopen er nog aanvragen in het kader van de leisure activiteiten die mogelijk in **2016** geëffectueerd worden.

EMU-saldo

Het EMU-saldo voor **2016** bedraagt op basis van de begrotingscijfers **2016** € 34,6 miljoen positief (zie bijlage 16). Bij de begroting 2015 was de inschatting (o.b.v. de meerjarenraming) dat het EMU-saldo in **2016** € 81,9 miljoen (positief) zou bedragen. Vanwege het feit dat in **2016** nog veel uitgaven geraamd zullen worden in relatie tot de derde tranche van de investeringsagenda, ramen wij voor **2016** een bijgesteld EMU-saldo van ongeveer nihil.

In de meicirculaire van dit jaar is aangegeven dat eind 2015 wordt bezien of de geprojecteerde daling (van -0,5% naar -0,4% voor alle decentrale overheden) in 2016 en 2017 verantwoord en mogelijk is. In de septembercirculaire 2015 wordt medegedeeld dat de EMU-saldo norm voor 2016 later zal worden vastgesteld.

Paragraaf 6

Verbonden partijen

[<<]

[vorige paragraaf]

[volgende paragraaf]

Verbonden partijen

Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partijen kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie Noord-Brabant kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties die een bijdrage leveren aan het openbaar belang of gericht zijn op het realiseren van publieke doelen die aansluiten bij het provinciaal beleid.

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen welke eind 2014 is vastgesteld door PS. Hierin is het beleid met betrekking tot verbonden partijen geactualiseerd en is toegelicht op welke wijze de provincie de publieke belangen in deze verbonden partijen wil behartigen. In de nota is vastgelegd om vierjaarlijks de gehele deelnemingenportefeuille te evalueren. Hierin staan ook de overwegingen genoemd om een bestuurlijk en financieel belang aan te gaan, te wijzigen of te beëindigen. In juni 2012 zijn de resultaten van de eerste vierjaarlijkse evaluatie aan PS aangeboden.

In de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen zijn een aantal aanpassingen aangebracht ten opzichte van het voorgaande beleid. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

- Grotere diversificatie bij het inzetten van dit type instrumentarium;
- Het scherper omgaan met meervoudige- en complexe sturingsrelaties;
- Veranderde wetgeving, bv op het gebied van beloningsbeleid en vennootschapsbelasting;
- Richtlijnen voor het bepalen van de governancestructuur;
- Aangepaste instrumentele uitwerking, bijvoorbeeld risicomanagement, uitwerking weerstandsvermogen en weergave in begroting en bestuursrapportages;
- Steviger accent op monitoring, verantwoording en evaluatie

Op 2 juni 2006 zijn door Provinciale Staten afspraken over de benoeming van provinciale commissarissen vastgesteld.

Aan de provincie Noord-Brabant verbonden partijen

De verbonden partijen van de provincie Noord-Brabant bestaan uit de provinciale deelnemingen, de gemeenschappelijke regelingen waaraan wordt deelgenomen en publiekrechtelijke rechtspersonen waar sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van de deelneming (zie ook de paragraaf weerstandsvermogen), danwel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie ontvangt dividend uit de volgende deelnemingen: de Bank van Nederlandse Gemeenten, Eindhoven Airport NV en Enexis Holding NV. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen (zie de baten op blz. 74 bij Algemeen Financieel Beleid).

Gewijzigde regelgeving m.b.t. verbonden partijen.

Per 1 juli 2013 en per 16 juli 2014 is het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gewijzigd met betrekking tot de in de begroting op te nemen informatie over verbonden partijen. Met deze wijziging dient vanaf de begroting 2015 de verwachte omvang van het eigen vermogen en vreemd vermogen per begin en einde van het begrotingsjaar en ook het verwachte resultaat over het begrotingsjaar voor elke verbonden partij te worden vermeld. In de toelichting op deze wijziging van de BBV-regelgeving is aangegeven dat voor zover dergelijke informatie niet beschikbaar is of kan worden verstrekt door de provincie, het in dat geval voldoende is om over de betreffende verbonden partij te vermelden dat geen informatie beschikbaar is op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen te verwachten zijn en kunnen in dat geval eerder gerealiseerde resultaten en eigen vermogen – respectievelijk vreemd vermogensposities – worden verstrekt.

Een nadere uitwerking van de verbonden partijen is opgenomen in bijlage 9b.

Een totaaloverzicht van de verbonden partijen is in onderstaande tabel opgenomen.

								bedragen x € 1.000
Verbonden partijen	Vestigings- plaats	Aandelen- kapitaal	Nominale waarde	Agio	Gestort	Balans- waarde	Portefeuille	Bestuurlijk belang
1a Enexis Holding NV	's-Hertogenbosch	30,80%	46.144		46.144	0	Spierings	Stemrecht / Voordrachtsrecht lidmaatschap RvC/lid AHC
1b CBL Vennootschap BV	's-Hertogenbosch	30,80%	6		6	6	Pauli	Stemrecht / lid AHC
1c Vordering Enexis BV	's-Hertogenbosch	30,80%	6		6	6	Pauli	Stemrecht / lid AHC
1d Verkoop Vennootschap BV	's-Hertogenbosch	30,80%	6		6	6	Pauli	Stemrecht / lid AHC
1e Claim staat vennootschap BV	's-Hertogenbosch	30,80%	6		6	6	Pauli	Stemrecht / lid AHC
1f Publiek Belang Elektriciteitsproductie	's-Hertogenbosch	30,80%	PM		PM	0	Pauli	Stemrecht/ lid AHC
2 NV Brabant Water	's-Hertogenbosch	31,56%	88		88	0	Pauli / Hout	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC/lid AHC
3 Eindhoven Airport NV	Eindhoven	24,50%	1.112		556	0	Maat / Hout	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC
4 BOM Holding BV	Tilburg	100 %	1	41.731	41.732	28.422	Merrienboer / Pauli	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC
5 BV ORR	's-Hertogenbosch	100,00% *	29	89	118	110	Pauli	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC
5a CV ORR I	's-Hertogenbosch	99,00% *	743	8.958	9.700	8.178	Pauli	Stemrecht / Commanditair vennoot
5a CV ORR II	's-Hertogenbosch	99,00% *	743		743	0	Pauli	Stemrecht / Commanditair vennoot
6 BV TOM	's-Hertogenbosch	50,00%	9		9	0	Merrienboer	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC
6a CV TOM	's-Hertogenbosch	49,80%	448		448	0	Merrienboer	Commanditaire vennoot /stemrecht
7 Business Park Avirolanda B.V.	Woensdrecht	60,00%	11	6.477	6.488	6.488	Pauli	Stemrecht
8 NV Waterschapsbank	Den Haag	<0,1%	22		8	0	Merrienboer	Stemrecht
9 NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Den Haag	<0,1%	100		100	0	Merrienboer	Stemrecht
10 Delta NV	Middelburg	0,05%	4		4	0	Merrienboer	Stemrecht

								bedragen x € 1.000	
Verbonden partijen		Vestigings- plaats	Aandelen- kapitaal	Nominale waarde	Agio	Gestort	Balans- waarde	Portefeuille	Bestuurlijk belang
11	OLSP Vastgoed B.V.	Oss	66,18%	20	4.480	4.500	4.500	Merrienboer	Stemrecht
12	Green Chemistry Campus	Bergen op Zoom	60,00%	11		11	11	Pauli	Stemrecht
13	Groen Ontwikkelfonds Brabant	's-Hertogenbosch	100%	1		1	0	Pauli/Hout	Stemrecht
			Totaal	49.507	61.735	110.673	47.722		

*ervan uitgaande dat PS geen wensen en bedenkingen kenbaar maakt in oktober 2015 terzake de overname van de aandelen BNG gebiedsontwikkeling.

Gemeenschappelijke regelingen, verenigingen en stichtingen		Portefeuille		Vestigingsplaats
Havenschap Moerdijk (Gemeenschappelijke Regeling)	Aandeel 50%	Pauli	/	Moerdijk
Parkschap Nationaal Park de Biesbosch (Gemeenschappelijke Regeling)	Aandeel 25%	Hout		Den Bosch
Interprovinciaal overleg IPO		Pauli		Den Haag
Zuidelijke Rekenkamer	Aandeel 50%	Maat		Eindhoven
INPA Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)		Donk		Brussel
Kleinschalig collectief vervoer Brabant Noord-oost (Gemeenschappelijke regeling)	€ 1,3 mln jaarlijks	Maat		Uden
Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Aandeel 33%	Hout		Tilburg
Omgevingsdienst Zuid-Oost Brabant	Aandeel 32%	Hout		Eindhoven
Omgevingsdienst Brabant Noord	Aandeel 37%	Hout		Cuijk
Stichting Brabant C Fonds	Aandeel 100%	Swinkels		's-Hertogenbosch
Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (BIFN)	Aandeel 50%	Merrienboer		's-Hertogenbosch
Stichting Beheer Museum Kwartier	Aandeel 50%	Swinkels		's-Hertogenbosch
Publiekrechtelijke rechtspersoon				
Nazorgfonds	Zie toelichting	Merrienboer		's-Hertogenbosch

Stoplichtenmodel Deelnemingen

Overzicht stand van zaken deelnemingen

	Beleid	Governance	Financiën
1a) Enexis Holding NV			
1b) CBL Vennootschap BV			
1c) Vordering Enexis BV			
1d) Verkoop Vennootschap BV			
1e) CSV Amsterdam BV (voorheen: Claim Staat vennootschap BV)			
1f) Publiek Belang Elektriciteitsproductie			
Brabant Water NV			
Eindhoven Airport NV			
BOM Holding BV			
Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR) BV en CV			
Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) BV			
Business Park Aviolanda BV			
NV Waterschapsbank			
NV Bank voor Nederlandse Gemeenten			
Delta NV			
OLSP Vastgoed BV			
Green Chemistry Campus			
Havenschap Moerdijk			
Parkschap Nationaal Park de Biesbosch			
IPO			
Zuidelijke Rekenkamer			
INPA, huis der provincies Brussel			
KCV GR Brabant Noord-Oost			
Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant			
Omgevingsdienst Zuidoost Brabant			
Omgevingsdienst Brabant Noord			

Toelichting kleuren stoplichtenmodel:

- Groen -> de verbonden partij voldoet op dat onderdeel aan provinciale doelstellingen en bevat geen bijzondere financiële risico's.

- Oranje -> de verbonden partij vraagt op dat onderdeel mogelijke bijzondere financiële risico's en vraagt om aandacht en inzet
- Rood -> de verbonden partij voldoet op het onderdeel niet aan provinciale doelstellingen en of bevat bijzondere financiële risico's en vergt inzet provincie.

Toelichting onderdelen die oranje of rood zijn gemarkeerd (zie ook beschrijving per deelneming):

- Brabant Water: geschil met de gemeente Tilburg en Goirle m.b.t. de overnamesom voor TWM ligt al enige tijd voor bij de rechter en uitkomst kan financieel substantiële gevolgen hebben voor Brabant Water.
- ORR: in het najaar van 2015 wordt een dossier voorgelegd aan PS waarin governance en financiën aan de orde zullen komen.
- TOM: ondervindt ernstige gevolgen van aanhoudende malaise in de glastuinbouw, waardoor verliezen zijn ontstaan. Er bestaat een aanzienlijk risico dat de TOM het glastuinbouwproject in Nieuw Prinsenland met verlies moet afsluiten.
- Businesspark Aviolanda: voortgang vereist uitbreiding met clusterontwikkelingsactiviteiten en ontwikkeling van nieuw vastgoed. Hiervoor is inbreng van extra eigen- en vreemd vermogen nodig.
- NWB en BNG: beide banken zijn gestart met het aanpassen van de financiering conform de BASEL III regelgeving. Zij moeten hiervoor extra eigen vermogen aantrekken tot 3%. Beide banken onderzoeken de mogelijkheden voor het aantrekken van hybride kapitaal via de publieke aandeelhouders. Zij moeten uiterlijk 2018 voldoen aan de vereisten.
- Delta NV: verkoop provinciale aandelen Delta heeft tot dusverre geen resultaat opgeleverd. Delta is zelf bezig met een strategische heroriëntering en Delta NV zal haar netwerkactiviteiten moeten gaan afsplitsen. Hierdoor zal zij meer en meer afhankelijk worden van haar commerciële activiteiten, waarbij de energiepoot nog verlieslijdend is.
- OLSP Vastgoed; De financiële positie van OLSP Vastgoed is in principe goed, maar het feit dat zij maar één huurder (Pivot Park) hebben maakt de kwetsbaarheid groot. De financiële positie van Pivot Park komt onder druk te staan, mede door concurrentie van andere campussen.
- Green Chemistry Campus: de 1e fase van het businessplan loopt af op 31-12-2015. In het najaar van 2015 zal aan PS een dossier worden voorgelegd over de mogelijke 2^e fase van het businessplan. Beleid, governance en het financiële plaatje worden dan bepaald.
- Havenschap Moerdijk: met de vaststelling van de Havenstrategie is besloten om de governance van het Havenschap opnieuw aan de orde te stellen. De

voorkeursvariant van een NV in combinatie met een gemeenschappelijke regeling wordt nu verder onderzocht.

- Parkschap Nationaal Park de Biesbosch: de provincie Noord-Brabant gaat haar toekomstige rol m.b.t. de Nationale Parken nader onderzoeken. Dit kan gevolgen hebben voor onze rol, positie in en deelname aan de Gemeenschappelijke regeling Nationaal Park de Biesbosch.
 - Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant: Governance; de zeggenschap in het DB en AB blijft achter bij de omvang en het belang dat we als provincie bij de opdrachten hebben. De onevenwichtigheid vloeit voort uit de afspraken die bij de oprichting zijn gemaakt. Binnen het huidige wettelijke kader zijn er geen mogelijkheden om dit te veranderen. Financieel; er wordt gewerkt aan een gezondere bedrijfsvoering (Huis op Orde). Er is een kwetsbare vermogenspositie, onvoldoende rentabiliteit en achterblijvende omzet. Er zal extra geld benodigd zijn om de financiën op orde te krijgen.
 - Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant: Governance; de zeggenschap in het DB en AB blijft achter bij de omvang en het belang dat we als provincie bij de opdrachten hebben. De onevenwichtigheid vloeit voort uit de afspraken die bij de oprichting zijn gemaakt. Binnen het huidige wettelijke kader zijn er geen mogelijkheden om dit te veranderen. Financieel; staat deze omgevingsdienst het best ervoor. Wel wordt er nog gewerkt aan de verdere doorontwikkeling van de organisatie.
- Omgevingsdienst Brabant Noord: Governance; de zeggenschap in het DB en AB blijft achter bij de omvang en het belang dat we als provincie bij de opdrachten hebben. De onevenwichtigheid vloeit voort uit de afspraken die bij de oprichting zijn gemaakt. Binnen het huidige wettelijke kader zijn er geen mogelijkheden om dit te veranderen. Financieel; er is extra geld benodigd om de vermogenspositie te versterken. Ook aan de bedrijfsvoering wordt gewerkt, vooral de samenwerking met gemeenten moet beter.

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

[<<]

[vorige paragraaf]

[volgende paragraaf]

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

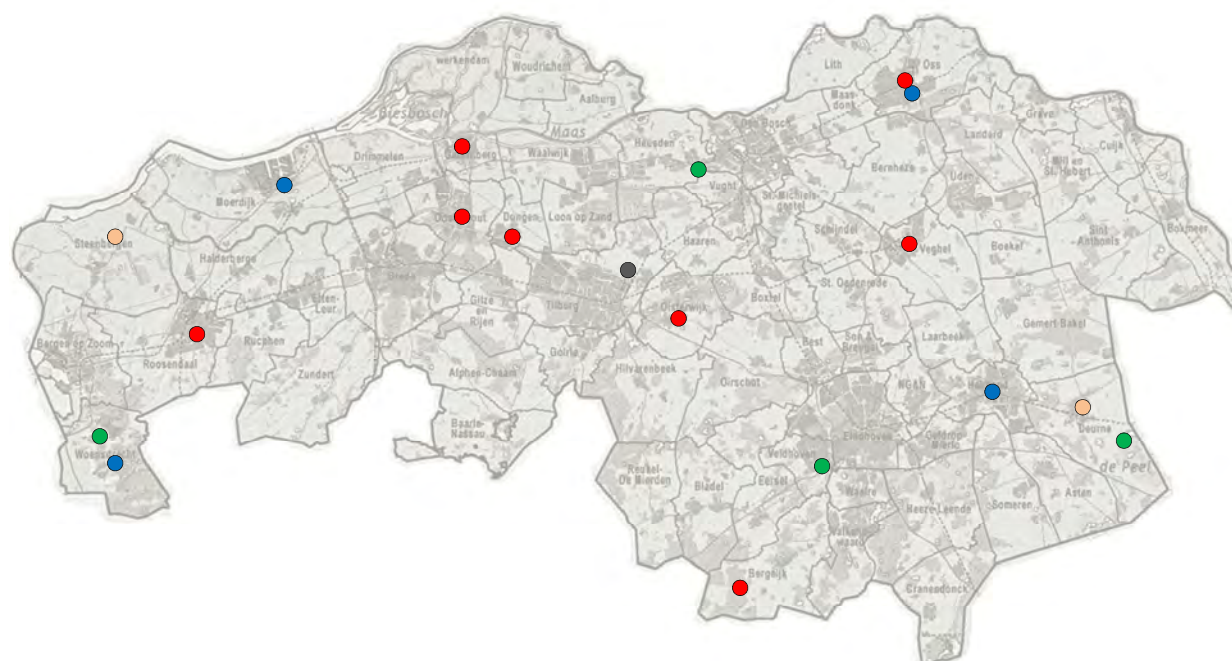
Het Provinciaal grondbeleid heeft als doel om tegen aanvaardbare prijzen (tijdig) gronden beschikbaar te krijgen voor realisering van door haar beoogde doelen. De Provincie voert grondbeleid uit door zowel regulerend optreden, participaties zoals deelnemingen in externe Ontwikkelmaatschappijen (zoals de ORR en TOM), maar ook door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook anticiperend. De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de

toe te passen vorm en uitvoeringswijze.

Het grondbeleid van de provincie is vastgelegd in de notitie "[Passend en gepast vooruit. Grondbeleid als instrument voor ontwikkelingsgericht handelen](#)" (PS 111/01).

Ontwikkelingen 2016

Op onderstaande kaart zijn de belangrijkste projecten in 2016 aangegeven.

- Cultureel erfgoed:
 - Mariadal, Roosendaal
 - Dongecentrale, Geertruidenberg
 - Moederhuis Franciscanessen, Dongen
 - KVL, Oisterwijk
 - CHV, Veghel
 - Catharinadal, Oosterhout
 - de Ploeg, Bergeijk
- Bedrijventerrein/campus:
 - OLSP, Oss
 - BPA, Woensdrecht
 - LPM, Moerdijk
 - High tech automotivecampus, Helmond
- Glastuinbouw:
 - Nieuw-Prinsenland
 - Deurne
- Natuurnetwerk Brabant:
 - de Peelvenen
 - Dommeldal - de Hogt,
 - Moerputten-Vlijmens Ven
 - Noordpolder Ossendrecht
- Ruimte voor Ruimte:
 - Oostkamer, Tilburg
 - Overig: vele, kleinere projecten verspreid over Noord-Brabant

Belangrijkste ontwikkelingen 2016 per beleidsveld

Erfgoedcomplexen

Op dit moment is circa 50% van het beschikbare krediet voor ontwikkeling erfgoedcomplexen geïnvesteerd. Er zijn dan ook aanvullend op de bestaande exploitaties een aantal erfgoedcomplexen in verkenning die naar verwachting zullen leiden tot een voorstel tot besluitvorming en (start) uitvoering in 2016.

Bedrijventerreinen/campussen

De horizon van bestaande exploitaties loopt door richting 2020. De exploitaties vragen ook in 2016 om nadrukkelijke aandacht om de gewenste lange termijn doelstellingen te bereiken. Ook worden aan de hand van het Bestuursakkoord '15 - 19 nieuwe kansen op dit beleidsterrein verkend.

Glastuinbouw

Exploitatie vindt met name plaats via Tuinbouw OntwikkelingsMaatschappij (TOM bv.), waarvan de Provincie 50% aandeelhouder is. Gezien de moeizame ontwikkelingen in de glastuinbouw wordt voor 2016 geen grote mutatie op de grondposities verwacht.

Natuurnetwerk Brabant

Conform de doelstellingen zoals opgenomen in Brug (Brabant Uitnodigend Groen) wordt t/m 2027 in totaal circa 15.000 ha natuurnetwerk gerealiseerd en 1.300 km EVZ (Ecologische VerbindingsZones). Er staan specifiek voor 2016 geen opleveringen gepland (wel voor 2017 en verder).

Ruimte voor Ruimte

Middels de ontwikkeling van Ruimte voor Ruimte (RvR) kavels worden eerder verstrekte sloopvergoedingen i.h.k.v. reconstructie landelijk gebied terugverdiend. Ontwikkeling vindt grotendeels plaats via Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR). De woningmarkt is herstellende en derhalve wordt ook verwacht dat

de markt voor RvR kavels in 2016 verder aantrekt en aan - en verkoop van grondposities plaats zal vinden. Horizon strekt door tot circa 2030.

Overige grondexploitaties

Naast de genoemde beleidsterreinen en vermelde projecten bestaat de grondportefeuille ook nog uit enkele strategische grondaankopen, kleinere projecten, verwervingen in het kader van aan te leggen wegeninfra-structuur en ruilgronden. Hierbij worden geen bijzondere ontwikkelingen voorzien voor 2016.

Verdere toelichting

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is verder te vinden in:

- Voortgangsrapportage ontwikkelbedrijf (bijlage bij begroting)
- Rapportage erfgoedcomplexen (bijlage bij voortgangsrapportage)
- Bijlage deelnemingen (O.a. OLSP, TOM, ORR, BPA, LPM, GOB)
- Betreffende begrotingshoofdstukken:
 - 02.01 Ruimtelijke ontwikkeling (RvR) en 02.02 Agrofood (glastuinbouw)
 - 03.04 GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant)
 - 04.02 Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen)
 - 06.01 Cultuur en samenleving (erfgoed)

Risicomanagement grondportefeuille

Jaarlijks worden alle grondexploitaties geactualiseerd. Hierbij wordt conform richtlijnen prudent te werk gegaan, wat betekent dat verliezen worden genomen zodra ze worden voorzien en winst pas wordt genomen als deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt ook op basis van risicoanalyse een risicoreservering/voorziening opgenomen of bijgesteld. Zie verder ook [Paragraaf 3 Weerstandsvormen en risicobeheersing](#).

Ontwikkelbedrijf

Het ontwikkelbedrijf is in 2009 opgericht als aparte entiteit binnen de Provinciale organisatie en is gericht op de realisering van ruimtelijke projecten van provinciaal

belang. In hoofdzaak betreft dit het op bedrijfseconomische wijze deelnemen in grondexploitaties en het anticiperend of strategisch verwerven van grond en opstallen. Voor de uitvoering van haar taken beschikt het ontwikkelbedrijf over een investeringskrediet van € 235 miljoen dat revolverend ingezet wordt. Voor de afdekking van financiële risico's is daarnaast een risicoreserve beschikbaar.

Financiën ontwikkelbedrijf

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf per 31-12-2016, rekening houdend met afgegeven garantstellingen, toekomstige verwachte uitgaven en inkomsten en budget voor grote erfgoed en campus projecten wordt bepaald op € 45,3 miljoen. De omvang van de voorzieningen en risicoreserve is respectievelijk € 27 miljoen en € 22,3 miljoen, waarvan binnen de risicoreserve voor € 11,6 miljoen aan risicoreserveringen voor projecten zijn opgenomen. Conform de risicoanalyses, welke periodiek worden geactualiseerd, is het investeringskrediet en de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf van voldoende omvang om aan de aangegane verplichtingen en voorziene risico's te kunnen voldoen.

Kortheidshalve wordt er voor een uitgebreide toelichting op de mutaties van de boekwaarde verwezen naar de voortgangsrapportage.

Risico-afdekking Ontwikkelbedrijf binnen reserve Ontwikkelbedrijf

Programma begroting	Thema		Saldo 01-01-2016	Mutatie 2016	Saldo 31-12-2016
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	projecten	8.600.000	-8.600.000	0
		deelneming: kapitaalbreng	6.488.160		6.488.160
		deelneming: lening	60.000	-60.000	0
	Ruimte voor Ruimte	projecten	0		0
	RLG	projecten	0		0
	Grote Erfgoedcomplexen	projecten	2.242.100	-180.000	2.062.100
	Campusen	deelneming: kapitaalbreng	2.250.000	267.753	2.517.753
	Economisch Vestigingsklimaat	geldlening	57.250	204.800	262.050
	Overig	Voorbereiding	413.167	-100.000	313.167
Subtotaal afgedekt			20.110.678	-8.467.447	11.643.231
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking			9.908.391		10.642.380
Totaal beschikbare ruimte voor risicoafdekking			30.019.068	-8.467.447	22.285.611

Risico-afdekking Ontwikkelbedrijf binnen de voorziening Ontwikkelbedrijf

Programma begroting	Thema		Saldo 01-01-2016	Mutatie 2016	Saldo 31-12-2016
02 Ruimte	Glastuinbouw	garantstelling	16.350.933	490.528	16.841.461
		lening	8.029.395	2.215.745	10.245.140
	Campusen	deelneming: kapitaalbreng	2.250.000		2.250.000
Subtotaal afgedekt			26.630.328	2.706.273	29.336.601

Stand van de belangrijkste mutaties in reserve en voorziening

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

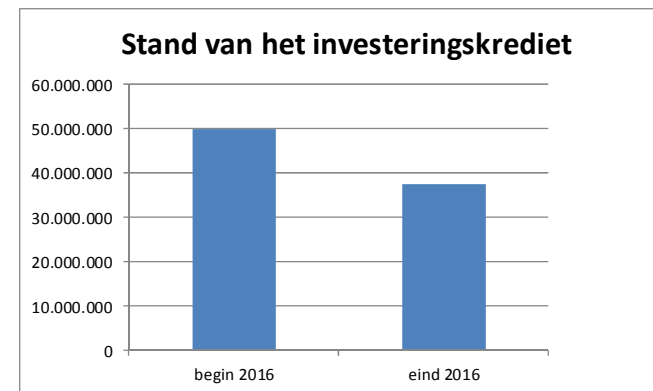
Een specifiek taak voor het ontwikkelbedrijf is het uitvoering geven aan de stimuleringsmaatregelen woningbouw die in 2009 zijn vastgesteld. Alle regelingen zijn inmiddels gesloten, het betreft nu vooral de afronding van de maatregelen:

- Brabantse Verkoop Garantie (BVG): de verkoop van de nog in bezit zijnde woningen als gevolg van de regeling loopt gestaag door. Per sept 2015 zijn er nog 62 woningen in bezit;
- Startersleningen: van de in totaal € 26 mln aan verstrekte leningen is inmiddels circa € 3,5 mln afgelost;
- Leningen aan gemeenten/corporaties: van de € 24 mln aan verstrekte leningen is circa € 12 mln afgelost. De aflossingen lopen door tot medio 2018;
- De drie Brabantse investeringsfondsen nieuwbouw zijn nog actief, waarvan het fonds Meerrijk (Eindhoven) als gevolg van verkoop van alle woningen naar verwachting binnenkort wordt geliquideerd;
- Er zijn drie garantstellingen verstrekt aan woningcorporaties in verband met nieuwbouwprojecten. Deze garantstellingen lopen allen eind 2016 af.

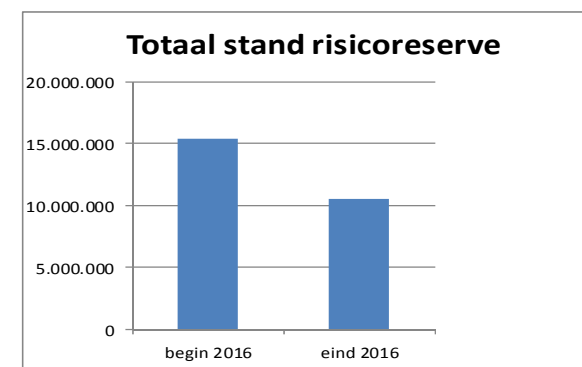
Financiën

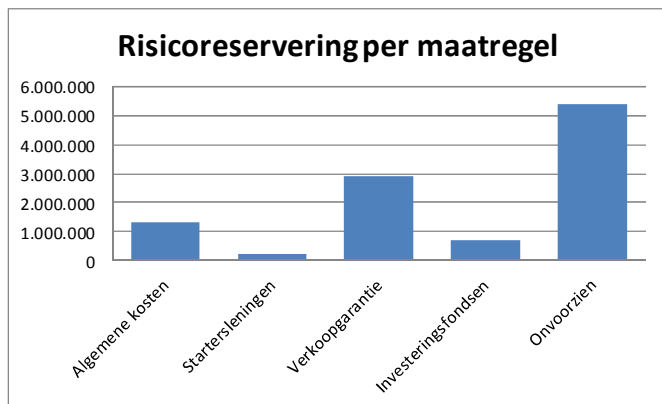
Voor de uitvoering van de maatregelen is in 2009 door Provinciale Staten een revolverend investeringskrediet vastgesteld van € 250 mln met een reserve van € 45 mln voor afdekking van de risico's.

Investeringskrediet

Risicoreserve woningbouwstimulering

Toelichting

In onderstaande tabel is een specificatie opgenomen van de storting en onttrekking van de risicoreserve. Per saldo zal er in 2016 naar verwachting € 4,8 miljoen onttrokken worden aan de reserve.

Mutaties risicoreserve woningbouwstimulering	Bedrag
Algemene kosten	1.500.000
Startersleningen	96.221
Verkoopgarantie	1.000.000
Maatwerk producenten	1.335.799
Investeringsfondsen	904.199
Totaal	4.836.219

Voortgangsrapportage Ontwikkelbedrijf

Voor een meer gedetailleerd inzicht in de activiteiten en resultaten van het ontwikkelbedrijf zie hiervoor de separate bijlage bij de begroting: 'Voortgangsrapportage Ontwikkelbedrijf'.

Paragraaf 8

Investeringsagenda

[<<]

[vorige paragraaf]

[volgende paragraaf]

Investeringsagenda

Wat wil de provincie bereiken?

De Investeringsagenda richt zich op het duurzaam versterken van de structuur van onze provincie op een aantal onderscheidende kwaliteiten. We concentreren ons daarbij op het bijzondere leef- en vestigingsklimaat van Brabant vanuit de opvatting dat dit past bij het nieuwe profiel en de ambities van onze provincie. [De IJkpunten Investeringsagenda](#) vormen het referentiekader voor de honorering van individuele investeringsvoorstellen.

Voor de Investeringsagenda is in totaal een bedrag van maximaal € 1 miljard gereserveerd uit de middelen die beschikbaar zijn gekomen bij de verkoop van de aandelen Essent. Dit bedrag is op dit moment nog niet geheel beschikbaar. De komende jaren wordt door rentetoevoegingen en uitbetaling van escrows dit bedrag bereikt.

De Investeringsagenda is ingevuld via drie tranches:

- de 1^e tranche bestaat uit 5 investeringsvoorstellen voor een bedrag van oorspronkelijk € 278,9 mln;
- in de [2^e tranche](#) zijn het Groen Ontwikkelfonds Brabant, het Innovatiefonds, het Energiefonds en het Breedbandfonds ingesteld tot een totaal bedrag van € 475 mln. [\(PS 42/13\)](#);
- in het Bestuursakkoord 2015 – 2019 ‘Brabant in Beweging’ is ook de 3^e tranche benoemd tot een bedrag van € 293 mln, waarvan €35 mln gedekt wordt door ambitiebijstellingen 1^e tranche en een revolverende inzet economische structuurversterking.

Met het Bestuursakkoord en de bijgestelde ijkpunten is invulling gegeven aan het “rompbesluit” voor de derde tranche. De uitwerking van de individuele voorstellen zullen wij zoveel mogelijk geclusterd per beleidsterrein/-thema aan u voorleggen. De allocatie van middelen voor deze voorstellen vindt plaats bij de behandeling van de begroting of indien hier aanleiding toe is via een begrotingswijziging die tegelijk met behandeling van het investeringsvoorstel door uw Staten kan worden vastgesteld.

In de begroting en in de jaarrekening zullen wij in deze paragraaf Investeringsagenda de allocatie van middelen en de voortgang van de financiële realisatie per voorstel zichtbaar maken.

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

In de 1^e tranche Investeringsagenda zijn 5 voorstellen gehonoreerd. Deze voorstellen zijn ondergebracht als productgroep binnen het begrotingsprogramma waar ze inhoudelijk de grootste relatie mee hebben c.q. aan de doelstellingen waarvan ze het meest bijdragen. Het betreft de volgende investeringsvoorstellen:

a. [Energietransitie \(04.04\)](#)

Een kans voor innovatie en duurzaamheid. Hiervoor is door PS € 71,2 mln [\(PS 59/10\)](#) beschikbaar gesteld. De provincie investeert in drie clusters (solar, biobased economy en elektrisch rijden/slimme netwerken) om hier een internationale concurrentiepositie te verkrijgen.

b. [Landschappen van allure \(03.03\)](#)

Mooie, groene landschappen. Met het investeringsproject 'Landschappen van allure' wil de provincie - samen met regionale partijen - drie gebieden (de Brabantse Wal, Het Groene Woud en de Maashorst) ontwikkelen tot hoogwaardige landschappen. PS hebben hiervoor € 56,2 mln [\(PS 79/10\)](#) beschikbaar gesteld.

c. [Brabant C \(06.01\)](#)

Het Brabant C Fonds versterkt en vergroot het kunst- en cultuuraanbod van Brabant. Provinciale Staten hebben hiervoor een bedrag van € 25 mln beschikbaar gesteld/gereserveerd [\(PS 33/14\)](#).

d. [Sportplan 2016 \(06.04\)](#)

Sport draagt bij aan een bruisend leef- en vestigingsklimaat. PS hebben € 40 mln beschikbaar gesteld om de sportinfrastructuur te versterken [\(PS 77/10\)](#). We streven naar meer naam en faam als (top)sportprovincie, het vergroten van de economische spin-off van sport en meer kans om te gaan sporten voor Brabanders met een beperking, ouderen en de Brabantse jeugd (participatie).

e. [Grote erfgoedcomplexen \(06.01\)](#)

Het op ambitieuze en ondernemende wijze samenwerken met partners aan het behoud van Brabantse erfgoedcomplexen. Het accent ligt op kloosters, kastelen, militaire complexen en industrieel erfgoed. (UA 42). PS hebben hiervoor een bedrag van € 61,5 mln beschikbaar gesteld [\(PS 78/10\)](#).

In de 2^e tranche zijn 4 fondsen ingesteld, die eveneens zijn ondergebracht in het begrotingsprogramma waaraan zij het meeste bijdragen:

f. Groen Ontwikkelfonds Brabant (03.04)

Om de volledige EHS en daaraan gekoppelde ecologische verbindingzones te realiseren is op 1 mei 2014 het GOB opgericht. De omvang van het fonds bedraagt € 240 mln en de looptijd is 15 jaar.

g. Innovatiefonds Brabant (04.01)

Om innovaties en technologische groei te versterken participeert het fonds in innovatieve MKB-bedrijven en consortia van bedrijven en kennisinstellingen. De omvang van het fonds bedraagt € 125 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en ondergebracht bij de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM).

h. Energiefonds Brabant (04.01)

Het fonds heeft als doel om energiebesparing en opwekking van duurzame energie aan te jagen en te versnellen door bij te dragen aan financiering van bewezen duurzame energietechnieken. De omvang van het fonds bedraagt € 60 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en ondergebracht bij de (BOM).

i. Breedbandfonds Brabant (04.01)

Het fonds heeft als doel om de beschikbaarheid van breedbandaansluitingen te versnellen en om het gebruik daarvan in 'witte' (niet aangesloten) buitengebieden en bedrijventerreinen te bevorderen. De omvang van het fonds bedraagt € 50 mln, waarvan € 7,5 mln is bestemd voor de pilotfase. De looptijd is 25 jaar. Het fonds is ondergebracht bij de BOM.

In het bestuursakkoord Beweging in Brabant zijn in de 3^e tranche middelen gelabeld voor de onderwerpen/thema's: transitie agrofood, energietransitie, energieneutrale woningen, ecologische structuurversterking, deltaprogramma, economische structuurversterking en cultuur en leefbaarheid.

Via aparte PS-besluiten zijn inmiddels middelen gealloceerd voor:

- € 15 mln cofinanciering Europese programma's als onderdeel van economische structuurversterking;

- € 17,2 mln voor Deltaprogramma Hoge zandgronden.

Tevens is € 11,7 mln (4%) toegevoegd aan het organisatiekostenbudget.

Op het moment van opstellen van deze begroting is een voorstel in voorbereiding voor het ondersteunen van de oprichting van de Graduate School in 's-Hertogenbosch. In dit voorstel wordt een beroep gedaan op € 10 mln uit de 3^e tranche Investeringsagenda.

Bij de inhoudelijke productgroepen is weergegeven wat de provincie in 2016 in het kader van de betreffende investeringsvoorstellen/fondsen doet om de gestelde doelen te bereiken en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn.

In de navolgende tabel wordt voor ieder investeringsvoorstel aangegeven wat het oorspronkelijk vastgestelde krediet is, welke aanpassingen daar in de loop van de tijd op zijn geweest, hoeveel daarvan tot het voorgaande begrotingsjaar gerealiseerd is en wat er voor de komende jaren gepland is. Op deze wijze bieden wij via deze paragraaf inzicht en overzicht in het verloop van de investeringsagenda als geheel.

Investeringsvoorstel (<i>bedragen x 1 mln</i>)	Oorspr. bedrag	Max. beschikbaar	Realisatie t/m 2014	Raming 2015	Raming 2016	Raming 2017-ev.	Nog niet gealloceerd
Energietransitie ¹⁾	€ 71,20	€ 59,20	€ 52,35	€ 3,05	€ 2,57	€ 0,72	€ 0,51
Landschappen van allure ²⁾	€ 56,15	€ 53,90	€ 52,76	€ 0,05	€ 0,05	€ 0,17	-
Brabant C / BCH	€ 50,00	€ 35,00	€ 8,25	€ 8,25	€ 6,75	€ 11,50	€ 0,25
Sportplan 2016	€ 40,00	€ 38,40	€ 24,16	€ 5,59	€ 7,19	-	€ 1,46
Grote erfgoedcomplexen	€ 61,50	€ 39,00	€ 9,57	€ 0,67	-	-	€ 28,76
Apparaatskosten 1 ^e tranche	-	€ 7,44	€ 6,73	€ 0,71	-	-	-

Investeringsvoorstel (<i>bedragen x 1 mln</i>)	Oorspr. bedrag	Max. beschikbaar	Realisatie t/m 2014	Raming 2015	Raming 2016	Raming 2017-ev.	Nog niet gealloceerd
Totaal 1^e tranche	€ 278,85	€ 232,94	€ 153,82	18,32	16,56	12,39	30,98
Groen Ontwikkelfonds Brabant ⁴⁾	€ 240,00	€ 235,00	€ 118,22	€ 13,67	-	€ 0,93	-
Innovatiefonds Brabant ³⁾	€ 125,00	€ 125,00	€ 3,01	€ 1,79	€ 1,83	-	-
Energiefonds Brabant ³⁾	€ 60,00	€ 60,00	€ 0,56	€ 0,78	€ 0,79	-	-
Breedbandfonds Brabant ³⁾	€ 50,00	€ 50,00	€ 0,23	€ 0,37	€ 0,31	-	-
Apparaatskosten 2 ^e tranche	€ 19,00	€ 24,00	€ 0,24	€ 0,24	€ 0,24	€ 0,96	€ 22,32
Totaal 2^e tranche	€ 494,00	€ 494,00	€ 122,26	€ 16,85	€ 3,17	€ 1,89	€ 22,32
Transitie agrofood	€ 15,00	€ 14,4	-	-	-	-	€ 14,4
Energietransitie	€ 20,00	€ 19,2	-	-	-	-	€ 19,2
Energieneutrale woningen	€ 8,00	€ 7,7	-	-	-	-	€ 7,7
Ecologische structuurversterking	€ 50,00	€ 48,0	-	-	-	-	€ 48,0
Deltaprogramma	€ 30,00	€ 28,8	-	-	€ 17,2	-	€ 11,6
Economische structuurversterking ⁵⁾	€ 150,00	€ 144,0	-	€ 15,0	-	-	€ 129,0
Cultuur en leefbaarheid	€ 20,00	€ 19,2	-	-	-	-	€ 19,2
Apparaatskosten 3 ^e tranche	-	€ 11,70	-	-	€ 2,9	€ 8,8	-
Totaal 3^e tranche	€ 293,00	€ 293,00	-	€ 15,0	€ 20,1	€ 8,8	€ 249,1

¹⁾ Exclusief Clean Tech fonds, deze is in 2013 betaald uit de algemene middelen.

²⁾ Restant van € 870.000 is gealloceerd voor dekking van leningen en garantstellingen.

³⁾ Bedragen zijn volledig gecommitteerd in de vorm van leningen aan de desbetreffende fondsen daarmee dus ook gealloceerd. De bedragen die in de realisatie en ramingen zijn opgenomen hebben betrekking op de verliesvoorziening

⁴⁾ Het gedeelte dat nog niet is opgenomen in realisatie en raming is geïnvesteerd in grond en dus gealloceerd tot dat de grond wordt verkocht of ingezet als ruilgrond.

⁵⁾ Van de € 150 mln betreft minimaal € 20 mln revolverende inzet.

Paragraaf 9

Europese programma's

[<<]

[vorige paragraaf]

Europese programma's

Wat wil de provincie bereiken?

Doelstelling

Wij willen optimaal en op een strategische manier gebruik blijven maken van de kansen die Europa ons biedt om provinciale beleidsdoelen te bereiken. De Europese Commissie stelt voor de nieuwe programmaperiode 2014-2020 wederom miljarden aan Europese middelen beschikbaar om de doelstellingen die staan beschreven in de Europa 2020 strategie te verwezenlijken.

De doelstellingen zoals aangegeven in o.m. het Economisch Programma Brabant 2020, het nieuwe bestuursakkoord "Brabant in beweging" en de Smart Specialisation Strategy (RIS3) sluiten perfect aan bij de doelstellingen uit de Europa 2020 strategie (slimme, duurzame en inclusieve groei) en biedt kansen om met behulp van de Europese cofinanciering de Brabantse doelstellingen te verwezenlijken.

Het zogenoemde multiplier effect van elke geïnvesteerde euro en de aanhoudende overheidsbezuinigingen maken de Europese middelen de belangrijkste impuls gelden voor onze provincie. De Europese middelen zijn een onmisbare katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met belangrijke en actuele maatschappelijke opgaven.

Om optimaal gebruik te maken van de kansen die Europa biedt zet de provincie Noord-Brabant zich voor de komende zeven jaar sterk in op:

- volledige benutting van de Europese programma's door samen met haar Brabantse Triple Helix partners de provinciale budgetten aan de Europese cofinanciering te matchen. Bij dit zoekproces wordt het comply-or-explain principe gehanteerd (GS-besluit april 2014), dat wil zeggen dat koppeling met EU-programma's vanzelfsprekend is, tenzij hard gemaakt kan worden dat dit niet kan;
- het zoeken naar andere Europese financieringsbronnen die een bijdrage leveren aan de verwezenlijking van de Brabantse doelstellingen genoemd in het nieuwe bestuursakkoord;
- belangenbehartiging voor de Brabantse zaak in Den Haag en Brussel om controlelasten van de subsidieregelingen te verminderen, de gestelde Europese randvoorwaarden die bij de vormgeving en uitvoering van de Europese programma's

verplicht zijn te vereenvoudigen en de Brabantse Agenda op het netvlies van Europa te krijgen.

- Europese programma's

De provincie Noord-Brabant is betrokken bij de volgende Europese programma's: als management Autoriteit van OPZuid, gemandateerd management Autoriteit voor POP3 en strategisch partner voor Interreg spelen wij een belangrijke rol bij het beheer, vormgeving, uitvoering en lancering van de verschillende Europese programma's. Het zwaartepunt van deze programma's liggen op het gebied van economie, landbouw en ecologie en dragen volledig bij aan het nieuwe bestuursakkoord en de RIS3.

• OPZuid

Europa stelt 114 miljoen beschikbaar voor het OPZuid programma. Dit is een gezamenlijk programma voor de drie zuidelijke provincies. Binnen het OPZuid richten we ons op verbetering van het regionale concurrentievermogen en de werkgelegenheid door middel van de speerpunten innovatiebevorderingen op basis van de "Smart Specialisation Strategy" RIS3 en de overgang naar een koolstofarme economie.

• INTERREG

Interreg zet in op "grenservaging" en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Interreg A is gericht op grensoverschrijdende samenwerking met België, Duitsland, Frankrijk en Engeland en verwacht wordt 68 miljoen uit het Interreg A programma te genereren. De nadruk ligt hierbij op de thema's innovatie en duurzaamheid en grensoverschrijdende arbeidsmarktbeleid. De Interreg-programma's zijn een belangrijk instrument bij de verwezenlijking van de internationale ambities van Brabant, zoals o.a. verwoord in het Internationaliserings Plan Brabant (IPB).

• Plattelandsonwikkelingsprogramma (POP3)

Vanuit Europa is er voor het POP3 een bedrag van € 55,41 miljoen beschikbaar voor de provincie Noord-Brabant. Dit programma richt zich op verduurzaming en innovatie van de landbouw en de daarmee verbonden thema's zoals transitie agrofood, water, natuur, milieu en plattelandsonwikkeling. Innovatie vormt hier een rode draad in POP3, en wel vanuit de landbouw met slimme cross-overs naar andere sterke sectoren

(de zogenaamde RIS3-strategie) en samenhangende beleidsthema's. Bovendien richten we ons bij de POP3-openstellingen op projecten die leiden tot daadwerkelijke transitie van de agrarische sector. Met deze elementen wordt aangesloten op de thema's van het nieuwe bestuursakkoord: Brabant Innoveert, Brabant Vergroent en Brabant Verduurzaamt.

- Andere Europese financieringsbronnen

Naast het bovengenoemde programma waarin de provincie een duidelijk rol heeft toebedeeld zetten we ook in op de andere Europese programma's en fondsen.

- Europees Fonds voor Strategische Investerings. (EFSI)

Het Europees parlement heeft in juni ingestemd met het voorstel van de Europese Commissie tot instelling van een Europees Fonds voor Strategische Investerings (het plan Juncker). Het gaat hierbij niet om een subsidiefonds, maar om een relvolverend fonds. Met dit fonds wordt beoogd een investeringsimpuls van ruim 300 miljard binnen de EU te genereren. De Europese Commissie stelt hiertoe ruim 20 miljard aan garanti kapitaal beschikbaar. Met dit kapitaal kan de Europese Investeringsbank (EIB) voor een bedrag van ca 60 miljard aan leningen verstrekken of garanderen. Kenmerk van deze leningen is dat de EIB deze leningen verstrekt voor die projecten die levensvatbaar zijn, maar een risicoprofiel hebben dat boven de grens van reguliere financiers ligt. Het gaat hierbij met name om projecten op het gebied van energietransitie, kennis economie en innovatie en vervoers- en digitale infrastructuur. Gedachte is dat als de EIB op deze wijze financiert, projecten aan haalbaarheid winnen en hiermee ook andere financiers over de streep worden getrokken. Iedere euro die de EIB investeert zou, op basis van ervaringcijfers 4 andere euro's aan investering moeten genereren bij private partijen en andere overheden. Aangezien het EFSI rechtstreeks aanhaakt op de regionale beleidsagenda's op het gebied van energie, innovatie en infra, hebben de provincies besloten, in gezamenlijkheid in te zetten op het EFSI. Dit gebeurt concreet op 2 wijzen:

- a. De provincies hebben zich richting het Kabinet sterk gemaakt om te komen tot een Nationaal EFSI Investeringsagentschap. In dit agentschap ontmoeten initiatiefnemers van projecten de EIB als uitvoerder van het EFSI, maar nadrukkelijk ook andere potentiële financiers waaronder de institutionele beleggers (verenigd in het NLII). Projecten kunnen op deze wijze in een vroegtijdig stadium gesondeerd worden en indien potentieel levensvatbaar, samen met andere financiers, gericht opgewerkt worden tot implementatie gerede projecten. Het kabinet heeft in het

voorjaar 2014 besloten tot inrichting van zo'n agentschap (NIA). Deze inrichting is thans in volle gang.

- b. Het, samen met partners, komen tot een, voortschrijdend te actualiseren, projecten portefeuille gericht op het EFSI, die geagendeerd kan worden bij het Nationaal EFSI Investeringsagentschap. Deze portefeuille is op dit moment in opbouw., Voor de provincie Noord-Brabant zitten hier onder meer cruciale projecten op het gebied van Energietransitie in, waaronder het "nul op de meter" initiatief en een geothermie project, dat de provincie, samen met Brabant water en het Brabant Energiefonds heeft geïnitieerd

- Horizon 2020

Het Horizon 2020 is een programma die door de Europese Commissie zelf worden gemanaged (en niet is gedecentraliseerd naar de lidstaten). Horizon 2020 is een programma om Europees onderzoek en innovatie te stimuleren en heeft een totaalbudget van ongeveer €80 miljard voor de periode 2014-2020. Met het Horizon 2020 wil de Europese Commissie en de Nederlandse overheid wetenschap en innovatie stimuleren in het bedrijfsleven en de academische wereld. Zo kunnen zij het concurrentievermogen van Europa vergroten. Deze portefeuille is op dit moment in opbouw. De provincie Noord-Brabant wil samen met onze netwerkpartners (met name bedrijfsleven, kennisinstellingen, Triple Helix organisaties en regionale ontwikkelingsmaatschappijen) concrete initiatieven en projecten ontwikkelen die bijdragen aan onze provinciale doelstellingen.

- Belangenbehartiging voor Brabantse Zaak

- Vanguard initiatief.

Het Vanguard initiatief is een initiatief waarin ruim 20 Europese regio's samenwerken. Het initiatief is gericht op een "slimme" revival van de Europese maakindustrie (Smart Industries). Brabant participeert actief in dit Europese Samenwerkingsproject, gezien het grote belang van de Smart Industrie-agenda in onze regio. Brabant werkt hierbij nauw samen met een aantal andere provincies waaronder Limburg, het rijk en regio's in Europa (waaronder dichtbij: Vlaanderen). Concreet is het initiatief bericht op:

- a. Beleidsbeïnvloeding in Brussel, zodanig dat binnen en/of naast bestaande Europese fondsen, maar ook in regelgeving, hoge prioriteit wordt gegeven aan baanbrekende projecten op het gebied van Smart Industries. Vanuit Brabant en Nederland gebeurt dat concreet vanuit een landelijke Smart-Industrie agenda waarin een tiental proeftuinen is opgenomen.

- b. Kennisdeling op het gebied van Smart-Industries met andere regio's ("brengen en halen"). Het is voor het Brabants bedrijfsleven wezenlijk om goed aangesloten te zijn op ontwikkelingen in andere, toonaangevende regio's binnen Europa, op het gebied van Smart Industries.

*Vermindering Controlelasten en vereenvoudiging regelgeving

De controledruk voor ondernemers en uitvoerende instanties (waaronder Stimulus) van Europese subsidieregeling is nog steeds te hoog. Om deze controledruk te verminderen is, op initiatief van de provincies en samen met het ministerie van Economische zaken en controlerende rijksinstanties, in 2015 door een onafhankelijke commissie onderzoek gedaan naar de wijze waarop deze controledruk te verminderen. Dit heeft geleid tot een groot aantal concrete aanbevelingen. Deze aanbevelingen zullen in de 2^e helft van 2015 en in 2016 geïmplementeerd worden. Daarnaast hebben wij handreikingen aangereikt aan de Commissie Timmermans die een bijdrage moeten leveren aan de doelstelling van de Commissie 'de EU wet- en regelgeving vereenvoudigen.

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

- Adequaaf afronden en optimaal benutten van de Europese middelen uit de huidige Europese programma's 2007-2013 (95% uitputtings-percentages)
- Vormgeven, opleveren en lanceren van 3 majeure Europese programma's (OPZuid, POP3 en Interreg) met openstellingen die aansluiten bij de doelstellingen van de Agenda van Brabant en de RIS3;
- Matchen van provinciale cofinanciering aan de Europese middelen samen met Brabantse Triple Helix partners;
- Uitdragen van de Comply-or-explain gedachte binnen de provinciale organisatie;
- Inzetten op nieuwe kansen en mogelijkheden die Europa ons biedt en hiermee de Europese portefeuille uitbreiden;
- Belangenbehartiging voor Brabantse zaak in Europese programma's (bijvoorbeeld vermindering van de controlelasten van Europese subsidieregelingen.)

Wat mag het kosten?

De Operationele programma's voor OP Zuid-Nederland (OP Zuid), Plattelands ontwikkelingsprogramma (POP3) en Interreg met hun doelstellingen dragen volledig bij aan de "het nieuwe bestuursakkoord" met de daaronder vallende programma's, met het zwaartepunt op economie, landbouw en ecologie;

Het Europese beleid kent een cyclus van 7 jaar. De nieuwe programmaperiode loopt van 2014 tot en met 2020. De beschikbare EU-middelen zijn bekend inclusief de percentages waarin ze als cofinanciering kunnen bijdragen aan ons provinciaal beleid en de verwachte kosten die zijn gemoeid voor de uitvoering van de programma's (zoals de afhandeling van de aanvragen en de monitoring). Bij de match van de provinciale cofinanciering aan de Europese middelen wordt het principe van comply-or-explain toegepast.

	Financiële inzet Europese program- ma's 2014- 2020	Bijgestelde ambitie inzet Europese programma's 2014-2020	Aanwezige dekking plausibel	Begroting 2015	3 ^e tranche investerings- agenda of Compy or Explain
Op Zuid	27 mln.	27 mln.	16,6 mln.	7 mln.	3,4 mln
POP3	30 mln.	34,8 mln.	18,4 mln. *	3 mln.	13,4 mln.
Interreg A	34 mln.	25,2 mln.	0 mln.	5 mln	20,2 mln.
Uitvoering	12 mln.	16 mln.	16 mln.	0 mln.	0 mln.
Totaal	103 mln.	103 mln.	51 mln.	15 mln.	37 mln.

*Dit bedrag is toegezegd door beleidsdirecties, GOB en Waterschappen

€ 51 mln van de € 103 mln is gereserveerd binnen de meerjarenbegroting. Daarvoor gelden de volgende uitgangspunten:

- -€ 41 mln is aangewezen binnen de bestaande meerjarenbegroting als start voor de nieuwe programmaperiode, waarvan € 28,3 mln hard gedekt is en hiervoor een nieuwe POP3 reserve is ingesteld.
- -€ 10 mln staat nog gereserveerd voor een mogelijk revolverend fonds (middels een zogenaamd Brabant Jeremie programma, waarvoor de mogelijkheden thans door de Europese Investeringsbank nader worden onderzocht) binnen het OPZuid. Vooralsnog is er geen zicht op de mogelijkheid om z'n fonds in te richten. In 2016 volgt een dossier waarin de mogelijkheden worden voorgelegd voor de inzet van de € 10 mln.
- Bij het nieuwe bestuursakkoord is € 50 mln beschikbaar gesteld voor de cofinanciering van de Europese Programma's en daarvoor hebben we al € 15 mln verwerkt in de tabel (zie kolom aanwezige dekking).

- De ontbrekende co financiering (€ 37 mln) maken integraal deel uit van de uitvraag 3^e tranche investeringsmiddelen en/of comply or explain.
- Bij besluitvorming PS 51/15 is vooruitlopend op het totale dossier investeringsagenda reeds € 15 mln toegekend aan dotatie reserve cofinanciering Europese programma's.

Uitwerking Bestuur

[<<]

[Programma]

01.01 Provinciebestuur

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Het bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur in Noord-Brabant is ook een taak van de provincie. Dit gebeurt intern door een adequate ondersteuning van de eigen bestuursorganen: Provinciale Staten door de griffie en Gedeputeerde Staten en de commissaris van de Koning door de provinciale organisatie. Voor de uitvoering van zijn rijkstaken wordt de commissaris van de Koning ondersteund door het Kabinet.

Tot deze rijkstaken van de CdK behoren onder meer openbare orde en veiligheid, en burgemeestersbenoemingen.

Daarnaast is het vergroten van de integriteit en de weerbaarheid van het openbaar bestuur een belangrijke pijler. Ook continueren wij onze inzet op een effectieve en efficiënte kennisverwerving, kennisborging en kennisbenutting.

Activiteiten en prestaties

Wet Bibob:

- Evaluatie van de convenanten omtrent Bestuurlijk en Geïntegreerde Aanpak Georganiseerde Criminaliteit, Bestrijding Handhavingknelpunten en Bevordering Integriteitsbeoordeling;
- Nog nader te specificeren evaluatie van de toepassing van de Wet Bibob;
- Uitbreiding van het Bibob-beleid naar de vastgoedsector.

Bestuurlijke integriteit:

- Implementatie zorgplicht commissaris van de Koning bij de bestuurlijke integriteit van provincie en gemeentes.

Weerbare overheid:

- (Coördinatie van de) inzet van provinciale middelen voor de weerbare overheid (Taskforce Brabant-Zeeland).

Kennis en Onderzoek

- Uitvoeren en begeleiden onderzoek en advies
- Aansturing BrabantAdvies en BrabantKennis
- Verkenning op het gebied van de omgevingsvisie

Mijlpalen 2016

- Evaluatie toepassing Wet Bibob (nog nader te specificeren);
- Uitbreiding bibob-beleid naar de vastgoedsector;
- Geïmplementeerde zorgplicht bestuurlijke integriteit;
- Realisatie actieprogramma Bestuurlijke weerbaarheid en integriteit Brabant;

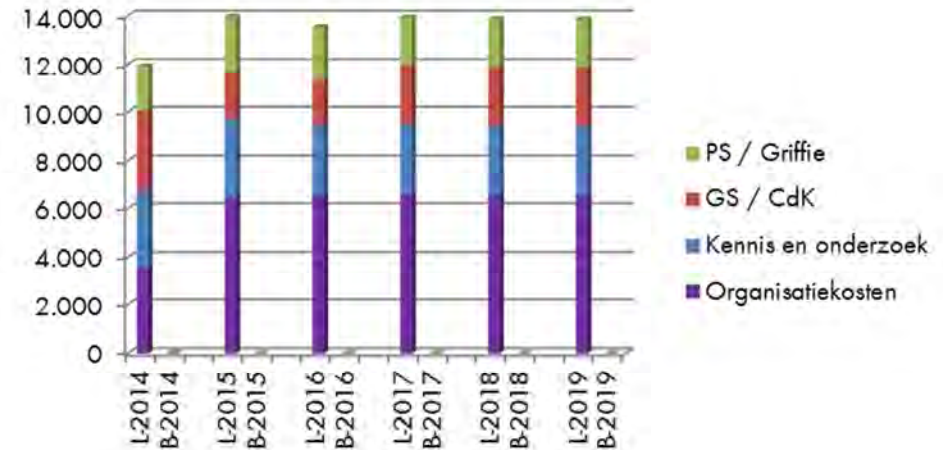
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	8.323	7.549	7.010	7.323	7.264	7.305
Programmalasten waarvan bestuursakkoord	0	0	0	600	600	600
Organisatiekosten	3.595	6.415	6.542	6.607	6.595	6.545
Lasten	11.918	13.964	13.551	13.930	13.859	13.850
Baten van het Rijk	0	0	0	0	0	0
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	14	2	2	2	2	2
Baten	14	2	2	2	2	2
Saldo lasten en baten	-11.904	-13.962	-13.549	-13.928	-13.857	-13.848
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdrage uit reserves	0	0	0	0	0	0
Bijdrage uit alg.middelen	11.904	13.962	13.549	13.928	13.857	13.848
Totaal dekking saldo	11.904	13.962	13.549	13.928	13.857	13.848

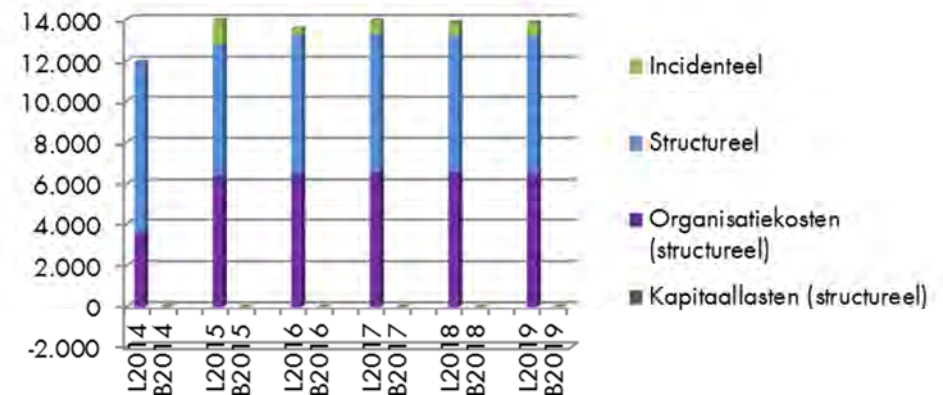
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

De geraamde lasten zijn bestemd voor tegemoetkoming en ondersteuning PS-leden (€ 2,2 mln) en CdK en GS-leden (€1,9 mln). Daarnaast is het budget voor Kennis en Onderzoek opgenomen (€ 2,9 mln).

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

01.02 Bestuurlijke samenwerking

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Doelstelling is een pluriforme inrichting van het openbaar bestuur in Noord-Brabant dat in staat is slag- en schakelkracht te genereren voor de grote maatschappelijke opgaven en er tegelijkertijd in slaagt nabij, betrokken en aanspreekbaar te zijn.

Activiteiten en prestaties

Bestuurlijke uitspraken

Alle Brabantse gemeenten zijn gevraagd om medio 2015 op basis van een constructief toekomstgericht proces met een visie te komen op de eigen bestuurlijke en/of organisatorische toekomst. In 2016 doen wij bestuurlijke uitspraken over de doorlopen processen en de keuzes die gemeenten hierbij willen maken. In het geval dat:

- de keuzes van buurgemeenten niet met elkaar overeenstemmen,
- gemeenten ongewild in een geïsoleerde positie terecht komen
- keuzes naar onze opvatting geen recht doen aan de lange termijnbelangen van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties binnen de gemeente en/of (sub)regio

zullen wij met de betreffende gemeenten in bestuurlijk overleg treden om tot een toekomstgerichte en gedragen oplossing te komen

Bestuursstructuur

Advies, begeleiding, modererende rol en voorbereidende besluiten bij initiatieven tot grenscorrecties en gemeentelijke herindeling. Voorbeelden zijn de totstandkoming van Meierijstad (fusie van Schijndel, Sint-Oedenrode en Veghel), de gemeentelijke herindeling in het Land van Heusden en Altena en een mogelijke herindeling in Landerd e.o. Betrokkenheid bij de oprichting van en deelname in privaatrechtelijke rechtspersonen door gemeenten.

Algemene adviserende en ondersteunende rol naar lokale en interlokale overheden.

Bevordering van goede bestuurlijke verhoudingen:

Eventuele geschillen/conflicten tussen in de provincie gevestigde gemeenten, waterschappen en openbare lichamen, ingesteld door een gemeenschappelijke regeling zijn niet in het belang van goede bestuurlijke verhoudingen en dienen via bemiddeling en geschillenbeslechting te worden opgelost.

Waarborgen integriteit bestuurders e.a.:

Ontheffingsverlening aan raadsleden, wethouders, burgemeesters, etc. en bestuurders van gemeenschappelijke regelingen en waterschappen wanneer zij als privépersoon contractuele verplichtingen wensen aan te gaan met de bestuurlijke autoriteit, waaraan zij als bestuurder of ambtenaar verbonden zijn.

Relatiemanagement gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden:

Het strategisch inzetten van relatiemanagement in samenspel met gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden door onder meer:

- Verbindingen met gebiedsgericht werken
- Bijdragen aan de heroverweging van de wirwar aan bestuurlijke arrangementen
- Coördineren van regiobezoeken van het college
- Ondersteuning van de voorbereiding van werkbezoeken van de commissaris van de Koning

BrabantStad:

Om BrabantStad verder te ontwikkelen tot een stedelijk netwerk wordt samen met de B5-steden en de andere partners uitvoering gegeven aan de werkagenda BrabantStad

Mijlpalen 2016

- GS nemen een bestuurlijk standpunt in over het visievormingstraject dat 66 Brabantse gemeenten in het kader van (veer)krachtig Bestuur hebben doorlopen en de keuzes die zij willen maken;
- Samen met de VBG zal een thematisch onderzoek worden gedaan naar de wijze waarop zowel gemeenten als provincie grote maatschappelijke opgaven oppakken met als doel om van elkaar te leren;
- Succesvolle afronding van de Wet tot herindeling van de gemeenten Schijndel, Sint-Oedenrode en Veghel tot de nieuwe gemeente Meierijstad;
- Evaluatie van het relatiemanagement;
- Visie op strategisch relatiemanagement gemeenten en samenwerkingsverbanden ingevoerd.

Wat mag het kosten?

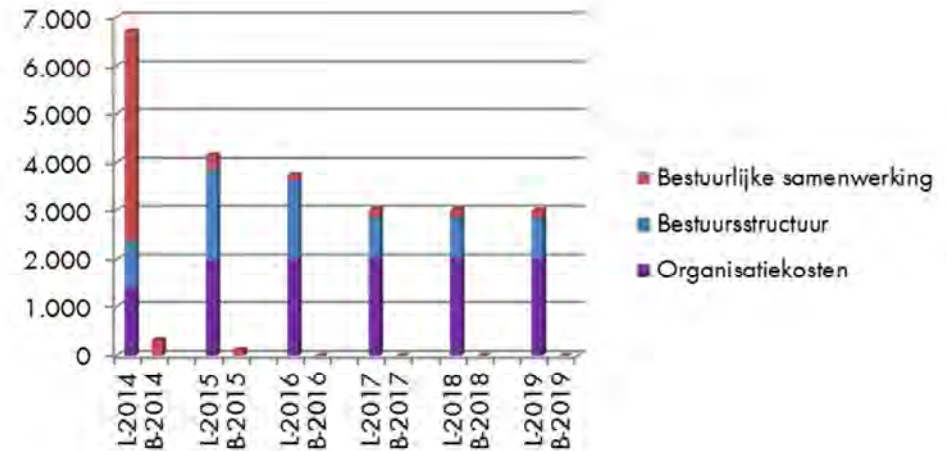
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	5.332	2.182	1.727	977	977	978
Organisatiekosten	1.393	1.982	2.021	2.041	2.037	2.022
Lasten	6.726	4.163	3.748	3.018	3.015	3.000
Baten van het Rijk	0	0	0	0	0	0
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	325	125	0	0	0	0
Baten	325	125	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-6.401	-4.038	-3.748	-3.018	-3.015	-3.000
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdr. AR regionale stuurverst.	3.969					
Bijdrage uit alg. middelen	2.432	4.038	3.748	3.018	3.015	3.000
Totaal dekking saldo	6.401	4.038	3.748	3.018	3.015	3.000

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

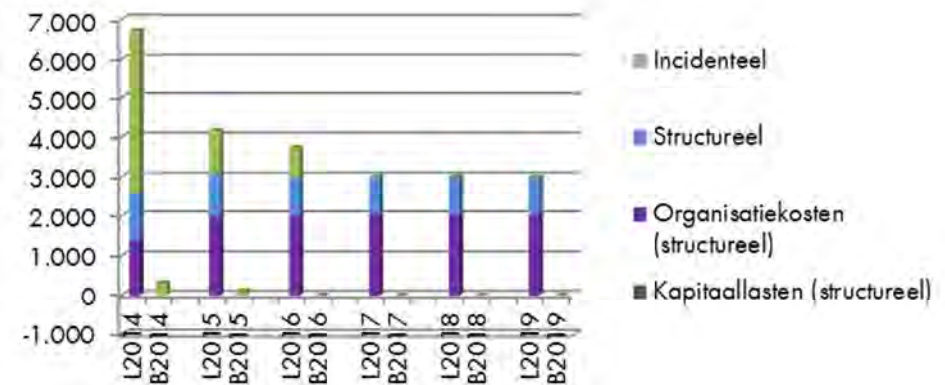
Voor 2016 is € 1,7 mln beschikbaar. De middelen worden als volgt ingezet

- Krachtig bestuur € 0,7 mln
- Bestuurlijk interprovinciaal overleg en bijdrage handhaving € 0,8 mln
- € 0,2 mln voor Brabantstad c.a.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

01.03 Interbestuurlijk toezicht

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Door toezicht te houden dragen wij bij aan een veilige en duurzame leefomgeving in Brabant. Ons streven is het om het functioneren van gemeenten en waterschappen te versterken, zodat burgers kunnen vertrouwen op de overheid.

Met interbestuurlijk toezicht bevorderen wij dat de Brabantse lokale overheden krachtige overheden zijn, die hun maatschappelijke taken correct uitvoeren.

De provincie voert op een aantal terreinen de taak van interbestuurlijk toezichthouder uit: financiën, archief- en informatiebeheer, omgevingsrecht, zorg voor het monumentaal erfgoed, ruimtelijke inrichting en huisvesting van verblijfsgerechtigden.

Hierbij hanteren wij de volgende uitgangspunten:

- Wij voeren het toezicht op een zo efficiënt, effectief en transparant mogelijke wijze uit met zo weinig mogelijk toezichtlast voor onze toezichtgenieters.
- Wij gaan in beginsel uit van sober toezicht en op afstand (waar dat kan).
- Wij gebruiken risicoanalyses om de mate van toezicht te bepalen.
- Wij zetten onze instrumenten selectief en proportioneel in.

Activiteiten en prestaties

Uitvoeringsprogramma:

Opstellen jaarprogramma, op basis van het beleidskader 2016-2019, voor de uitvoering van het interbestuurlijk toezicht, waarbij rekening wordt gehouden met wat er in de maatschappij leeft. Bepalen van de thema's waarop extra toezicht wordt ingezet.

Signaleren

Zicht houden op de kwaliteit van de naleving van wettelijke medebewindstaken door gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen. Daar waar nodig interveniëren.

Evalueren

Rapportage in de vorm van een jaarverslag over de bereikte resultaten en het bereiken van de gestelde doelen. Vanuit de verschillende toezichtsgebieden wordt over de tussentijdse resultaten gerapporteerd

Mijlpalen 2016

- Jaarverslag IBT 2015 – maart/april 2016;
- Uitvoeringsprogramma 2017 – 4^e kwartaal 2016.

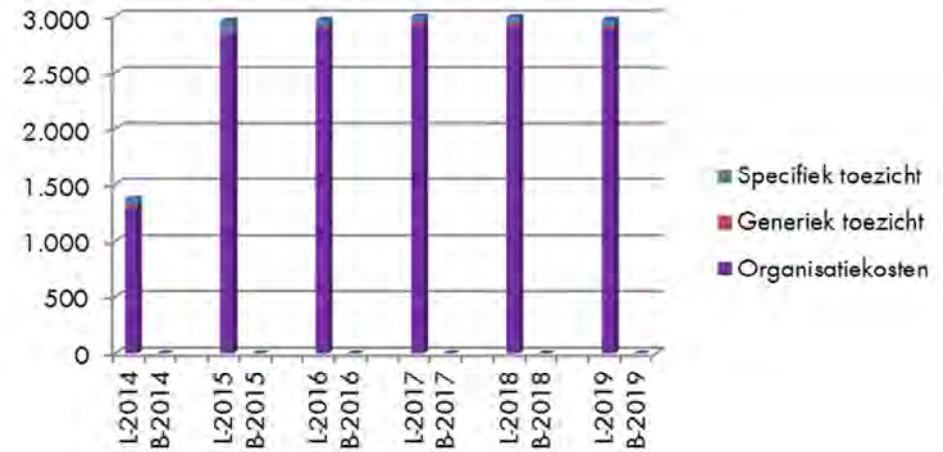
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	76	120	70	70	70	70
Organisatiekosten	1.293	2.839	2.896	2.925	2.919	2.897
Lasten	1.369	2.960	2.966	2.995	2.990	2.968
Baten van het Rijk	0	0	0	0	0	0
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-1.369	-2.960	-2.966	-2.995	-2.990	-2.968
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdrage uit reserves	0	0	0	0	0	0
Bijdrage uit alg.middelen	1.369	2.960	2.966	2.995	2.990	2.968
Totaal dekking saldo	1.369	2.960	2.966	2.995	2.990	2.968

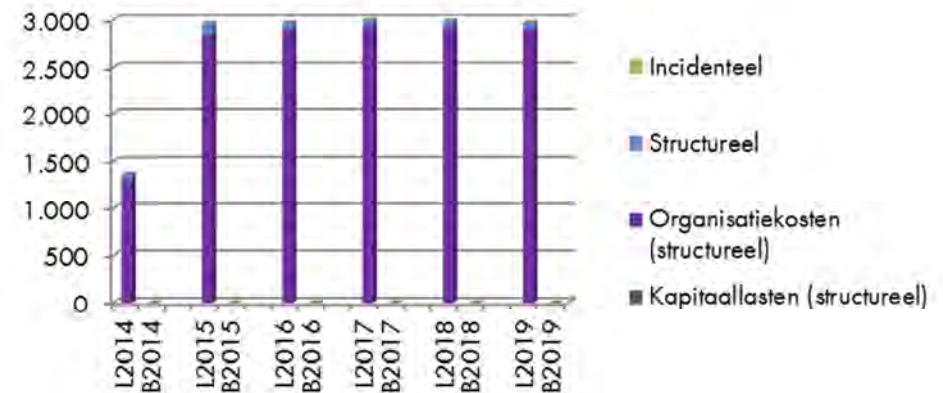
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

De middelen zijn met name beschikbaar voor het Werkbudget IBT.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

2

Uitwerking Ruimte

[<<]

[Programma]

02.01 Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaïek

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Om de kwaliteit van de mozaïekmetropool te behouden en waar mogelijk te versterken zet de provincie in op:

- Zorgvuldige afweging van belangen rond fysieke ontwikkelingen;
- het verbeteren van het woon-, leef en vestigingsklimaat en het vergroten van de agglomeratiekracht van het mozaïek door te sturen op complementariteit en leefbaarheid;
- Bevorderen van ruimtelijke kwaliteit en zorgvuldig ruimtegebruik;
- Samenhang in gebieden te versterken (sociale veerkracht), via de participatie en betrokkenheid van onderwijs, bedrijfsleven, overheid en maatschappelijke organisaties.

Activiteiten en prestaties

Versterken van het woon-, leef- en vestigingsklimaat en de agglomeratiekracht

- Evaluatie en eventueel vernieuwing van de verstedelijkingsaanpak. In het kader hiervan wordt er specifiek aandacht geschonken aan het sterk veranderend demografisch perspectief, de toenemende leegstandsproblematiek, alsmede ontwikkelingen m.b.t. de voorzieningenstructuur en de leefbaarheid;
- In de RRO's (regionaal Ruimtelijk overleg) worden, op basis van de regionale agenda's Wonen en Werken, samen met partners bestuurlijke afspraken gemaakt over de kwalitatieve en kwantitatieve (her)ontwikkeling van woon- en werklocaties. Hierbij wordt gewerkt volgens de principes van de Ladder voor duurzame verstedelijking Provinciale input van de regionale agenda's werken vinden plaats vanuit de integrale aanpakwerklocaties (zie begrotingshoofdstuk Economie);
- In 2016 wordt de samenwerking met diverse partners waaronder het Rijk voortgezet rondom onder meer de Ruimtelijk Economisch OntwikkelStrategie (REOS), de Gebiedsagenda en het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT);
- Ontwikkelen van de Brabantse Omgevingsvisie.

Brabants Expertisecentrum Ruimtelijk Kwaliteit (BERK)

Om ruimtelijke kwaliteit te borgen en te bevorderen bezit de provincie veel kennis en expertise. Deze zetten wij in om samen met partners initiatieven te realiseren. Dit doen we door o.a.

- Werkplaats de Gruyter in te richten, waar met partners aan concrete initiatieven gekoppeld aan relevante maatschappelijke opgaven wordt gewerkt;
- Het verder uitbouwen en delen van onze kennis en expertise met onze partners (o.a. middels de tweede editie van der Brabantse stijlprijs en door ruimtelijke kwaliteit verder te versterken in curricula van verschillende onderwijsopleidingen).

Gebiedsgericht werken

- Via de gebiedsontwikkelingen invulling en uitvoering geven aan de realisatie van bovenlokale opgaven uit de Structuurvisie die een integrale oplossing vragen.
- Herijking van de streeknetwerken;
- Samen met partners in de regio uitvoering geven aan de koppeling van lokale, regionale en provinciale belangen;
- Begeleiden en initiëren bestaande en nieuwe gebiedsontwikkelingen (Moerdijk, Aviolanda, Brainport City, etc.).

Kaderstelling

- Het actueel houden van de Verordening ruimte;
- Het beoordelen van ca. 2.500 gemeentelijke bestemmingsplannen;
- Ruimte bieden voor experimenten en maatwerk (o.a. meerwaardebenadering);
- Provinciale inbreng in de Omgevingswet en implementatie van de omgevingswet.

Ontwikkelbedrijf

Het ontwikkelbedrijf draagt bij aan het realiseren van de provinciale doelen door op bedrijfseconomische wijze deel te nemen aan de realisatie van ruimtelijke projecten. De meest in het oog springende thema's voor 2016 zijn de ontwikkeling van erfgoedcomplexen, glastuinbouw (via Tuinbouw OntwikkelingsMaatschappij BV.), bedrijventerreinen (zoals Logistiek Park Moerdijk en Oss Life Science Park Vastgoed) en het terugverdienen van sloopvergoedingen via ontwikkeling Ruimte voor Ruimte kavels. Zie ook paragraaf 7 Ontwikkelbedrijf en grondbeleid en de voortgangsrapportage Ontwikkelbedrijf (bijlage bij begroting).

Mijlpalen 2016

- Organiseren van een Brabant-breed maatschappelijk debat t.b.v. het ontwikkelen van een provinciale Omgevingsvisie;

- Startnotitie implementatie omgevingswet;
- Organisatie van het festival ruimtelijke kwaliteit en de uitreiking Brabantse Stijlprijs 2016;
- Herijking inzet streeknetwerken;
- Het provinciale verstedelijkingsbeleid is geëvalueerd.

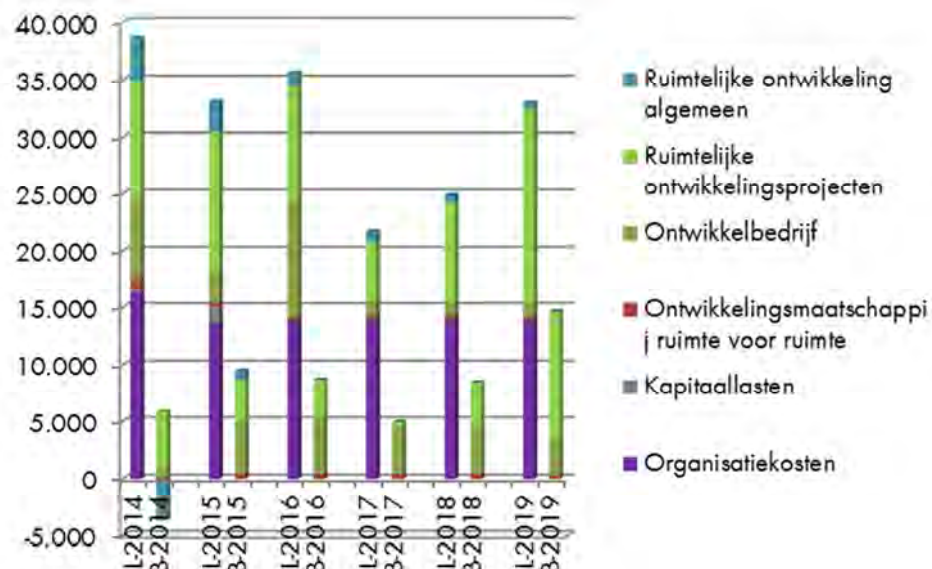
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	32.085	25.719	26.690	9.317	11.208	20.705
Organisatiekosten	16.380	13.600	13.870	14.009	13.983	13.877
Lasten	48.466	39.319	40.560	23.326	25.191	34.582
Baten van het Rijk	-895	657	0	0	0	0
Baten van de EU	4.822	0	0	0	0	0
Overige baten	-2.390	9.463	8.930	5.196	8.707	14.657
Baten	1.537	10.119	8.930	5.196	8.707	14.657
Saldo lasten en baten	-46.929	-29.200	-31.630	-18.129	-16.485	-19.925
<u>Dekking saldo lasten en baten</u>						
Bijdrage uit risicoreserve	1.413					
Bijdr.uit res.grondport.De Kemper	3	3	0	0	0	0
Bijdr.AR regionale stuctuurverst.	1.550					
Bijdrage uit reserve						
ontwikkelbedrijf/ grondbank	10.400	7.425	14.148	1.695	186	1.667
Bijdrage uit alg.middelen	33.563	21.772	17.482	16.434	16.299	18.258
Totaal dekking saldo	46.929	29.200	31.630	18.129	16.485	19.925

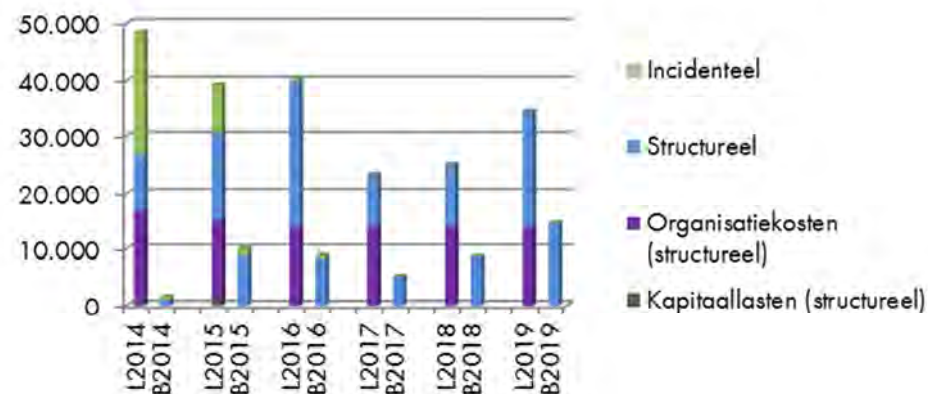
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

Met name na 2016 ontstaan grote verschillen tussen de jaren in verband met risicoreserveringen voor de lopende projecten van het ontwikkelbedrijf en geplande uitgaven en bijdragen van derden voor grote projecten, zoals Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat en N65.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

02.02 Agrofood 2020: Brabant Quality

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Behoren tot de slimste en duurzaamste Agrofoodregio in Europa.

Brabant streeft naar een duurzame agrofoodsector in 2020. Dit is een sector die opereert in evenwicht met de omgeving en met maximale aandacht voor gezondheid, dierenwelzijn en milieu. Duurzaamheid staat centraal in alle activiteiten: produceren, bewerken, vermarkten en distribueren. Alle spelers in de Brabantse keten werken samen om de gewenste topospositie te bereiken en te handhaven. De primaire sector is daarbij een vitaal en maatschappelijk gewaardeerd onderdeel. Het realiseren van deze transitie naar duurzame topkwaliteit vraagt innovaties in de agrarische productieketen in brede zin. Deze innovaties moeten leiden tot hogere kwaliteit en meer toegevoegde waarde. Zo ontstaat met Brabant Quality ook perspectief op bedrijfseconomisch gezonde marges.

Activiteiten en prestaties

De provincie levert op zes thema's een actieve bijdrage aan de realisatie van de ambitie Brabant Quality in 2020:

- 1 heldere kaders; Duidelijke en adequate regels om transitieproces te stimuleren
- 2 overlastgebieden; Herstellen van het evenwicht met de omgeving.
- 3 Gezondheid; Faciliteren en stimuleren dat partijen in de Agrofoodketen de gezondheid van mens en dier borgen.
- 4 circulaire economie; Agrofoodketen stimuleert hergebruik producten en materialen en bewaakt waarde grondstoffen.
- 5 Verbinden en stimuleren; Inspireren, verbinden en aanjagen van de transitie van de Brabantse Agrofood.
- 6 Innovatieprogramma; Stimuleren van innovatie op het gebied van klantwaarde, gezondheid en voeding, duurzame technologie, biobased economy en ondernemen in lokale netwerken.

Mijlpalen 2016

Nieuwe onderwerpen in de geactualiseerde Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood

2020 (eind 2015 gereed):

- Afronden urgentieaanpak eind 2016/begin 2017;
- Actief ondersteunen van gewenste ontwikkelingen via aanpak van concrete casussen: podium bieden aan goede initiatieven en belemmeringen wegnemen bij bedrijven die duurzaam willen innoveren. Hierbij wordt ook nadrukkelijk ingezet op realisatie van milieu- en natuurdoelstellingen, zoals leefklimaat, water, bodem en (volks-) gezondheid;
- Meer focus op de relatie consument - voedsel en de mogelijkheden om koopgedrag van de consument te beïnvloeden;
- Faciliteren van (visie-)trajecten met gemeenten om te voorkomen dat nieuwe knelpunten ontstaan.

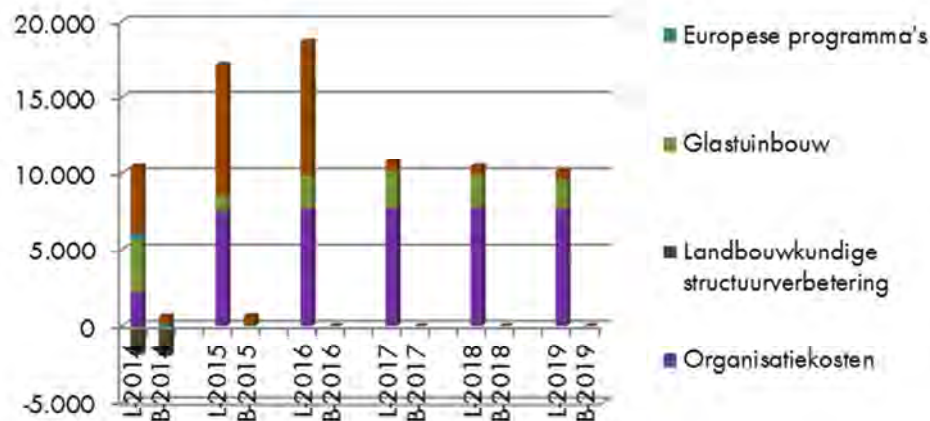
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	6.381	9.637	11.007	3.067	2.763	2.480
Programmalasten waarvan bestuursakkoord		0	8.170	0	0	0
Organisatiekosten	2.173	7.510	7.658	7.735	7.721	7.663
Lasten	8.555	17.147	18.665	10.802	10.484	10.142
Baten van het Rijk	191	647	0	0	0	0
Baten van de EU	-1.670	15	7	0	0	0
Overige baten	117	0	0	0	0	0
Baten	-1.361	662	7	0	0	0
Saldo lasten en baten	-9.916	-16.484	-18.658	-10.802	-10.484	-10.142
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdr.res.cofin Europese progr.	1.027					
Bijdrage uit res.ontwikkelbedrijf	3.500					
Bijdr.reserve ILG	196	593	0	0	0	0
Bijdr.uit risicoreserve	0	21.466	0	0	0	0
Bijdrage uit alg.middelen	5.193	-5.575	18.658	10.802	10.484	10.142
Totaal dekking saldo	9.916	16.484	18.658	10.802	10.484	10.142

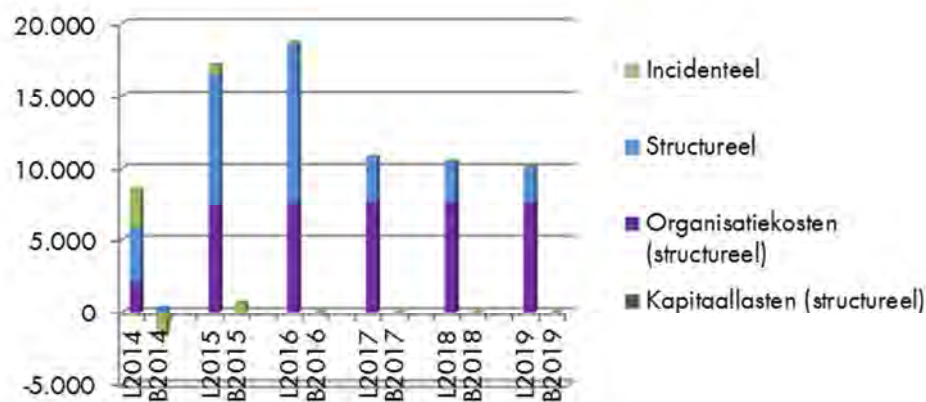
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

In de raming 2016 zijn bestuursakkoordmiddelen voor agrofood geraamd voor ca. €8 miljoen (van totale bestuursakkoordreservering van €31 miljoen). Nog niet alle bestuursakkoordmiddelen zijn toebedeeld aan de meerjarenraming (begrotingswijziging volgt op basis van PS besluitvorming herijking Agrofood eind 2015), waardoor een afname zichtbaar is na 2016.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

3

Uitwerking Ecologie

[<<]

[Programma]

03.01 Water

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Een adequate bescherming van Noord-Brabant tegen overstromingen. Niet te veel en niet te weinig water door regionale wateroverlast te voorkomen en optimaal gebruik te maken van het beschikbare water voor onder andere natuur, drinkwater en recreatie.

Uiterlijk eind 2027 moet het watersysteem voldoen aan de eisen van de Europese Kaderrichtlijn water voor waterkwaliteit (zowel chemie als ecologie) en waterkwantiteit.

Om deze doelen te bereiken is het Deltaprogramma en wordt het Provinciaal Milieu- en Waterplan (PMWP) eind 2015 door PS vastgesteld.

Activiteiten en prestaties

- Doorlopen beleidscyclus PMWP 2016-2021

In het PMWP worden de benodigde maatregelen voor het Deltaprogramma, Kaderrichtlijn Water en Richtlijn Overstromingsrisico's verankerd. Met de jaarlijkse voortgangsrapportage verantwoorden wij ons over de maatregelen en geven wij invulling aan de jaarlijkse bijstelling van de Dynamische Uitvoerings Agenda PWMP.

- Uitvoeren Kaderrichtlijn Water

Met het uitvoeren van de Kaderrichtlijn Water geven wij invulling aan beek- en kreekherstel, verdrogingsbestrijding, maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit en het realiseren van de (natte) ecologische verbindingzones zodat uiterlijk 2027 het watersysteem voldoet aan deze Europese norm.

- Uitvoeren Deltaprogramma

Met het uitvoeren van het Deltaprogramma geven wij invulling aan het Deltaprogramma Hoge Zandgronden (voldoende zoet water), verdere uitvoering van rivierverruimingsmaatregelen, het inzetten op verbeteren van afgekeurde primaire waterkeringen (veiligheid tegen overstroming) en aan het programma Zuid-Westelijke Delta (een goede waterkwaliteit). Het doel van de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) is het beperken van de negatieve gevolgen van overstromingen voor de gezondheid van de mens, het milieu, het culturele erfgoed en de economische bedrijvigheid. Nederland heeft gekozen voor een sobere, doelmatige aanpak wat wil zeggen dat voor de rapportage naar de EU geen nieuw beleid wordt ontwikkeld en wordt uitgegaan van bestaande kennis.

- Voorkomen regionale wateroverlast

Voor het regionale watersysteem (al het water buiten de grote rivieren, grote meren en de Noordzee) bepalen de provincie de beleidskaders en doelstellingen. Het gaat hier bijvoorbeeld om doelen voor het beperken van wateroverlast en overstromingen van regionale keringen (zoals kanaaldijken). De waterschappen geven een verdere invulling aan dit beleid en voeren de maatregelen uit om de beleidsdoelen te halen. Provincies toetsen op hun beurt of deze doelen ook daadwerkelijk gehaald worden. Voorkomen van regionale wateroverlast wordt ingevuld door het verbeteren van de regionale waterkeringen (uiterlijk gereed in 2024) en realiseren van regionale waterberging.

- Uitvoering overige wettelijke taken
 - Beheer van regionale vaarwegen
 - Strategisch grondwaterbeheer
 - Aanwijzen zwemwaterlocaties
 - Borgen veiligheid en zwemwaterkwaliteit

Mijlpalen 2016

- Jaarlijkse voortgangsrapportage PMWP, onderdeel Water
- Uitwerking Voorzieningenniveau Zoetwater
- Oplevering geoptimaliseerde Voorkeur-strategie Bedijkte Maas
- Voordragen koploperproject Maas voor MIRT verkenning
- Diverse verbeterplannen primaire- en regionale keringen
- Bestuursovereenkomst met Rijk over start planuitwerking Grevelingen en Volkerak-Zoommeer
- Samenwerkingsovereenkomst doorvoer zoet water West Brabant

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	14.394	17.477	43.567	13.149	10.200	9.350
Programmalasten waarvan bestuursakkoord	0	0	17.180	0	0	0
Organisatiekosten	5.396	5.091	5.192	5.245	5.235	5.195
Lasten	19.790	22.569	48.759	18.394	15.435	14.546
Baten van het Rijk	-663	115	0	0	0	0
Baten van de EU	15	0	0	0	0	0
Overige baten	4.372	7.733	3.800	3.800	3.800	3.800
Baten	3.723	7.847	3.800	3.800	3.800	3.800
Saldo lasten en baten	-16.067	-14.721	-44.959	-14.594	-11.635	-10.746
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdr.uit res. PWP	3.057	14.920	0	5.850	0	0
Bijdr.uit reserve grondwaterheffing	1.702					
Bijdr.uit risicoreserve	325					
Bijdr.res.investeringsagenda			17.180			
Bijdrage uit risicoreserve			144			
Bijdr.reserve ILG	-520					
Bijdrage uit alg.middelen	11.503	-199	27.635	8.744	11.635	10.746
Totaal dekking saldo	16.067	14.721	44.959	14.594	11.635	10.746

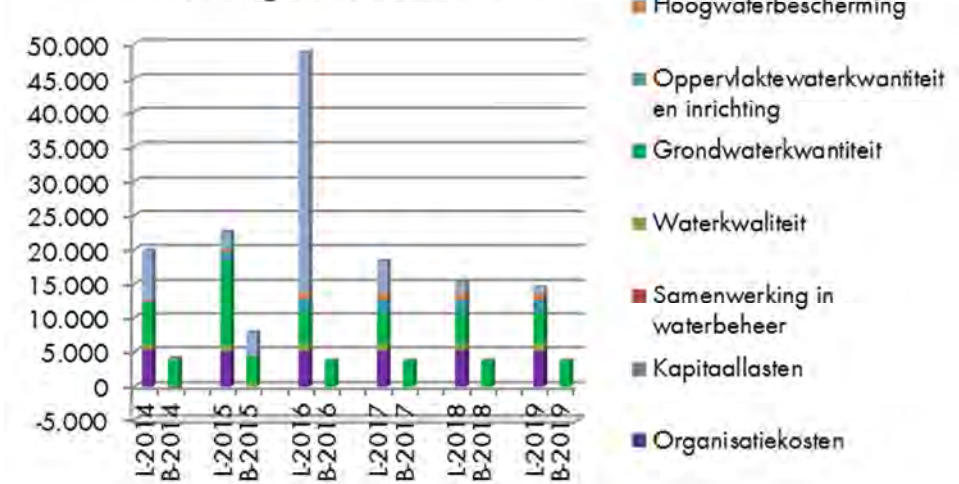
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

De lasten zijn t.o.v. de begroting 2015 € 26,2 mln hoger. Deze toename is te verklaren doordat:

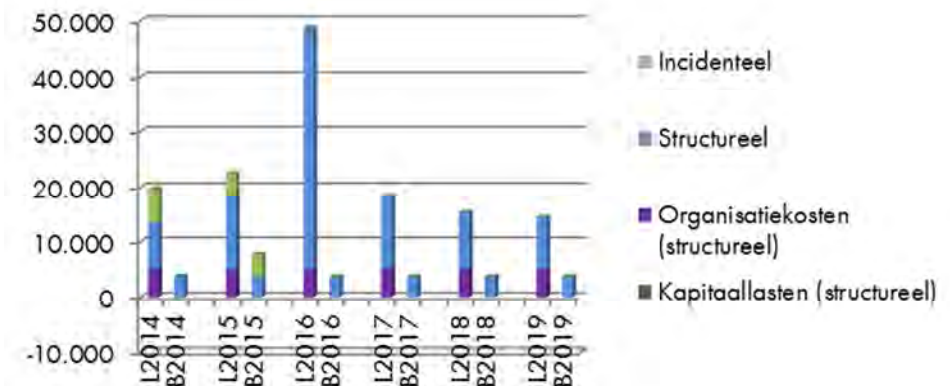
- In 2016 € 15 mln is toegevoegd aan het budget voor de Zuidwestelijke Delta.
- Bij de Burap 2015 is in de jaarschijf 2016 € 17,2 mln is begroot voor het Deltaprogramma, onderdeel Hoge Zandgronden, als uitwerking van het bestuursakkoord.
- In 2016 is € 2 mln begroot als cofinanciering POP3.
- In 2015 is incidenteel € 3,3 mln aan de voorziening Grondwaterheffing toegevoegd op grond van convenant 'Hydrologisch natuurherstel Noord-Brabant'.
- Het budget voor het Provinciaal Waterplan is in 2016 € 5 mln lager omdat 2015 het laatste jaar is van de planperiode.

De baten zijn € 4 mln lager t.o.v. de begroting 2015. Hoofdzakelijk vanwege de incidentele vordering op grond van convenant 'Hydrologisch natuurherstel Noord-Brabant' ten gunste van de voorziening Grondwaterheffing in 2015.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

03.02 Milieu

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

De provincie zorgt dat het milieu bijdraagt aan een gezonde, duurzame en veilige (leef)omgeving voor mens, dier en plant. Accenten hierin zijn gezondheid, emissiereductie door veehouderij, reduceren fosfaatdruk en monitoring. Ook externe veiligheid, luchtkwaliteit, energie, geluid, geur en licht krijgen aandacht. Het beleid is er op gericht de invloed van deze componenten te stabiliseren en te reduceren daar waar mogelijk. Om deze milieudoelstellingen te bereiken zijn de Energieagenda 2010-2020, Kaderstellende nota handhavingskoers 2013-2016, Risicobeleid Externe veiligheid 2014-2018, Beleidsnota hergebruik van stortplaatsen al vastgesteld en wordt het Provinciaal Milieu- en Waterplan 2016-2022 (PMWP) eind 2015 vastgesteld.

Activiteiten en prestaties

De luchtkwaliteit in Brabant wordt gemonitord door het uitvoeren van provinciale meetprojecten en het actueel houden van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). De Brabantse online-kaarten met milieu-informatie worden actueel gehouden. De bodemkwaliteit wordt hersteld en beheerd. Stortplaatsen worden gesloten en er vindt nazorg plaats. Inzet wordt gepleegd op duurzaam gebruik van de ondergrond en vitale bodem. Het stabiliseren/verlagen van de risicoperceptie externe veiligheid bij de Brabantse burgers. Het verminderen van fosfaat wordt gestimuleerd. De provincie zet in op het energieneutraal maken van de bebouwde omgeving. Vergunningverlening, toezicht en handhaving op het omgevingsrecht wordt door de 3 Brabantse omgevingsdiensten uitgevoerd.

Mijlpalen 2016

- Provinciale infraprojecten worden getoetst aan het in 2013 vastgestelde Actieplan EU-richtlijn omgevingslawaaï;
- Uitvoering van de sanering van de ondergrond en grondwater bij Chemie-Pack;
- Uitvoering van de provinciale afvalbeheertaken zoals vastgelegd in het Landelijk Afvalbeheerplan, en de Wet milieubeheer;

- Voor 3 gesloten stortplaatsen vindt nazorg plaats;
- Alle terreinen van voormalige gasfabrieken zijn gesaneerd;
- Bodemsaneringen humane spoedlocaties zijn afgerond;
- Er is besluitvorming in PS over de 3e tranche investeringsprogramma voor onderdeel energie. Hierin is programma Nul op de Meter, gericht op energieneutrale woningen opgenomen;
- De uitvoeringsagenda Brabants Agrofood (UBA) maakt deel uit van programma Ruimte. In 2016 zal uitvoering gegeven worden aan het beleidsthema milieu uit deze agenda;
- De drie Brabantse omgevingsdiensten zijn professioneel georganiseerd;
- Opdracht voor de VTH-taken 2017 aan de Omgevingsdiensten is verstrekt;
- Monitoren van het naleefgedrag inzake handhaving conform het in 2016 vast te stellen VTH-breed beleidskader periode 2017-2020
- Zienswijzen ingebracht op plan-MER, MKBA, ontwerp Structuurvisie ondergrond (STRONG) en plan MER, Structuurvisie Schaliegas.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	51.427	44.359	29.912	29.494	32.276	19.773
Programmalasten waarvan bestuursakkoord		3.600	0	0	0	0
Organisatiekosten	15.921	13.063	13.322	13.456	13.431	13.330
Lasten	67.348	57.422	43.234	42.950	45.707	33.103
Baten van het Rijk	17.764	23.928	13	2.777	1.122	13
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	11.509	7.678	3.649	2.588	2.588	2.588
Baten	29.273	31.606	3.662	5.364	3.709	2.600
Saldo lasten en baten	-38.075	-25.816	-39.573	-37.586	-41.998	-30.502
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdr. uit risicoreserve	2.072					
Bijdr. res. regionale structuurverster	-1.133					
Bijdr. AR chemiepack	1.261	1.294	3.743	3.778	6.809	0
Bijdr. res. DU bodem		5.844	3.743	1.109	2.500	0
Bijdr. AR voorfinanciering	2.000	3.693	0	0	0	0
Bijdr. reserve ILG	139					
Bijdrage uit alg. middelen	33.736	14.986	32.086	32.699	32.689	30.502
Totaal dekking saldo	38.075	25.816	39.573	37.586	41.998	30.502

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

De lasten zijn t.o.v. de begroting 2015 € 14,2 mln lager. Deze afname is te verklaren doordat:

- Vanaf 2016 zijn geen lasten voor Externe Veiligheid begroot door de afloop van het Provinciaal Milieuplan. Hierdoor is de begroting 2016 € 1,5 mln lager.
- In 2016 is 5,7 mln minder begroot voor de omgevingsdiensten.
- Het budget voor het Provinciaal Milieuplan, onderdeel Bodem, is in 2016 per saldo € 6,6 mln lager omdat 2015 het laatste jaar is van de planperiode.

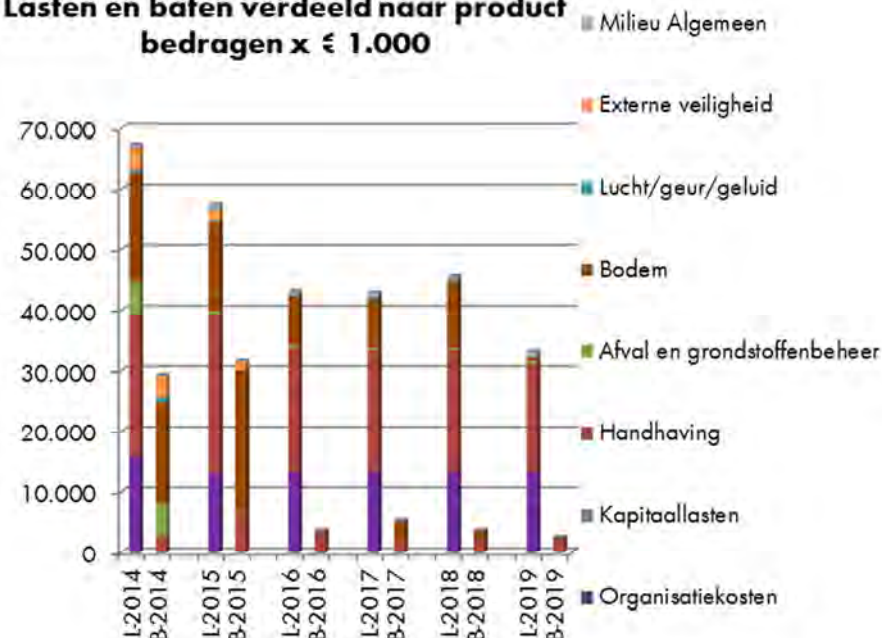
De baten zijn t.o.v. de begroting 2015 € 27,9 mln lager. Deze afname is te verklaren doordat:

- De geraamde ontvangsten voor de leges Nb-wet nemen in 2016 met € 3,5 mln af ten opzichte van 2015.
- Overbrenging saldo Transitie Decentralisatie uitkering Bodem naar reserve DU Bodem in programma 31, incidenteel € 16,4 mln.
- In 2016 zijn € 5,7 mln minder lasten met betrekking tot ISV: Bodem.

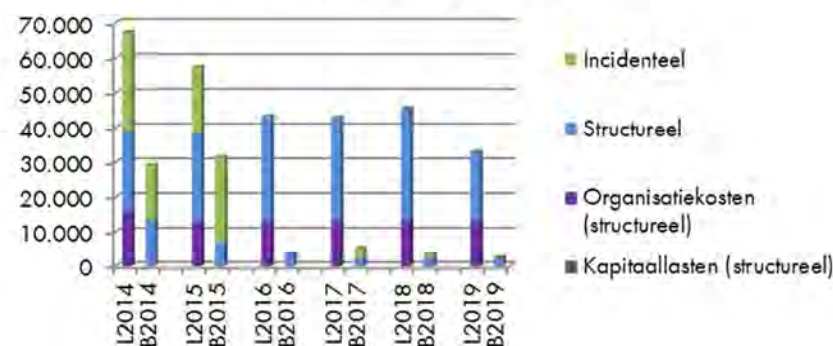
- Vanaf 2016 zijn geen baten voor Externe Veiligheid begroot. Hierdoor is de begroting 2016 € 1,5 mln lager.

Bij het bestuursakkoord zijn € 3,6 mln beschikbaar gesteld aan de Omgevingsdiensten. Deze middelen zijn verwerkt in het jaar 2015.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

03.03 Natuur en landschap

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Het provinciale natuur- en landschapsbeleid is vastgelegd in Brabant Uitnodigend Groen (BrUG). Doelstellingen hierin zijn:

- een samenhangend en robuust netwerk van natuurgebieden;
- behoud en herstel van biodiversiteit;
- een Brabants mozaïek van landschappen met regionale identiteiten;
- verankering van natuur en landschap in de samenleving.

De productgroep Natuur en landschap heeft een nauwe relatie met het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB; productgroep 03.04). Het GOB financiert initiatiefnemers die het Natuurnetwerk Brabant (NNB) realiseren en daarmee bijdragen aan een samenhangend en robuust netwerk van natuurgebieden.

Activiteiten en prestaties

De activiteiten van het programma Uitnodigend Groen bestaan vooral uit:

- Stimuleren en faciliteren van (manifest)partners bij de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant. Onder meer door de inzet van 40 fte provinciale capaciteit bij (manifest)partners;
- Subsidiëren van partners die natuur beheren en werken aan verbetering van biodiversiteit en karakteristieke landschappen;
- Verbinden van de natuur en het landschap met de economie en de maatschappij;
- Zorgen voor heldere kaders (bv. het natuurbeheerplan) en bijdragen aan groene wet- en regelgeving (bv. de Wet Natuurbescherming).

De uitvoering van het Natuurbeleid doen we op een uitnodigende manier. We nodigen manifestpartners en andere initiatiefnemers (overheden, organisaties en ondernemers) uit om de realisatie op te pakken binnen de kaders die we als provincie hebben gesteld. We faciliteren deze partners met creatieve instrumenten, geld én menskracht. Daarbij werken we nauw samen met onderwijs- en onderzoeksinstituten.

Mijlpalen 2016

Belangrijke mijlpalen in 2016 zijn:

- De evaluatie van de gemaakte afspraken met het Rijk in het Natuurpact over o.a. realisatie van een robuust natuurnetwerk, soortenbescherming, natuur buiten het natuurnetwerk en agrarisch natuurbeheer.
- Het aangaan van bestuursovereenkomsten met (manifest)partners over de wijze van aankoop van gronden en uitvoering van PAS-herstelmaatregelen in de 14 Natura2000-gebieden.
- 50-70 uitgevoerde herstelmaatregelen van aangewezen habitats en soorten in Natura2000-gebieden.
- 50-100 uitgevoerde inrichtingsmaatregelen in leefgebieden voor bedreigde soorten.
- 1-3 bedrijven investeren in natuur en landschap, er zijn 2-5 nieuwe initiatieven waarmee via natuur inkomsten worden gerealiseerd, er komen 6-10 initiatieven waar burgers actief bijdragen aan een groene leefomgeving.
- Uitwerking opgave "het vergroten van de vitaliteit van onze natuur en landschappen".

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	64.943	50.199	49.861	58.156	50.146	48.907
Programmalasten waarvan bestuursakkoord		547	499	461	413	0
Organisatiekosten	6.351	12.007	13.350	13.484	13.460	13.358
Lasten	71.294	62.207	63.212	71.640	63.606	62.265
Baten van het Rijk	12.867	19.120	0	0	0	0
Baten van de EU	-223	0	0	0	0	0
Overige baten	871	1.226	1.226	1.226	1.226	1.226
Baten	13.515	20.346	1.226	1.226	1.226	1.226
Saldo lasten en baten	-57.779	-41.860	-61.985	-70.414	-62.379	-61.038
<u>Dekking saldo lasten en baten</u>						
Bijdr.AR regionale structuurverst.	-2.099					
Bijdr.reserve ILG	1.802					
Bijdr.reserve Essent balansverkort	-90	8.709	0	8.539	0	0
Bijdr.reserve investeringsagenda	26.896	290	290	290	307	240
Bijdr.reserve DU natuur		100.338	66.938	65.508	27.734	27.678
Bijdr.res.revital.landelijk gebied	4.044	6.295	3.930	4.375	4.375	4.705
Bijdrage uit alg.middelen	27.226	-73.772	-9.173	-8.298	29.964	28.415
Totaal dekking saldo	57.779	41.860	61.985	70.414	62.379	61.038

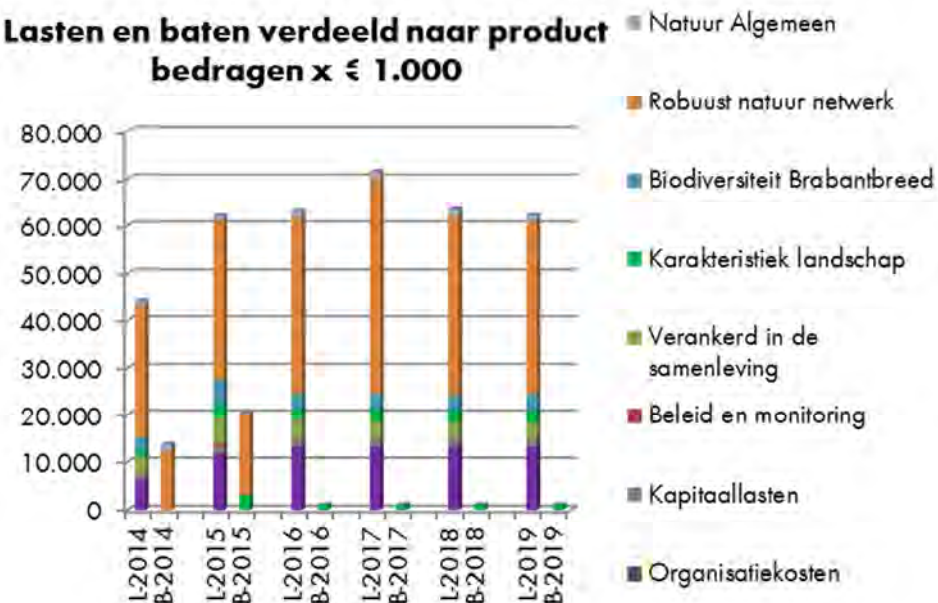
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

De baten zijn t.o.v. de begroting 2015 € 19,1 mln lager. Deze afname is te verklaren doordat:

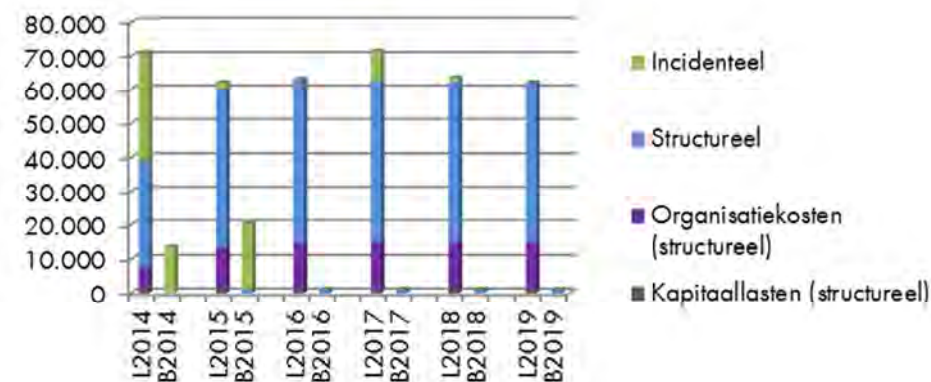
- Opheffing transitoria Revitalisering Landelijk Gebied naar aanleiding van de gewijzigde systematiek van begrotingsverantwoording en saldo storten in de reserve RLG, incidenteel € 1,8 mln.
- Overbrenging saldo Transitoria Decentralisatie uitkering natuur naar reserve DU natuur in programma 31, incidenteel € 17 mln.

Bij het bestuursakkoord is € 2 mln beschikbaar gesteld voor Agrarisch natuurbeheer. Deze middelen zijn verwerkt in de jaren 2015 t/m 2018.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

03.04 Groen Ontwikkelfonds Brabant

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

De doelstelling van het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB) is het realiseren van het volledige Natuur Netwerk Brabant. Het fonds is opgericht op 1 mei 2014 en loopt tot en met 2027. Voorafgaand aan de oprichting van GOB BV is de provincie in 2013 gestart met een aantal nieuwe natuurprojecten.

Het Natuurnetwerk Brabant bestaat uit een provinciaal deel en een rijksdeel. De opgave voor het provinciale deel wordt gerealiseerd met provinciale middelen. Het rijksdeel wordt gerealiseerd met rijksmiddelen. In onderstaande tabel zijn de opgave en de beschikbare middelen gespecificeerd. De uitvoering verloopt via 2 sporen: pré-GOB projecten door de provincie en nieuwe projecten door GOB BV.

Totale Opgave	Totaal Beschikbare middelen
Verwerving provinciale EHS: 3.100 hectare (2027)	€ 109 miljoen voor verwerving
Inrichting provinciale EHS: 3.100 hectare (2027)	€ 20 miljoen voor inrichting
Inrichting reeds verworven Rijks-EHS: 5.648 hectare (2021)	€ 40 miljoen
Realisatie EVZ's 1300 km	€ 71 miljoen
	€ 240 miljoen BrUG
Verwerving Rijks-EHS 6.500 hectare in 2027	Rijksbijdrage o.b.v. Deelakkoord Natuur: 2274 ha ruilgrond
Inrichting Rijks-EHS 6.500 hectare in 2027	€ 23 miljoen Lente-akkoord 2013 (volledig verplicht) € 210 miljoen te ontvangen in de periode 2014-2027

Van de in de tabel genoemde middelen is € 104 miljoen beschikt aan het GOB BV. Daarnaast zijn de economische trekkingsrechten op 3336 ha grond beschikbaar gesteld aan GOB BV. De via de aandeelhoudersinstructie aan GOB BV verstrekte opdracht bedraagt momenteel:

- het verwerven van 2274 ha en het inrichten van 5648 ha in het rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant;
- het verwerven en inrichten van 3100 ha in het provinciale deel van het Natuurnetwerk Brabant;
- het realiseren van 710 km EVZ.

De komende jaren zal GOB BV aanvullende opdrachten, ontvangen zodat de totale opgave van het Natuurnetwerk gerealiseerd kan worden.

Natuurprojecten hebben een doorlooptijd van meerdere jaren en ze worden pas na afronding en afrekening door het GOB als gerealiseerd beschouwd. Hierdoor zijn de realisatiecijfers in 2016 gering.

De grondverwerving en de inrichting van natuur verlopen via GOB BV. Momenteel wordt door de provincie onderzocht hoe de uitvoering van de PAS georganiseerd kan gaan worden. De vraag is in hoeverre dit via GOB BV kan blijven verlopen, gezien de krappe realisatietermijn (6 jaar) en de daarmee gepaard gaande juridische aspecten van de verwervingsprocedure. De uitkomst van deze discussie kan, in het voorjaar 2016, leiden tot bijstelling van de begroting en van de business case van GOB BV. Een en ander kan op termijn leiden tot een tekort voor het realiseren van het volledige Netwerk Brabant. Zie hiervoor de paragraaf weerstandsvermogen.

Activiteiten en prestaties

Het toezicht houden op de uitvoering van lopende pré GOB-projecten.

Het stimuleren van initiatieven door GOB BV om te starten met en het ondersteunen van nieuwe projecten.

Mijlpalen 2016

Met de oprichting van GOB BV en het netwerk van Manifestpartners is de ambitie om de doorlooptijd te verkorten van 5 naar 3 jaar door de uitvoering van projecten anders en sneller te gaan realiseren. Met de oprichting van het GOB medio 2014 betekent dit dat de eerste resultaten na 2017 te zien zullen zijn.

De projecten worden door GOB als gerealiseerd genoteerd op het moment dat het project afgerond en afgerekend is en niet op het moment van beschikken. Dit verklaart dat stijgende realisatiecijfers niet direct vanaf 2014 te zien zijn.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	119.258	97.370	1.100	1.100	1.100	1.100
Organisatiekosten	0	666	679	686	685	680
Lasten	119.258	98.036	1.779	1.786	1.785	1.780
Baten van het Rijk	4.055	11.693	0	0	0	0
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	9.225	0	0	0	0	0
Baten	13.281	11.693	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-105.978	-86.344	-1.779	-1.786	-1.785	-1.780
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdr.reserve investeringsagenda	105.499	13.666	0	0	274	330
Bijdrage uit alg.middelen	479	72.677	1.779	1.786	1.511	1.450
Totaal dekking saldo	105.978	86.344	1.779	1.786	1.785	1.780

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

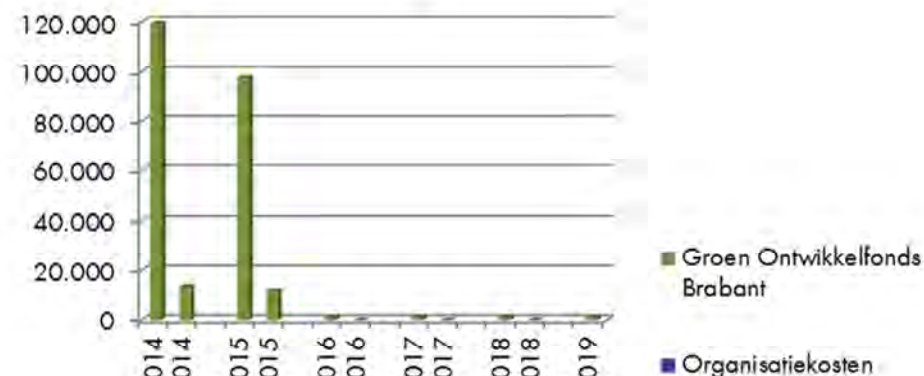
De lasten zijn t.o.v. de begroting 2015 € 96,3 mln lager. Deze afname is te verklaren doordat:

- Functieverandering/inrichting lente-akkoordmiddelen incidenteel in 2015 € 8,3 mln.
- In 2015 zijn middelen eerder beschikbaar gesteld die van het Rijk komen aan het GOB € 75,0 mln.
- Incidentele verrekening in 2015 pre GOB projecten voor rijks EHS met de opdracht en subsidie aan de GOB € 13,0 mln.

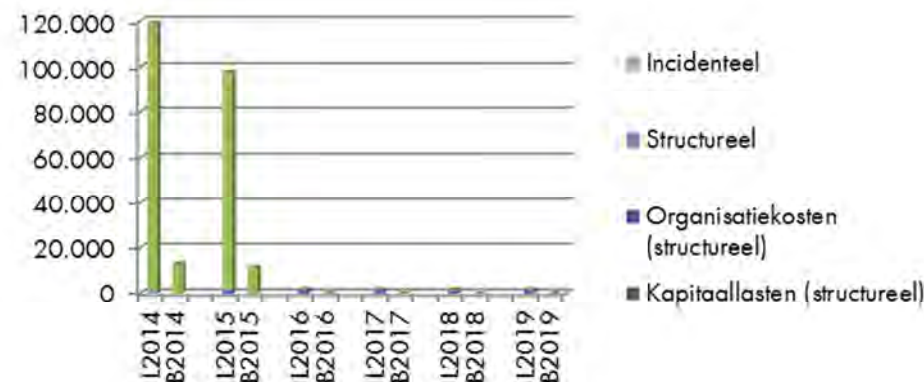
De baten zijn t.o.v. de begroting 2015 € 11,7 mln lager. Deze afname is te verklaren door:

- Incidentele dekking in 2015 voor functieverandering/inrichting uit de lente-akkoordmiddelen € 8,3 mln.
- Opheffing transitoria Doeluitkering 'Rijks-EHS: grond voor grond' in 2015 en overbrenging saldo naar de reserve 'Investeringsbudget Landelijk Gebied'.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

4

Uitwerking Economie

<<

Programma

04.01 Algemeen economisch beleid

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

We versterken de algemene infrastructuur van de Brabantse economie.

- 1) De provincie speelt een onderscheidende rol bij de internationale bewustwording en samenwerking van het bedrijfsleven en kennisinstellingen en het verzilveren van kansen in het buitenland. De opgave voor 2016 is om deze rol verder uit te bouwen, met een inhoudelijke en geografische focus in samenwerking met strategische partners.
- 2) Via onze deelnemingen zoals de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) en ENEXIS participeren we in de voor de Brabantse economische vitale infrastructuur. In 2016 gaan we met een nieuw meerjarenplan van de BOM aan de slag om de BOM fit for the future te maken.
- 3) Provincie Noord-Brabant participeert risico-dragend in de Brabantse economie. Ze doet dat aan de hand van een aantal fondsen. De focus ligt daarbij op innovatie, uitrol van energiebesparende maatregelen en breedband. In 2016 ligt de nadruk op het verder aangaan van de participaties.
- 4) We ondersteunen de digitalisering door verdere uitrol van breedband in 'witte' (niet aangesloten) buitengebieden en bedrijventerreinen. Daartoe zullen in 2016 naar verwachting 40.000 aansluitingen in de buitengebieden worden gerealiseerd.
- 5) We blijven inzetten op een gesloten financieringsketen. Naast de Brabantse fondsen, zijn er de Europese programma's bijgekomen. We verwachten daar in 2016 een projectvolume van € 194 mln. te realiseren voor OP-zuid, Interreg, POP.
- 6) We versterken de Vrijetijdseconomie met het doorontwikkelen van VisitBrabant als de marketingorganisatie en vliegwiel om door meer bezoekers van verder weg meer bestedingen en meer banen te krijgen in Brabant.
- 7) We faciliteren de prioritaire economische clusters in ruimtelijke zin, door de ontwikkeling van onder andere Brainport Innovation Campus, Health Innovation Campus, Logistiek Park Moerdijk. Mede met het oog op deze ontwikkeling herijken we het programma werklocaties.
- 8) We dragen bij aan goed en gekwalificeerd personeel in Brabant, nu en in de toekomst. Waarbij we inzetten op een betere samenwerking tussen onderwijs en arbeid, om op te leiden voor de toekomstige behoefte van werkgevers. We onderzoeken hoe flexicurity kan zorgen voor een flexibelere overgang van scholing

naar werk en van werk naar werk. Daarbij kijken we naar de vraag en aanbod van de gehele arbeidsmarkt: zowel de onder- en bovenkant als over de grens. We gaan op korte termijn aan de slag met (Jeugd)werkloosheid, Flexicurity en het MBO.

Activiteiten en prestaties

Internationalisering en branding

Voor Brabant is internationalisering van groot belang: we zijn een hoog-innovatieve regio met een bloeiende exporterende industrie, grenzend aan België en Duitsland. De verbinding met de agenda van Europa is zeer relevant. Dit betekent een zeer krachtig gezamenlijk optreden, waar niet alleen in sectoren en regio's wordt gedacht, maar ook in maatschappelijke opgaven. Meer dan ooit biedt internationalisering kansen voor Brabant en de Brabantse economie.

Public affairs speelt hierbij een belangrijke rol om op strategische wijze Brabantse beleidsdoelen in Europa te realiseren. Via inzet van medewerkers in Brussel en Den Haag wordt op een aantal prioritaire dossiers gewerkt aan een strategische lobby en belangenbehartiging, advisering en informatievoorziening om publieke opinie en politieke besluitvorming voor Brabant zo gunstig mogelijk te laten uitvallen en een optimale aansluiting te laten vinden op de Europese agenda.

Brabant branding werkt aan versterking van de bekendheid van Brabant als kennis- en innovatieregio op vooral internationaal vlak, gericht op doelgroepen en specifieke doellanden in Europa en daarbuiten. Hiertoe wordt nauw samengewerkt met partners uit de triple helix. Samenwerking en eenduidigheid dragen bij aan een consistent en sterk imago van Brabant en is daarmee van cruciaal belang in het realiseren van de internationale ambities van Brabant. Deze internationaliserings- en brandingsstrategie heeft als doel het verhogen van onze internationale acquisitie, het samenwerken met andere regio's en het versterken van het internationale vestigingsklimaat van Brabant. De focus en aanpak in 2016 liggen op:

- Voor het Brabantse MKB zijn Duitsland en Vlaanderen in toenemende mate van belang als het om export en kennisuitwisseling gaat. Daarom zetten wij in op de uitbouw van een intensieve samenwerking met enkele Duitse regio's en Vlaanderen. Door het creëren van samenwerkingsverbanden vanuit multiple helix én het aanbrengen van focus speelt de provincie een onderscheidende rol, waarmee het een

structurele samenwerking bevordert met regio's als Vlaanderen, Baden-Württemberg, Beieren, Noordrijn-Westfalen en Hessen. We passen hierop een onorthodoxe werkwijze toe, door niet alleen met Brabantse partners, maar vooral ook met andere regio's en het Rijk gezamenlijke doelstellingen na te streven. Zo werkt de provincie samen met Limburg en het Rijk aan de samenwerking met Duitse regio's, onder andere door de invulling van vooruitgeschoven posten in voor ons belangrijke regio's. Deze vernieuwende werkwijze geeft invulling aan de uitvoering van de RIS-3 strategie en geeft nieuw elan aan de invulling van de economische diplomatie voor regionale economische ontwikkeling. Verder zal met Vlaanderen de bestuurlijke samenwerking op het niveau van het Vlaamse Gewest, naast de samenwerking met de Vlaamse provincies versterkt worden ten behoeve van export- en kennisuitwisseling en het werken over de grens. Met behulp van missies en bestuurlijke inzet, maar bijvoorbeeld ook door deelname aan themagerichte beurzen en activiteiten, wordt invulling gegeven aan belangrijke thema's voor zowel Brabant als Duitsland/Vlaanderen, ten gunste van MKB en kennisinstellingen.

- De provincie wil zich positioneren als 'Europe's heart of smart solutions'. Door het opzetten van een robuuste internationale kennisinfrastructuur worden over Europese grenzen heen nieuwe verbindingen gesmeed tussen Brabantse kennisinstellingen, topsectoren en regio's. Door aansluiting bij de internationale technologische kennis-as Tokyo, Israël en Boston area wordt invulling gegeven aan de Brabantse innovatieambities. Het innovatieve – en high tech karakter van Brabant zal middels strategische samenwerking uitmonden in de gewenste profilering. De provincie pakt een proactieve rol en mobiliseert de triple helix partners inclusief Brainport.
- We gaan op zoek naar nieuwe markten. Cruciaal daarbij is het tot stand brengen van mobiliserend vermogen van de provincie richting het bedrijfsleven middels langdurige en gefocuste samenwerkingsrelaties met nieuwe markten. De samenwerking met de Chinese provincie Jiangsu maakt hier deel van uit, maar ook het organiseren van kleinschalige handelsmissies naar nieuwe/veraf markten.
- We zetten in op het benutten van (onvoorspelbare) kansen die zich vanuit bestuurlijk, educatief of bedrijfstechnisch oogpunt voordoen. Onvoorspelbare kansen kunnen positief uitpakken, en tevens kan Brabant haar gastvrije visitekaartje afgeven. Brabant profileert zich internationaal als een leidende regio op het gebied van technologie en innovatie. Hierbij is een strategische acquisitie van buitenlandse bedrijven van groot belang. Voor 2016 zullen de provincie en de BOM zich stevig richten op internationale acquisitie boven op de huidige acquisitie van buitenlandse bedrijven. Het gaat hierbij om het proactief benaderen van een buitenlands bedrijf met een op maat gemaakte (technologie) propositie gevoed door het cluster in Brabant.

De provinciale fondsen zijn in 2016 volledig operationeel en er wordt geïnvesteerd in passende voorstellen:

Innovatiefonds Brabant (Zie bijlage Uitwerking Fondsen)

Om innovaties en technologische groei te versterken participeert het fonds in innovatieve MKB-bedrijven en consortia van bedrijven en kennisinstellingen. De omvang van het fonds bedraagt € 125 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en ondergebracht bij de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM).

Energiefonds Brabant (Zie bijlage Uitwerking Fondsen)

Het fonds heeft als doel om energiebesparing en opwekking van duurzame energie aan te jagen en te versnellen door bij te dragen aan financiering van bewezen duurzame energietechnieken. De omvang van het fonds bedraagt € 60 mln. en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en ondergebracht bij de (BOM).

Breedbandfonds Brabant (Zie bijlage Uitwerking Fondsen)

Het fonds heeft als doel om de beschikbaarheid van breedbandaansluitingen te versnellen en om het gebruik daarvan in 'witte' (niet aangesloten) buitengebieden en bedrijventerreinen te bevorderen. De omvang van het fonds bedraagt € 50 mln., waarvan € 7,5 mln. bestemd was voor de pilofase die in januari 2015 afliep. De looptijd is 25 jaar. Het fonds is ondergebracht bij de BOM.

Vrijtijdseconomie

Voor de vrijetijdseconomie creëren we meer banen en meer omzet, door enerzijds meer toeristen en zakelijke bezoekers naar Brabant te verleiden die hier langer blijven en meer besteden en anderzijds door productontwikkeling. We geven in 2016 verder uitvoering aan het in 2013 vastgestelde beleidskader en de uitvoeringsagenda Vrijtijdseconomie 2013-2020. Dit doen we via het doorontwikkelen van VisitBrabant, daarnaast stimuleren we cross-overs tussen vrijetijdseconomie en andere sectoren zoals cultuur, natuur, sport en agrofood, etc.

Onderwijs

Om in te springen op de huidige vraag naar kennis, competenties en arbeidskrachten in het bedrijfsleven op het gebied van Data Science gaan we samen met de universiteiten TU/e en TiU en de gemeente 's-Hertogenbosch, investeren in hoogwaardig onderwijs, onderzoek en kennisvalorisatie activiteiten op dit gebied in Brabant. Dit initiatief wordt het Grand Initiative Data Science genoemd.

Deze school gaat zich richten op hoogwaardig onderwijs op master en post-master niveau en op toegepast onderzoek op het gebied van 'data-entrepreneurship', waarin de competenties van de TU/e en TiU worden gecombineerd. Op deze manier wordt een belangrijke impuls gegeven aan de kennisinfrastructuur en de economische activiteiten rondom Data Science in de regio.

Verder stimuleren we de kenniscirculatie tussen de Brabantse hoger onderwijs- en kennisinstellingen en het bedrijfsleven en steunen daartoe het BEAGLE initiatief onder de voorwaarde dat er een gedragen plan komt.

De acties voor verbetering van de arbeidsmarkt voor de kenniseconomie en werklocaties treft u aan bij 04.02.

Voor Europese programma's zie paragraaf Europese Programma's.

Mijlpalen 2016

- Rond de jaarwisseling 2015/2016 is een analyse van de opgaven gereed. Voor de zomer 2016 ontvang u een DOE agenda van de arbeidsmarkt, incl. doelstellingen, begroting en indicatoren.
- Begin 2016 ontvangen PS een herijkt programma werklocaties. Daarnaast gaan we in 2016 aan de slag met twee pilots herstructurering nieuwe stijl en werken we aan twee energie pilots op Brabantse bedrijventerreinen.
- De verwachting is dat in 2016 het Innovatiefonds ca. € 50 mln. heeft geïnvesteerd. Voor het Energiefonds is dat ca. € 20 mln. en voor het Breedbandfonds ca. € 35 mln.
- Via de Europese programma's (OP-Zuid, Interreg 5A en POP) verwachten wij minimaal € 194 mln aan projectvolume te realiseren.
- Invulling geven aan de beloftevolle samenwerking met Zuid-Duitsland door in samenwerking met het Rijk een vooruitgeschoven post te plaatsen op het Consulaat-Generaal te München ten behoeve van business development.
- Uitgewerkt plan voor de strategische acquisitie van buitenlandse bedrijven op basis van een (technologie) propositie.
- Inzet op een aantal specifieke lobbydossiers voor Brabant in Brussel waaronder agrofood, maakindustrie (Vanguard), structuurfondsen (incl Juncker Fonds en Horizon 2020), energie, cultuur en innovatie.
- Mede organiseren van activiteiten in Brabant in het kader van het Nederlands voorzitterschap van de EU in de eerste helft van 2016.
- Eenduidige positionering van de regio Brabant als Europa's Heart of Smart Solution ten behoeve van de internationale acquisitiepositie van Brabant als innovatieregio.

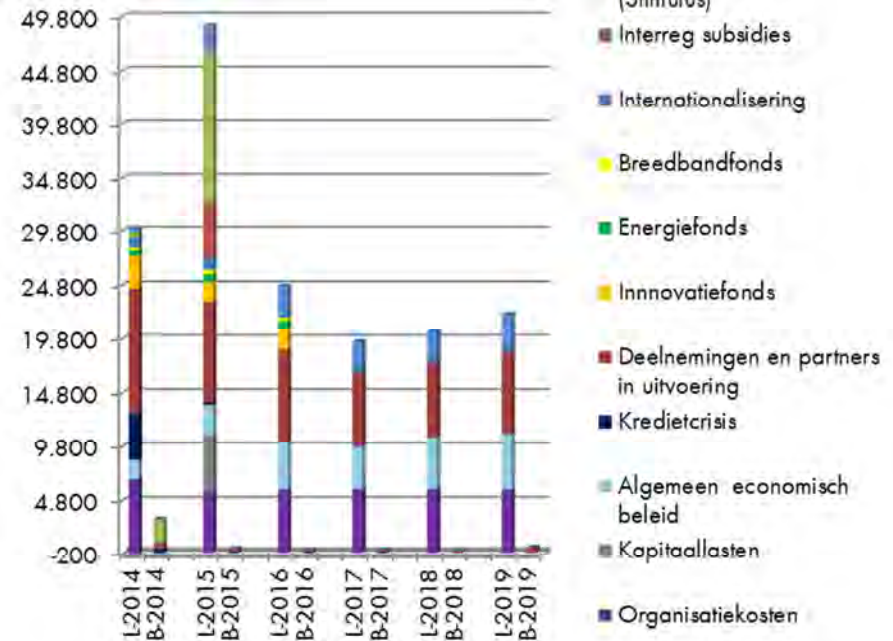
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	19.544	43.429	18.883	13.643	14.579	16.270
Programmalasten waarvan bestuursakkoord		3.575	4.250	4.250	4.250	4.250
Organisatiekosten	6.845	5.603	5.890	5.950	5.939	5.894
Lasten	26.389	49.032	24.774	19.592	20.518	22.164
Baten van het Rijk	0	0	0	0	0	0
Baten van de EU	1.456	0	0	0	0	0
Overige baten	1.081	469	309	311	181	544
Baten	2.537	469	309	311	181	544
Saldo lasten en baten	-23.852	-48.563	-24.464	-19.282	-20.336	-21.620
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdr.res.cofin Europese progr.	-985	4.261	3.944	3.838	3.878	5.189
Bijdrage reserve investeringsagen	4.023	2.935	2.938	0	0	0
Bijdr.risicoreserve	7.687		225			
Bijdr.AR regionale stuctuurverst.	-1.806					
Bijdrage uit alg.middelen	14.933	41.367	17.357	15.444	16.458	16.431
Totaal dekking saldo	23.852	48.563	24.464	19.282	20.336	21.620

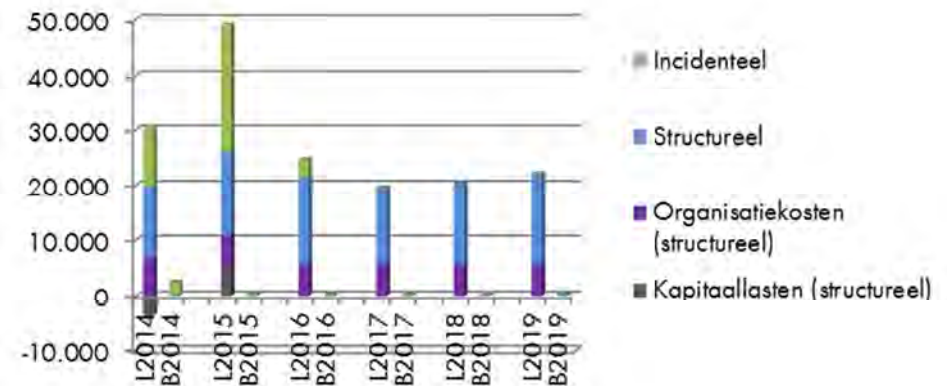
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

De raming voor cofinancieringsmiddelen Europese programma's maakt nog geen deel uit van de begroting 2016. De omvang van de openstelling in 2016 is afhankelijk van beschikbare middelen die nog uit de derde tranche investeringsprogramma moeten worden toegewezen. Hiervoor zal een breder investeringsvoorstel worden opgesteld. De middelen uit het bestuursakkoord worden ingezet voor algemeen economisch beleid voor het aanjagen van goede economische initiatieven is samenwerking met de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM).

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

04.02 Economisch programma Brabant

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Met de uitvoering van het economisch programma Brabant werken we aan het versterken van de economische structuur en het verbeteren van de innovatiekracht van Noord-Brabant. Brabant wil met kennis, ondernemerschap en innovatie naar de Europese top. Hieraan geven wij invulling door uitvoering van de economische speerpunten; het bevorderen van ondernemerschap in het MKB, het stimuleren van innovatie met topsectoren in relatie tot maatschappelijke opgaven, het bieden van ruimte voor bedrijvigheid, het creëren van werklocaties die innovatie uitloggen en het verbeteren van de arbeidsmarkt voor de kenniseconomie. De Brabantse ontwikkelingsmaatschappij is daarbij onze economische uitvoeringsorganisatie.

Activiteiten en prestaties

MKB en ondernemerschap

Met een Brabantdekkend netwerk van startersondersteuning investeren wij in de ondersteuning van innovatieve starters, valorisatie van kennis in het onderwijs en durfkapitaal voor de vroege fasen van innovatie. Daarnaast zijn we een actieve aanjager van de totstandkoming van een adequate ondersteuningsstructuur voor innovatief MKB-bedrijfsleven. Hierin werken alle uitvoeringsorganisaties efficiënt en effectief samen.

Innovatie met topsectoren voor maatschappelijke opgaven

In het Economisch programma zijn de volgende sectoren als prioritair opgenomen: Hightech systemen en Materialen (HTSM), Automotive, Agrofood, Biobased economy, Logistiek en Life sciences/medische technologie, incl. Zorg economie.

Wij willen het Brabantse ecosysteem van open innovatie van nieuwe impulsen voorzien. Het ontwikkelen van innovaties in samenspel met collega-overheden, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke partners. Deze innovaties testen we in proeftuinen en living labs en zetten in op het toepassen (valorisatie).

We ondersteunen ondernemers om kennis om te zetten in concrete producten en diensten door:

- het organiseren van minimaal 8 netwerkbijeenkomsten of events met (Inter)nationale uitstraling;
- het inrichten van grootschalige proeftuinen op de onderwerpen Agrofood en Zorg economie (eHealth);

- het monitoren van de Provinciale fondsen bij de BOM, waaronder het Innovatiefonds en het ontwikkelfonds;
- het stimuleren van Brabantse initiatieven om deel te nemen aan Europese programma's (OP-Zuid, POP, Interreg, Horizon 2020).

We werken aan cluster en campus-ontwikkelingen, waarmee we structurele samenwerking tussen ondernemers en kennisinstellingen borgen en daarnaast ook de fysieke ruimte voor bedrijvigheid creëren. Projecten daarbinnen zijn het:

- uitwerken en implementeren Smart Industries Programma Brabant;
- uitvoeren van het Innovatieprogramma Brainport Innovation Campus;
- verdere ontwikkeling van het automotive cluster met campus Helmond als nucleus;
- versterken van de ontwikkelingen op Pivot Park in Oss (pharma);
- ondersteunen van het Kennis Distributiecentrum Logistiek Brabant-Zeeland, een samenwerking tussen uitvoerings- en brancheorganisaties. De BOM participeert in dit Kennis-DC; Verkenning van de Graduate School Breda (big data/logistiek);
- ontwikkelen van het Aerospace & maintenance cluster Brabant met proces F-35 als katalysator en Aviolanda en Gate2 als belangrijke kristallisatiepunten.

Werklocaties

- het formuleren van een nieuwe opdracht aan BOM Bedrijfslocaties voor de herstructurering van bedrijventerreinen. Het jaar 2016 zal gebruikt worden als experimenteerjaar voor het nieuwe MJP 2017-2021.
- een visie en structuur om huisvestingsvraagstukken van bedrijven optimaal te begeleiden
- een verkenning naar de mogelijkheden vanuit de (rol van) de provincie om de vergroening en verduurzaming van bedrijventerreinen te versterken
- het doorgaan met het ruimtelijk faciliteren van de economische topclusters zoals BIC, LPM en HIC en het verkennen van een landbouwinnovatiecampus
- het herzien van het bestaande campusbeleid ter versterking van de economische topclusters in Brabant.

Arbeidsmarkt

Het doel is om het aanbod van goed en gekwalificeerd personeel, nu en in de toekomst te verbeteren. Voor arbeidsmarkt bouwen we binnen kaders van het economische programma verder. In het bestuursakkoord worden daarbij nadrukkelijk nieuwe accenten

gelegd. We starten met een zorgvuldige analyse van de opgave die rond jaarwisseling gereed is. Op basis daarvan gaan we met partners aan de slag om voor de zomer 2016 een gedragen DOE agenda aan PS aan te bieden. Inzet is om te komen tot:

- een betere samenwerking tussen onderwijs en arbeid, om op te leiden voor de toekomstige behoefte van werkgevers.
- het werken naar aan een flexibelere overgang van scholing naar werk en van werk naar werk.
- een betere invulling van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, zowel op de onder- als op de bovenkant van de markt
- het verbeteren van mogelijkheden voor grensoverschrijdende arbeid.

Mijlpalen 2016

Zie onder prestaties

Digitale Agenda van Brabant

De Digitale Agenda van Brabant richt zich in 2016 op de volgende zaken.

A Kennis, onderzoek en communicatie ter vergroting van kennis inzicht in digitaliseringsthema's ten behoeve van provinciaal beleid;

B Monitoring Breedbandfonds

- Monitoren van doelrealisatie Breedbandfonds Brabant. Het Breedbandfonds Brabant is ingesteld met het oog op de realisatie van een Brabantbreed open netwerk voor zowel huishoudens als bedrijven(terreinen). In 2016 verwachten wij in te moeten springen in die situaties waarbij het instrument van het Breedbandfonds niet toereikend zal zijn voor het realiseren van de beleidsdoelstellingen o.a. m.b.t. het realiseren van netwerken op bedrijventerreinen;
- Waar nodig begeleiden en adviseren van breedband initiatieven uit de regio;

C Graduate School Data Science

Het initiatief rondom de oprichting van de Graduate School Data Science geeft aanleiding tot nieuwe lijnen van activiteiten:

- Verkenning van/inrichting van een Data Science Investment Fund met partners;
- Het inrichten van een systeem van monitoring van de valorisatieopbrengsten van de investeringen van de 4 partners;
- Het (doen) opstellen van leerstoelplannen gekoppeld aan de data vraagstukken van economische sectoren en overheden in Brabant;
- Een brede en internationaal georiënteerde communicatieagenda rondom a. de Graduate School en b. de relevantie van Data Science;
- Het inrichten van een governance organisatie t.b.v. Het Grand Initiative Data Science.

Wat mag het kosten?

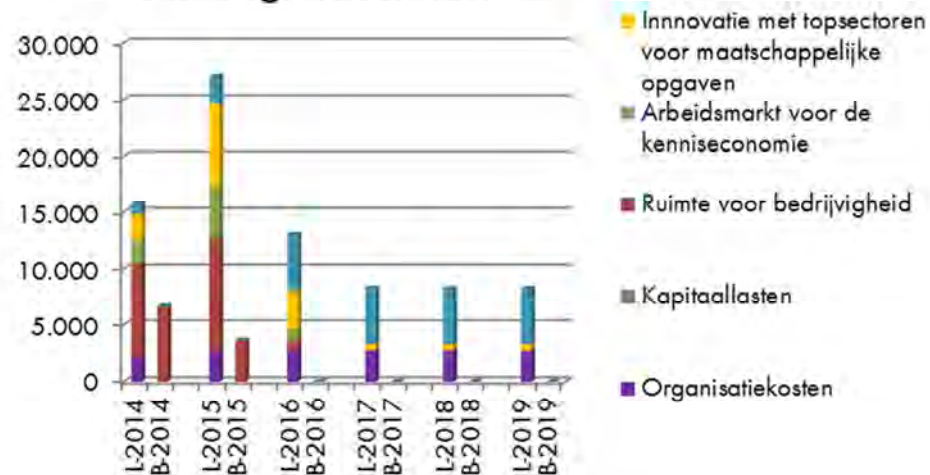
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	13.565	24.397	10.260	5.520	5.500	5.500
<i>Programmalasten waarvan bestuursakkoord</i>		5.750	6.500	5.500	5.500	5.500
Organisatiekosten	2.216	2.715	2.768	2.796	2.791	2.770
Lasten	15.781	27.111	13.028	8.316	8.291	8.270
Baten van het Rijk	6.592	3.624	0	0	0	0
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	123	23	23	23	22	43
Baten	6.714	3.646	23	23	22	43
Saldo lasten en baten	-9.066	-23.465	-13.006	-8.294	-8.269	-8.227
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdr. uit risicoreserve	1.113					
Bijdrage uit alg. middelen	7.953	23.465	13.006	8.294	8.269	8.227
Totaal dekking saldo	9.066	23.465	13.006	8.294	8.269	8.227

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

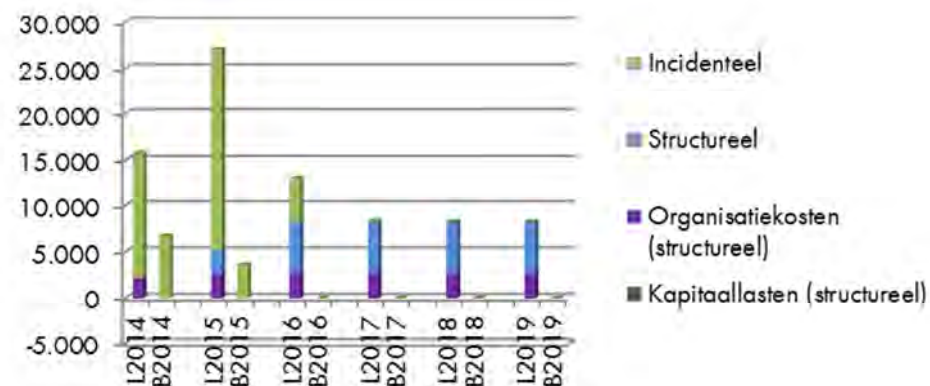
Bij aanvang van het Economisch Programma 2020 is de financiering hiervan voorzien tot 2015. De middelen die nodig zijn voor de periode 2016 - 2020 komen uit de derde tranche investeringsprogramma. Hiervoor zal een breder investeringsvoorstel worden opgesteld.

De middelen uit het bestuursakkoord worden ingezet voor MKB en Ondernemerschap voor de continuering van de valorisatieprogramma's, intensivering van Vrijtijdseconomie en Arbeidsmarktbeleid.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

04.04 Energie, innovatie en transitie

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Brabant moet en gaat meer inzetten op duurzame energie, vanuit de kracht van vele actieve burgers en bedrijven. De provincie heeft in de afgelopen jaren een stevige basis neergezet. Er zijn economische clusters gecreëerd via de 1e tranche investeringsprogramma. De daadwerkelijke systeemtransitie en bijbehorende sociale (en technologische) innovatie zijn binnen die clusters volop aan de gang. Dit vraagt aandacht en focus van de provincie. Daarin verbinden wij bv de hightech sector met de sectoren automotive en bouw om toe te werken naar systeemoplossingen als de “Nul op de Meter”-huis of de elektrische auto met bijbehorende laadinfrastructuur. Dit type innovaties past uitstekend in de nieuwe Europese programma's (OP-Zuid, Interreg en POP), waarmee er min. € 150 mln. voor de komende jaren klaarstaat. We hebben uit de 2e tranche investeringen het Energiefonds Brabant ingericht.

Door deze basis slim te verbinden aan de Brabantse energieke samenleving bereiken we dat:

- De clusters groeien naar een omvang van € 4 mrd/jaar en een toekomstbestendige werkgelegenheid van 15.000-25.000 fte in 2020. In 2016 is de streefwaarde 3.500 fte.
- In deze bestuursperiode een projectvolume van min. € 600 mln aan energie gerelateerde projecten realiseren via ons instrumentarium, die bijdrage aan de klimaatdoelstellingen en de economie & werkgelegenheid van Brabant. Voor 2016 realiseren we daarvan min. € 100 mln.
- Brabant bijdraagt aan de doelstelling van het Nationale energieakkoord van 14 % duurzame energie in 2020. Als harde verplichting uit het Nationaal Energieakkoord is afgesproken dat er 470 MW aan windprojecten in Brabant wordt gerealiseerd.

Activiteiten en prestaties

De provincie gaat de energietransitie versnellen door met onze partners van het Brabants Energieakkoord lange termijn doelstellingen vast te stellen en transitiepaden te bepalen. Door het inrichten van pilots. Door ons ruimtelijk instrumentarium actief in te zetten en te communiceren naar projectontwikkelaars en gemeenten. Waar mogelijk treden we op als launching customer, bv in onze concessieverlening openbaar vervoer.

- We blijven actief betrokken bij de Brabantse Deal “Nul op de Meter” om 800.000 huizen in 2050 energieneutraal te maken. Daarvan willen we de 1^e 1000 in 2017 realiseren. We verbinden daarin ook de innovatie van Solliance aan de bouwsector, georganiseerd rondom Spark en verbinden projecten rondom slimme energie-uitwisseling vanuit o.a. Enexis en lokale initiatieven.
- We maken energiezuinige, innovatieve mobiliteit haalbaar voor alle Brabanders door
 - o Toe te werken naar Zero-emission openbaar vervoer in 2025. In 2016 lopen de pilots in 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Helmond.
 - o Toe te werken naar een Brabant dekkend netwerk voor de publieke laadinfrastructuur en deze slim te verbinden aan decentrale energievoorziening.
 - o Door innovatie in de high tech Automotive sector te ondersteunen en de groei naar 200.000 elektrische voertuigen in 2025 te faciliteren
- De Energiebesparing en verduurzaming van energie in industrie en landbouw wordt samen in het kader van Brabantse Energieakkoord verder versneld hierbij nemen wij als provincie ons aandeel in deel van regie en uitvoering:
- We ontwikkelen een Brabantse warmtevisie om kansrijke business cases daadwerkelijk te realiseren. Warmtenet Moerdijk en koppeling van Warmteprojecten in Tilburg en Helmond aan Geothermie zijn daarbij belangrijke en kansrijke propositie.
- We ontwikkelen een voorstel energie voor de 3e tranche investeringsprogramma, waarvoor in bestuursakkoord € 28 mln. is gereserveerd.
- We sturen actief op de doorgroei van de biobased economy door:
 - o Versterken van de kennisbasis van de Biobased Delta
 - o Opstellen en uitvoeren van businessplan 2^e fase Green Chemistry Campus
 - o De doorontwikkeling van de toplocatie AFC Nieuw Prinsenland rondom suikerverwaarding.

Mijlpalen 2016

Mijlpalen provincie

- Besluitvorming over de eerste call “low carbon economy” binnen OP-Zuid en opening van een 2^e call.
- Er is besluitvorming in PS over de 3^e tranche investeringsprogramma voor het onderdeel energie. Hierin zijn de programma's Nul op de Meter, gericht op energie

neutrale woningen, programma zero emissie mobiliteit (als onderdeel slimme en duurzame mobiliteit Brabantstad) en programma Samen Slim met Energie opgenomen.

- We leveren een studie op naar de impact van de energietransitie op de ruimtelijke inrichting van Brabant, die richting geeft voor verdere invulling van onze omgevingsvisie. Dit is inclusief participatiemogelijkheden van burgers.
- We leveren een warmtevisie, inclusief uitvoeringsprogramma op.

Mijlpalen investeringsprogramma:

- Binnen de 3 cluster (Zon-PV, Elektrisch rijden/slimme netwerken en biobased economy) werken minimaal 3.500 fte.
- Solliance heeft een onderzoeksprogramma met een volume van min. €20 mln.
- FOM-Differ instituut heeft een onderzoeksprogramma met een volume van min. €15 mln.
- Binnen het KIC-Innoenergy lopen 70 succesvolle projecten en zijn er 10 nieuwe start up's;
- Minimaal 22 bedrijven hebben zich gevestigd op de Green Chemistry Campus;
- De investeringsfondsen (clean tech en biobased) hebben minimaal 10-12 participaties gedaan.
- Besluitvorming over de 2^e fase Green Chemistry campus en doorgroei van de Biobased Delta.

Bestuursakkoord

Het college zet met haar bestuursakkoord in op het versnellen van de vergroening en verduurzaming van de Brabantse economie. De concrete aanpak en prestaties zijn hierboven beschreven. Het college reserveert hiervoor € 30 mln in het bestuursakkoord (3^e investeringsprogramma en € 2 mln aan intensiveringen). Een uitwerking hiervan zal begin 2016 aan uw Staten worden voorgelegd.

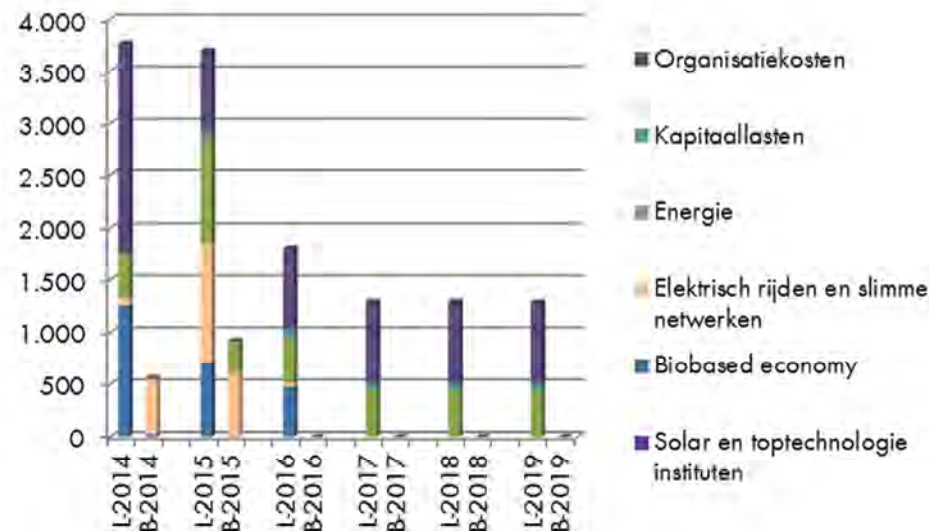
Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	1.766	2.940	1.037	516	516	516
Organisatiekosten	2.004	760	775	783	782	776
Lasten	3.771	3.701	1.812	1.299	1.297	1.292
Baten van het Rijk	0	0	0	0	0	0
Baten van de EU	6	317	0	0	0	0
Overige baten	560	606	0	0	0	0
Baten	566	923	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-3.205	-2.778	-1.812	-1.299	-1.297	-1.292
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdr. uit reserve inv.agenda	780	3.054	2.568	90	90	270
Bijdr. uit reserve Europese progr.		256	0	0	0	0
Bijdr. uit risicoreserve	1.081		43			
Bijdrage uit alg.middelen	1.344	-532	-799	1.209	1.207	1.022
Totaal dekking saldo	3.205	2.778	1.812	1.299	1.297	1.292

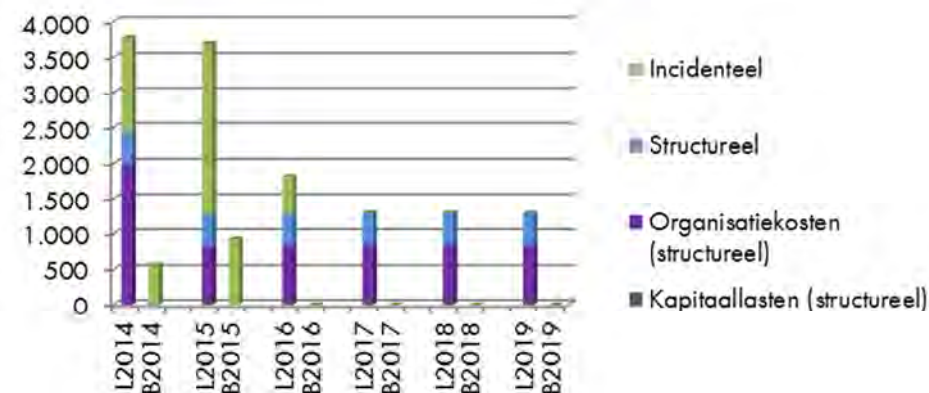
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

Bij aanvang van de Energie Agenda Brabant 2020 is de financiering hiervan voorzien tot 2015. De middelen die nodig zijn voor de periode 2016 - 2020 komen uit de derde tranche investeringsprogramma. Hiervoor zal een breder investeringsvoorstel worden opgesteld.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

5

Uitwerking Mobiliteit

<<

Programma

05.01 Mobiliteit

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

De provincie wil een slim en samenhangend mobiliteitsnetwerk binnen de provincie realiseren dat inspeelt op keuzevrijheid, ketenmobiliteit mogelijk maakt en dat stad en regio goed verbindt. Barrières in het internationale verkeer willen we wegnemen, doorstroming op de economisch belangrijkste assen verbeteren, (inter)nationale knooppunten ontwikkelen en zorgen voor een goede bereikbaarheid van de stedelijke gebieden.

Activiteiten en prestaties

Verbeteren verbindingen binnen Brabant

Ontbrekende schakels en knelpunten wegnemen. De provincie investeert in goede vaarwegen, provinciale wegen en fietspaden. Er wordt ingezet op technische innovaties in het kader van slimme en duurzame mobiliteit en multimodaal goederenvervoer. In 2016 wordt gewerkt aan de volgende knelpunten, zoals het Wilhelminakanaal, N69 en N279-Noord.

Verkeersveiligheid. In 2016 werkt de provincie in samenwerking met alle partners aan een nieuw uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid 2016 – 2020. Het verbeteren van de verkeersveiligheid is gericht op zowel beïnvloeden van gedrag, verbeteren van de infrastructuur en versterken van de handhaving. Het huidige programma (2011-2015) wordt eind 2015/begin 2016 geëvalueerd.

Spoor en Hoogwaardig Openbaar Vervoer. Op basis van de Ontwikkelagenda werken we aan het versnellen van spoorverbindingen en (nieuwe) HOV-lijnen, verknopen van spoor met fiets, bus en P+R voorzieningen, veraangename van stations en openbaar vervoer en aan het ontvlechten van personen- en goederenvervoer over het Brabantse spoornet. In 2016 wordt een uitvoeringsprogramma voorbereid.

Fiets in de versnelling. Verschillende uitvoeringsprojecten worden in 2016 opgeleverd. Daarnaast zal een vervolg op dit programma worden voorbereid met voorstellen voor een samenhangend netwerk van snelfietsroutes die aansluiten op het regionale en

stedelijke fietsnetwerk en zoveel mogelijk inpassen in de ruimtelijke omgeving. Met dit herkenbare netwerk kunnen Brabanders op afstanden tot 20 km sneller, veiliger, gezonder en milieuvriendelijker reizen.

Smart Mobility. De provincie maakt een hernieuwd uitvoeringsprogramma voor Dynamisch Verkeersmanagement (Smart Mobility) om knelpunten in het Brabantse wegennet te helpen oplossen. Zo zorgen we voor ordentelijke verkeersmanagementinstallaties op provinciale wegen en maken we gebruik van nieuwe technologische mogelijkheden.

Versterken internationale bereikbaarheid stedelijk Brabant

Brabantstad Bereikbaar. Samen met regio, Rijk en bedrijfsleven wil de provincie een oplossing vinden voor de ontsluitingsproblematiek en bereikbaarheid van Zuidoost-Brabant en de economisch belangrijke corridors door Brabant. De provincie stelt daarvoor ook zelf middelen beschikbaar, naast een impuls van de rijksoverheid. Daarnaast werkt de provincie samen met haar Brabantstadpartners aan hun bereikbaarheidsprogramma.

Uitvoering afspraken over:

InnovA58: Doorstroming op A58/A67, onder meer door innovatieve toepassingen (c-ITS), Verknoping Brabantcorridor met de Kennis-as A2, Bereikbaarheid oostkant van de Brainport, van Eindhoven (Brainport City) en Eindhoven Airport.

Beter Benutten / bereikbare steden. Het project spookfiles A58 wordt afgerond en opgeleverd. Het programma Beter Benutten Vervolg is volop in uitvoering. Dit programma bevordert de samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden. Het richt zich op logistiek, intelligente transportsystemen en multimodaal bereikbare steden passend bij slim werken en slim reizen. Een belangrijk onderdeel is c-ITS. Ook de *last mile* bereikbaarheid van de grote steden is onderdeel van Beter Benutten.

Internationaal spoor. Dit is onderdeel van de Ontwikkelagenda spoor HOV en knopen. De provincie dringt bij het rijk aan op betere verbindingen met Duitsland en Vlaanderen. Prioriteiten zijn een snelle verbinding met Düsseldorf en de verbinding Roosendaal-Antwerpen.

Goederenvervoer. In het programma Beter Benutten Vervolg is extra inzet op transport en logistiek meegenomen. Een evaluatie van de Brabantse Strategische Visie Goederenvervoer start om te komen tot eventuele aangepaste beleidsvoorstellen met benodigde financiering. De provincie investeert daarnaast fors in het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Meteren- Boxtel en werkt samen met haar partners aan de uitvoering.

Mijlpalen 2016

- Eerste kwartaal: maatregelenpakket Brabantcorridor / Bereikbaarheid Zuidoost-Brabant vastgesteld door PS;
- Afronding van de volgende projecten uit Beter benutten: spookfiles A58, fietsenstallingen Breda;
- Ontbrekende schakels: grootschalige uitrol spookfiles A58;-
Uitvoeringsprogramma bij Ontwikkelagenda spoor, HOV en knooppunten.
- Oplevering snelfietsroute Oss-'s-Hertogenbosch;
- Op alle treinstations en een aantal busstations in Brabant hebben reizigers OV-fiets tot hun beschikking, daarnaast wordt er een commercieel deelfietsensysteem gelanceerd;
- Vaststellen nieuwe programma's Dynamisch Verkeersmanagement;
- Evaluatie Visie Goederenvervoer, met mogelijke actualisatie van deze visie.
- Visie Goederenvervoer, met mogelijke actualisatie van deze visie.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	19.726	169.017	145.203	19.757	14.645	13.655
Organisatiekosten	9.476	4.588	4.679	4.726	4.717	4.682
Lasten	29.202	173.605	149.882	24.483	19.363	18.336
Baten van het Rijk	16.161	32.566	17.143	11.854	10.950	9.950
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	2.472	102.664	1.100	1.100	1.000	1.000
Baten	18.633	135.230	18.243	12.954	11.950	10.950
Saldo lasten en baten	-10.569	-38.375	-131.639	-11.529	-7.413	-7.386
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdrage uit reserve BMIT	-293					
Bijdr.reserve Essent balansverkort	1.364	13.328	0	0	0	0
Bijdrage uit alg.middelen	9.498	25.048	131.639	11.529	7.413	7.386
Totaal dekking saldo	10.569	38.375	131.639	11.529	7.413	7.386

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

De lasten in 2016 zijn ca. € 20,8 mln lager dan in 2015.

a. Middelen voormalig SRE regio deels verwerkt.

Het college heeft op 6 oktober het BDU dekkingsplan vastgesteld. Dit dekkingsplan omvat voor het eerst de besteding van de BDU-middelen van het voormalig SRE. Het besluitvormingsproces van dit dekkingsplan loopt synchroon aan het proces van de begroting, waardoor de meerjarige consequenties van dit plan nog niet zijn verwerkt in de cijfers van de begroting 2016. Bij bestuursrapportage 2015 is echter besloten een bedrag van € 98 mln, op te nemen om de overgekomen verplichtingen in de administratie te kunnen voldoende. Hierdoor lijken de uitgaven op mobiliteitsbeleid in 2015 hoger dan in 2016 (98 mln lager).

b. Uitgaven op PHS in 2016 verwacht

De hogere uitgaven in 2016 worden verklaard door een hoger bedrag op goederenvervoer. Dit komt doordat wij het grootste deel voor de verdiepte ligging in Vught in 2016 verwachten te voldoen (ca 98 mln hoger),

c. Beter Benutten 1.0 en Vervolg

Het programma Beter Benutten 1.0 loopt in 2016 af, waardoor de uitgaven op dit programma in 2016 nihil zijn. In 2015 hebben wij voor het programma Beter Benutten Vervolg enkele begrotingssubsidies reeds verleend, en verwachten wij in 2016 lagere

uitgaven op onze eigen Beter Benutten Vervolg projecten. Per saldo zijn de verwachte uitgaven 17 mln lager in 2016. Deze bijdragen zijn inclusief de cofinancieringsbijdrage van het Rijk, die de provincie namens het Rijk beheert.

d. Alderstafel

In 2016 verwachten we meer uit te geven op het programma Alders tafel (ca € 650 duizend).

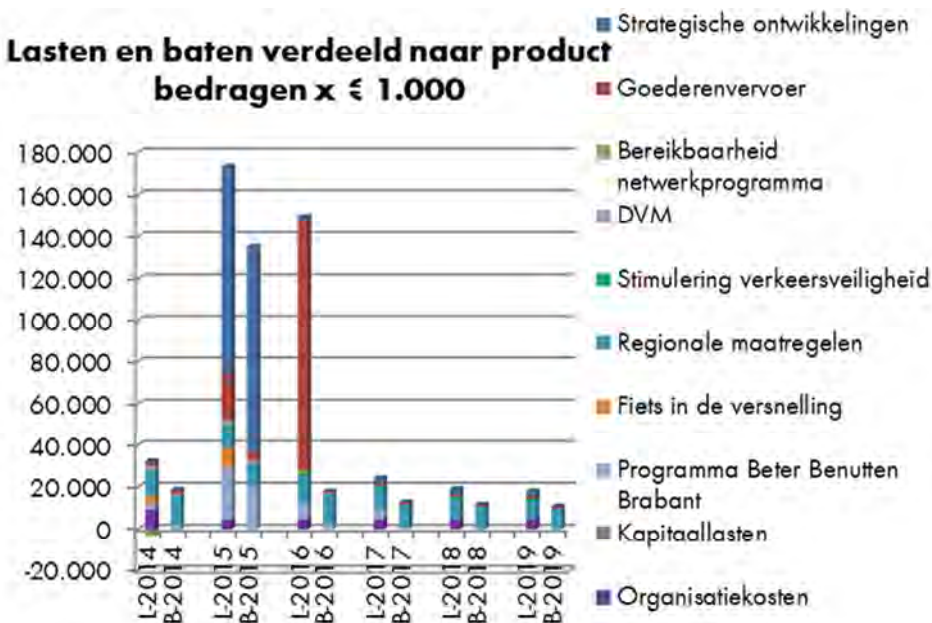
e. Regionale maatregelenpakken

De cofinanciering van de provincie aan de GGA-regio's is in 2015 vanwege het uitblijven van projecten door gemeenten verlaagd. De provincie verwacht in 2016 meer uit te geven, mede op verzoek van de GGA regio's, ca € 6,5 mln. meer

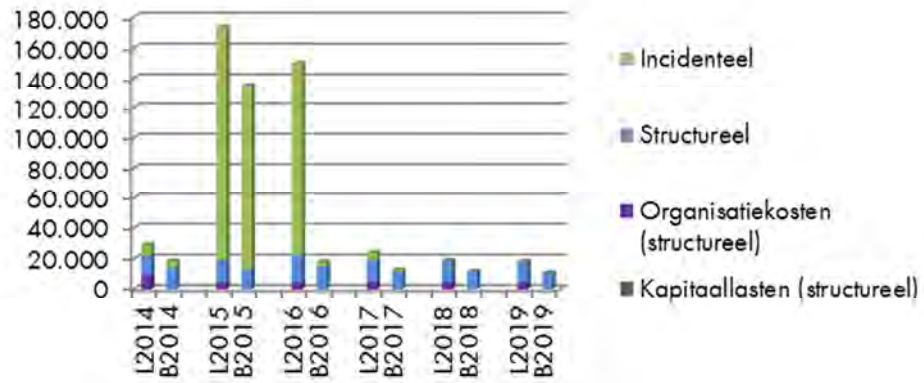
f. Fiets in de Versnelling en DVM

De programma's Fiets in de versnelling en DVM lopen af in 2015, waardoor er in 2016 geen budget beschikbaar is. Zoals in deze begroting valt te lezen, worden eind 2015 en begin 2016 nieuwe voorstellen voorgelegd aan uw Staten. Budget is in 2016 ca € 10 mln lager dan in 2015.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

05.02 Toekomstbestendig Openbaar vervoer (O.V.)

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

We zorgen voor gemakkelijk en goed afgestemd openbaar vervoer en andere slimme mobiliteitsoplossingen op maat. Openbaar vervoer speelt zich af op verschillende schaalniveaus, (inter)nationaal met spoor, regionaal met Hoogwaardig Openbaar Vervoer- en streeklijnen en lokaal door stadsvervoer, regiotaxi en maatwerkoplossingen in verkeerluwe gebieden.

Activiteiten en prestaties

Via de busconcessies in West, Oost en Zuidoost Brabant zorgen we voor stad- en streekvervoer. We zetten stappen om te groeien naar brede mobiliteitsconcessies waarin de diverse vormen van mobiliteit worden gecombineerd (zoals trein, bus, auto, fiets, buurtbus, maar ook nieuwe concepten).

We gaan werken aan een Vernieuwingsagenda voor maatwerk en slimme mobiliteitsoplossingen en zoeken naar vernieuwing van het OV in samenwerking met markt en samenleving. De provincie komt hiervoor in het eerste kwartaal 2016 met een voorstel.

We willen spoorverbindingen en hoogwaardig openbaar vervoer vraaggericht versnellen. Zo draagt de provincie bij aan de elektrificatie en de infrastructurele aanpassingen van de Maaslijn en voeren we een lobby voor internationale spoorverbindingen met Brussel, Düsseldorf en Amsterdam. We zetten in op ontvlechting van openbaar vervoer en goederenvervoer om meer ruimte te maken op het spoor, zoals onze bijdrage in PHS. In het kader van het Landelijk Verbeterprogramma Overwegen komt de provincie met een subsidieregeling voor de cofinanciering voor de overwegen in Brabant.

Mijlpalen 2016

- Gunning, implementatie en start nieuwe concessie Zuidoost Brabant;
- Vernieuwingsagenda OV voor maatwerkoplossingen in verkeersluwe gebieden. Te denken valt aan flexibele vraagafhankelijk vervoerssystemen maar ook gewoon aan deelfietsen en deelauto's.
- Pilots zero emissie voertuigen
- project Nuenen- Eindhoven Centrum- Gennepark/HTCE (door gemeente):

- o HOV2 Churchilllaan/ Winkelcentrum Woensel (december 2016);
- o HOV2 Montgomerylaan Zuid (december 2016).
- Hoogwaardig OV in en om Breda
- Afronding haalbaarheidsonderzoek in het kader van Lange termijn

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	141.692	112.973	71.736	68.661	69.663	70.084
Organisatiekosten	3.903	2.197	2.241	2.264	2.259	2.242
Lasten	145.595	115.170	73.977	70.925	71.923	72.326
Baten van het Rijk	67.496	90.694	68.186	68.661	69.663	70.084
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	53.622	6.876	0	0	0	0
Baten	121.118	97.570	68.186	68.661	69.663	70.084
Saldo lasten en baten	-24.476	-17.600	-5.791	-2.264	-2.259	-2.242
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdrage uit reserve BMIT	6.600					
Bijdrage uit reserve OV	1.067	131	125	125	125	125
Bijdr.reserve Essent balansverkort	12.525	18.045	0	0	0	0
Bijdrage uit alg.middelen	4.284	-576	5.666	2.139	2.134	2.117
Totaal dekking saldo	24.476	17.600	5.791	2.264	2.259	2.242

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

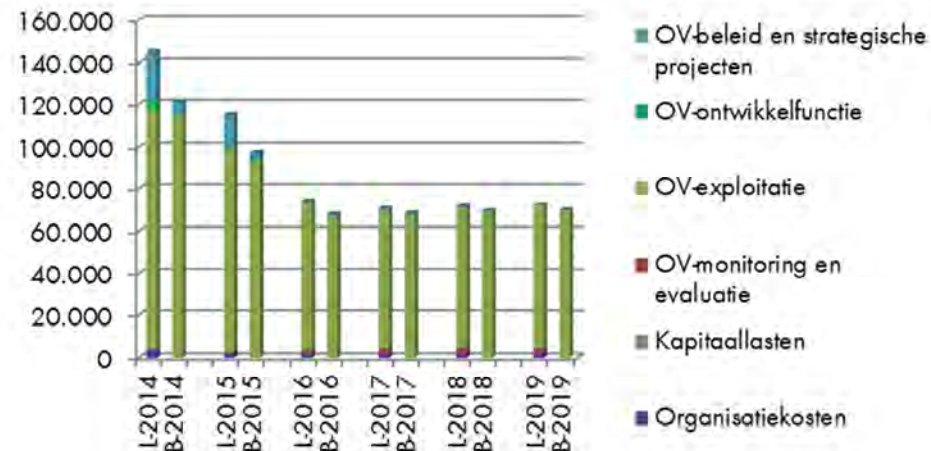
a. Middelen voormalig SRE regio deels verwerkt.

Het college heeft op 6 oktober het BDU dekkingsplan vastgesteld. Dit dekkingsplan omvat voor het eerst de besteding van de BDU-middelen van het voormalig SRE. Het besluitvormingsproces van dit dekkingsplan loopt synchroon aan het proces van de begroting, waardoor de meerjarige consequenties van dit plan nog niet zijn verwerkt in de cijfers van de begroting 2016. Bij bestuursrapportage 2015 is echter besloten een bedrag van € 25 mln, op te nemen om de overgekomen verplichtingen in de administratie te kunnen voldoende. Hierdoor lijken de uitgaven op mobiliteitsbeleid in 2015 hoger dan in 2016 (25 mln lager).

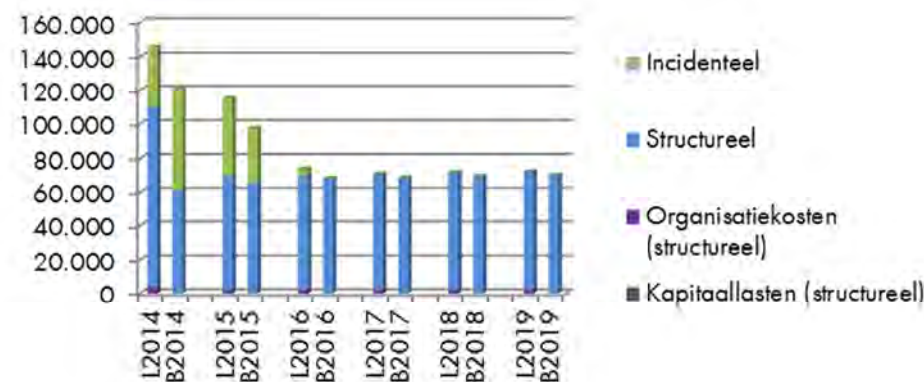
b. Actieprogramma Regionaal OV

In 2015 heeft de provincie de gelabelde rijksbijdrage voor het Actieprogramma Regionaal OV namens het Rijk verleend. Hierdoor zijn de uitgaven in 2016 ca 2,6 mln lager dan in 2015.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

05.03 Infrastructuur/Provinciale wegen

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

De provincie is verantwoordelijk voor de verkeersveiligheid en regionale bereikbaarheid. Daarom houdt de provincie een provinciaal wegennet in stand en breidt dit daar waar nodig uit. In totaal heeft de provincie 560 km wegen in haar bezit en 487 civiele kunstwerken (tunnels, viaducten en duikers).

De provincie verbetert de verkeersveiligheid, bereikbaarheid en leefbaarheid van de provinciale wegen door:

- het oplossen van knelpunten in het regionale wegennet,
- het onderhouden van Brabantse wegen,
- het verbeteren van de verkeersveiligheid van de provinciale wegen,
- het op orde hebben en houden van data.

Activiteiten en prestaties

Het oplossen van knelpunten in het regionale wegennet

In het nieuwe bestuursakkoord ligt de nadruk op het verbeteren van verbindingen binnen Brabant, het versterken van de (inter)nationale bereikbaarheid van stedelijk Brabant en het optimaliseren van wegbeheer, data en veiligheid. Bij de uitvoering van het programma provinciale wegen 2016-2025 wordt op deze koers ingezet. De benodigde vervangingsinvesteringen worden vanuit assetmanagement integraal afgestemd binnen de verschillende thema's (verhardingen, civiele kunstwerken, VRI, OVL, etc.). De hieruit voortkomende projecten worden geprioriteerd en geprogrammeerd en waar mogelijk gecombineerd met reconstructiewerkzaamheden.

Onderhouden van Brabantse wegen

Duurzaamheid krijgt prioriteit bij vervanging/onderhoud van provinciale wegen door bijvoorbeeld duurzame (Biobased) materialen toe te passen. Met Rijkswaterstaat willen we nauwer samenwerken op het gebied van calamiteiten en gladheidsbestrijding. Bij het onderhouden bekijkt de provincie nieuwe manieren van werken door innovatieve onderhoudsbestekken in de markt te zetten. De regelgeving voor vergunningen worden vereenvoudigd, maar ook bekijkt de provincie of het aanvragen van vergunningen te digitaliseren is. In 2016 starten we met de pilot inzet RWS-inspecteurs op N279/N261 t.b.v. Incident Management.

Verkeersveiligheid en data op orde

Bij het onderhouden van onze wegen en het oplossen van knelpunten in het regionale wegennet staat de verkeersveiligheid voorop. De provincie werkt toe naar een innovatieve wijze om met data om te gaan. In 2016 ontwikkelt de provincie een meerjarige kwaliteitsvisie van het onderhoud van onze provinciale wegen, waarbij we ons ambitieniveau aangeven voor prijs/kwaliteit van beheer en onderhoud. Daarbij ontwikkelen we kwaliteitsindicatoren om het functioneren van de provinciale wegen in relatie met het totale wegennet te beschrijven.

Mijlpalen 2016

- N260 Omlegging Baarle: start uitvoering (voorjaar) 2016
- N605 Aanleg rondweg Gemert (voorjaar) 2016
- N615 Onderhoud Nuenen – Beek en Donk km 1.000 – 10.019 (voorjaar) 2017
- N618 Onderhoud Boxtel – Schijndel km 1.000 – 7.994 (najaar) 2016
- N625 Studie 's-Hertogenbosch – Oss km 1.836 – 20.173 (najaar) 2016
- N629 Reconstructie Oosterhout – Dongen km 1.000 – 4.863 (najaar) 2016
- N269 Onderhoud Reusel – Tilburg km 3.285 – 18.334 (najaar) 2016

Daarnaast worden diverse (kleinere) infrastructurele projecten in 2016 afgerond conform het programma provinciale wegen

Aan de volgende projecten wordt in 2016 gewerkt:

- komomleidingen (de omlegging Baarle (N260),
- Omlegging Haps (N264)
- Oudenbosch (N641),
- N69,
- N279-Noord, waarbij de nieuwe weg in 2016 in gebruik wordt genomen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Programmalasten	88.786	142.000	163.983	163.978	135.063	74.448
Organisatiekosten	20.495	19.144	19.348	19.542	19.506	19.358
Lasten	109.280	161.144	183.331	183.520	154.569	93.806
Baten van het Rijk	20.441	56.829	58.372	65.447	18.944	17.003
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	2.230	1.494	1.335	1.346	1.357	1.369
Baten	22.671	58.323	59.708	66.793	20.301	18.372
Saldo lasten en baten	-86.609	-102.821	-123.623	-116.727	-134.268	-75.434
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdrage uit alg.reserve BA-midde	600					
Bijdr.reserve Essent balansverkorti	9.281					
Bijdr.res.spaar en investeringsfonc	8.501	38.514	194.573	58.700	73.700	8.250
Bijdrage uit res.herhuivsv.districten	77	85	100	4.876	0	0
Bijdrage uit alg.middelen	68.150	64.222	-71.050	53.151	60.568	67.184
Totaal dekking saldo	86.609	102.821	123.623	116.727	134.268	75.434
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Raming				
(investerings)	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Materieel provinciale wegen	0	31	757	716	513	452
Steunpunten en Districtskantoren	77	85	100	4876	0	0
Wegeninvesteringen	24.762	26.432	34.061	28.040	29.850	31.300
Benutten (DVM)	203	10	0	0	0	0
N261	41.752	40.327	0	0	0	0
Komomleidingen	1.224	4.480	5.620	2.147	929	0
Infraprojecten in Voorbereiding	1.700	1.278	0	0	0	0
Totaal investeringen	69.718	72.643	40.538	35.779	31.292	31.752

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

a. Komomleidingen

In 2016 zijn de komleidingen volop in uitvoering. Dat is terug te vinden in het investeringsvolume van de weginvesteringen (ca 1,2 mln hoger), maar ook in de hogere exploitatiebijdrage uit de BDU (ca. 4 mln).

b. N261

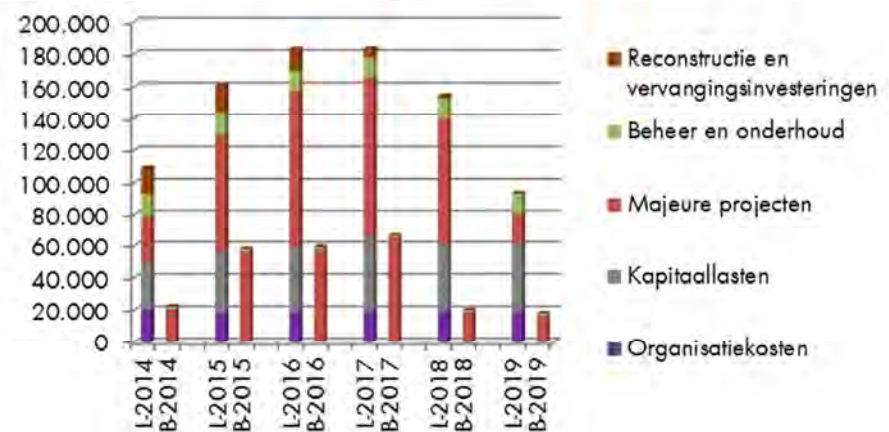
Voor de investeringen in de N261 zijn exploitatiemiddelen uit de BDU beschikbaar en investeringsvolume (middelen die geactiveerd worden). Besloten is het

investeringsvolume eerst aan te wenden, waardoor de kapitaalslasten in 2016 hoger worden door de investeringen in 2014 en 2015.

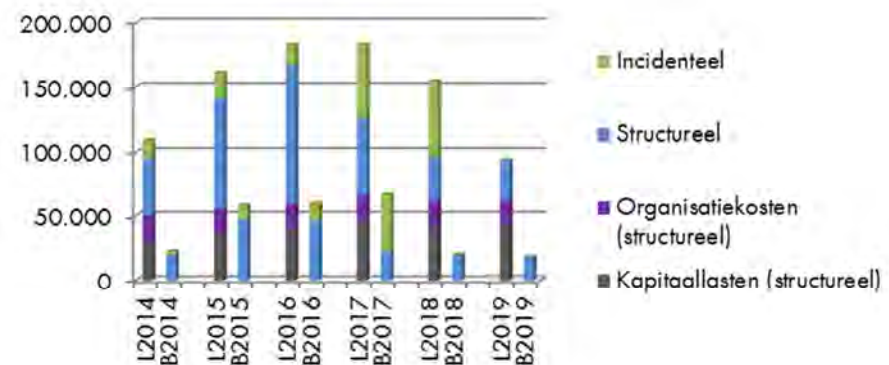
c. Majeure projecten

In 2016 wordt ca € 26 mln meer uitgegeven op Majeure projecten. De N279-Noord en N69 zijn volop in uitvoering, en 2016 is het laatste jaar waarin we uitgaven verwachten op de N261.

Lasten en baten verdeeld naar product
bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten
(bedragen x € 1.000)

Uitwerking Cultuur en samenleving

[<<]

[Programma]

06.01 Cultuur en erfgoed

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Het versterken van het vestigings- en leefklimaat van Brabant door een hoogwaardige culturele infrastructuur en een sterke regionale identiteit. Met een gedeelde verantwoordelijkheid samenwerken (met overheden, culturele ondernemers, onderwijs, bedrijfsleven en publiek) aan een cultureel systeem met een brede basis en een (inter)nationale toonaangevende top. In 2016 starten we met de uitvoering van het uitvoeringsprogramma cultuur 2016-2020 en het beleidskader erfgoed 2016-2020. Hierin zijn de ambities uit het bestuursakkoord geoperationaliseerd. Vanaf 2016 voeren we dit uit.

Cultuur

De culturele sector draagt bij aan het versterken van de sociale veerkracht en het vestigingsklimaat in de provincie. We willen daarvoor:

- Een sterke culturele basisinfrastructuur op het gebied van breedte cultuur (amateurkunst, bibliotheken, binnen en buitenschoolse, cultuureducatie) en professionele kunst (podium en visuele kunsten);
- een cultureel systeem waar ruimte is voor verandering, experiment en verbinding om te kunnen reageren op ontwikkelingen en initiatieven die in de samenleving spelen;
- Kennis ontwikkelen, bijdragen aan stevige netwerken en continue in dialoog zijn met stakeholders.

Brabant C

- De missie van Brabant C is kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau in Brabant mogelijk maken en het cultuursysteem van Brabant te versterken.
- Brabant C bouwt aan netwerken, gaat actief op zoek naar projecten (scouten en aanjagen) en kiest voor de gevraagde (co)financiering een bij dat project passende vorm. Dat kan een participatie, een garantstelling, een lening of een subsidie zijn.

Erfgoed

De verbeeldingskracht van erfgoed (geeft identiteit, maakt trots, inspireert en werft) en de verbindingskracht van erfgoed (zorgt voor (nieuw) leven in de leefomgeving, vergroot

ontmoeting, community-gevoel, bindt en verbindt) dragen bij aan de sociale veerkracht van Brabant. We gaan deze kracht van erfgoed voor de samenleving benutten door:

- Samen met een netwerk uit de samenleving focus aan te brengen in de 4 verhalen van Brabant (continu en dynamisch proces), die richting geeft aan onze provinciale inzet voor het brede erfgoedbeleid en ook voor het programma erfgoedcomplexen.
- Vanuit de 4 verhalen verbindingen te leggen met hedendaagse cultuur, de samenleving, de economie, leefbaarheid, natuur en ruimte, met onderwijs- en kennisinstellingen, met onze uitvoeringsorganisaties en met de erfgoedinstellingen.
- Onze 4 verhalen beter zichtbaar te maken voor een breder publiek en de marketingkracht van erfgoed te vergroten
- Aan te haken bij initiatieven uit de samenleving die passen binnen de 4 verhalen van Brabant. We helpen mee aan het verbeteren, opschalen en mogelijk maken (maatwerk) van de initiatieven en verbinden partijen rondom een initiatief in netwerken.
- Samen te werken met andere maatschappelijke opgaven binnen de provincie bijv. met betrekking tot Grote erfgoedcomplexen, marketing, het verankeren van erfgoedwaarden in ruimtelijk beleid, ruimtelijke kwaliteit rondom waterlinies, verduurzaming van monumenten en leefbaarheid rond vrijkomende kerken.

Zo bieden we ons karakteristieke verleden toekomst. Deze aanpak is uitgebreid vastgelegd in het nieuw beleidskader erfgoed 2016-2020, dat ter besluitvorming voorligt in PS in november 2015.

Activiteiten en prestaties

Erfgoed

- Uitvoering Erfgoedbeleid in 2016 e.v. na vaststelling beleidskader erfgoed 2016-2020. Als vervolg op de evaluatie van het erfgoedbeleid in 2014 en de uitwerking van het nieuwe bestuursakkoord volgens de aanpak die daarin staat.

En daarmee realiseren we dat

- Focus binnen de vier verhalen van Brabant is bepaald met een uitgeschreven verhaal ter inspiratie. Daarmee geven we richting aan onze provinciale inzet.
- Een netwerk van partijen zich bezig houdt met beheer, (her)ontwikkelen en toeristisch ontsluiten van erfgoed in het betreffende verhaal

- Een netwerk van partijen zich bezig houdt met beheer, (her)ontwikkelen en toeristisch ontsluiten van erfgoed in het betreffende verhaal
- Erfgoed beter zichtbaar is en meer marketingkracht heeft voor een breder publiek.
- We initiatieven uit de samenleving in beweging brengen en eventueel mogelijk maken als ze passen binnen onze verhalen.
- Wij bijdragen aan behoud van erfgoed, via het vertellen van het verhaal, door herbestemming en/of door restauratie.
- De provinciale erfgoed infrastructuur meer gaat samenwerken om de opgave effectief en efficiënt op te pakken.
- We samenhang in kennis over erfgoed en kennis toepasbaar maken voor de praktijk

Cultuur

- Uitvoering uitvoeringsprogramma Cultuur 2016 – 2020 onder voorbehoud vaststelling voorjaar 2016

Amateurkunst, cultuureducatie en informatiebeleid

- Uitvoering interbibliothecair leenverkeer en stimulering innovatie van de fysieke bibliotheek
- Opdrachtverlening aan uitvoeringsorganisatie o.b.v. jaarlijkse werkplannen gericht op de realisatie van de beleidsdoelstellingen (Kunstbalie)

Gericht op:

- o Ondersteunen culturele organisaties bij de transitie naar professionalisering en samenwerking met andere domeinen zoals welzijn, zorg, sport en economie;
- o Ondersteunen van scholen en leerlingen dat gebruik maakt van cultuureducatie;
- o Kennis op gebied van amateurkunst en cultuureducatie.
- Vervolg geven aan eind 2015 vast te stellen actieprogramma buitenschoolse cultuureducatie;
- Versterken van startkwalificaties voor de arbeidsmarkt via te ontwikkelen programma taalvaardigheid en mediawijsheid.

Professionele kunsten

- Uitvoeren podiumkunstenplan 2012-2016;
- Voorbereiding plan nieuwe kunstenplanperiode 2017-2020
- Opdrachtverlening aan uitvoeringsorganisatie o.b.v. jaarlijkse werkplannen gericht op de realisatie van de beleidsdoelstellingen (BKKC).

Gericht op:

- o Het versterken van het cultuurondernemerschap van culturele instellingen (marketing, crowdsourcing, advies);

- o Innovaties in de culturele sector o.a. door de implementatie van de impuls gelden;
- o Het delen van kennis binnen en tussen het culturele veld;
- o Via Brabant DC bijdragen aan internationale netwerk Districts of Creativity en deze verbinden met Brabantse Stakeholders.
- Voorbereiding van Talentontwikkelingsprogramma voor periode 2017-2020

Kennis, netwerken en dialoog

- Intensivering van overleg met Brabantse gemeenten, culturele organisaties, onderwijs en bedrijfsleven
- Ontwikkeling van een monitoringssystematiek om de voortgang van beleid te monitoren.

Brabant C Fonds (06.01.04.)

Het Brabant C Fonds versterkt en vergroot het kunst- en culturaanbod van Brabant.

Provinciale Staten hebben hiervoor een bedrag van € 25 mln. beschikbaar gesteld/gereserveerd voor de eerste tranche van het fonds (PS 33/14).

- Financieren van 20 à 30 projecten van initiatiefnemers met een gezamenlijk plafond van € 6 miljoen, verdeeld in grote projecten (> € 65.000 financiering) en kleine projecten (€ 25.000 < € 65.000);
- Scouten en begeleiden van projecten naar het gewenste niveau van de (inter)nationale ambitie;
- Organiseren van netwerkactiviteiten; fysieke bijeenkomsten door het jaar heen en digitale netwerkactiviteiten, waaronder (sociale)media activiteiten.

Mijlpalen 2016

Erfgoed:

- Basisinfrastructuur is op orde. Het erfgoedveld wordt gestimuleerd om te komen tot meer samenwerking. Vooralsnog vanuit de netwerk- en ketenaanpak.
 - Verhalen van Brabant zijn sturend voor de inzet van het instrumentarium.
 - Een nieuwe manier van bijdragen aan restauraties is geformuleerd met striktere voorwaarden zoals aansluiting bij onze inhoudelijke keuzes en duurzame exploitatie/herbestemming.
 - Er zijn zowel voor erfgoed breed als voor grote erfgoedcomplexen divers initiatieven in beweging gebracht/haalbare businesscases tot stand gekomen.

Cultuur

Actieprogramma Buitenschoolse Cultuureducatie;

- Nieuw kunstenplan 2017-2020
- Nieuw programma cultuureducatie 2017-2020
- Programma taalvaardigheid en media.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	40.099	45.142	32.060	30.820	28.783	23.735
Organisatiekosten	7.339	6.752	6.886	6.955	6.942	6.890
Lasten	47.438	51.895	38.946	37.775	35.725	30.624
Baten van het Rijk	1.195	3.972	0	0	0	0
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	1.125	738	737	737	737	736
Baten	2.320	4.710	737	737	737	736
Saldo lasten en baten	-45.118	-47.184	-38.209	-37.038	-34.989	-29.888
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdrage uit res.instand.erfgoed	3.944	8.762	3.422	3.300	3.300	3.100
Bijdrage uit alg.res.BA middelen	4.000					
Bijdr.reserve investeringsagenda	4.123	8.925	6.750	6.750	4.750	0
Bijdr.AR regionale stuurverstr.	-1.653					
Bijdrage uit alg.middelen	34.704	29.497	28.037	26.988	26.939	26.788
Totaal dekking saldo	45.118	38.422	34.787	33.738	31.689	26.788

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

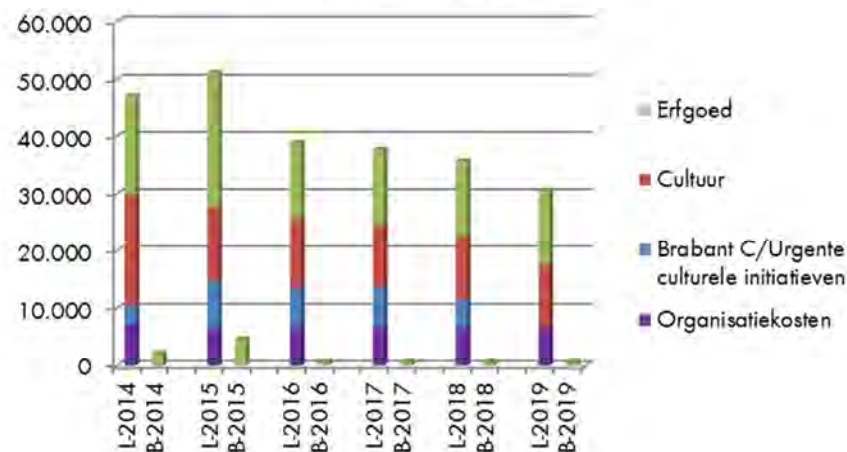
De raming van de lasten in 2016 is € 13,1 mln lager dan in 2015. Dit wordt o.a. veroorzaakt door de volgende effecten:

- Uitvoeringsprogramma Erfgoed: het Uitvoeringsprogramma uit de voorgaande bestuursperiode is per 2015 afgerond. Voor 2015 was een inzet van € 3,2 mln geraamd.
- Werkgelegenheidsimpuls restauratie: in 2015 is voor € 4 mln ingezet voor de restauratie van monumenten i.h.k.v. werkgelegenheidsimpuls. Voor 2016 is geen inzet opgenomen in de begroting.
- Instandhouding erfgoed en Doeluitkering Monumenten: De raming voor 2016 is € 1,3 mln lager dan in 2015. In 2015 zijn restauratiesubsidies verleend die voor 2014 waren gepland.
- Subsidieregeling Podiumkunsten: Enkele beschikkingen voor 2015 en 2016 zijn in 2015 afgegeven, als gevolg hiervan komen de lasten van de beschikking ten laste van 2015. Als gevolg hiervan is de raming 2016 € 1 mln lager dan 2015.
- Jheronimus Bosch 500: de inzet voor Jheronimus Bosch 500 eindigt na 2015, waardoor de begroting met € 1,5 mln afneemt.

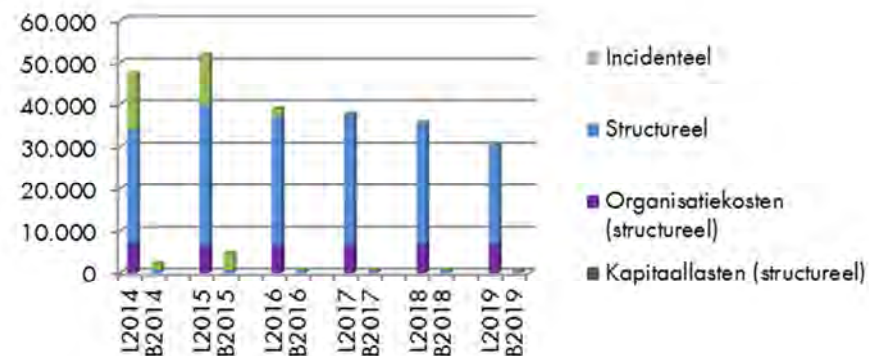
Baten

De baten van het Rijk nemen met € 4,0 mln af. Deze afname is het gevolg van een stelselwijziging. In 2016 zal € 1.7 mln aan inkomsten ontvangen worden van het Rijk voor de restauratie van rijksmonumenten.

Lasten en baten verdeeld naar product
bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten
(bedragen x € 1.000)

06.03 Samenleving

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Het versterken van sociale veerkracht. Bijdragen aan een gezonde, sociale en veilige leefomgeving in Brabant, die mensen uitnodigt om actief mee te doen.

Brabant kenmerkt zich door een fijnmazig en aantrekkelijk mozaïek van stad en platteland. Het maakt de provincie aantrekkelijk om er te wonen, te werken en te recreëren. De Brabantse gemeenschap is veerkrachtig en vitaal. Brabanders voelen zich verbonden met hun leefomgeving en zetten zich met veel creativiteit en kracht in voor verbetering en innovatie. Dat geldt voor steden, dorpen en regio's. Deze unieke kracht van Brabant biedt volop kansen om, een sociaal en een cultureel aantrekkelijk klimaat te bevorderen dat jong en oud boeit en bindt.

De opdracht voor Samenleving is om relevante ontwikkelingen te signaleren, te agenderen en mee te ontwikkelen. Daarnaast zorgen we ervoor dat deze ontwikkelingen ook deel uitmaken van onze provinciale programma's en gebiedsagenda's.

Hiervoor is adequate toerusting van belang. Dit betekent de beschikbaarheid van een compacte, flexibele infrastructuur met stevige wortels en vertakkingen in Noord-Brabant. We zorgen samen met andere organisatie dat sociale opgaven worden uitgewerkt zoals kwaliteit van de woon- en leefomgeving, inspelen op demografische veranderingen en bevorderen van een gezonde leefomgeving.

Activiteiten en prestaties

- Afronden van het programma Leefbaarheid@Brabant
 - o (Administratieve) afhandeling 30 L@B projecten
 - o Ophalen "lessons learned" van programma L@B
 - o 2 tranches Doebudgetten-regeling (onder voorbehoud van de resultaten van de evaluatie 1° 2 tranches)
 - o Afronding 2 uitgestelde IDOPs

- Onderzoek naar, kennen en verkennen van de ontwikkelingen in sociale veerkracht en effecten van de demografische veranderingen
 - o Monitor Sociale Veerkracht
 - o Relevante ontwikkelingen in de 3 zorgtransities en demografische transformaties ontsluiten voor betrokken partners en maatschappelijke organisaties
 - o Opdrachtverlening en aansturing van provinciale uitvoeringsorganisaties
 - o Versterken van de kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen
- O Participatie in provinciale programma's, als agrofood, omgevingsvisie, mobiliteit, milieu, water, zorginnovatie, leegstand, sport en cultuur.

Mijlpalen 2016

- Monitor Sociale Veerkracht 2016 (najaar 2016)
- Kennisbank transitie uitgebreid naar 4 deeltijds thema's (juli 2016)
- Afronding Doebudgetten-regeling (zomer 2016)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	229.345	10.207	5.631	5.231	5.231	5.232
Organisatiekosten	6.363	4.497	4.586	4.632	4.624	4.589
Lasten	235.707	14.704	10.217	9.863	9.855	9.820
Baten van het Rijk	214.861	0	0	0	0	0
Baten van de EU	-804	0	0	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Baten	214.057	0	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-21.650	-14.704	-10.217	-9.863	-9.855	-9.820
<u>Dekking saldo lasten en baten</u>						
Bijdr.res.cofin Europese progr.	-171					
Bijdr.res.balansverkorting	820					
Bijdr.AR regionale stuctuurverst.	-199					
Bijdrage uit reserve IDOPS	4.281	700	400	0	0	0
Bijdrage uit alg.middelen	16.919	14.004	9.817	9.863	9.855	9.820
Totaal dekking saldo	21.650	14.704	10.217	9.863	9.855	9.820

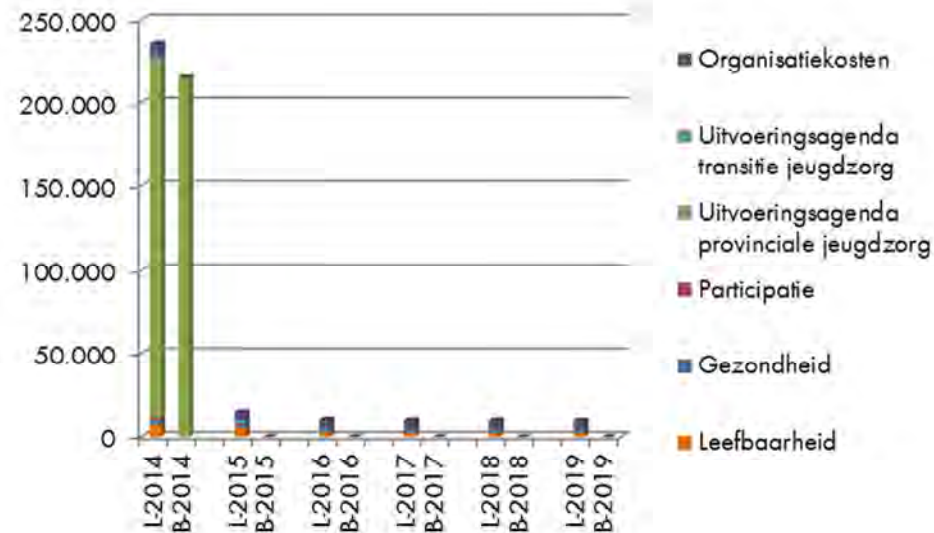
Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

Lasten

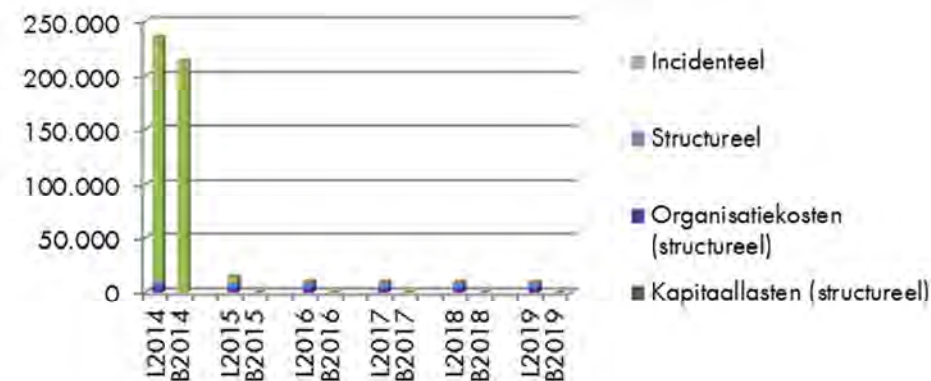
De raming van de lasten in 2016 is € 4,6 mln lager dan in 2015. Dit wordt o.a. veroorzaakt door de volgende effecten:

- Leefbaarheid@Brabant: het Uitvoeringsprogramma uit de voorgaande bestuursperiode is per 2015 afgerond. De inzet voor leefbaarheid in 2015 bedraagt € 2,6 mln.
- K2: In 2015 heeft K2 zich ingezet voor de ondersteuning van de gemeenten bij de transitie van de jeugdzorg. Doordat de transitie van de jeugdzorg naar gemeenten is gerealiseerd, wordt na 2015 de subsidierelatie afgerond. De subsidie in 2015 bedraagt € 2 mln.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

06.04 Sociaal-cultureel beleid

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Doelstelling

Deze productgroep is gericht op prestaties die ondersteunend zijn aan de beoogde beleidsdoelstellingen van het programma Cultuur & Samenleving. De productgroep is gericht op de algemene versterking van het sociaal cultureel beleid, bibliotheekondersteuning, informatievoorziening en sport.

Sportplan

Het Sportplan Brabant 2016 is een brede investering in de Brabantse samenleving. Door te investeren in sport, investeert de provincie in een regio waar mensen graag willen wonen en bedrijven zich willen vestigen. Sport draagt bij aan een bruisend leef- en vestigingsklimaat, en dat is nodig om te kunnen behoren tot de Europese top van kennis- en innovatieregio's.

Met het Sportplan Brabant willen we bereiken dat:

- Brabant meer naam en faam krijgt als (top)sportprovincie (branding) en Brabanders daar trots op zijn;
- De Brabantse economie profiteert van de aanwezigheid van sport (economische spin-off);
- Brabanders met een beperking, ouderen en de Brabantse jeugd meer (kansen krijgen om te) gaan sporten (participatie).

Vastgelegd in Statenvoorstel "Sportplan Brabant 2016" (december 2011). Nulmeting in 2012, tussenmeting in 2014 uitgevoerd (Statenmededeling najaar 2014). Eindmeting voorzien in 2016

Activiteiten en prestaties

In 2016 voeren we de volgende activiteiten uit, in samenwerking met Sportservice Noord-Brabant, het CTO in Eindhoven, de gemeenten, NOC*NSF en anderen:

- Breedtesport waaronder gehandicaptensport: vorming regionale loketten voor gehandicaptensport. Ondersteuning Jeugdsportfonds Brabant;

- Topsportaccommodaties: afronding topsportaccommodaties (Flik-Flak in Den Bosch), HC Den Bosch en Oranje Zwart/Eindhoven) en bijdragen aan optimaal gebruik van de reeds afgeronde projecten voor zowel topsport als breedtesport;
- Innovatie: afronding lopende fieldlab-ontwikkeling. Zorgen voor continuïteit in samenwerking bedrijfsleven, onderwijs en sport;
- Evenementen: ondersteuning geven aan tenminste 5 topsportevenementen in Brabant, en daarbij aansturen op economische en maatschappelijke spin-off (in afstemming met organisaties, bonden, VisitBrabant e.v.a.);
- Talentontwikkeling: versterken talentontwikkeling door de uitbouw van CTO Eindhoven tot Topsport Brabant. Via deze uitvoeringsorganisatie ondersteuning geven aan 10 programma's van sportbonden;
- Verbinden van sport met andere maatschappelijke sectoren (gezondheid, onderwijs, leefbaarheid, innovatie) via netwerkbijeenkomst BrabantSport, en via een publiekscampagne samen met Brabantse topsporters.
- Opdrachtverlening aan Sportservice Noord-Brabant om bij te dragen aan de doelstellingen zoals opgenomen in het Sportplan Brabant 2016
- Vorbereiding nieuw sportplan voor de periode vanaf 2016

Mijlpalen 2016

Sportplan

- Nieuw sportplan voor periode vanaf 2016
- 3 gerealiseerde topsportaccommodatie;
- 5 topsportevenementen mogelijk gemaakt;
- 10 talentenprogramma's mogelijk gemaakt;
- 2 nieuwe loketten voor gehandicaptensport mogelijk gemaakt;
- Netwerkbijeenkomst Sport gerealiseerd.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Programmalasten	11.437	14.101	14.718	7.297	7.307	7.308
Organisatiekosten	2.433	1.639	1.672	1.689	1.686	1.673
Lasten	13.870	15.741	16.390	8.985	8.992	8.981
Baten van het Rijk	0	0	0	0	0	0
Baten van de EU	0	0	0	0	0	0
Overige baten	1.105	1.100	100	100	0	0
Baten	1.105	1.100	100	100	0	0
Saldo lasten en baten	-12.765	-14.641	-16.290	-8.885	-8.992	-8.981
Dekking saldo lasten en baten						
Bijdrage uit res.investeringsagend	3.931	5.590	7.187	0	0	0
Bijdrage uit risicoreserve			1.200			
Bijdrage uit alg.middelen	8.834	9.051	7.902	8.885	8.992	8.981
Totaal dekking saldo	12.765	14.641	16.290	8.885	8.992	8.981

Toelichting op de verschillen tussen begroting 2016 en 2015

Lasten

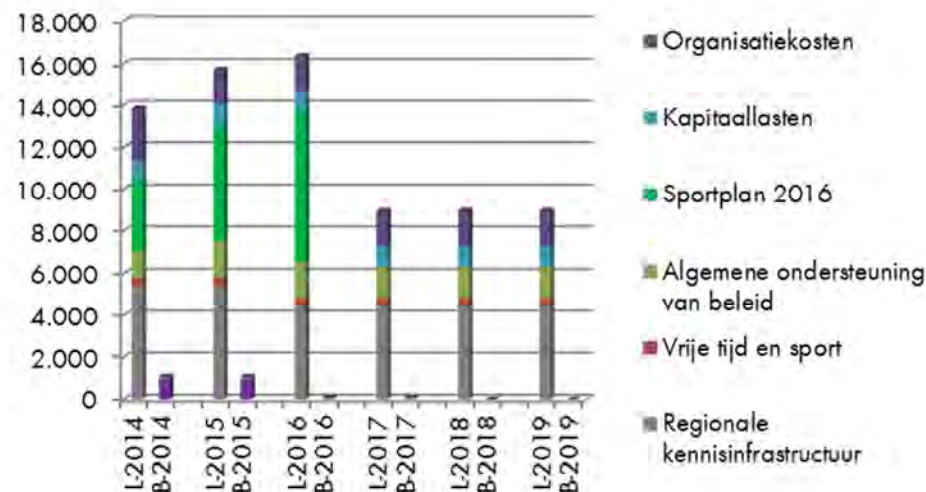
De raming van de lasten in 2016 is € 0,6 mln hoger dan in 2015. Dit wordt o.a. veroorzaakt door de volgende effecten:

- Sportplan 2016: De geraamde lasten zijn in 2016 € 1,6 mln hoger dan in 2015.
- Het programma Content is na 2015 afgerond. De subsidie bedraagt in 2015 € 1 mln.

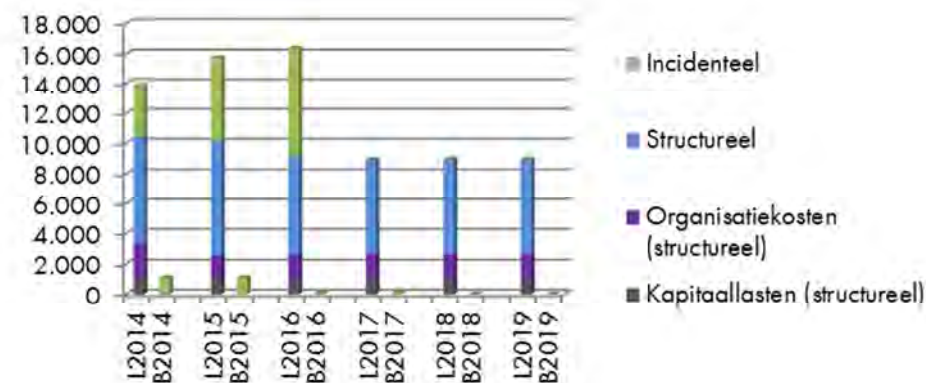
Baten

De baten zijn per 2016 € 1 mln lager dan in 2015. Met Omroep Brabant zijn afspraken gemaakt over de terugbetaling van reserves in de periode 2013 t/m 2015.

Lasten en baten verdeeld naar product bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten (bedragen x € 1.000)

-

Financiële begroting

[<<]

Financiële begroting

Algemene grondslagen voor de begroting en jaarstukken

- De begroting is opgesteld met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (**BBV**) daarvoor geeft.
- Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van lasten en baten van toepassing.
- De begroting geeft volgens de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten.
- De baten en lasten worden tenzij anders vermeld, toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.
De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen worden genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij:
 - a. De hoogte van de subsidie expliciet is verbonden aan de te leveren prestaties (p x q subsidies), voorbeeld hiervan is een vast bedrag aan subsidie per aangelegd bushokje;
 - b. De subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet toe te rekenen is aan volgende begrotingsjaren (bijvoorbeeld (1) een subsidie jeugdzorg toegekend in 2014, maar voor exploitatiejaar 2015, (2) een toekenning van een beschikking voor een project in 2014, maar in de beschikking wordt expliciet aangegeven dat het project uitgevoerd zal worden in 2016);
 - c. Op basis van het subsidieproces de indruk bestaat dat de start van het project expliciet is gepland in een ander boekjaar (bijvoorbeeld het eind december nog toekennen van subsidies). Bij de start van een project kan hierbij ook gedacht worden aan voorbereidingswerkzaamheden, zoals opmaken van bestek, tekeningen e.d.
 - d. Per balansdatum al een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de eventueel terug te vorderen subsidie (dit corrigeren op de last). Dan wordt een vordering te opgenomen in de jaarverslaggeving (inclusief correctie op de lasten) indien op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat welk deel van de toegekende subsidies zal worden ingetrokken dan wel lager zal worden vastgesteld. Indien blijkt dat dit bijvoorbeeld op basis van de afgelopen jaren geen constant beeld oplevert en derhalve geen betrouwbare inschatting gemaakt kan worden, dan wordt de vordering uit voorzichtigheid nog niet verantwoord.
- Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.
- Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.
- Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.
- Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen.
- Uitgaven ten laste van bestemmingsreserves worden op de exploitatie verantwoord, uitgaven ten laste van voorzieningen worden direct ten laste van de desbetreffende voorziening gebracht. Toevoegingen aan en bijdragen van reserves worden verantwoord bij de resultaatbestemming. De toevoeging aan en vrijval van voorzieningen wordt in het overzicht van baten en lasten opgenomen.
- De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende onderdeel anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.
- De vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.
- De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs c.q. de vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen.
- De obligaties worden gewaardeerd tegen nominale waarde omdat ze aangehouden worden tot einde looptijd. Wat bij aankoop meer (of minder) wordt betaald wordt als agio (of disagio) geactiveerd en afgeschreven over de looptijd van de betreffende obligaties.
- Afschrijvingen geschieden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Afschrijvingen vinden plaats overeenkomstig het door PS vastgestelde beleid.
- Bijdragen aan investeringen van derden worden niet geactiveerd.

- Op geactiveerde investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut kan extra worden afgeschreven.
- Een actief dat buiten gebruik wordt gesteld, wordt op het moment van buitengebruikstelling voor de resterende boekwaarde afgeschreven.
- De kapitaalverstrekkingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats.
- Uitzondering hierop zijn de deelnemingen NV BNG, NV Waterschapsbank, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie NV, NV Brabant Water, NV Delta Nutsbedrijf, NV Eindhoven Airport, BV TOM en CV TOM. De kapitaalverstrekking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.
- Verstrekte leningen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig wordt een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.
- De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.
- De overige uitzettingen (obligaties) worden gewaardeerd tegen nominale waarde of duurzaam lagere waarde. De nominale waarde van de beleggingsportefeuille wordt bepaald door de aflossingsbedragen van de obligaties zoals deze na afloop van betreffende looptijd van de effecten plaatsvinden.
- De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.
- De liquide middelen worden tegen nominale waarde opgenomen.
- De reserves zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Toevoegingen en onttrekkingen vinden plaats op basis van besluiten van Provinciale Staten en geschieden altijd in het kader van resultaatbestemming.
- De voorzieningen zijn gewaardeerd op het nominale bedrag van de daaraan ten grondslag liggende verplichtingen c.q. de voorziene verliezen.
- De vaste schulden, schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer, worden gewaardeerd tegen de nominale waarde minus de aflossingen.
- De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.
- Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, wordt hiervan in de begroting en jaarstukken in de bijlagen een specificatie opgenomen.

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) onderscheidt de programmabegroting als begrotingsdocument van PS en de productenraming als begrotingsdocument voor GS.

Het BBV legt het autorisatieniveau van de begroting op het totaal van de lasten en baten per programma. Provinciale Staten hebben er in 2004 voor gekozen het autorisatieniveau

niet te bepalen op programmaniveau maar op het totaal van de programmatische lasten en van de baten van de productgroepen die bij die begrotingsprogramma's horen. Het productgroepniveau vormt daarmee het scharnier tussen de begroting enerzijds en de productenraming anderzijds.

Het BBV schrijft voor dat de financiële begroting dient te bestaan uit:

- I het overzicht van lasten en baten op autorisatieniveau met toelichting;
- II de uiteenzetting van de financiële positie met toelichting

I Financiële positie: Overzicht van lasten en baten

Basis

De begroting 2016 bestaat uit de oorspronkelijke ramingen van ongewijzigd beleid met daarbij de ramingen van de doorwerking van PS-besluiten en GS-besluiten t/m 18 september 2015.

De basis voor de begroting en de meerjarenraming, is het financieel perspectief dat ten behoeve van het bestuursakkoord is opgesteld.

Algemene dekkingsmiddelen - Provinciefonds

De algemene uitkering uit het provinciefonds komt in de septembercirculaire van het Rijk voor 2016 uit op -/- € 1,9 miljoen.

Vooralsnog is in onze begroting een bedrag van € 0 geraamd omdat een negatieve algemene uitkering niet mogelijk is. Met het rijk is nog overleg gaande hoe dit wordt opgelost.

De uitkering van het provinciefonds volgt de ontwikkeling van de rijksuitgaven (normeringsmethodiek, waarin indirect de algemene loon- en prijsstijgingen doorwerken).

Algemene dekkingsmiddelen -Opcenten motorrijtuigenbelasting

Bij het bestuursakkoord 2015-2019- Beweging in Brabant is besloten dat de provincie gedurende de looptijd van het bestuursakkoord 2015 t/m 2019 vasthoudt aan het opcententariaf van 76,1. Het opcententariaf wordt dus niet geïndexeerd.

Het opcententariaf voor het jaar 2016 wordt gelijktijdig met de begroting door PS vastgesteld.

Indexering

De systematiek in onze begroting was erop gericht dat de indexatie van onze inkomsten (vooral uit de opcentenheffing op de motorrijtuigenbelasting) voldoende ruimte bood om aan de uitgavenkant de loon- en prijsgevoelige uitgaven ook te indexeren. Nu bij het bestuursakkoord besloten is de MRB de komende jaren niet te indexeren, is er feitelijk geen ruimte om de uitgaven jaarlijks te indexeren. Om die reden wordt gedurende deze bestuursperiode de jaarlijkse loon- en prijsbijstelling, die was geraamd op 2% per jaar voor het loondeel en 1% voor het prijsdeel, achterwege gelaten.

Rente

Op de reserves wordt geen rente bijgeschreven.

De provincie hanteert een gesloten rentesysteem waarbij het saldo van de rentekosten en rente-inkomsten wordt opgevangen binnen de Dividend- en rentereserve.

De rentelasten van investeringen maken deel uit van het gesloten rentesysteem dat de provincie hanteert en komen in de begroting tot uitdrukking in het onderdeel algemeen financieel beleid.

Salariskosten

De structurele salariskosten zijn gebaseerd op de toegestane formatiesterkte op basis van een 36-urige werkweek.

Op 13 november 2014 heeft het IPO-bestuur ingestemd met CAO voor provincies die loopt van 1 juni 2012 tot 1 januari 2016.

Voor de periode ná 2015 was bij de totstandkoming van deze begroting nog geen CAO overeengekomen.

Toerekening organisatiekosten

De personeelskosten en de kosten van de ondersteunende activiteiten van de bedrijfsvoering worden tot de organisatiekosten gerekend. Deze kosten zijn op basis van de geraamde directe inzet van fte's aan de begrotingsprogramma's toegerekend. (zie begroting 2016 bijlage 3).

Investeringen

In paragraaf 8 van de begroting zijn de investeringen van de Essent-investeringsagenda opgenomen.

Daarnaast kent de provincie nog een investeringsvolume van € 855,3 mln voor (wegen)infrastructuur Inclusief de bovenwettelijke maatregelen van het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Meteren – Boxtel;

Daarbovenop kent de provincie nog een regulier investeringsschema met een jaarvolume van gemiddeld € 50 mln (aan provinciale investeringen die geactiveerd worden en over meerdere jaren worden afgeschreven), voornamelijk provinciale wegen. De specificatie is in onderstaande tabel opgenomen.

Reguliere investeringen 2015-2019 . (bedragen x € 1.000)

Omschrijving :	Begroting 2015	2016	2017	2018	2019
<u>Investeringen met economisch nut</u>					
90.01.60 Provinciehuis	23.030				
05.03.04 Materieel provinciale wegen	31	757	716	513	452
05.03.04 Steunpunten en Districtskantoren	85	100	4.876		
Totaal investeringen met economisch nut	23.146	857	5.592	513	452
<u>Investeringen met maatschappelijk nut</u>					
05.03.01 Wegeninvesteringen	26.432	34.061	28.040	29.850	31.300
05.03.01 Benutten (DVM)	10				
05.03.05 N261	40.327				
05.03.05 Komomleidingen	4.480	5.620	2.147	929	
05.03.02 Infraprojecten in Voorbereiding	1.278				
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	72.527	39.681	30.187	30.779	31.300
Totaal generaal	95.673	40.538	35.779	31.292	31.752

Van de geactiveerde investeringen uit het reguliere investeringsschema zijn de geraamde kosten van afschrijvingen in de begroting opgenomen. Alle vervangingsinvesteringen van de provincie maken deel uit van het reguliere investeringsschema.

De afschrijvingslasten voor de investeringen in de infrastructuur zijn onderdeel van programma 5 Mobiliteit. De afschrijvingslasten van het provinciehuis vormen onderdeel van de paragraaf bedrijfsvoering en worden via de toerekening van de organisatiekosten over de programma's in de begroting verdeeld.

Vaste activa

De indeling van de vaste activa is bij de invoering van het BBV in 2004 bepaald. Voor de diverse soorten activa is daarbij zowel de wijze van afschrijven als de afschrijvingstermijn vastgelegd.

Tot en met 2014 hanteerde de provincie zowel de lineaire als annuïtaire afschrijvingsmethodiek. Omwille van de eenvoud en de eenduidigheid is in 2015 ervoor gekozen om voor alle investeringen de lineaire afschrijvingsmethode te hanteren. De met deze keuze samenhangende financiële budgettaire neutrale effecten zijn in de begroting verwerkt.

Het BBV bepaalt dat investeringen met economisch nut moeten worden geactiveerd.

Ter verdere invulling van de regelgeving van het BBV heeft de provincie bepaald dat:

- Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut kunnen worden geactiveerd; De reguliere investeringen in de wegeninfrastructuur worden geactiveerd. De investeringen in de (wegen)infrastructuur die deel uitmaken van de investering uit het spaar- en investeringsfonds worden niet geactiveerd.
- Kosten voor onderzoek en ontwikkeling niet worden geactiveerd.
- Bijdragen aan investeringen van derden niet worden geactiveerd. Investeringsbijdragen van de provincie aan gemeenten en andere instellingen worden niet geactiveerd maar ineens ten laste van de exploitatie gebracht conform het besluit van PS bij Voorjaarsnota 2010.
- Bijdragen van derden die een directe relatie hebben met het vast actief, in mindering worden gebracht op waardering van het actief.
- Reserves niet in mindering worden gebracht op de waardering van de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut.

Afschrijvingsbeleid

De materiële vaste activa met economisch nut en de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden afgeschreven rekening houdend met de actuele regelgeving en overeenkomstig de normen gangbaar in het maatschappelijk verkeer.

De materiële vaste activa met economisch nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 25 jaar : bedrijfsgebouwen
- b. 25 jaar : vervoermiddelen
- c. 15 jaar: machines apparaten en installaties;

d. 15 jaar: meubilair.

Activa met economisch nut en een verkrijgingsprijs van minder dan € 250.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatst genoemden worden altijd geactiveerd.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 15 jaar wegen
- b. 15 jaar infra-projecten.

Onderhoud kapitaalgoederen

De in de begroting opgenomen lasten voor onderhoud van wegen, vaarwegen en provinciale gebouwen zijn gebaseerd op de vigerende onderhoudsplannen.

Er is in de begroting geen sprake van achterstallig onderhoud.

Reserves

Reserves worden ingesteld, opgeheven en samengevoegd bij PS-besluit.

Voor elke nieuw in te stellen bestemmingsreserve wordt aan PS een instellingsbesluit voorgelegd met de volgende gegevens:

- Doelstelling en gebruik;
- Toegestane minimum en maximumstand;
- Toevoegingen en onttrekkingen;
- Bepalingen omtrent opheffing/looptijd reserve;
- Eventuele rentetoevoeging.

Het college biedt PS één keer per vier jaar een nota reserves aan. Deze nota wordt door PS vastgesteld en behandelt:

- de vorming en de besteding van de reserves;
- de eventuele rentetoevoeging aan de reserve(s);
- de bepalingen omtrent de opheffing/looptijd van de reserves.

Indien een bestemmingsreserve voor een bepaald doel rekening houdend met de bepalingen voor opheffing/de aangegeven maximale looptijd niet heeft geleid tot de realisering van dat doel, valt de bestemmingsreserve vrij en wordt deze aan de algemene reserve toegevoegd.

Mutaties in reserves en voorzieningen

Het eigen vermogen van de provincie bestaat uit de Algemene reserve, de reserve Essent en uit de bestemmingsreserves.

Op blz.193/194 zijn de geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves opgenomen. De ramingen zijn gebaseerd op de instellingsbesluiten van de reserves zoals die door PS zijn vastgesteld. PS besluiten over de mutaties in de reserves en kunnen ook een andere bestemming aan de gelden in de reserves geven.

EMU-saldo

Bij de Begroting en Jaarstukken wordt door het Rijk een berekening van het EMU-saldo verlangd. Het EMU-saldo van de begroting 2016 komt voor Noord-Brabant uit op € 37,3 miljoen. De berekening van dit EMU-saldo is opgenomen in bijlage 16.

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 worden overheidsondernemingen belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Dit is geregeld in de wet "Modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen"

Provincies en hun Gemeenschappelijke Regelingen met rechtspersoonlijkheid worden belastingplichtig, indien en voor zover zij een onderneming drijven. Hetzelfde geldt voor door provincies beheerste stichtingen en verenigingen. Overheidsondernemingen gedreven in de vorm van een NV, BV of coöperatie worden integraal belastingplichtig. Over de jaarlijkse (fiscale) winst is Vpb verschuldigd tegen een tarief van 25%, met een tariefsopstapje van 20% over de eerste € 200.000 (tarieven 2015).

Op het moment van samenstellen van deze begroting was er nog gezamenlijk overleg gaande van VNG, IPO, UvW en het Ministerie van Financiën/de Belastingdienst om tot een document te komen waarmee zo eenduidig mogelijk is te bepalen welke activiteiten onder de Vpb-plicht vallen.

Vooralsnog lijkt op basis van de inventarisatie door Noord-Brabant de impact van de af te dragen Vpb gering.

Bij het ontstaan van Vpb-plicht per 1 januari 2016 zal een fiscale openingsbalans moeten worden opgesteld. De samenstelling van deze openingsbalans is essentieel voor de Vpb-positie in toekomstige jaren en verdient dan ook serieuze aandacht. De activa en passiva die toerekenbaar zijn aan de belaste activiteiten komen als hoofdregel voor de waarde in het economische verkeer op de fiscale openingsbalans. Deze waarde komt doorgaans niet overeen met de waarde in de jaarrekening

De nadere uitwerking van de invoering van de Vpb-plicht op de begroting zal u in 2016 bij begrotingswijziging worden voorgelegd.

Autorisatie en overzicht van lasten en baten

In het overzicht van lasten en baten (zie de volgende pagina's) worden de lasten, de baten en het saldo van de begroting conform artikel 17 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten gerecapituleerd.

De door PS te autoriseren begrotingsbedragen zijn conform het BBV hieronder in één overzicht van lasten en baten opgenomen.

De lasten en baten in dit overzicht sluiten aan bij de overzichten van lasten en baten zoals die bij elk programma in het programmadeel en bij elke productgroep in de uitwerking van de programma's zijn opgenomen.

Een meerjarig overzicht van de lasten en baten in de begroting is opgenomen in bijlage 1. Een meerjarig gedetailleerd overzicht op begrotingspostniveau is opgenomen in de productenraming, die aan PS ter kennisneming is aangeboden.

Overzicht van lasten en baten begroting 2016		Bedragen x € 1.000	
	Lasten	Baten	Saldo
01	Programma Bestuur		
01.01	Provinciebestuur	2	-7.007
01.02	Bestuurlijke samenwerking		-1.727
01.03	Interbestuurlijk toezicht		-70
	Organisatiekosten		-11.458
	Totaal programma	2	-20.263
02	Programma Ruimte		
02.01	Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaiek	8.930	-17.760
02.02	Agrofood	7	-11.000
	Organisatiekosten		-21.528
	Totaal programma	8.937	-50.288
03	Programma Ecologie		
03.01	Water	3.800	-39.767
03.02	Milieu	3.662	-26.250
03.03	Natuur en Landschap	1.226	-48.635
03.04	Groen Ontwikkelfonds Brabant		-1.100
	Organisatiekosten		-32.545
	Totaal programma	8.688	-148.296
04	Programma Economie		
04.01	Algemeen economisch beleid	309	-18.574
04.02	Economisch programma Brabant	23	-10.238
04.04	Duurzame energie en energietransitie		
	Organisatiekosten		-9.434
	Totaal programma	332	-38.246
05	Programma Mobiliteit		
05.01	Mobiliteit	18.243	-126.960
05.02	Toekomstbestendig Openbaar Vervoer	68.186	-3.550
05.03	Infrastructuur/provinciale wegen	59.708	-104.275
	Organisatiekosten		-26.268
	Totaal programma	146.136	-261.053
06	Programma Cultuur en samenleving		

Overzicht van lasten en baten begroting 2016		Bedragen x €	
		1.000	
	Lasten	Baten	Saldo
06.01 Cultuur	32.060	737	-31.323
06.03 Samenleving	5.631		-5.631
06.04 Sociaal cultureel beleid	14.718	100	-14.618
Organisatiekosten	13.144		-13.144
Totaal programma	<u>65.552</u>	<u>837</u>	<u>-64.715</u>
Algemeen financieel beleid			
31.02 Algemene dekkingsmiddelen	19.543	621.521	601.978
31.03 Onvoorzien	1.308		-1.308
31.03 Stelposten	18.523	8.000	-10.523
Totaal algemeen financieel beleid	<u>39.375</u>	<u>629.521</u>	<u>590.147</u>
Totaal lasten en baten	<u>788.206</u>	<u>794.454</u>	
Totaal saldo van baten en lasten			<u>6.248</u>
Toevoegingen aan reserves	436.861		-436.861
Onttrekkingen aan reserves		430.613	430.613
Geraamd resultaat			<u>0</u>

Overzicht geraamde resultaatbestemming per programma

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			Bedragen x €
	Storting	Onttrekking	1.000 Saldo mutatie
Programma 2 Ruimte			
Reserve ontwikkelbedrijf		14.148	
Programma 3 Ecologie			
Reserve PWP			
Algemene Reserve component Chemiepack		3.743	
Reserve DU natuur		66.938	
Reserve DU bodem		3.743	
Reserve Investeringsagenda		17.470	
Risicoreserve		144	
Reserve revitalisering landelijk gebied		3.930	
Programma 4 Economie			
Reserve Europese programma's		3.944	
Risicoreserve		268	
Reserve Investeringsagenda		5.506	
Programma 5 Mobiliteit			
Reserve Essent balansverkortng			
Reserve vernieuwing OV		125	
Reserve spaar- & investeringsfonds		194.573	
Reserve herhuisvesting districten		100	
Programma 6 Cultuur en samenleving			
Reserve instandhouding onroerend erfgoed		3.422	
Reserve IDOPS		400	
Risicoreserve		1.200	
Reserve Investeringsagenda		13.937	
Algemeen financieel beleid			
Algemene reserve			
- Alg.reserve component Overheveling	43.497		
- Algemene reserve doorgeschoven ruimte		32.338	
- Algemene reserve			
- Algemene reserve voorfinanciering	7.115		
- Algemene reserve - BA middelen	38.615	37.994	
- Risicoreserve	972		

Overzicht geraamde resultaatbestemming per programma

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			Bedragen x €
	Storting	Onttrekking	1.000 Saldo mutatie
Reserve Essent			
- Immunisatieportefeuille	16.203	14.738	
- Investeringsagenda	16.859	5.122	
- Balansverkorting	30.000		
- Dividend en rentereserve	2.192		
Res.Co-financiering Europese programma's	3.800		
Res.instandhouding onroerend erfgoed	2.291		
Reserve RLG	7.155	695	
Reserve investeringsbudget landelijk gebied	445		
Reserve Ontwikkelbedrijf	1.231		
Reserve Basisinfrastruct. en Duurz. Prod.middelen	6.170	6.132	
Reserve DU Natuur	69.725		
Reserve DU bodem	4.582		
Reserve Spaar- & Investeringsfonds/DU-Verkeer en vervoer	186.011		
	<u>436.861</u>	<u>430.613</u>	
Totaal lasten + storting in reserves (a)	1.225.067		
Totaal baten + onttrekkingen aan reserves (b)		1.225.067	
Geraamd resultaat (b/- a)			<u><u>0</u></u>

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves vinden plaats overeenkomstig de instellingsbesluiten van PS. De belangrijkste storting in de reserves betreffen de van het rijk ontvangen decentralisatie-uitkeringen voor o.a. Natuur € 69,7 mln, en € 140 mln verkeer en vervoer, de storting in de algemene reserve component overhevelingen € 43,5 mln, de storting in de reserve Bestuursakkoord-middelen € 38,6 mln en de storting in reserve Essent balansverkorting ad € 30 mln.

De onttrekkingen aan de reserves vinden plaats ter dekking van de uitgaven die bij de verschillende programma's in de begroting zijn geraamd.

II Financiële positie: Uiteenzetting van de financiële positie

De belangrijkste verschillen tussen de begroting 2016 en de begroting 2015 zijn per productgroep toegelicht in de uitwerking van de programma's van de begroting.

De belangrijkste verschillen tussen de jaarrekening 2014 en de begroting 2016 zijn aangegeven in bijlage 5

Een gezonde financiële positie van de provincie komt in de begroting en meerjarenraming tot uitdrukking in een adequaat weerstandsvermogen en in een sluitende begroting.

Weerstandsvermogen

Voor een toelichting op het weerstandsvermogen wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De beschikbare weerstandscapaciteit van de provincie valt lager uit dan de benodigde capaciteit. De verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit blijft binnen de voorgestelde bandbreedte.

Sluitende begroting en structureel evenwicht

Sluitende begroting

Uit de regel "Geraamd resultaat" in onderstaande tabel blijkt dat de begroting precies in evenwicht is. De lasten + de toevoegingen aan de reserves zijn gelijk aan de baten + de onttrekkingen aan de reserves. Daarmee is sprake van een sluitende begroting.

Structureel evenwicht

Om vast te stellen of er naast een sluitende begroting voor het jaar 2016 ook sprake is van een structureel evenwicht, schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor, dat een limitatief overzicht in de begroting wordt opgenomen van de incidentele lasten en incidentele baten. Dit limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten zoals bedoeld in BBV artikel 19 is in bijlage 2 opgenomen.

Op basis van dit limitatieve overzicht zijn in onderstaande tabel de incidentele en structurele componenten van de lasten en baten inzichtelijk gemaakt.

Uit de tabel blijkt dat de begroting 2016 structureel evenwicht kent, de structurele baten zijn hoger dan de structurele lasten.

Ook voor de jaren 2017 tot en met 2019 geldt dat er sprake is van structureel evenwicht en zijn de structurele baten hoger dan de structurele lasten.

N.B. Incidentele lasten en baten zijn die lasten en baten die conform BBV niet langer dan drie jaar in de begroting voorkomen.

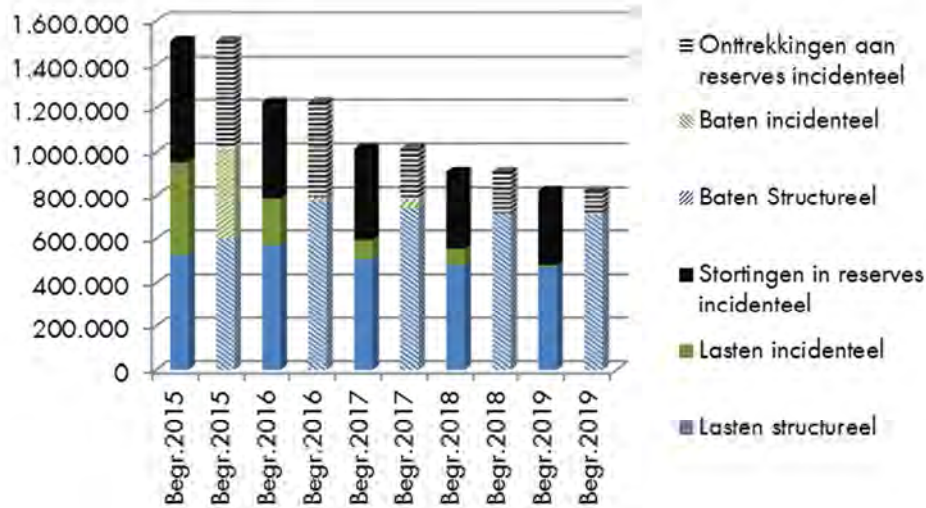
De wijziging van het BBV vereist verder dat wordt aangegeven welke toevoegingen en onttrekkingen aan reserves als structureel zijn te beschouwen. In het BBV wordt er in principe van uitgegaan dat alle toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves incidenteel van aard zijn, maar afwijkingen op deze regel zijn mogelijk. De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in de begroting 2016 en de meerjarenraming 2017-2019 worden door de provincie als incidenteel beschouwd.

Recapitulatie begrotingsevenwicht												Bedragen x € 1.000			
	Begr.2015			Begr.2016			Begr.2017			Begr.2018			Begr.2019		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
Lasten															
lasten programma Bestuur	21.087	2.227	18.860	20.265	1.084	19.181	19.944	634	19.309	19.864	634	19.229	19.817	634	19.183
lasten programma Ruimte	56.466	16.515	39.951	59.225	8.990	50.235	34.128	28	34.100	35.675	0	35.675	44.725	0	44.725
lasten programma Ecologie	240.234	119.907	120.327	156.984	34.519	122.465	134.771	12.934	121.837	126.533	2.050	124.483	111.693	0	111.693
lasten programma Economie	79.844	47.210	32.633	39.614	8.594	31.020	29.208	70	29.138	30.106	0	30.106	31.725	0	31.725
lasten programma Mobiliteit	449.920	219.275	230.645	407.190	147.185	260.005	278.928	62.613	216.315	245.855	58.000	187.855	184.468	0	184.468
lasten progr.Cultuur en samenleving	82.339	23.212	59.128	65.552	9.516	56.036	56.623	0	56.623	54.573	0	54.573	49.425	0	49.425
lasten Algemeen financieel beleid	23.986	25	23.961	39.375	9.000	30.375	40.176	9.000	31.176	40.115	9.000	31.115	39.654	9.119	30.534
Totaal lasten	A 953.876	428.371	525.505	788.206	218.888	569.318	593.777	85.280	508.497	552.720	69.684	483.036	481.507	9.754	471.753
Baten															
Baten programma Bestuur	127	125	2	2	0	2	2	0	2	2	0	2	2	0	2
Baten programma Ruimte	10.782	1.859	8.923	8.937	527	8.410	5.196	0	5.196	8.707	0	8.707	14.657	0	14.657
Baten programma Ecologie	71.492	59.422	12.070	8.688	0	8.688	10.391	2.764	7.627	8.736	1.109	7.627	7.627	0	7.627
Baten programma Economie	5.038	4.834	204	332	128	204	333	129	204	203	0	203	587	0	587
Baten programma Mobiliteit	291.124	164.530	126.594	146.136	16.479	129.657	148.409	44.494	103.914	101.915	0	101.915	99.406	0	99.406
Baten progr.Cultuur en samenleving	5.810	5.072	738	837	100	737	837	100	737	737	0	737	736	0	736
Baten Algemeen financieel beleid	630.031	177.365	452.667	629.521	1.464	628.057	619.954	0	619.954	596.579	0	596.579	588.269	0	588.269
Totaal baten	B 1.014.405	413.207	601.198	794.454	18.698	775.755	785.122	47.488	737.634	716.877	1.109	715.768	711.285	0	711.285
Tot.saldo van baten en lasten	60.529			6.248			191.345			164.157			229.778		
Stortingen in reserves	C 554.687	554.687	0	436.861	436.861	0	420.800	420.800	0	356.647	356.647	0	342.094	342.094	0
Onttrekkingen aan reserves	D 494.158	494.158	0	430.613	430.613	0	229.455	229.455	0	192.490	192.490	0	112.316	112.316	0
Geraamd resultaat (B+D-A-C)	0			0			0			0			0		
<i>Totaal structurele lasten</i>			525.505			569.318			508.497			483.036			471.753
<i>Totaal structurele baten</i>			601.198			775.755			737.634			715.768			711.285
Structurele baten -/- structurele lasten			75.693			206.438			229.137			232.733			239.532

Een overzicht van de lasten en de baten van elke productgroep uitgesplitst naar incidentele en structurele component is opgenomen in bijlage 1.

Die teruggang in de begrotingsomvang uitgesplitst naar structurele en incidentele componenten is in onderstaande figuur weergegeven.

Ontwikkeling begroting 2015-2019 bedragen x € 1.000

De financiële wendbaarheid neemt af omdat de afschrijvingslasten, de personeelslasten en de stortingen in de reserves een geringer aflopende trend vertonen.

Nieuw beleid in de begroting

Per programma en per productgroep zijn de lasten van nieuw beleid gerelateerd aan het bestuursakkoord expliciet opgenomen en toegelicht.

Doeluitkeringen van het Rijk en de EU

Naast de algemene uitkering uit het provinciefonds ontvangt de provincie ook specifieke uitkeringen van het Rijk. Verreweg de grootste doeluitkering die de provincie ontvangt is de brede doeluitkering verkeer en vervoer.

Een overzicht van de rijksbijdragen en bijdragen van de EU is opgenomen in bijlage 4.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is bepaald dat de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume onderdeel vormen van de uiteenzetting over de financiële positie in de begroting.

Deze verplichtingen zijn ook in de meerjarenraming opgenomen.

Bedragen zijn exclusief indexering (prijspeil 2015).

Ambtelijk apparaat

Vakantiegeld

Conform het BBV wordt het vakantiegeld in de exploitatie verantwoord voor zover dat daadwerkelijk is uitbetaald. T/m 2014 werd het vakantiegeld 'opgespaard' en in mei van het volgende jaar uitbetaald.

M.i.v. 2015 is de cao gewijzigd, waardoor het vakantiegeld bij de ambtenaren in hetzelfde jaar moet worden uitbetaald als het recht wordt opgebouwd. Dat betekent dat m.i.v. 2015 geen sprake meer is van een verplichting aan het eind van het jaar van 7 maanden opgebouwd vakantiegeld.

Bedragen x € 1.000	2015>2016	2016>2017	2017>2018	2018>2019
vakantiegeld	p.m.			

Wachtgelden en aanvullende uitkeringen aan vml. personeel (op de eigen payroll)

De wachtgelduitkeringen worden structureel in de begroting opgenomen. Voor 2016 moet rekening worden gehouden met een totaal volume van ca. € 31.000. Daarna zijn er geen verplichtingen meer.

Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019
wachtgelden	31			

Inkomensvoorziening vml. personeel via uitkeringsinstantie / detachingsorganisatie (werkloosheid, gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, suppletie en inkomensgarantie)

De Provincie is eigenrisicodrager voor de WW en de WGA-uitkeringen o.g.v. de Wet Inkomen en Arbeid. Dat geldt uiteraard ook voor het bovenwettelijk deel van de WW. De uitkeringsinstanties die deze voorzieningen uitvoeren declareren de kosten maandelijks bij de provincie. (Tegenover het eigenrisicodrager-schap van de WGA staat overigens een forse besparing op de werkgeverspremies aan sociale lasten.)

Daarnaast zijn in het verleden voor enkele vml. personeelsleden inkomensgaranties afgegeven aan een detacheringsorganisatie waar deze personen in dienst zijn getreden. In verband met pensionering eindigt de laatste verplichting in 2015.

Voor 2016 moet rekening worden gehouden met een totaal volume van ca. € 400.000, alsmede met de uitvoeringskosten die de uitkeringsinstantie in rekening brengt van ruim € 4.000.

Deze verplichtingen zijn meerjarig als volgt weer te geven:

Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019
uitkeringen	400	400	400	400
uitvoeringskosten	4	4	4	4

Vroegpensioen (FPU) en 57+-regeling

In 2015 lopen de laatste prépensioenuitkeringen (FPU) af. M.i.v. 2016 zijn derhalve geen verplichtingen meer.

Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019
FPU	p.m.			
uitvoeringskosten ABP	p.m.			

Bestuur

Verplichtingen inzake pensioenen van (voormalig) gedeputeerden (o.g.v. de Wet APPA)

Voor deze verplichtingen is een permanente voorziening beschikbaar. Deze verplichtingen worden hier niet meer opgenomen.

Verplichtingen inzake wachtgeld van (voormalige) statenleden

Voor Statenleden bestond er ook een wachtgeldregeling, op grond waarvan zij gedurende maximaal 2 jaar wachtgeld konden ontvangen over de tegemoetkoming voor het statenlidmaatschap. Deze regeling is inmiddels beëindigd, maar met de overgangsregeling dat alleen Statenleden die bij de afgelopen verkiezingen niet terugkeerden als Statenlid, nog gebruik kunnen maken van die wachtgeldregeling. Dat betekent dat de verplichtingen nog kunnen doorlopen tot in 2017.

Er zijn op dit moment (sept. 2015) 6 wachtgeldgenietenden, waarvan bij 2 het wachtgeld wordt gekort. Deze verplichtingen belopen naar verwachting in 2016 en 2017:

Bedragen x € 1.000	2016	2017	2018	2019
wachtgeld vml. PS-leden	39	8		

Geprognosticeerde balans

De laatste financiële balans van de provincie Noord-Brabant is opgenomen in de jaarrekening 2014. Onderstaand is die balans verkort weergegeven met daarbij de geprognosticeerde cijfers per 31 dec 2015 en per 31 dec 2016.

Voor wat betreft de vaste activa en de lange passiva zijn deze geprognosticeerde cijfers gebaseerd op de in de BBV voorgeschreven verloopoverzichten.

Voor de vlottende activa en de korte passiva kent het BBV ten tijde van de begroting geen regelgeving. Op advies van het Ministerie van BZK is voor deze geprognosticeerde cijfers het gemiddelde van de laatste drie jaarrekeningen aangehouden.

Geprognosticeerde Balans	Bedragen x € 1 mln		
	per 31-12-14	per 31-12-15	per 31-12-16
<i>Vaste Activa</i>			
Immateriële vaste activa	126,6	97,5	80,5
Materiële vaste activa			
Inv. met economisch nut	72,6	90,2	84,4
Inv. met maatschappelijk nut	315,5	351,4	350,8
<i>Financiële vaste activa</i>			
Kapitaalverstrekking	51,3	49,7	47,7
Verstrekte geldleningen	633,3	922,7	958,0
Uitzettingen > 1 jr	2.382,3	2.342,2	2.342,2
Sloopvergoedingen	98,5	98,5	98,5
<i>Vlottende Activa</i>			
Voorraden	194,2	218,4	218,4
Uitzettingen < 1 jr	275,1	279,0	279,0
Liquide middelen	0,1	116,9	116,9
Overlopende activa	181,3	216,8	216,8
Totaal Activa	4.330,8	4.783,3	4.793,4

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de boekwaarde van de vaste activa gedurende de periode 2016-2019, inclusief de daarbij gehanteerde afschrijvingsmethodiek, is opgenomen in de bijlagen 7 t/m 9.

Verreweg het grootste deel van de vaste activa betreft de financiële vaste activa bestaande uit:

- aangeschafte obligaties (voornamelijk uit de opbrengst verkoop Essent)
- de balanswaarde van de deelnemingen (bijlage 9a).
- de verstrekte geldleningen zoals opgenomen in bijlage 9c.

Geprognosticeerde Balans	Bedragen x € 1 mln		
	per 31-12-14	per 31-12-15	per 31-12-16
<i>Lange Passiva</i>			
Algemene reserve	243,1	166,2	180,7
Reserve Essent	2.499,9	2.607,6	2.616,0
Bestemmingsreserves	239,1	268,8	252,1
Voorzieningen	53,1	134,8	142,0
Opgenomen vaste geldleningen	42,7	36,6	30,2
<i>Korte Passiva</i>			
Netto vlottende schuld	51,6	43,8	43,8
Overlopende passiva	1.201,4	1.526	1.528,5
Totaal Passiva	4.330,8	4.783,3	4.793,4

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de passiva is opgenomen in:

Bijlage 10 reserves, bijlage 11 voorzieningen en bijlage 12 opgenomen geldleningen.

Verleende garanties en waarborgen

De gewaarborgde geldleningen en de door de provincie afgegeven garanties zijn opgenomen in de bijlage 14.

Verleende garanties en waarborgen	Bedragen x € 1.000		
	Jaarrek.2014	Begroting 2015	Begroting 2016
Zorginstellingen *	1.000	1.000	333
Nationaal Groenfonds **	11.424	11.266	10.507
Garantieplichtingen ***	281.080	278.673	75.050
	293.504	290.939	85.890

Toelichting

* Het beleid van de provincie is er op gericht om de gewaarborgde geldleningen aan zorginstellingen onder te brengen bij het waarborgfonds voor de zorgsector (WFZ). Zie bijlage 13a Gewaarborgde geldleningen

** De provincie Noord-Brabant heeft een aandeel van 13,1% in de gemeenschappelijk (met andere provincies) gewaarborgde geldleningen aan het nationaal groenfonds. Het aandeel van Noord-Brabant is in bovenstaande tabel vermeld. De specificatie is opgenomen in bijlage 13b Gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen.

*** De hier opgenomen bedragen betreffen de door de provincie afgegeven garanties waarop de reeds gerealiseerde aanspraken in mindering zijn gebracht. De specificatie hiervan is opgenomen in bijlage 13c Garantieplichtingen.

Financiële positie van Noord-Brabant in relatie tot overige provincies

In bijlage 15 wordt de financiële positie van Noord-Brabant vergeleken met de overige provincies. Omdat bij de opstelling van de begroting 2016 de begrotingen van de overige provincies nog niet voorhanden waren, is gebruikt gemaakt van de gegevens uit de provinciale jaarrekeningen 2014 en de begrotingen 2015 van alle provincies.

De vergelijking betreft:

1. De financiële omvang van de jaarrekening, begroting;
2. De verdeling structureel en incidenteel;
3. Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting i.r.t. begrotingsomvang;

4. Balanstotaal, verhouding reserves en vreemd vermogen, borgstellingen en afgegeven garantieverplichtingen.

III Kengetallen en financiële positie

Bij besluit van 15 mei 2015 is het BBV gewijzigd in verband met de verplichte opnemings van financiële kengetallen in de begroting en jaarstukken. Het opnemen van de kengetallen in de begroting past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd provinciale staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol.

Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

- 1a Netto schuldquote*
- 1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen*
- 2 Solvabiliteitsratio*
- 3 Grondexploitatie*
- 4 Structurele exploitatieruimte
- 5 Belastingcapaciteit

* Het BBV kent geen regels voor de presentatie van vlottende activa en korte passiva ten tijde van de begroting. De balanswaarde van de vlottende activa en korte passiva per 31 december 2015 en per 31 december 2016 kan op basis van de huidige regelgeving niet eenduidig worden bepaald. Op advies van het ministerie van BZK is voor de waarden van de vlottende activa en korte passiva het gemiddelde genomen van de balanswaarde in de jaren 2012 t/m 2014.

Ad 1a) Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

<i>Netto schuldquote (ultimo jaar)</i>	bedragen x € 1.000		
	Rek. 2014	Begr.2015	Begr.2016
+ A Vaste schulden	42.692	36.559	30.229
+ B Netto vlottende schuld	51.598	43.840	43.840
+ C Overlopende passiva	1.201.413	1.525.500	1.528.500
-/- D Financiële vaste activa: uitzettingen > 1 jr	-2.382.300	-2.342.196	-2.342.196
-/- E Uitzettingen < 1 jaar	-275.070	-279.037	-279.037
-/- F Liquide middelen	-137	-116.945	-116.945
-/- G Overlopende activa	-181.281	-216.764	-216.764
Netto schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-1.543.085	-1.349.042	-1.352.372
H Totaal baten	973.485	1.014.405	794.454
<i>Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G/H) x 100%</i>	-158,5%	-133,0%	-170,2%

De schuldquote komt voor Noord-Brabant gunstig uit. Vanwege de aanzienlijke omvang van het eigen vermogen is de netto schuld negatief. De daling van de schuldquote in 2016 t.o.v. 2014 en 2015 is het gevolg van de lagere geraamde baten.

Ad 1b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

<i>Netto schuldquote (ultimo jaar)</i>	bedragen x € 1.000		
gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	Rek. 2014	Begr.2015	Begr.2016
+ A Vaste schulden	42.692	36.559	30.229
+ B Netto vlottende schuld	51.598	43.840	43.840
+ C Overlopende passiva	1.201.413	1.525.500	1.528.500
-/- D Financiële vaste activa (cf BBV art.36 lid b,c,d,e en f)	-3.015.584	-3.264.911	-3.300.146
-/- E Uitzettingen < 1 jaar	-275.070	-279.037	-279.037
-/- F Liquide middelen	-137	-116.945	-116.945
-/- G Overlopende activa	-181.281	-216.764	-216.764
Netto gecorrigeerde schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-2.176.369	-2.271.757	-2.310.322
H Totaal baten	973.485	1.014.405	794.454
<i>Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A+B+C-D-E-F-G/H) x 100%</i>	-223,6%	-223,9%	-290,8%

Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote wordt veroorzaakt door het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 9c Verstrekte geldleningen).

Ad 2) Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen (= reserves) als percentage van het balanstotaal.

<i>Solvabiliteits ratio</i>	bedragen x € 1.000		
	Rek. 2014	Begr.2015	Begr.2016
A Eigen vermogen	2.982.032	3.042.561	3.048.809
B Totaal vermogen	4.330.784	4.783.289	4.793.418
<i>Solvabiliteit (A/B) x 100%</i>	68,9%	63,6%	63,6%

Met een solvabiliteitspercentage van 64% komt de provincie uit op een zeer gezonde vermogenspositie.

Noord-Brabant heeft ervoor gekozen de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut te activeren m.u.v. de investeringen in het kader van het spaar- en investeringsfonds. De Investerings van het spaar- en investeringsfonds komen ten laste

van de desbetreffende reserve en hebben daarmee een verlagend effect op de solvabiliteit.

Ad 3) Grondexploitatie

Kengetal grondexploitatie	bedragen x € 1.000		
	Rek. 2014	Begr.2015	Begr.2016
A Niet in exploitatie genomen bouwgronden	9.716	9.306	9.406
B Bouwgronden in exploitatie	76.988	75.918	80.341
Totaal bouwgronden (A+B)	86.704	85.224	89.747
C Totaal baten	973.485	1.014.405	794.454
Kengetal grondexploitatie (A+B)/C x 100%	8,9%	8,4%	11,3%

Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

Ad 4) Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Kanttekening hierbij is wel dat Noord-Brabant alle mutaties in de reserves als incidenteel aanmerkt. Los van de regelgeving van het BBV hanteert BZK als toezichthouder de regel dat onttrekkingen aan reserves - die bedoeld zijn om afschrijvingslasten van investeringen te dekken - als structureel kunnen worden aangemerkt. Noord-Brabant heeft dat soort onttrekkingen wel, maar presenteert ze niet als structurele component. Als Noord-Brabant dat wel zou doen zou de structurele exploitatieruimte iets hoger uitkomen.

Kengetal structurele exploitatieruimte	bedragen x € 1.000		
	Rek. 2014	Begr.2015	Begr.2016
A Totaal structurele lasten	468.558	525.505	569.318
B Totaal structurele baten	552.356	601.198	775.755
C Totaal structurele toevoegingen aan reserves	0	0	0
D Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Structurele exploitatieruimte B-/-A + D-/-C	83.798	75.693	206.438
E Totaal Baten	973.485	1.014.405	794.454
Structurele ruimte ((B-A)+(D-C)) / E x 100%	8,6%	7,5%	26,0%

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting.

Ad 5) Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Belastingcapaciteit: Opcenten			
	Rek. 2014	Begr.2015	Begr.2016
A Aantal opcenten motorrijtuigenbelasting	75,8	76,1	76,1
B Landelijk gemiddelde aantal opcenten in jaar er voor	80,6	81,3	82,2
Aantal opcenten t.o.v. landelijk gemiddelde in jaar er voor (A/B) x 100%	94,0%	93,6%	92,6%

Bij het bestuursakkoord "2015-2019- Beweging in Brabant" is besloten dat de provincie gedurende de looptijd van het bestuursakkoord 2015 t/m 2019 vasthoudt aan het opcententarieff van 76,1. De benutte belastingcapaciteit (uitgedrukt als percentage van het gemiddeld aantal opcenten) komt daarmee in 2016 t.o.v. 2015 lager uit.

N.B. De ingezette beweging om tot uniforme kengetallen te komen is een positieve ontwikkeling, maar daarbij worden wel de volgende kanttekeningen geplaatst:

- Het BBV bevat geen nadere regels over de normering van de kengetallen m.b.t. de financiële positie. Normering wordt overgelaten aan provinciale staten en

gemeenteraden. Verder verwacht het ministerie van BZK een normerende werking door publicatie van ranglijsten en de bepaling van signaalwaarden.

- Daarbij geldt wel dat de interpretatieruimte in het BBV dusdanig groot is dat begrotingen/jaarrekeningen van provincies onderling en van gemeenten onderling zich op basis van dit soort kengetallen moeilijk laten vergelijken zolang het gemodificeerd stelsel van lasten en baten - dat ten grondslag ligt aan het BBV - onvoldoende houvast biedt voor een uniforme en eenduidige uitleg.

-

Lijst van afkortingen

[<<]

Afkortingenlijst

3Os	Overheid, ondernemers en onderwijs
4O's	Ondernemen, onderwijs, overheid en omgeving
a.g.v.	als gevolg van
ABdK	Actief bodembeheer de Kempen
ABF	Dit bedrijf verzamelt en bewerkt informatie. Zo ook de bevolkings- en huishoudenprognose ook wel Primos prognose genaamd.
ABP	Algemeen Burgerlijk pensioenfonds
ACM	Autoriteit Consument en Markt
ADM	Algemene dekkingsmiddelen
ADSL	Asymmetric Digital Subscriber Line
AELS	Aircraft End of Life Solutions
AER	Assembly of european Regions
AFC NP	Agrofood-cluster Nieuw Prinsenland
AFCWB	AgroFood-Cluster West Brabant
agmd	agri meets design
AHC	Aandeelhouderscommissie
AK	amateurkunst
Alderstafel	De Alderstafel is een overlegtafel onder voorzitterschap van voormalig minister de heer Hans Alders. De overlegtafel is in december 2006 opgericht om het kabinet te adviseren over de ontwikkeling van de luchthaven Schiphol in samenhang met de luchthavens Eindhoven en Lelystad.
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
AR	Algemene reserve
Arbo	Arbidsomstandigheden
art.	artikel
Art.12	Als een gemeente over lange tijd grote financiële tekorten op de begroting heeft, kan die gemeente om extra geld uit het gemeentefonds vragen. De gemeente levert haar financiële zelfstandigheid voor een deel in, en krijgt een zogenoemde Artikel 12-status. Artikel 12 is het 12e artikel uit de Financiële-verhoudingswet
aug	augustus
AvA	Algemene vergadering van aandeelhouders
AvB	Agenda van Brabant
Awb	Algemene Wet Bestuursrecht
B5	Breda Eindhoven Helmond 's-Hertogenbosch en Tilburg
BA	Bestuursakkoord

Afkortingenlijst

BAA	Brabants arbeidsmarkt akkoord
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BCF	BTW-compensatiefonds
BDU	Brede Doeluitkering verkeer en vervoer
BERK	Brabants expertisecentrum ruimtelijke kwaliteit
BERZOB	bereikbaarheid zuidoost Brabant over water
BHB	Brabantse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen
BIBOB	Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BIC	Brainport Innovation Campus
BIC	Brainport Industries Campus
BIFN	Brabantse investeringsfondsen nieuwbouwwoningen
BIV	Beëindiging intensieve Veehouderij
BJZ	Bureau JeugdZorg
BKKC	Brabants kenniscentrum kunst en cultuur
blz.	bladzijde
BMIT	Brabants Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
BMN	Brabants Mobiliteits Netwerk
BMS	Brabant medical school
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO2	2e bestuursovereenkomst met de waterschappen
BOM	Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij
BPA	Business park Aviolanda
BPO	Bestuurlijk platform omgevingsrecht
Brabant	Provincie Noord-Brabant
Brainport	Brainport, Europese toptechnologieregio van formaat, omvat Zuidoost-Brabant en is de spil van een netwerk dat zich over Zuidoost-Nederland en de landsgrenzen uitstrekt. Kern is de regio Eindhoven
BRAMM	Brabants mobiliteitsmanagement
BRIZ	Brabantse raad voor informele zorg
BrUG	Brabant uitnodigend Groen
BRZO	Besluit risico's zware ongevallen
BT	Bedrijventerreinen
BTW	Belasting toegevoegde waarde
Burap	Bestuursrapportage
BV	Besloten Vennootschap

Afkortingenlijst

BVG	Brabantse verkoop garantie
BVL	Brabants VerkeersveiligheidsLabel
BVWO	Brabantse vereniging van instellingen voor welzijn van ouderen
BW	Burgerlijk Wetboek
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
BZV	Brabantse zorgvuldigheidsscore veehouderij
C&S	Cultuur en samenleving
c.a.	cum annexis
c.q.	casu quo (als dat geval zich voordoet)
ca.	circa
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CAR	Construction all risk
CBL	Cross Border Lease
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CdK	Commissaris van de Koning
CEO	Chief Executive Officer /Algemeen directeur
CEP	Centraal economisch plan
CHW	Cultuur Historische Waardenkaart
CIO	Chief information officer
c-ITS	Cooperatieve Intelligente Transport Systemen
CLB	Coördinatiepunt landschapsbeheer
CO2	Koolstofdioxide
cofin	cofinanciering
COS	regionaal advies- en projectbureau dat staat voor duurzame verbinding van mensen en organisaties met elkaar en met de samenleving
CPB	Centraal Plan Bureau
CPO	Collectief particulier opdrachtgeverschap
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CS	(commissie) Cultuur en Samenleving
CSV	Claim Staat Vennootschap
CTO	Centrum topsport en onderwijs
Cubiss	Cubiss adviseert en ondersteunt organisaties die zich bezig houden met vraagstukken rond lezen, leren en informeren
CV	Commanditaire vennootschap
CVV	Collectief Vraagafhankelijk Vervoer

Afkortingenlijst

d.d.	van de datum
d.m.v.	door middel van
DAF	DAF-trucks NV is een van de grootste fabrikanten van vrachtwagens in Europa
DAW	Deltaplan agrarisch waterbeheer
DBA	Dynamische Beleidsagenda
DC	distributiecentrum
DC	Districts of Creativity
DDW	Dutch Design Week
DHZ	Deltaplan Hoge zandgronden Zoet water
DIFFER	Dutch Institute For Fundamental Energy Research
DITCM	Dutch integrated testsite cooperative mobility
DIWCM	Dutch Institute World Class Maintenance
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DLG	Dienst Landelijk Gebied
Doorn	Commissie Van Doorn: Commissie die in opdracht van GS van Noord-Brabant in 2011 advies heeft uitgebracht over de toekomst van de intensieve veehouderij
DR	Dienst Regelingen
DRIS	Dynamisch Reizigers Informatie Systeem
DU	Decentralisatieuitkering van het rijk
DVM	dynamisch verkeersmanagement
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
e.d.	en dergelijke
e.v.	en verder
EER	European entrepreneurial region
EER	Europese Economische Ruimte
EEV	Enhanced Environmentally friendly Vehicle norm
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EFSI	Europees Fonds voor Strategische investeringen
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EIB	Europese investeringsbank
EK	Europese kampioenschappen
ELI	Ministerie van economische zaken, landbouw en innovatie

Afkortingenlijst

EMG	commissie economie, mobiliteit en grote-stedenbeleid
EMU	Economische en Monetaire Unie
Eo-Wijers	Leonard Wijers (1924-1982): bouwkundige ingenieur die aan de wieg stond van de ontwikkeling van de ruimtelijke ordening op hogere schaalniveaus. Naar hem is de stichting en de prijsvraag genoemd.
EPB	Economisch programma Brabant
EPC	Electrotechnisch prestatie contract
EPZ	Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland
ERA	Eigenaarschap, resultaatgerichtheid en aanspreken
ERH	Energy Resources Holding
etc.	etcetera
ETIL	Etil maakt bevolkingsprognoses en huishoudensprognoses
EU	Europese Unie
Eurostat	Statistisch bureau van de Europese Unie
EV	Electric vehicle
EV	Externe veiligheid
EVT	Elektrische variabele transmissie
EVZ	Ecologische verbindingzones
excl.	exclusief
EZ	Ministerie van Economische Zaken
EZB	(commissie) Economische Zaken en Bestuur
F35	straaljager Lockheed Martin F35 Lightning II
FES	Fonds economische structuurversterking
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
FOM	Fundamenteel onderzoek der materie
FOM-DIFFER	Het FOM-instituut DIFFER is leidend in het funderend onderzoek naar duurzame energie in de vorm van Kernfusie en Solar Fuels
FPU	Flexibel pensioen en uitreden
fte	full time equivalent
GCC	Green chemistry campus
GEM Aviolanda	Grondexploitatie Maatschappij Aviolanda
GES	Gezondheid effect Screening
GGA	Gebieds Gerichte Aanpak
GGD	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke GezondheidsDienst
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid

Afkortingenlijst

GOB	Groen Ontwikkelfonds Brabant
GOL	Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat
GR	Gemeenschappelijke regeling
GS	Gedeputeerde Staten
ha	Hectare
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HC	HockeyClub
HIC	Haven Industrieel Complex
HKZ	Harmonisatie kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector
HNP	Huis der Nederlandse Provincies in Brussel
HOF	Wet Houdbare Overheids Financiën
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HRM	Human resource management
HSL	Hoge snelheidslijn
HTC	High Tech Campus
HTSM	Hightech systemen en materialen
I&M	Ministerie van infrastructuur en milieu
i.c.	in casu
i.h.k.v.	in het kader van
i.o.m.	in overleg met
i.p.v.	in plaats van
i.v.m.	in verband met
I4W	Innovation 4 Welfare (Europees Interreg programma)
IA	Investeringsagenda
IAB	Innovatieve acties Brabant
IABR 2014	Internationale architectuur biënnale Rotterdam
IB	investeringsbevordering
IBIS	Integraal Bedrijventerrein Informatie Systeem
IBOI	Index Bruto OverheidsInvesteringen
IBT	Inter bestuurlijk toezicht
ICT	Informatie en communicatie technologie
IDOPs	Integrale dorpontwikkelingsplannen

Afkortingenlijst

IFB	Innovatiefonds Brabant
IFLO	Inspectie Financiën Lagere Overheden
ILG	Investeringsbudget landelijk gebied
incl.	inclusief
INPA	International nonprofit association
Interreg	Interreg is een Europese subsidieregeling, waarbinnen partijen uit meerdere landen samenwerken in projecten op het terrein van duurzame ruimtelijke en regionale ontwikkeling
inv.	investering
IPB	Internationalisering, Public Affairs en Branding
IPB	Internationaliseringsplan Brabant
IPO	Interprovinciaal Overleg
IPPC	Europese richtlijn voor geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (IPPC-richtlijn)
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IT	Informatietechnologie
ITS	Intelligent Transport Systems
IVG	Integrale vitaliteits geneeskunde
IVN	Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid
jan	januari
JB	Jeroen Bosch
jl	jongstleden
JOB	Jij ontwikkelt Brabant
JSF	Joint Strike Fighter
K&O	Kennis en onderzoek
K2	Brabants kenniscentrum Jeugd
KCV	kleinschalig collectief vervoer
Ke	Maat voor de geluidbelasting (bij vliegvelden)
Kennis-Dc	Kennis distributiecentrum
kg	kilogram
KIC InnoEnergy	KIC InnoEnergy SE is a European company fostering the integration of education, technology, business and entrepreneurship and strengthening the culture of innovation. Our vision is to become the leading engine of innovation in the field of sustainable energy
km	kilometer
KPI	Kritieke prestatie indicator

Afkortingenlijst

KRW	De Kaderrichtlijn Water is een Europese richtlijn die ervoor moet zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa in 2015 op orde is.
KvK	Kamer van koophandel
KVL	Koninklijke Lederfabriek Oisterwijk
KZE	Kenniscentrum zelfhulp en ervaringsdeskundigheid
LED	Licht emitterende diode
LIB	Landbouw innovatie Noord-Brabant
LISA	Landelijk Informatie Systeem van Arbeidsorganisaties en Vestigingen
LOG	Landbouw OntwikkelingsGebied
LOO	Locatie ontwikkelingsovereenkomst
LPF	Level playing field
LPM	Logistiek park Moerdijk
LTSA	Lange Termijn Spoor Agenda
LvA	Landschappen van Allure
m.b.t.	met betrekking tot
m.i.v.	met ingang van
m3	kubieke meter
marap	Managementrapportage
max.	maximaal
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MCA	Multimodaal coördinatie en adviescentrum
MER	Milieu Effect Rapportage
MF	Commissie Mobiliteit en Financien
min.	minimaal
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MJP	Meerjarenprogramma
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MKBA	Maatschappelijke kosten-baten analys (kenniscentrum)
mln	miljoen
MLTA	Middellange termijn agenda
MOB	Militair mobilisatiecomplex
mol	Een mol is de hoeveelheid stof van een systeem dat evenveel deeltjes bevat als er atomen zijn in 12 gram koolstof-12

Afkortingenlijst

MRB	Motorrijtuigenbelasting
MRE	Metropool Regio Eindhoven
mrt	maart
MSD	Merck Sharp & Dohme, (geneesmiddelenproducent) met o.a. een vestiging in Oss
MTR	Mid term review
MVO	Maatschappelijk verantwoord ondernemen
MW	Mega Watt
n.v.t.	niet van toepassing
N2000	Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie
N65	Rijksweg tussen 's-Hertogenbosch en Tilburg
N69	Provinciale weg van Eindhoven via Valkenswaard naar de Belgische grens
NBM	Noordbrabants museum
NBr	Noord-Brabant
NB-wet	natuur beschermingswet
NCB	Nederlandse Crediet Bank
NDW	Nationale Datawarehouse Wegverkeersgegevens
NGA	Next generation access
NHW	Nieuwe Hollandse Waterlinie
NIA	Nederlands investeringsagentschap
NIBC	NIBC voorheen de Nationale investeringsbank is een Nederlandse bankinstelling
NIMBY	Not in my backyard
Njbrief	Najaarsbrief
NL	Nederland
NNB	Natuur Netwerk Brabant
NO	Nader onderzoek
NO2	Stikstofdioxide
NOC	Nederlands Olympisch Comité
NOC	Noord-oost corridor
NOM	Nul op de meter
nov	november
NP	Nieuw Prinsenland
NRD	Notitie reikwijdte en detailniveau
NS	Nederlandse Spoorwegen

Afkortingenlijst

NSF	Nederlandse Sport Federatie
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NTC	Nationaal trainingscentrum
NV	Naamloze vennootschap
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
NXP	Next eXPerience voormalige halfgeleiderdivisie van Philips
O&I	Ontwikkeling en innovatie
o.a.	onder andere
o.b.v.	op basis van
o/g	Opgenomen geld
OBM	Omgevingsvergunning beperkte milieutoets
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ODZOB	Omgevingsdienst Zuid-oost Brabant
OHV	Vermogensbeheerder te Amsterdam
OKB	Organisatie kostenbudget
OLSP	Oss Life Science Park
OP Zuid	Operationeel Programma Zuid /gezamenlijk subsidieprogramma van Zeeland, Limburg en Noord-Brabant voor activiteiten die gefinancierd worden uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
OPC	Onderhouds prestatie contract
ORO	Opdrachtgeverschap en regie omgevingsrecht
ORR	Ontwikkelingsmaatschappij ruimte voor ruimte
OV	Openbaar vervoer
OVA	Overheidsbijdrage in de arbeidskostenontwikkeling
OVL	Openbare verlichting
OZN	Orkestvoorziening Zuid Nederland
P&B	Participatie en beheer
P&C	Planning en control
P&O	Personeel en organisatie
P+R	Parkeer en reis
PA	public affairs
PAS	Programmatische aanpak stikstof
PBE	Publiek belang elektriciteitsproductie

Afkortingenlijst

PC	Personal computer
PCC	Provinciaal commando centrum
PH	Provinciehuis
PHEV	Plug-in Hybrid Electric Vehicle
PHEV	Plug in Hybrid Electric Vehicle
PHP	Provinciaal HerstructureringsProgramma
PHS	Programma hoogfrequent spoor
PIP	Provinciaal inpassingsplan
PM	Pro memorie
pMJP	provinciaal Meerjarenprogramma (Landelijk Gebied)
PMP	Provinciaal MilieuPlan
PMV	Provinciale milieuverordening
PMWP	Provinciaal Milieu- en Waterplan
PNB	provincie Noord-Brabant
POC	provinciale omgevingscommissie
PON	Het PON is een instituut dat toepasbare kennis heeft en geeft op het sociale en culturele domein
POP	Platteland Ontwikkelings Programma
PPS	publiek private samenwerking
PS	Provinciale Staten
PVVP	Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan
PW	ProvincieWet
PWP	Provinciaal Water Plan
PZEM	Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij
RAZOB	Regionale afvalverwerkingsmaatschappij Zuid-oost Brabant
RDW	Rijksdienst voor het wegverkeer
REAP	Regionaal Economisch ActieProgramma
REOS	Ruimtelijke Economische Ontwikkel Strategie
REWIN	Regionale ontwikkelingsmaatschappij West Brabant
RIS3	Regionale Innovatie Strategie door Slimme Specialisatie
RLG	Revitalisering landelijk gebied
RMC	Regionaal Media Centrum
RO	Ruimtelijke ontwikkeling
ROC	Regionaal opleidingscentrum

Afkortingenlijst

ROM	Regionale OntwikkelingsMaatschappij
Roode Vaart	Roode Vaart is een kanaal in Noord-Brabant. Het verbindt de Mark via Zevenbergen en Moerdijk met het Hollandsch Diep.
ROP	Restauratie OpleidingsProjecten
ROR	Richtlijn overstromingsrisico's
ROW	Commissie voor ruimtelijke ontwikkeling en wonen
RRO	Regionale ruimtelijke overleggen
RTC	Regionaal trainingscentrum
RUD	Regionale UitvoeringsDiensten
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RvC	Raad van commissarissen
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RvS	Raad van State
RWE	Rheinisch Westfälischen Elektrizitätswerks Aktiengesellschaft
RWS	Rijkswaterstaat
S&P	Standard and Poors (Kredietbeoordeelaar)
SBMK	Stichting Beheer Museum Kwartier
SDC	Sustainability Development Council
SER	Sociaal Economische Raad
SIF	Spaar en investeringsfonds wegeninfrastructuur
SiSa	Single information Single audit
SNL	Subsidieregeling natuur en landschapsbeheer
SO	Standaard opbrengst
SOBB	Sloop overtollige bebouwing buitengebied
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
SoZaWe/SZW	Ministerie van Sociale zaken en werkgelegenheid
SP	Saneringsplan
SPV	Special Purpose Vehicle (opgericht bedrijf om in verband met verkoop Essent verplichtingen af te handelen)
SRE	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
SRV	Service en calamiteitencontract
Stika	De Subsidieregeling Groen Blauw Stimuleringskader (STIKA) is een regeling van de provincie, gemeenten en waterschappen in Noord-Brabant
STRONG	Rijksstructuurvisie ondergrond
struct	structureel

Afkortingenlijst

Svro	Structuurvisie ruimtelijke ordening
SW	Sociale werkvoorziening
t.b.v.	ten behoeve van
t.o.v.	ten opzichte van
t/m	tot en met
TB	tracébesluit
TC	treasury-committee
TEN-T	Trans European Transport Network
TEU	Een TEU staat voor een container van twintig voet
TiU	Tilburg University
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast- natuurwetenschappelijk onderzoek
TOM	Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij
TomTom	marktleider op het gebied van navigatie, verkeersinformatie en kaartproducten
TSP	Themacommissie transitie stad en platteland
TU/E	Technische Universiteit Eindhoven
TVD	Tuinbouwvestiging Deurne
TWM	Tilburgse Waterleiding Maatschappij
u/g	Uitgeleend geld
UA	Uitvoeringsagenda
UBA	Uitvoeringsprogramma Brabantse Agrofood
UP	Uitvoeringsprogramma
UvT	Universiteit van Tilburg
UvW	Unie van Waterschappen
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VBG	Vereniging van Brabantse Gemeenten
VBOB	Stichting verenigde bonden overleg Brabant
VC	Vendors Council
VDL	VDL-groep is een internationale onderneming die zich toelegt op de ontwikkeling, productie en verkoop van halffabricaten, bussen en overige eindproducten en de assemblage van personenauto's
VHR	Vogel- en habitat richtlijngebied
VIV	Verplaatsing intensieve veehouderij

Afkortingenlijst

VJN	Voorjaarsnota
VKK	Vereniging kleine kernen
vml	voormalige
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Vr	Verordening ruimte
VRI	Verkeersregelininstallatie
VTE	Vrije tijds economie
VTH	Vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht
VVGB	verklaring van geen bedenkingen
WABO	Wet administratieve bepalingen omgevingsrecht
WACC	Weighted Average Cost of Capital
WFZ	Waarborgfonds voor de zorgsector
WGA	Werkhervattingsregeling gedeeltelijk arbeidsongeschikten
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
Wijstgebied	Wijstgronden zijn kwelrijke, drassige gebieden die zijn te vinden op hogere gronden langs de rand van de Peelrandbreuk. Het zijn unieke natuurgebiedjes.
WIS	Wegen informatie systeem
WK	Wereldkampioenschappen
WKO	Warmte-koude opslag
Wm	Wet Milieubeheer
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning
WMZ	Watermaatschappij Zuidwest Nederland
WO	Wetenschappelijk Onderwijs
WO II	2e wereldoorlog
WON	Wet Onafhankelijk netbeheer
WRO	Wet ruimtelijke ordening
WS	Waterschap
WU	Wageningen University
WW	Werkloosheidswet
ZE OV	Zero Emission openbaar vervoer
ZLTO	Zuidelijke Land- en TuinbouwOrganisatie
Zon-PV	Zonnepaneel of fotovoltaïsch paneel

Afkortingenlijst

ZRK	Zuidelijke Rekenkamer
ZWD	Zuid westelijke delta
ZZP	Zelfstandige zonder personeel